ئیسلامی سیاسی

فریودان و تیرۆریزم

نووسینی:

شاخەوان برایم عەبدوڵڵا

کوردستان، هەولێر

٢٠١٨

بە هاوکاری دەستەی ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان چاپکراوە وەك بەشێك لە پرۆژەی هاوکاری چاپکردنی بەرهەمی نووسەرانی گەنج.

کتێبی ژمارە ـ ٤ ـ

ناوی کتێب:	**ئیسلامی سیاسی فریودان و تیرۆریزم**
نووسین:	**شاخەوان برایم عەبدوڵڵا**
گرافیك و دیزاین:	**لوقمان ڕەشیدی**
شوێن وساڵی چاپ:	**ڕۆکسانا ـ ٢٠١٨**
نۆرەی چاپ:	**یەکەم**
تیراژ:	**١٠٠٠ دانە**

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی (٨٧٨) ساڵی ٢٠١٨ی پێدراوە.

ناوەڕۆک

دەروازە ٥

بەشی یەکەم: باشووری کوردستان و توندڕۆیی ئیسلامی سیاسی ٢٧

کێـن ئەوانەی فیکری توندڕۆیی ئایینی بڵاودەکەنەوە؟ ٢٨

بەرهەمهێنەری تیرۆریزم ٣٤

مەترسی ئیسلامی سیاسیی کوردی ٤١

ئیسـلامی سیاسی و توندڕۆیی ئایینی ٤٧

جیاکردنەوەی ئیسـلام لە ئیسلامی سیاسی ٥٣

حیزبی ئیسـلامی و راکردن بەرەو پەرلەمان ٥٨

کاندید و پێشـبڕکێی قورئانخوێندن ٦٣

مەترسـییە گەورەکەی ئایندەی کوردستان ٦٩

خۆ حەشـاردان لەژێر پاڵتۆی دیموکراسیدا ٧٨

ئۆرشـەلیم و کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان ٨٤

بەشی دووەم: پڕۆژەی شێواندنی سێکۆلاریزم و دیموکراسی ٩١

ئیسـلامی سیاسی و پرۆژەی شێواندنی سێکۆلاریزم ٩٢

دەوڵەتی سـێکۆلاریزمی و گرووپگەلی توندڕۆی ئیسلامی ١٠٩

پابەندبوونی ئیسـلامی سیاسی بە شوورا یان دیموکراسی ١١٨

بەشی سێیەم: ئایین و توندوتیژی ١٣١

ئیخوان لە یەکەم ئەزموونی دەسـەڵاتییەوە بۆ کۆمەڵەیەکی تیرۆریستی ١٣٢

ئیسلامی سیاسی و داعشی فیکری ١٤٩

ئیسـلام و توندوتیژی ١٦٣

کوردستان و هەڕەشەی بەردەوامی تیرۆریستی ١٨٥

دەروازە

دونیابینــی ئیســلامی سیاســی پانتاییەکــی فراوانــی داگیرکــردووە، بەجۆرێـک ئاڵـۆزە، دەکـرێ لـە چەنـدان رەهەنـد و گۆشـەنیگای فیکـری، سیاسـی، ئایینـی و کۆمەڵایەتـی و ئابوورییشـەوە خوێندنـەوەی بـۆ بکرێت، ئینجـا بـە وتـار، یاخـود توێژینـەوە و کتێـب بێـت، یـان هـەر شـێوازێکی دیکـە، بەوپێیـەی بووەتـە تەنگەژەیەکـی جیهانـی و جیهانـی بـە خۆیـەوە سـەرقاڵکردووە، هەمـوو ئەوانـەش دەبنـە تەنێـک لـە نـاو دونیابینـی ئـەو لەشـکره لـە گـرووپ و بانگخـواز و حیـزب و کەسـایەتی و تێڕوانینـە ئیسـلامی سیاسـییەی، کـە هەموویـان دواتـر لـە خاڵێکـدا دەچنـەوە نـاو ئـەو فـەزا فـراوان و ئاڵـۆزەی، ئێمـە نـاوی دەنێیـن ئیسـلامی سیاسـی، یـان بزاوتـی ئیسـلامی.

کاتێـک قسـە لەسـەر دونیـای ئاڵـۆزی ئیسـلامی سیاسـی دەکەیـن، بێشـک ئـەو دونیـا فراوانـە لـە خۆیـەوە دروسـت نەبـووە، یـان بـەدەر

نییە لە کەوتنە ژێر کاریگەری ئایدۆلۆژیای ئایینی ئیسلام وەك خۆی، لەبەر ئەوەی ئیسلامی سیاسی، بە تەواوی رەوت و حیزب و گرووپ و بانگخواز و کەسایەتییەکانییەوە، یەك خەونیان هەیە، هەڵگری یەك ئایدۆلۆژین، بەڵام میکانیزمی گەیشتن بەو خەونەیان رەنگە لە وڵاتێك بۆ وڵاتێکی دیکە، یان لە ناو وڵاتێکیشدا، رەنگە گرووپەکان لە بەکارهێنانی میکانیزمەکاندا جیاوازییان لە نێواندا هەبێت، بەڵام هەرگیز لەسەر خاڵی کۆتایی، واتە ئامانجە سەرەکییەکەیان ناتەبا نین، ئەویش دروستکردنەوەی دەوڵەتی خەلافەتی ئیسلامییە لە جیهانی مۆدێرنی ئێستا، ئینجا کێشەیان نییە ئەو دەوڵەتە کەمێك لە دەوڵەتەکەی زوو جیاواز بێت، بە هۆی گۆڕانکاری لە دۆخی کۆمەڵایەتی خەڵك و شێوازی ژیانی کۆمەڵگە بە گشتی، بەڵام ئەوەی ئیسلامی سیاسی ئیشی بۆ دەکات و باوەڕی پێی پتەوە، دەبێ کۆمەڵگە بە تەواوی لەژێر بنەماکانی ئیسلام و ترادیسیۆنی ئیسلامیدا بێت و هیچ یاسا و رێنماییەکیش کاری پێ نەکرێت، کاتێك لەگەڵ خودی بنەما نەگۆڕەکانی ئیسلام و مێژووەکەی نایەتەوە.

هەر لە ساتەوەختی دروستبوون و مێژووی ئیسلامیشدا، ناکۆکیی سوننەگەرایی و شیعەگەرایی دروستبووە و کۆمەڵگەی موسڵمانانی بە ئاڕاستەی کوشتار و یەکتر سڕینەوە بردووە و بە درێژایی مێژووی ئیسلامیش، هیچ کاتێك موسڵمانان لە ناو خۆیاندا تەبا نەبوونە و هەمیشە سەنگەریان لە یەکتری گرتووە، ئینجا شەڕی گەرم بووبێت، یان شەڕی فیکری و جیاوازی بۆچوون، بەجۆرێك هەر لایەنەی ئەوی دیکەی پێ راست نەبووە، ئێستاش ئەو عەقڵییەتە دواى زیاتر لە هەزار ساڵیش، وەك میراتێك بۆ ئیسلامی سیاسی ماوەتەوە.

ئیخوان موسلمین و رێکخراوی بزووتنەوەی تاڵیبان و دەوڵەتی

ئیسلامی لە عێراق و شام، واتە داعش، لە هەناوی سوونەگەرایی هاتوون و پێیانوایە خاوەنی راستەقینەی ئیسلامن، بە هەمان شێوەش حیزبوڵای لوبنانی و حوسییەکان و زۆر گرووپی دیکەی فیکری و چەکداری شیعەگەرا لە نموونەی حەشدی شەعبی، کە لە ئەنجامی فەتوایەکی مەرجەعی شیعەکانی عێراق و بە پاڵپشتیی ئێران دروستبوون و خۆیان بە خاوەنی راستەقینەی ئیسلام دەزانن و دەیانەوێت لەو رێیەوە دەستبگرن بەسەر کۆی جومگەکانی دەسەڵات لە عێراقدا تاوەکو حوکمڕانییەتی شیعەگەرا بەسەر سوونەکان بسەپێنن، بەوپێیەی لە رابردوودا لەسەر دەستی هێزێکی سوونەی وەك رژێمەکەی سەددام حوسێن ئازار دراون، بەڵام کاتێکیش سەددام نامێنێت و شیعەکان لە عێراقدا دەسەڵات دەگرنە دەست، بە هەمان شێوەی سەددام ئەوانیش شەڕی مەزهەبی هەڵدەگیرسێنن و تۆڵەی شیعە لە سوونەکان دەکەنەوە.

هەموو ئەو جیاوازییە مەزهەبی و تێگەیشتنە فیکری و ناکۆکییانەی لە مێژووی ئیسلامیشدا هەبوونە و ئێستاش بەرەو زیادبوون دەچن، زۆرینەی رەهای بە هۆی هەستی توندڕۆیانەی سوونەگەرایی و شیعەگەرایی سەریانهەڵداوە و ئەنجام شکستی کۆمەڵگەی موسڵمانانی بە گشتی لێکەوتووەتەوە، بەوەی لە رەوتی پێشکەوتنی جیهان و پرەنسیپەکانی مەدەنی و مافی مرۆیی و دیموکراسی و ئازادییەکاندا دابڕاوە، واتە کۆمەڵگەی موسڵمانان دابڕاون لە دونیای پێشکەوتنی وڵاتان و سەرباری ئەوەش وەك مەترسی ناسراون بەوەی سەرقاڵی بەرهەمهێنانی دەیان و سەدان گرووپ و دەستەی تیرۆریستین و بە ئاشکرا گرووپە ئیسلامییەکان بوونەتە هۆی ئەوەی لە ناو جەرگەی ئەو وڵاتانەدا کردەی توندوتیژی و تەقینەوە ئەنجامبدەن، ئەمە جگە

لـەوەی لەسـەر ئاسـتی کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکانیش هـەزاران شـانەی نووسـتوو و زیندووییـان هـەن و بـە ئارەزووی خۆیانیـش کـردەی نامرۆیـی ئەنجامـدەدەن، هیـچ وڵاتێـك و رژێمێکـی ئیسـلامیش بـە کـردەوە ئیـش بـۆ لاوازکردنیـان نـاکات بـە پـڕۆژەی کولتـووری و ئەمنـی و ئابـووری، بۆیـە تـا دێـت بەهێزتـر دەبـن و خەریکـە ژینگـەی رۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـت ببێتـە ژینگـەی تیرۆریـزم و گەشـەکردنی توندڕۆیـی.

هەمـوو ئەوانـەش لـە زاکیـری تاکـی کۆمەڵگـەی رۆژئـاوای سـێکۆلاردا، دۆخێکـی دەروونـی وای دروسـتکردووە، تاکـی موسـڵمان وەك تیرۆریسـت بناسـن، یانـی وەك تیرۆریسـت نـاسراون، ئاخـر ئـەوان بـە هـۆی نەبوونـی کاتـی پێویسـت و سـەرقاڵی بـە ژیـان و کارەوە، ناتوانـن بـە وردی چاودێری کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکان بکـەن، بـەڵام ئـەوە دەبینـن هـەر رۆژەی تەقینەوەیـەك و دەیـان رووداوی تیرۆریسـتی ئەنجامدەدرێـن، ئینجـا یـان لـە کۆمەڵگـەی ئیسـلامی بـن، یـان لـە ئەورووپـا و ئەمەریـکا، لـە زاکیـرەی ئەوانـدا ئـەوە موسـڵمانانن ئـەو کردانـە ئەنجامـدەدەن، ئەوانیـش ئیشـیان بـەوە نییـە داعـش، قاعیـدە، یـان ئیخوانـە ئەنجامـدەری، لای ئـەوان کـردەی تیرۆرییـە و موسـڵمانانن ئەنجامـی دەدەن!

بەتایبەتـی رووداوە تیرۆریسـتییەی ١١ی سـێپتەمبەری ئەمەریـکا بـووە هـۆی ئـەوەی جیهـان بـە گومانـەوە سـەیری موسـڵمانان بـکات، بـە جۆرێك مـۆری تیرۆریسـتی لـە جەسـتە و ناوچەوانـی هـەر موسـڵمانێك درا و دواتریـش داعـش و بـەرەی نـووسرە هاتـن و ئـەو مۆرەیـان هێنـدەی دیکـە تۆخترکـردەوە، ئەمـەش وەك سـەلمێنەری ئـەو راسـتییەی لـە کۆمەڵگـەی موسـڵماناندا هەمیشـە زەمینـەی دروسـتبوونی گـرووپ و رێکخـراوی تیرۆریسـتی لەبـارە و بـە کـردەوەش ئەزمـوون کـراوە.

ئایینـی ئیسـلام بـە خـۆی هەندێـك سـوورەت و بنەمـای تێدایـە تاوەکـو

موسڵمانێك بە هۆیانەوە خۆی پێ لە موسڵمانێکی دیکەی پابەندنەبوو بە ئایینی ئیسلام، یان بەپێچەوانەوە پابەندبوو بە ئایینێکی دیکەی غەیرە ئیسلام، بە پیرۆزتر و شایستەتر بزانێت، هەر تەنیا چەمکی جیهاد رەنگە بەس بێت، تا دەیان و سەدان رێکخراوی تیرۆریستی دروست بن، بۆ ئەوەی لە پەنای ئەو چەمکەوە مەرامی سیاسی و ئابووری و تیرۆریستی خۆیان بە دەستبهێنن، بەکارهێنانی وێنای بەهەشتیش بۆ دروستکردنی کەسێتیی تیرۆریست، دیارترین ئەو هۆکارانەیە بە هۆیەوە مێشکی تاکی موسڵمانی پێ پڕ دەکرێت تا کردەی خۆکوژی ئەنجامبدات، هەموو ئەو تیرۆیستانەشی دەستگیرکراون، بەشی زۆریان یان پەشیمان نین، یان بە ئاشکرا دەڵێن ئێمە بۆ ئەوە جیهادمان کردووە تا زووتر بچینە بەهەشت! ئاخر لە دنیای ئیسلامدا هیچ کەسێکی تیرۆریست، بێ پاڵنەری ئایینی، بەتایبەتی خەونی گەیشتن بە بەهەشت و حۆرییەکان، خۆی نەتەقاندووەتەوە و ناتەقێنێتەوە!

کەوایە ئەو چەمکی جیهادە هۆکارێکی سەرەکییە لە تەك هۆکارەکانی دی، بۆ ئەوەی تاکی موسڵمان لە لایەن ئیسلامی سیاسی و گرووپە توندڕۆکانەوە فریوبدرێت و دواتریش بخزێندرێتە ناو ژینگەی تیرۆر و کوشتنی خەڵکی ئاسایی و دامەزراوەکانی دەوڵەتیش بکاتە ئامانجی بیر و کردەی تیرۆریستی.

کاتێك بانگخوازێك، مەلایەك، حیزبێکی ئیسلامی، بۆ ئامانجێکی دیاریکراوی سیاسی و کەسی، قسە بۆ تاکێکی پەراوێزخراوی کۆمەڵگە دەکات، کە بەدەست هەزاران دەردەوە دەناڵێنێت، بەتایبەتی ئەوانەی کەپتی سێکسییان هەیە، یەکڕاست پەنا بۆ بەهەشت و لەوێشەوە بۆ حۆری و ئەو خۆشگوزەرانییانە دەبردرێت، کە لە دنیادا ئەو کەسە دەستی پێیان ناگات، یان نەیدیون و بێئومێدیشە لە گەیشتن

بـە خۆشـگوزەرانی لـە ژیانـدا، ئەمـەش پرۆسـەی حەزکـردن بـە مـردن لـە دەروونـی ئـەو تاکـە هەڵخەڵەتێنـدراوە، یـان هەڵخەڵەتێندراوانـە خێراتـر دەکات و دواجـار لەژێـر کاریگەرییـەوە بڕیـار دەدات بچێـت بۆ بەهەشـت و ئـەو خەونـی گەیشـتن بـە بەهەشـتەش لـە رێـی کـردەی خۆکوژییـەوە ئەنجامـدەدات!

لێـرەدا دەتوانیـن بڵێیـن زۆربەی جـارەکان تاکـی خۆکوژیش فریـودراوە، یانـی بانگخـوازی ئیسـلامی و حیزبـی ئیسـلامی خەڵکـی سـادە بـۆ مەرامـی خۆیـان بەکاردێنـن، ئـەوەی سـەرلەبەیانی رۆژی ٢٠١٨\٧\٢٣ کـە سـێ چەکـداری سـەر بـە گرووپـە ئیسـلامییەکان هێرشـیانکردە سـەر باڵەخانـەی پارێـزگای هەولێـر و دوای چەنـد کاتژمێرێـك رووبەڕووبوونەوەیـان لەگـەڵ هێـزە ئاساییشـییەکانی هەولێـر، سـەرئەنجام چەکـدارەکان کـوژران، ئـەوەی جێگـەی نیگەرانـی یەکجـار زۆر بـوو، ئـەو سـێ گەنجـە تەمەنیـان لـە نێـوان ١٦ بـۆ ١٨ سـاڵان بـوون، هەڵبـەت ئـەو تەمەنانـەش هێشـتا بـە بچـووك هەژمـار دەکرێـن و بـە وردبوونـەوە لـە تەمەنیـان، دەگەینـە ئـەو راسـتییەی ئـەو سـێ گەنجـە زۆر زووتریـش هەڵخەڵەتێنـدراون، یانـی فریـودراون، بەتایبەتـی کـە هاتووچـۆی مزگەوتیـان کـردووە و لەوێـوە بیـری جیهـادی لـە مێشـکیاندا چێنـدراوە.

هـەر چەنـد رۆژێـك پـاش ئـەو رووداوە تیرۆریسـتییەی هێرشـکردنە سـەر باڵەخانـەی پارێزگـەی هەولێـر، ئەنجوومەنـی ئاسایشـی هەرێمـی کوردسـتان دانپێدانانـی گرووپێکـی دیکـەی تیرۆریسـتی راگەیانـد، کـە مەلایەك بە ناوی ئیسـماعیل سووسـەیی سەرپەرشـتی کردبوون و پێشـتریش بەیعەتـی بـە داعـش داوە و کاری بـۆ کـردوون، ئـەو مەلایـە نێوانیشـی لەگـەڵ ئـەو سـێ گەنجـە هێرشـکارەی سـەر باڵەخانـەی پارێزگـەی هەولێـر زۆر بـاش بـووە و هەندێـك سـەرچاوەش دەڵێـن ئـەو هێرشـە لـە تۆڵـەی

دەستگیرکردنی مەلا سووسەیی بووە، لەبەر ئەوەی پێش رووداوەکە، مەلاکە لە ئۆپەراسیۆنێکی هێزەکانی ئاسایشی هەولێر، بە تۆمەتی تێوەگلانی لە تیرۆر و پەیوەندی بە داعشەوە دەستگیرکرا بوو.

لە دوای ئەو رووداوەی پارێزگەی هەولێرەوە ئیدی پێویست بوو بە جۆرێکی دیکە شەڕی ئەو گرووپانە بکرێت، ئەویش شەڕی رووبەڕووبوونەوەی فیکرییە، واتە بە تەنیا شەڕی ئۆپەراسیۆنی و دەستگیرکردن و کوشتنی تیرۆریستان ناتوانێت سەرچاوەکانی تیرۆر وشك یان لاواز بکات، بەڵکو دەبێ هاوشان لەگەڵ دەستگیرکردن و ئۆپەراسیۆنەکان، لە رووی فیکریشەوە هاوکاری هێزە ئاسایشییەکان بکرێت، بە مەبەستی وشککردن، یان لاوازکردنی فیکری توندڕۆیی لەو ژینگە تیرۆریزمییەدا.

راستە هێزەکانی پێشمەرگە و ئاسایش لە سەنگەر و لە ناو شارەکانی هەرێمی کوردستاندا، لە کاتی هەر رووداوێکدا، رووبەڕووی گرووپە تیرۆریستییەکان دەبنەوە، بەڵام ئەو شەڕە، واتە شەڕی فیکری توندڕۆی و تیرۆریستی، پێش ئەوەی شەڕی ئۆپەراسیۆنیی و چەکداریی بێت، شەڕی فیکرە، شەڕی جەهلە دژ بە کرانەوە و پێشکەوتن، شەڕێکە دەبێت بە پرۆژەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینی لە دژی هەڵگرانی فیکری جەهل ئەنجامبدرێت، دەی تۆ شار پڕ بکە لە پێشمەرگە و ئاسایش، بەڵام کاتێك هەر سەرە کۆڵان و ناو هەر گەڕەکێك، چەندان مزگەوتییان لێ قیتکرایەوە، ئیدی سوودی نییە! لەبەر ئەوەی ئەو گرووپە تیرۆریستییانە مزگەوت وەك باشترین مۆڵگەی پەروەردەیی خۆیان دەبینن و حیزبە ئیسلامی و بانگخوازەکانیش لەوێوە خەڵکی سادەی لە نموونەی ئەو سێ گەنجە هێرشکارەی سەر پارێزگای هەولێر، بە ئاڕاستەی هەڵخەڵەتاندن دەبەن و دواتریش هانیان دەدەن

بـۆ کـردەی خۆکـوژی و چالاکـی تیرۆریزمـی.

ئەمـەش هاوکاتـە لەگـەڵ ئـەوەی ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە بە تـەواوی کاریـان لەسـەر بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی کـردووە، بەجۆرێـك هێنـدەی مرۆڤـی سـادەی ئـەم وڵاتـە، ئەوانـەی کەوتوونەتـە داوی گـرووپ و بانگخـوازە ئیسـلامییەکان، بـە هاتووهـاواری مەلایـەك و کتێبێکـی سـەید قوتبـی گـەورە بیرمەنـدی فیکـری تونـدڕۆی ئیسلامی هەڵدەچـن و خەڵکـی بـە کافـر لـە قەڵـەم دەدەن، نیـو هێنـدە سـۆزیان بـۆ نیشـتمان و نەتەوەکەیـان نییـە!

دەی کەوایـە ئـەو شـەڕە بـە تەنیـا شـەڕی ئاسـایش و پێشـمەرگە نییـە، لـە راسـتیدا شـەڕی فیکـرە و دەبـێ حکوومـەت و هەتـا هێـزە ئاساییشـییەکانیش لـە کۆمەڵێـك رەهەنـدی ئابـووری و سیاسـی و کولتووری و ئایینیـەوە، بـۆ بەرگرتـن لـە بڵاوبوونـەوەی زیاتـری فیکـری توندڕۆیـی ئایینـی، پـرۆژەی رووبەڕووبوونـەوەی ئـەو فیکـرە توندڕۆییەیـان هەبێـت، بـەوەی چیـتر رێگـە نەدرێـت، مـەلا و پیـاوی ئایینـی، یـان کارەکتـەری ئیسـلامی سیاسـی، بـە ئـارەزووی خۆیـان خەڵـك بـە کافـر لـە قەڵـەم بـدەن و مزگەوتەکانیـش شـەو و رۆژ دەرگەیـان کـراوە بێـت، بـۆ کۆبوونـەوەی گرووپـە تونـدڕۆکان.

کوردسـتان لـە دۆخێکدایـە هەمـوو هێـزە چـەپ و بەنـاو عەلمانـی و نەتەوەییـەکان، بـە هـۆی حەزکـردن بـە کورسـیی زیاتـر و پـارە و ناردنـی خەڵـك بـۆ پەرلەمـان، ئاگایـان لـەوە نەمـاوە کۆمەڵگـە لەبـەردەم هێرشـی فیکـری توندڕۆیـی دایـە، هێزێکـی فیکـری تونـدڕۆی ئایینـی باڵـی بەسـەر شـار و گونـد و کۆڵانەکانـدا گرتـووە، جگـە لـە خۆیـان و کولتـووری شـەڕەنگێزی ئایینـی و تیرۆریسـتی، هیـچ شـتێکی دیکەیـان قبـووڵ نییـە و نەتـەوە و نیشـتمانیش لـە لایـان بەهـای یـەك وشـەی سـەید قوتـب و

محەممەد مورسییان نییە و لە غیابی شەڕی فیکریشدا، ئەو هێزە توندڕۆیانە گەیشتوونەتە ناو هەستیارترین شوێنی کۆمەڵگەش، واتە دڵی خەڵك!

ئاخر لە سەرەی سەموونخانە و لەسەر شەقام و لە ناو بازاڕ و لە مۆڵ و قاوەخانە و تاکسی و تەنانەت لە پارك و قوتابخانە و هەموو شوێنێکی ئەم وڵاتەدا، بەڵێ لە بست بە بستی باشووری کوردستان، داعشی فیکری تێدا بڵاوبووەتەوە و ئیسلامی سیاسیش تێیاندا جوڵەی هەیە و کۆمەڵگەش وەك مەترسی سەیریان ناکات، چونکە پڕۆژەی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو فیکرە توندڕۆییە لە ئارادا نییە و حیزبە عەلمانی و نەتەوەییەکانیش هێندەی سەرقاڵی شەڕە کورسی و دژایەتی یەکترین، ناپڕژێنە سەر ئەوەی بیر لە مەترسیی گەشەی ئیسلامی سیاسی و گرووپە توندڕۆکان بکەنەوە.

هەموو ئەوانەش لە دەمێکدان سەیرکردنی یەك ڕۆژی هەینی لە شاردا بەسە بۆ ئەوەی بڵێین دەسەڵات بە هۆی موجامەلەکردن بۆ جەماوەری ئایینی دار چ کارەساتێکی خوڵقاندووە، نیوەی شار بە هۆی گریانی ساختەی چەند مەلایەکەوە دەگرین و کەسیش لێپرسینەوە ناکات، کەچی هەر ڕۆژەی لە کۆڵانێکدا مزگەوتێکی نوێ دروست دەکرێت و لە گەڕەك و گۆڕەپانەکاندا بناغەی دەیانی دیکە دادەندرێن، کەچی گەڕەکەکان، بێ قوتابخانە و نەخۆشخانە و پارکن، منداڵەکان لە بری ئەوەی بچنە یاری، دەچنە مزگەوت و تێکەڵ بە ریش درێژەکان دەبن و نوێژ دەخوێنن!

تۆ هەر بڵێ من حیزبی دیموکراسی و سێکۆلار و نەتەوەییم، بەڵام کاتێك هیچ بەرنامەیەکت بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لە دژی بڵاوبوونەوەی فیکری توندڕۆیی ئایینی نییە و تەنیا سەرقاڵی کورسی و شەڕی پۆستیت،

ئەمە هیچ سوودی نییە، بەڵکو لە سوودی گرووپە توندڕۆکاندایە، لەبەر ئەوەی ئەوان دەیانەوێت حیزبەکان سەرقاڵی سیاسەت و شەڕی کورسی بن، بۆ ئەوەی لەو بۆشاییەدا خۆیان بەهێز بکەن.

دابەشبوونی هەڵگرانی فیکری توندڕۆیی ئیسلامی سیاسی بەسەر چەندان گرووپ و دەستە و حیزب و بانگخواز و دامەزراوەی ئایینی و کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوەیی، نەبووەتە هۆی ئەوەی ئەو بزاوتە ئیسلامییە ئامانجەکانیان پەرت بن، بەپێچەوانەوە سەرباری جیاوازی بۆچوون و شێوازی کارکردنیان، بەڵام هەموویان خاوەنی یەك گوتاری ئیسلامییانەن و بەگشتی دژایەتی هەر پرۆژەیەکی دیموکراسی و عەلمانی و کرانەوەی کۆمەڵگە دەکەن و لە بری ئەوەش سەرقاڵی دروستکردنی فەزایەکی تەواو ئایینین، فەزایەك کە دەبێ خۆیان بە دڵیان بێت، واتە فەزایەك خۆیان دروستکەری بن، نەك کەسی دیکە بۆیان دروستبکات، یان شێوازی ئایینداری خەڵکی سادە، مەبەست لە ئاییینداری کوردەوارییانەیە، کە وەك میراتێکی ڕۆحی پشتاوپشت هاتووە و ئێستا لەبەردەم هەڕەشەی نەماندایە، بە هۆی چالاکی و فریودانی گرووپە ئیسلامییەکان، چونکە ئیسلامی سیاسی ئەو ئاییندارییەی قبووڵ نییە و دەخوازن بەو جۆرە کۆمەڵگە بچنە پاڵ حیزبە ئیسلامییەکانەوە بۆ ئەوەی کاریگەری توند لەسەر دەسەڵات دروستبکەن، ئینجا باکیان بەوە نییە کۆمەڵکە دووچاری چ کارەساتێك دەبێت.

کاتێکیش باس لە گوتاری ئیسلامییەکان دەکرێ، پێویست بە زانینی ئەو ڕاستییە دەکات کە سەرباری ئەوەی ئیسلامییەکان لە ناو خۆیاندا نەیانتوانیوە لە چوارچێوەی یەك حیزب و ڕێکخراوی سیاسی ئیسلامی، یاخود بەرەیەکی ئیسلامی سیاسیدا کۆببنەوە، ڕاستە ئەمە تارادەیەك

کاریگـەری هەبـووە بەسـەر جیـاوازی گوتاریـان سـەبارەت بـە هەنـدێ پرسـی سیاسـی و کۆمەڵایەتـی و ئایینـی، بـەڵام هیچ یەکێك لـەو جیاوازییانە ناکاتـە ئـەوەی ئـەو گرووپانـە لەسـەر گوتارێکـی تارادەیـەك یەکگرتـوودا یـەك نەگرنـەوە، ئەویـش بانگەشـەکردن و کارکـردن بـۆ دروسـتکردنی فەزایـەك لەژێـر هەیمەنـەی فیکـری کۆنەپەرسـتی ئیسـلامی سیاسـی دابێـت، واتـە ئـەو گرووپانـە بـە دەسـتە لـە ڕێـی هـۆکارە جیاوازەکانـەوە خەریکـی بـە ئیسـلامی سیاسـییکردنی کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتانن تـا لـەو فـەزا ئاڵـۆزەدا دەرگـەی گەیشـتن بـە دەسـەڵات لەبـەردەم خۆیانـدا بکەنـەوە، یـان ئاسـانتری بکـەن، بەوپێیـەی تاوەکـو زیاتـر کۆمەڵگـە بـە ئیسـلامی بکرێـت، ڕێگـە و میکانیزمەکانـی گەیشـتن بـە دەسـەڵاتیش بـۆ ئیسـلامییەکان ئاسـانتر دەبێـت، وەك بەپێچەوانـەوە لـە کۆمەڵگەیەکـی کـراوەدا ناتوانـن بـە ئاسـانی خەڵـك فریوبـدەن بـە جوڵاندنـی هەسـت و سـۆزی ئایینـی خەڵکانـی سادە تێگەیشـتوو لـە ئاییـن.

بـە هـۆی ئـەوەی کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان، زۆرینـەی بـاوەڕداری ئایینـی ئیسـلامن و پابەنـدن بـە بنەمـا شـەرعیەکانی ئیسـلام، کەواتـە جوڵاندنـی سـۆزی خەڵـك لـە ڕووی ئایینییـەوە، ئاسـانترە وەك لـەوەی کۆمەڵگـە هەڵگـری کۆمەڵێـك پێکهاتـەی جیـاوازی ئایینـی بێـت، هـەر لەبـەر ئەوەشـە ئیسـلامییەکان بـە سـوود وەرگرتـن لـەو پێکهاتـە ئایینییـە زۆرینـە ئیسـلامە، ئیـش لەسـەر جوڵاندنی سـۆزی خەڵکـی دەکەن، جوانـتر وایـە بگوترێـت خەڵکـی فریـو دەدەن، بـەوەی گوایـە تەنیـا ئەوانـن داکۆکیـکاری ئیسـلام و لـە بەرانبەریشـدا ئیسـلام بـە جۆرێـك وێنـا دەکـەن گوایـە لەژێـر مەترسـی کاڵبوونـەوە یاخـود نەماندایـە بـە هـۆی دەرکەوتـە تازەکانـی جیهانگیـری و هەژموونـی عەلمانییـەت و دیموکراسـی، بـەوەی ئـەو چەمکانـە لەگـەڵ خۆیانـدا هۆکارەکانـی تەکنەلۆژیـا و کولتـووری

کــراوەی وڵاتانــی پێشــکەوتووی ئەورووپایــان هێنــاوە، بەمــەش جۆرێــك لــە هۆشــیاری لەبــارەی ئاییــن و خــودی مرۆڤەکانــەوە هاتووەتــە ئاراوە و مرۆڤــەکان بــە جۆرێکــی تــر بــۆ شــتەکانی دەوروبەریــان دەڕوانــن و بــە جۆرێکــی تــر بیــر دەکەنــەوە، ئاخــر ئەوانیــش نایانەوێ کــەس بیــر بکاتەوە، بەوپێیــەی بیرکردنــەوەی خەڵــك بــە مەترســی بــۆ ســەر خۆیــان دەزانــن و ترســیان لــەوە هەیــە، هۆشــیاری خەڵــك ببێتــە هــۆی دوورکەوتنەوەیــان لــە گرووپــە ئیســلامییەکان، کاتێکیــش تەکنەلۆژیــا وای کــردووە بــە ئاســانی مرۆڤــەکان ئاشــنایەتییان لەگــەڵ کولتــوور و شارســتانێتەکانی تــردا بــۆ دروســت ببێــت، ئەمــەش بــە یەکێــك لــە کرانــەوە کاریگەرەکانــی دونیــای ئــای تــی هەژمــار دەکرێــت و کاریگــەری گــەورەش بــە دوای خۆیــدا دەهێنێــت، لەســەر ئاســتی سیاســی و کولتــووری و هــاوکات تێڕوانیــن بــۆ شــتەکانی دەوروبــەر، تانەنــەت ئاییــن و بیروڕاکانیــش.

گەڕانــەوە بــۆ رابردوویەکــی دوور، پانتاییەکــی یەکجار فراوانــی لە گوتاری کۆنەپەرستی ئیســلامی سیاســی داگیرکــردووە، میدیــا و مــەلا و بانگخــواز و ســەرکردە ئیســلامییەکانیش، بــە مەبەســتی چەواشــەکردن و فریودانــی خەڵکــە ســادە ئاییندارەکــە، بەشــێکی یەکجــار گــەورە لــە زوومــی کامێــرا و قســە و گوتارەکانیــان تەرخــان کــردووە بــۆ جوانکردنــی مێــژووی دەوڵەتــی خەلافــەت و زیندووکردنــەوەی کولتــوور و داب و نەریتــی کۆنەپەرســتی ئیســلامی، تــا کۆمەڵگــە رابهێنــن لەســەر ئــەوەی بــە ئاســانی بگەڕێتــەوە پــاش، بــۆ نــاو فــەزای دەوڵەتــی ئیســلامی، ئــەو گوتارەشــی بــۆ خەلافــەت دەگەڕێتــەوە، گوتارێکــە لــە کۆیلایەتــی و ناهۆشــیاری زیاتــر، هیچــی تــر بەرهــەم ناهێنێــت، ئــەوەی بــە مێــژووی قۆناغــە جیاوازەکانــی دەوڵەتــی خەلافەتیشــدا بچێتــەوە، درك بــەوە دەکات، یاخــود راســتییەکانی بــۆ روون دەبێتــەوە، خەلافــەت لــە کۆیلەترکردنــی مرۆڤــەکان و دروســتکردنی چینــی

گـەورە گـەورەی مشـەخۆر و چەوسـێنەر و فـەزای سـتەمكاری بـەو لاوە، هیچـی تـری بەرهـەم نەهێنـاوە و لەژێـر سـایەی خەلافەتیشـدا، مرۆڤـەكان كۆیلـە دەكـران و وەك كاڵاش لـە بازاڕەكانـدا دەفـرۆشران و دەبـردران بـۆ كێڵانـی ئـەو زەویوزارانـەی پیاوەكانـی دەربـاری خەلافـەت داگیریـان كردبـوون، یـان بـە گشـتی وەك دەسـتیكار دەخرانـە خزمەتـی پیاوانـی دەوڵـەت و ئـەوەی بۆیـان دەمایـەوە جگـە لـە ئـازاری رۆحی و جەسـتەیی، هیچـی دیكـە نەبـوو، چونكـە مرۆبوونیـان وەك كاڵایـەك سـەیری دەكـرا.

خەلافـەت دەوڵەتێكـی سـتەمكاری قۆناغـە جیـاوازەكان بـوو، بەتایبەتی لـە قۆناغـی عوسـمانییەكان كـە ئیشـوكاری ئـەو دەوڵەتـە تۆڵەكردنـەوە و حـەزی داگیـركاری وڵاتـان و خسـتنە ژێـر ركێفـی ئایینـی مەسـیحی بـوو، بـۆ ژێردەسـتی عوسـمانییەكان، هـاوكات دەسـتدرێژیكەریش بـووە بـۆ سـەر خەڵكـی غەیـرە عـەرەب و تـورك و موسـڵمانان، واتـە ئـەوەی خەلافـەت ئیشـی لەسـەر دەكـرد، بـە ئیسـلامكردن و بـە عەرەبكردنـی خەڵكـی وڵاتانـی تـر بـووە، دوایـی لـەو رێیـەوە فاشـیزمی توركـی و عەرەبـی پەرەیانسـەند و ئەمەیـش بەڵگەیـە لەسـەر ئـەوەی خەلافـەت یاخـود سـەركردە ئیسـلامییەكان كەسـیان لـە سـەرووی خۆیـان بـە مرۆڤـی تـەواو نەزانیـوە، ئـەوەی لـە سـایەی خەلافەتـدا نەبووبایەتـە موسـڵمان، بـە مرۆڤـی ناتـەواو هەژمـار دەكـرا و دەبـوو سـەرانەش بـدات، لـە بـری ئـەوەی گوایـە لـە لایـەن لەشـكری ئیسـلامەوە پارێـزگاری لـێ دەكرێـت، كەچـی هـەر خـودی ئـەو لەشـكرە، ببـووە هـۆی مەترسـی بـۆ سـەر گیـان و ژیانیـان.

دابەشـبوونی رۆڵـی گوتاربێـژە ئیسـلامییەكانیش بەسـەر چەنـد كەناڵێكـی جۆراوجـۆرەوە، مـەلا لـە مزگـەوت و میدیـا و بانگخـواز و خێركـردن بـە نـاوی حیزبـی ئیسـلامییەوە، مـەلا لـە مزگـەوت بـە سـوود

وەرگرتن لە سادەیی و گوێڕایەڵی گوێگرەکانی، جۆرێك خوتبە پێشکەش دەکات لە بەرژەوەندی ئیسلامییەکان بکەوێتەوە، مەلا هێرش دەکاتە سەر رۆشنبیران و هونەرمەندان و دەسەڵات و حیزبە عەلمانییەکان و دەرکەوتە تازەکانی دنیای سەردەم و ئیدی بۆ ئیوارەکەی کەناڵەکانیان ئەو قسانە وەك خۆی و بگرە بە فەزایەکی فراوانتریش بە ناوی کاری میدیاییەوە دەگوازرێنەوە بۆ ناو کۆمەڵگە بەگشتی، کۆمەڵگەیەك هەتا ئێستا نەیتوانیوە لە فرتوفێڵی ئیسلامی سیاسی تێبگات، بە تایبەتی گوتار و قسەی ئەو بانگخواز و کەسایەتییە توندڕۆیانەی لە رادیۆ و نێت و ئێستاکەش فەیسبووك و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی تر و رۆژنامە و گۆڤارەکان پەخشدەکرێن و گوێی کۆمەڵگەیان لەسەر رادەهێنن، تا بە ئاسانی رام بکرێن.

ئاخر کەی رەوایە مەلای ئیسلامی سیاسی ماف بە خۆی بدات هێرش بکاتە سەر خەڵکی رۆشنبیر و هونەرمەندان و بە جۆرێك لە جۆرەکانیش پێگەی خۆی بە کاربهێنێت تا کاریگەری هەبێت بەسەر هەڵچوونی سۆزی خەڵکی؟!

بە هۆی گوتاری سەرکردە و مەلا ئیسلامییەکان بوو هێرشکرایە سەر پەرلەمان و ئاڵای سعوودییە لەبەردەم باڵەخانەکەیدا شەکێندرایەوە و کاتی خۆشی جۆرێك فەزایان دروستکرد، هەرچی مەساجخانە و ئارایشگەکانی جوانکاریی ژنان و ئازادی مەسیحییەکان هەبوو، کەوتنە بەر مەترسی خەڵکانێکی گۆشکراو بە هزری کۆنەپەرستی ئیسلامی، بەتایبەتی لە سنووری پارێزگەی دهۆك، هێزێکی وەك یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان دنەی خەڵکی دەدا، بۆ ئەوەی دژی مەسیحییەکان بجووڵێنەوە و مەساجخانە و شوێنی فرۆشتنی مەی کەوتنە بەر هەڵمەتی سووتاندن و تاڵانکردن و تێکدانی دەستەجەمعی گرووپە

توندڕۆ ئیسلامییەکان، ئەم هەوڵەی یەکگرتوو ئێستاش بەردەوامی هەیە، ئەمەش لە کاتێکدایە بە درێژایی مێژوو مەسیحییەکان لە کوردستان بوونە و هیچ کێشەیەکیشیان لەگەڵ ئایینداره کوردەوارییەکە نەبووە، بەڵام کاتێك ئەو گرووپە ئیسلامییانە سەرهەڵدەدەن و دەبنە خاوەنی حیزب و کورسی پەرلەمانی و دەیان دامەزراوەی میدیایی و هۆڵ و شوێنگەی کۆبوونەوە و چالاکی ئیسلامییانە، ئیدی ژیانی مەسیحییەکانیش چیتر ئاسایی نابێت و ئازادییەکانیان پێشێل دەکرێت، بە هۆی ئەوەی براوتی توندڕۆی ئیسلامی بە بەرنامە هەوڵ دەدەن دۆخێکی ئەوتۆ دروست بکەن، تا مەسیحییەکان کوردستان بەجێبهێڵن.

لە کاتێکدا کوردستان بەوە ناسراوە کە جێگەی پێکەوەژیانی پێکهاتە ئایینییەکانە، بەتایبەتی لە دوای شەڕی داعشەوە، ئەمە بە روونی و زیاتر دەرکەوت، کاتێك مەسیحییەکان هانایان بۆ کوردستان هێنا و لە لایەن هەرێمی کوردستانەوە پارێزگاریان لێکرا و ئەمەش لەسەر ئاستی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی دەنگی دایەوە، کەچی ئەمە بووە هۆی نیگەرانی گرووپە ئیسلامییەکان و لە رێی میدیاوە بەبیانووی ئەوەی ئاوارەیەکی زۆر روویان لە کوردستان کردووە و بوونەتە هۆی جەنجاڵی، هەوڵی بێ بەهاکردنی ئەو ئاماژە جوانەی پێکەوەژیانیان دەدا و لەو لاوەش دنەدانی خەڵکی سادەیان کردە بەرنامە تا بە چاوێکی دیکەوە سەیری هاتنی ئەو هەموو مەسیحییە بکرێت.

لەگەڵ ئەوەی کۆمەڵگەی باشووری کوردستان لە هەندێ رووەوە بەرەو پێشچووە، بەڵام هەمیشە لەبەردەم گەورەترین مەترسی گوتاری کۆنەپەرستی ئیسلامییەکاندا بووە، بەشێوەیەك دەخوازن کۆمەڵگە تەواو کۆنترۆڵ بکەن، واتە بیخەنە ژێر رکێفی خۆیان، تەنانەت شیعر و پەیکەر و ئازادی جلپۆشین و تێکەڵاوی رەگەزەکان

و ستایله تازەکانی کۆمەڵگەش حەرام دەکەن و لە بەرانبەریشدا ئیش بۆ زیندووکردنەوەی کولتووری دەستی دوو و سێ دەکەن و دەیانەوێت خەڵکی لەم قۆناغەدا سیواك بەکاربهێنن و رووخساریان داپۆشن و لە بری چوون بۆ زانکۆ و پەیمانگەکان، هاموشۆی مزگەوت و لە بری خوێندنەوەی کتێبی فیکری و فەلسەفی و سیاسی، زانستی و کولتووری، تەنیا قورئان و فەرمووده و تەفسیرەکانی تەبەری و بەرهەمەکانی سەید قوتب بخوێننەوە. کەرەستەکانی گوتاریشیان، کەرەستەگەلێکن کۆمەڵگە پەك دەخەن و هەنگاوەکانی کرانەوە و رێزگرتن لە مرۆڤیش ئەستەم دەکەن و بەرەو ئاقارێکی ستەمکاری ئاراستە دەکەن، بە جۆرێك خۆی لە خەلافەتدا ببینێتەوە، ئاخر کەی لۆژیك ئەوەی قبووڵە لە ئێستاکەدا خەلافەت باشتر بێت لە عەلمانییەت و دیموکراسی؟! لە کاتێکدا عەلمانییەت و دیموکراسی لە رێگەی کۆمەڵێك ئۆرگانی جیاوازەوە ئیش لەسەر سارێژکردنی برینە مرۆییەکانی سەردەمی خەلافەت دەکەن.

هاوکات قسەکردنیشیان لەسەر پێویستبوونی دیموکراسی و هانابردنیان بۆ پرەنسیپەکانی دیموکراسی لە قەناعەتیانەوە نییە، بەو کولتوورە، کە مرۆڤایەتی بەرهەمی هێناوە، بۆ خزمەتی خودی مرۆڤایەتی، بەڵکو لە شێوەی پردێك بۆی دەڕوانن، ئامانجیان پێیدا پەڕینەوەیە بۆ سەر کورسیی ستەمکاری بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی گۆشکراو بە داب و نەریت و کولتووری دەستی دوو و سێ، دروست بکەن و کۆیلەکردنەوەی مرۆڤەکان بە ستایلێکی تر و لە قاڵبدانەوەی دنیابینییەکانی مرۆڤ و پووچەڵکردنەوەی خەونی سەنتەربوونی مرۆڤەکان و بەرتەسکردنەوەی ئازادی و دیتنەکانی مرۆڤ، تێیدا بایەخی هەبێت، نەك کرانەوە و دیموکراسی بوونی کۆمەڵگە، چونکە ئازادی و

بەیانکردنـی تەسـەوراتەکان کرۆکـی ئیـرادەی مرۆڤەکانـە، لەوێـوە مـرۆڤ بـە دوای بـوون و هەیبـەت و لۆژیکـدا دەگەڕێـت، مرۆڤیـش کاتێك ئیـرادە و ئازادییەکانـی بەدەسـتهێنایەوە، ئـەوکات کۆیلەکردنـەوەی هـەروا ئاسـان نابێـت، ئیـدی ئەمەش ڕێك پێچەوانەی فیکری کۆنەپەرسـتی ئیسـلامییەکانە، بـەوەی ڕاسـتەوخۆ و ناڕاسـتەوخۆ ئیـش لەسـەر کۆیلەکردنـی مرۆڤـەکان دەکـەن و نایانـەوێ کۆمەڵگـە بیـر بکاتـەوە! نایانەوێت مرۆڤ مومارەسـەی ئازادییـە گشـتییەکانی بـکات، بەڵکـو ترسـیان لـە هۆشـیاربوونەوەی کۆمەڵگـە هەیـە بـە جۆرێـك پرسـیاری لۆژیکـی ئاڕاسـتەی گرووپەکانیـان بـکات، کـە گومـان لەسـەر ئـەو هەوڵـە فریودەرییانەیـان دروسـت بـکات! ئاخـر کـەی لۆژیـك قبـووڵ دەکات لـە کۆمەڵگەیەکـی زۆرینـە موسـڵماندا، حیزبـی سیاسـی و بانگخـوازی مشـەخۆری سیاسـی پەیـدا بـن و بـە نـاوی داکۆکیـی کـردن لـە ئیسـلام هەوڵـی فریودانـی کۆمەڵگـە بـدەن!

مەگـەر ناڵێـن ئاییـن هـی خودایـە و خـۆی پارێـزگاری لـێ دەکات؟! کەواتـە دەتوانیـن بپرسـین، کەوایـە حیزبـی ئیسـلامی لەسـەر چ بنەمایەکـی شـەرعی ڕێگەیـان بـە خۆیـان داوە، خۆیـان وەك نوێنـەری ئاییـن و خـودا لەسـەر زەوی بناسـێنن؟ ئەمـە تەنیـا فریودانـی خەڵکـە و هیچـی تـر نییـە، ناشـیرینکردنی زیاتـری ئایینیشـە، نـەك گونجاندنـی لەگـەڵ گۆڕانـە کۆمەڵایەتییـەکان و لـە بـری ئەوەشـی هەوڵبـدەن جۆرێـك ڕیفـۆرم لـە ئاییـندا بکـەن، بـە مەبەسـتی گونجاندنـی لەگـەڵ دنیـای ئێسـتاکە، بەپێچەوانـەوە زیاتـر ئیسـلامیان بـەرەو داخـراوی بـردووە و نەوەیەکیشـیان دروسـتکردووە ئـەوەی وەك ئـەوان بیـر نەکاتـەوە و ڕیـش نەهێڵێتـەوە و سـەرپۆش نەپۆشـێت و نەچێتـە ڕیـزی حیزبـی ئیسـلامی، بـە لـە ئاییـن دەرچـوو سـەیری دەکرێـت و لـە ئیسلامیشـدا ئـەوە بـە یەکێك لـە شـتە هـەرە بڤـەکان هەژمـار دەکـرێ و بـۆی هەیـە بکوژرێـت!

لـه رابـردوودا بیرۆکـەی ئـەم کتێبـە لـە شـێوەی بابـەت و وتـاری سـەربەخۆ لـە قۆنـاغ و کاتـی جیـاوازدا، لەسـەر گـرووپ و مەترسـی ئیسـلامی سیاسـی نـووسراون و لە ماڵپـەڕ و ڕۆژنامەکانیشـدا بڵاوبوونەتەوە، سـەرجەمی ئـەو بۆچوونانـەش لـە چوارچێوەیەکـی دیاریکـراودا دەخولێنـەوە بـۆ نیشـاندانی بەڵگـەی مەترسـیداربوونی ئیسـلامی سیاسـی بەسـەر کۆمەڵگـەی کوردسـتانەوە، لـە کاتێکـدا هـەر خـۆی دونیـای ئیسـلامی سیاسـی، دونیایەکـی ئاڵـۆز و پـڕ لـە کێشـە و کێشمەکێشـمی قووڵـە، لـەو دونیـا فراوانەشـدا دەکـرێ ئـەم ئـەم کتێبـە ئاوڕدانەوەیەکـی خێـرا بێـت لـە دەستنیشـانکردنی بەشـێك لـە هـۆکار و سـەرچاوەکانی هەڕەشـەی فیکـری توندڕۆیـی ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی، وەك لقێـك لـە ئیسـلامی سیاسـیی جیهانـی.

هەروەهـا پێویستیشـە بگوتـرێ، ئـەم کتێبـە توێژینـەوە نییـە، بەڵکـو دیـتن و خوێندنـەوە و دونیابینـی نووسـەرە سـەبارەت بـە گەشـەی بزاوتـی ئیسـلامی و هەوڵـی فریودانـی کۆمەڵگـە لـە لایـەن ئـەو گرووپانـەوە بـۆ دەسـتگرتن بەسـەر کۆمەڵگـە. خاڵێکـی دیکـەی ئـەم کتێبـە ئیشـکردنە لەسـەر ئـەوەی ئایـا بەڕاسـتی ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەدایە؟ دیـارە ئـەم پرسـیارەش لـەوەوە سـەرچاوەی گرتـووە، ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی بـەردەوام بانگەشـەی ئەوەیـان کـردووە، گوایـە ئیسـلام کەوتووەتـە ژێـر هەڕەشـەی تەوژمـی عەلمانـی و حکوومەتیـش لایەنـداری عەلمانییـەکان دەکات، بەڵـێ لـە چەندیـن ڕووەوە قسـە لەسـەر ئـەو گوتـارە فریـودەرە ئیسـلامییە کـراوە بـۆ ئـەوەی خوێنـەر ئاشـنایەتی لەگـەڵ ئـەو گوتـارە چەواشـەکارییە پەیـدا بـکات. ئەمـەش هاوکاتـە کـە نـەك لـە کوردسـتان، تەنانـەت لـە هیـچ وڵاتێکـدا ئیسـلام نەکەوتووەتـە ژێـر هەڕەشـە، بەڵکـو ئـەوە خـودی سـەرکردە ئیسـلامییەکانن جۆرێـك لـە فۆبیـای ساختەیان بـۆ

خۆیـان دروسـتکردووە، گوایـە ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەی دەرەکـی، واتـە وڵاتانـی سـێکۆلار و مەسـیحی دایـە، راسـتە ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەدایە، بـەڵام ئـەو هەڕەشـەیە لـە لایـەن خـودی موسـڵمانەکان خۆیانەوەیـە، نـەك مەسـیحی و جولەکـە و ئایینەکانـی دیکـە، لـە ئەنجامـی خوێندنـەوەی کتێبەکـەدا ئـەم راسـتییە روون دەبێتـەوە کـە ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی و ئەوانـی دیکـەش بـۆ مەرامـی تایبەتـی خۆیـان و تاکـو رەواج بـە بوونیـان بـدەن، وێنایەکـی سـاختەی ئەوتۆیـان نیشـانی کۆمەڵگـە داوە بـۆ ئـەوەی لـە رێـی جوڵاندنـی سـۆزی خەڵکـی ئاییندارەوە رەواج بـە خۆیـان بـدەن، گوایـە بەرگـری لـە ئیسـلام دەکـەن و بـۆ سەرخسـتنی ئیسـلامیش کـردە تیرۆرییەکانیـان بـە جیهـاد وێنـا دەکـەن!

لـە کاتێکـدا ئـەوە فۆبیایەکـە موسـڵمانان خۆیـان دایانتاشـیوە بـۆ ئـەوەی شکسـتی خۆیانـی پـێ بشـارنەوە، مەگـەر ئـەوە موسـڵمانەکان نیـن، بـە هـەزاران کیلۆمەتـر دەبـڕن، تەنیـا بـۆ ئـەوەی بگەنـە ئەورووپـا و ئەمەریـکای مەسـیحی، لـە پێنـاو ژیانێکـی پـڕ لـە عەدالـەت و یەکسـانی و بەختـەوەری، لـە سـایەی بلۆکـی مەسـیحییەت، مەگـەر ئـەوە پارادۆکسـی موسـڵمانەکان نییـە، لـە لایـەك جنێـو بـە وڵاتـان و خەڵکـی سـێکۆلار دەدەن و بەبـێ ئەخـلاق و بێڕەوشـت ناویـان دەهێنـن، کەچـی لـە لایەکـی ترەوە، خۆیـان هەرچـی هەوڵێـك هەیـە، دەیگرنەبـەر بـۆ ئـەوەی بگەنـە ئـەو بەهەشـتەی ئەورووپـا؟ کـێ هەیـە ئـەو راسـتییەی نەزانـی بێـت، کـە ئیسـلامییەکان پێـش خەڵکـە سـێکۆلارەکە هەڵپـەی گەیشـتن بـە بەهەشـتی پاریـس و رایـن لـە مێشـکیانی نەدابێـت! ئەمەشـیان لـەوەدا دەردەکـەوێ کاتێـك وێنەکانـی خۆیـان لـە کەنـار رووبـار و نـاو قەرەباڵغـی کچـان و کوڕانـی مەسـیحی و جولەکـە بڵاودەکەنـەوە، بەڵـێ ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەدایە، بـەڵام لەژێـر هەڕەشـەی گرووپـە ئیسـلامییەکاندایە، نـەك

هیـچ لایەنێکـی دیکـە!

پـاش سـەرنجدان لـە کـۆی بۆچوونەکانـی ئـەم وتـارە، بـە باشـمزانی نـاوی ئـەم کتێبـە بنێـم «ئیسـلامی سیاسـی فریـودان و تیرۆریـزم» بـە هـۆی ئـەوەی لـە کتێبەکـەدا جەخـت کراوەتـە سـەر ئـەوەی گرووپـە ئیسـلامییەکان بـە حیـزب و ڕێکخـراو و کەسـایەتی و مـەلا و نووسـەر و بیرمەندەکانیـان، هەموویـان سـەرەتا کار لەسـەر فریودانـی خەڵکـی سـادە دەکـەن و سـەرئەنجام بیـری توندڕۆیـی و دواییـش کـردەی تیرۆریسـتی لـێ دەکەوێتـەوە، بەگشـتی ئـەو فەزایـەی لـە ئەنجامـی فریـودان، یاخـود هەڵخەڵەتانـدن دێتـەدی، ژینگەیەکـی تـەواو تیرۆریزمییـە و هیـچ بوارێکیـش بـۆ قبووڵکـردن و بۆچوونـی ئـەوی دی ناهێڵێتـەوە و دواجاریـش کۆمەڵگەیـەك یـان ژینگەیەکـی بـە فیکـر تیرۆریـزم دروسـت دەکات، بەوپێیـەی ئیسـلامی سیاسـی گەشـە و بوونـی خـۆی لـە ژینگـەی ئاڵـۆز و تەنگـەژەدا دەبینێتـەوە و لـەو ڕێیـەوە خەونـی گەیشـتن بـە دەسـەڵات پراکتیـزە دەکات، وەك ئـەوەی لـە ئەفغانسـتان و مووسـڵ و سـووریا ڕوویـدا، کاتێـك ئـەو وڵاتانـە دووچـاری تەنگـەژە و هـەژاری و شـەڕ و ماڵوێرانـی دەبنـەوە، گرووپـە تونـدڕۆ ئیسـلامییەکان تێیانـدا گەشـە دەکـەن و چالاکییـان زیـاد دەبێـت.

کەوایـە ئیسـلامی سیاسـیی کوردیـش بـە کـۆی لـق و بـاڵ و گرووپەکانییـەوە، بەشـدارن لـە هەڵخەڵەتاندنـی خەڵـك بـە نـاوی ئایینـداری و دواتریـش ئـەو ئاییندارییـە توندڕۆییـە پەلدەکێشـێت بـۆ بیـری تیرۆریزمـی و کـردەی تیرۆریسـتی، وەك ئـەوەی کـۆی ئـەو تیرۆریسـت و تونـدڕۆ ئیسـلامییانەی گیـراون و دانیـان بـەوە دانـاوە، کـە کـردەی تیـرۆری بـە جیهـاد تێدەگـەن، بـۆ گەیشـتن بـە بەهەشـت و ڕازیکردنـی خـودا لـە خۆیـان و سەرخسـتنی ئیسـلام بەسـەر ئایینەکانـی دیکەدا، هـاوکات خەونی

گەیشتن بە حۆری هۆیەکی دیکەی ئەو پراکتیزەکردنەی جیهادەیە کە لە ئیسلامدا بەهایەکی بەرزی هەیە.

بەڵێ هەر لەبەر ئەوەشە بەردەوام گوتاری ئیسلامی سیاسیی کوردی و کۆی گرووپە جیهانییەکانی دیکە، وێنایەکی ئەوتۆ نیشان دەدەن، گوایە ئایینی ئیسلام لە مەترسیدایە و پێویستیشە جیهادی لە پێناودا بکرێت و لەو ڕێیەوەش خەڵکی سادە فریو دەدەن و سەرئەنجام بیری تیرۆریزمی بڵاودەکەنەوە.

بەشی یەکەم

باشووری کوردستان و
توندڕەوی ئیسلامی سیاسی

کێن ئەوانەی
فیکری توندڕۆیی ئایینی بڵاودەکەنەوە؟

لـە پشـتی هـەر گوتارێکـی توندڕۆیـی ئایینـی، یـان بانگخوازێکـی ئیسـلامی، ئامانجێکـی سیاسـی دیاریکراویـش هەیـە، دەخوازێـت لـە ڕێـی بەکارهێنانـی ئاییـن و ترادیسـیۆنەکانی، چنـگ لـە کورسیی دەسـەڵات گیـر بـکات، هـاوکات بـۆ ئەمـەش یەکـەم هەنـگاوی کارکردنـی لەسـەر دەروونی خەڵکیـی سـادە دەبێـت، ئەوانـەی بـە سـادەیی لـە ئاییـن تێگەیشـتوون و هـەر گوتارێکـی توندڕۆیـش لـە لایـەن مەلایەکـەوە، یـان بانگخوازێکـی ئیسـلامی سیاسـی، دەتوانێـت بـە ئاسـانی دەسـتەمۆیان بـکات و بـۆ مەرامـی تایبەتـی، ئینجـا حیزبـی یـان کەسـی بێـت، بەکاریـان بهێنێـت، بەوپێیـەی ئاییـن لـە کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکاندا پێگـەی دیاریکـراوی پێـدراوە و ئـەو کارەکتەرانەشـی هەڵگـری فیکـری توندڕۆییـن، واتـە توندڕۆیـی ئایینـی لـە کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکان بڵاودەکەنـەوە، باکیـان بـەوە نییـە، بـە هـۆی گوتـار و بڵاوکردنـەوەی بیـری توندڕۆیـی ئایینـی،

کۆمەڵگـە دووچـاری چ کارەسـاتێکی وێرانکـەر دەبێـت، ئەسـڵەن ئـەوان دەخـوازن کۆمەڵگـە بخەنـە نـاو تەنگـەژەی جۆراوجـۆرەوە، بـۆ ئـەوەی خەونـی خۆیـان لـە ڕێـی ئـەو تەنگەژانـەوە بـەدی بهێنـن، کـە دیارترینیـان گەیشـتنە بـە دەسـەڵات.

بـە دیقەتدانیـش لـە پـڕۆژەی بەکارهێنانـی ئاییـن لـە لایـەن گـرووپ و حیـزب و کەسـایەتیی ئیسـلامی سیاسـی لـە باشـووری کوردسـتاندا، دەبینیـن ئامانجێکـی روونیـان هەیـە، ئەویـش خەونـی گەیشـتنە بـە کورسـی دەسـەڵات و ئـەو گرووپانـەش بـە هەمـوو شـێوەیەك و لـە چەنـدان کەناڵـی جیاوازیشـەوە، هـەر لـە ڕێـی رادیـۆ و رۆژنامـە و سۆشـیاڵ میدیـا و شاشـە و مزگـەوت و تەنانـەت نـاو تاکسـی و شـوێنە گشـتییەکانەوە، خەریکـی بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی ئاییـن، بـۆ ئـەوەی فەزایەکـی تەنگـەژاوی دروسـت بکـەن بـە ئامانجـی گەیشـتن بـە کورسـی دەسـەڵات، چونکـە ئـەوان خەونـی گەیشـتن بـە دەسـەڵات لـە تەنگـەژەدا دەبیننـەوە، نـەك ئارامـی و خۆشـگوزەرانی کۆمەڵگـە، هـەر بۆیـەش دەچنـە ئـەو شـوێنانەی تەنگەژەیـان تێـدان، یـان تەنگـەژەی لـێ دروسـت دەکـەن، ئـەو ئامانجـەش سیاسـییە و حیزبـی ئیسـلامی بـە پلـەی سـەرەکی کاری لەسـەر دەکات، بـە بەکارهێنانـی مزگـەوت بـە پلـەی یەکـەم و دواتریـش کەناڵەکانـی دیکـە، ئاخـر تـا ئـەم چرکەساتەش مزگـەوت لـە کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکان و کوردسـتان بەتایبەتـی، پێگـەی خـۆی مـاوە و بگـرە زیاتریـش دەبێـت. واتـە دۆخەکـە بـە جۆرێکـە تەنانـەت دەسـەڵاتیش موجامەلـەی ئیسـلامییەکان دەکات و لـەو ترسـەدا لـە گـەڕەك و نـاو بـازاڕ و تەنانـەت سـەیرانگە و شـوێنە گەشـتیارییەکانیش، پێـش هـەر خزمەتگوزارییەکـی تـر، بیـر لـە دروسـتکردنی مزگـەوت و شـوێنی نوێژخوێنـی دەکاتـەوە، نەبـادا قسـەی ئیسـلامییەکانی بێتـە سـەر،

بەوەی بەردەوام گوتویانە دەسەڵات دژی ئایینە و لایەنداری پڕۆژەی بە عەلمانیکردنی کۆمەڵگەیە.

لە رابردوودا هەرێمی کوردستان چەندین جار دووچاری هەڕەشە و کردەی توندوتیژی و تیرۆریستی و توندڕۆیی ئایینی بووەتەوە، بەوەی هەر لایەنەی ئیسلامی سیاسی و بانگخوازی سەر بە گرووپە ئیسلامییەکان هەن، سەنگەریان لە دامەزراوەکانی هەرێمی کوردستان گرتووە، تا لە رێی فاکتەرگەلی جیاوازەوە دەسەڵات لاواز بکەن، بە هاندانی خەڵکی سادە لە رێی سۆزی ئایینی و فریودان و بەڵێنی ساختە، لە کاتێکدا زۆرینەی خەڵکی باشووری کوردستان بەشێوە کوردەوارییەکە، پابەندی ئایینی ئیسلامن و پێویستیان بەوە نییە حیزبی ئیسلامی ئامۆژگارییان بکات بۆ ئاینداری، ئەم شێوە ئایندارییە کوردەوارییە، راستە قووڵ لە ئایین ناڕوانێت و کەمترین مەترسی هەیە، بەڵام کاتێك گرووپە ئیسلامییە سیاسییەکان بۆ مەرامی تایبەتی خۆیان، دەست لە کاروباری ئایینی وەردەدەن و بۆ مەرامی سیاسی وەبەرهێنانی تێدا دەکەن، ئەوکات ئەنجامی پێچەوانەی لێدەکەوێتەوە، ئاینداری وەك هەڕەشەیەك بۆ سەر حکوومەت و دامەزراوەکانی بەکاردەهێندرێت، زۆرجاریش ئەو گرووپانە کافراندنی حکوومەتی هەرێمیش بە گوێی خەڵکیدا دەدەن، گوایە دژی ئایینە، لە کاتێکدا دەبینین هەر ئەو حکوومەتەیە زۆرترین رێژەی مزگەوت و شوێنگەی ئایینی دروستکردووە، کە بۆ ئێمەمانانێکی سێکۆلار، هەمیشە جێگەی رەخنە بووە، کەچی دەبیندرێ ئەو هەوڵەی حکوومەت لە لایەن گرووپگەلی ئیسلامی سیاسی، بە جۆرێکی دیکە مامەڵەی لە تەکدا دەکرێت و وێنایەکی ئەوتۆش دەدرێتە پاڵ حکوومەت و حیزبە نەتەوەیی و بەگشتی غەیرە ئیسلامییەکان، گوایە سەرقاڵی

بڵاوکردنـەوەی فیکـری بێدینیـن لەسـەر ئاسـتی کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتاندا، ئەمـەش وەك ئامـاژەی بـۆ کـرا، تەنیـا بـۆ چەواشـەکردنی سـۆزی خەڵکـە ئایینـدارە کوردەوارییەکەیـە، چونکـە ئاییـن لایـان هێڵـی سـوورە.

ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە، لـە رێـی کەناڵـی مزگـەوت و جۆرەکانـی دیکـەوە، لـە بـری ئـەوەی کولتـووری ئاشـتیخوازی و پێکەوەژیانـی پێکهاتـە ئایینـی و نەتەوەییـەکان بڵاوبکەنـەوە، بەپێچەوانـەوە ئاییـن بـۆ فیکـری توندوتیـژی بەکاردەهێنـن، لـە وتارەکـەی سـەرۆکوەزیرانی کوردسـتان، نێچیرڤـان بارزانـی لـە کۆنگرەی شەشـەمی یەکێتیـی زانایانـی ئیسـلامی لـە کوردسـتان، کـە لـە رێککەوتـی ٢٦ی مانگـی ٧ی ٢٠١٨ بەڕێوەچـوو، ئـەو نیگەرانییـە بـە روونـی دیـار بـوو، بـەوەی ئاییـن بـۆ فیکـری توندڕۆیـی لـە لایـەن ئـەو گرووپانـەوە بەکاردەهێندرێـت، وتارەکەشـی لـە سـەروبەندی هێرشـکردنە سـەر باڵەخانـەی پارێزگـەی هەولێـر بـوو، کـە سـێ گەنجـی لە خشـتەبراو هێرشـیانکردە سـەر باڵەخانەکـە و دواتریـش لە ئۆپەراسـیۆنێکدا هـەر سـێکیان کـوژران.

لـە دوای راپەڕینـی ١٩٩١ی باشـووری کوردسـتان، بـە هـۆی ئـەو فـەزای فرەحیزبـی و هـاوکات ململانێـی حیزبـە سـێکۆلار و نەتەوەییـەکان، باشـووری کوردسـتان بـە هێواشـی بـووە مۆڵگـەی سـەرهەڵدان و دەرکەوتنـی حیـزب و تەیـار و بیـری توندڕۆیـی ئایینـی، ئەمـەش پێویسـتی بـە هەڵوەسـتە لەسـەرکردن و لێکۆڵینـەوە لـە هۆکارەکانـی دەکات، رەنگـە هێشـتا زۆر درەنـگ نەبێـت، بـۆ رووبەڕووبوونـەوەی ئـەو فیکـرە، بـەڵام زووش نییـە، چونکـە ئـەو گرووپانـە گەشـەیان کـردووە و ژمارەیەکـی زۆری کورسـی پەرلەمانیشـیان مسـۆگەر کـردووە، لـە کاتێکـدا دەیـان حیزبـی عەلمانـی و نەتەوەیـی هـەن، لێـرەدا ئـەوەی جێـی هەڵوەسـتەیە، ئـەو

گرووپە ئیسلامییانە توانیویانە بە ئاسانی لەژێر تایتلی بەرگریکردن لە ئیسلامەوە بچنە ناو دڵی حەڵك و خەڵکیش بەرەو توندڕۆیی و کردەی تیرۆریستی هانبدەن، لە بەرانبەریشدا کەس ململانێی فیکرییان ناکات و تەنیا لەسەر ئاستی تاکە کەسدا رەخنەیان دەکرێت، ئەویش بێ پڕۆژەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و حیزب و دەسەڵات، کاریگەری قووڵی نابێ و ناتوانێت رۆڵی گەورە ببینێت، لە لاوازکردنی فیکری توندڕۆیی ئیسلامی سیاسی لە کوردستاندا.

لێرەدا دەبینین ئەو سێ گەنجەی هێرشیانکردە سەر پارێزگەی هەولێر، تەمەنیان لە نێوان ١٦ بۆ ١٨ ساڵان بوون، ئەوەی دیقەت لەم تەمەنانەش بدات، دەزانێ ئەو گەنجانە بەکارهێندراون و مێشکیان شۆردراوەتەوە، بە گوێرەی دەزگە هەواڵییەکان، لە کاتی هێرشەکەدا بانگی ئەلاهوئەکبەریان بەرزکردووەتەوە، وەك ئاماژەیەك بۆ تێوەگلان لە گرووپی ئیسلامی توندڕۆ، لێکدانەوەی بۆ دەکرێت، لەبەر ئەوەی لە رابردووشدا ئەو چالاکییانەی گرووپە ئیسلامییە توندڕۆکان پێی هەڵساون، لە زۆربەیاندا دەستەواژەی ئەلاهوئەکبەریان تێدا گوتراوەتەوە، هاوشێوەی چالاکییەکانی داعش و بەرەی نووسرە و هاوشێوەکانی دیکەشیان، هەمان دەستەواژە گوتراونەتەوە، لە کاتی ئەنجامدانی هەر کردەیەکی توندوتیژی، وەك خۆکوژی و تەقینەوە و سەربڕینی خەڵکی، بەتایبەتی گرووپەکانی و داعش و قاعیدە و بەرەی نووسرە.

ئێستا هەرێمی کوردستان لەبەردەم مەترسیی فیکری توندڕۆیی ئیسلامی سیاسیدایە، ئەو فیکرەی دواجار تەڕ و وشکی کۆمەڵگە بە یەکەوە دەسووتێنێت، وەك ئەوەی سەرۆکی حکوومەتیش لە کۆنگرەکەدا ئاماژەی بەو مەترسییە کرد، هاوکات پێویستە حکوومەتی

هەرێمـی کوردسـتانیش لـە رێـی بەرنامـەی جۆراوجـۆرەوە و بـە پـڕۆژەی سـتراتیژییەوە، هەتـا بـە قەدەغەکردنـی چالاکـی ئیسـلامی سیاسـیش بێـت، یـان لادانـی ئـەو وتارخوێنانـەی بـە ئاشـکرا مزگـەوت بـۆ بڵاوکردنـەوەی بیـری توندڕۆیـی بەکاردێنـن و دواجاریـش کـردەی تیـرۆری بەرهـەم دەهێنێـت و بـە هۆیـەوە کۆمەڵگـە دووچـاری ژینگەیەکـی تـژی بـە فیکـری تیرۆریزمـی دەکات.

بەڵـێ پێویسـتە رێگـە لـەو فیکـرە توندڕۆییـە بگرێـت لـە پێنـاو ئارامـی و ئاینـدەی کوردسـتان، ئەگینـا لـە مـاوەی ئایندەیەکـی زوودا کوردسـتان دەبێتـە مۆڵگـەی ئـەو گرووپـە توندڕۆیانـە، بەوپێیـەی هەرێمـی کوردسـتان دەوڵـەت نییـە و شـەڕی ئـەو گرووپانـەش پارەیەکـی زۆری دەوێـت، رەنگـە ئەمـە بـۆ هەرێمـی کوردسـتان قـورس بێـت، کەوایـە هەتـا مەترسـییەکە گەورەتـر نەبـووە، پێویسـتە کاری جـدی بـۆ رووبەڕووبوونـەوەی بکرێـت.

لێـرەدا دەکـرێ خـودی کارەکتـەری مـەلا لـە بەرانبـەر ئـەو جـۆرە مەلایانـەش بەکاربهێندرێتـەوە کـە ئایین بـۆ مەرامی سیاسـی بەکاردەهێنن، یـان رۆڵیـان هەیـە لـە بڵاوکردنـەوەی کولتـووری توندڕۆیـی ئایینـی، هـەر وەك ئامـاژەی پێـدرا، بەڕاسـتی کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان لەبـەردەم مەترسـیی بڵاوبوونـەوەی فیکـری توندڕۆیـی دایـە و پێویستیشـە بـە هەنـد وەربگیرێـت، ئەگینـا سـەرئەنجام مەترسـییەکانی بەشـێوەیەکی گـەورە لەسـەر جەسـتەی کۆمەڵگـە دەبیندرێـت، وەك ئـەوەی لـەو وڵات و جڤاتانـەی رەوتـی ئیسـلامی سیاسـی تێیانـدا زاڵـە، یـان توانیویانـە خەڵکـی لـە خشـتە ببـەن، ئاڵـۆزی زۆریـان تێدایـە و کـردەی تیرۆریسـتی و توندوتیژیـش، رۆژ دوای رۆژ لـە بـرەودان.

بەرهەمهێنەری تیرۆریزم

تیرۆریزم خۆی چەمکێکی ئاڵۆزە و پەیوەندی بە کۆمەڵێك هۆکاری ئایینی و ئابووری و سیاسی و کێشەی دەروونی و چەندان هۆکاری دی هەیە و پشت بە کوشتن و تۆقاندن، رفاندن و بڵاوکردنەوەی ترس، کردەی خۆکوژی بە ئامانجی کوشتنی خەڵکی دیکە، یان بڵاوکردنەوەی ترس، دەبەستێت و ئەمانە و دەیان چەمك و ئامانجی دیکە، کە دواتر هەموویان بە یەکەوە ژینگەی تیرۆریزمی بەرهەمدێنن.

تیرۆریزم تەنیا پەیوەندی بە کۆمەڵگە ئیسلامییەکان نییە، نەخێر ئەوە عەقڵییەتە و لە کۆی کۆمەڵگەکانی دیکەشدا بە جۆری جیاواز و بە هۆکاری جیاواز و بە رێژەی زۆر و بە رێژەی کەم هەیە، بەڵام لە قۆناغی ئێستادا تەواوی فۆکەسەکان لەسەر تیرۆریزمی ئیسلامین و وەك گەورەترین مەترسیش بۆ سەر جیهان هەژمار دەکرێت، سەرباری هەموو هۆکار و دەرهاویشتەکانی، فیکری تیرۆریزمی یەك ئامانجی

هەیە کە تاك یان گرووپی بکەر ناتوانن لەگەڵ سەردەم و گۆڕانکاری و جیاوازییەکان خۆیان بگونجێنن، یان سوور دەزانن لە پرۆسەکانی دیموکراسی شکست دەخۆن و ناتوانن بە هۆی دەنگی خەڵکەوە بگەن بە دەسەڵات، بۆیە پەنا بۆ بیری توندڕۆیی دەبەن و دواتریش وەك مەترسی بە کۆمەڵگەدا بڵاودەبنەوە.

ئێستا کاتێك ناوی ناوچەی تیرۆریزم دەهێندرێت، یەکڕاست زوومی هەموو دونیا دەکەوێتە سەر کۆمەڵگە ئیسلامییەکان، بە دیاریکراویش وڵاتانی عەرەبی و چەند وڵاتێکی دیکەی نزیك لە ناوچەی وڵاتانی عەرەبی، هەڵبەت هەرێمی کوردستانیش بەدەر نییە لەو ناوچەیە، بەڵام بە رێژەی کەمتر.

زۆرترینی ئەو کردە تیرۆرییانەی لە دونیادا ئەنجام دەدرێن، راستەوخۆ کارەکتەری ئیسلامی سیاسی یاخود دروستتر موسڵمانی لە پشتەوەیە و هیچ پاساوێکیش لە ئارادا نییە، بۆ ئەوەی برەو بەو هەڵمەتی تیرۆریزمییە بدەن، جگە لە هەندێك بیانووی ئایینی و حەزی سێکسبازیی نەبێت، گوایە لە بەهەشتدا بۆ جیهادییەکان دەستەبەرکراوە، واتە ئەو حۆریانەی باسیان لێوە دەکرێت گوایە بۆ خەڵکانی بەهەشتی دابینکراون!

لێرەدا ئەو گرووپانەی خەڵکی بەرەو بیری تیرۆریزمی فریو دەدەن، بە ئاشکرا ئایین و نائومێدی خەڵك دەقۆزنەوە، بەوەی کەسێك لەسەر ئاستی کۆمەڵگەدا نائومێدە و چەقۆی ناعەدالەتی بەرکەوتووە، یان بە هۆی هەژاری و بێکاری دڵی شکاوە و نیشتمانی خۆی لێ بووەتە گۆڕستان، واتە بە گشتی هیچ ئومێدێکی بەوە نەماوە کەوا ژیانی لە سایەی نیشتماندا خۆش بێت و توانای دەربازبوونیشی نییە، بۆیە بە ئاسانی دەکەوێتە داوی ئەو گوتارە تیرۆریزمییەی سەرچاوەکەی لە

ئایینـەوە هەڵچنـدراوە، واتـە کارەکتەرانـی ئـەو گوتـارە دێـن و بەهەشـت و حـۆری و رۆژی دوایـی نیشـانی ئـەو کەسـە نائومێـدە لە ژیـان دەدەن و پێی دەڵێـن، مـادام تـۆ لـە ژیانـدا هیچـت چنگ نەکـەوت، یـان خۆشـگوزەرانیت نەدیـت، ئەوەتـا خـودا لـەو دونیـادا خۆشـگوزەرانی بـۆ بەهەشـتییەکان دابینکـردووە، ئەوەتـا بەهەشـت هەمـوو خۆشـییەکی تێدایـە، حـۆری و هـەزاران خۆشـگوزەرانی دیکـەی تێدایـە و کۆتاییـان نایـەت، مرۆڤـی موسـڵمانیش لـە رێـی جیهـادەوە بـەو بەهەشـتی خوداییـە دەگات!

ئـەو کەسـە نائومێـد و هـەژارەی بـە دوای خۆشـبەختیدا دەگەڕێـت و چنگیشـی ناکەوێـت، رێـك هەڵوەسـتەیەك دەکات و دەکەوێتـە داوی ئـەو گرووپـە جیهادییـە تیرۆریسـتییانە و سـەرئەنجامیش بـە جۆرێـك پـەروەردەی دەروونـی دەکـەن، مانـەوەی لـە ژیانـدا بـە زیـادە دەزانێـت و پێیوایـە یـەك رۆژ زووتـر کۆتایـی بـە ژیانـی خـۆی بهێنێـت، بـۆ خـۆی باشـترە، بۆیـە بڕیـاری کـردەی تیـرۆری و خۆکـوژی دەدات، لـە دیـدی ئـەودا هـەم کردەکـە جیهـادە، هەمیـش خۆکوژییەکـە گەیشـتنە بـە بەهەشـت و رزگاربوونـە لەدەسـت نائومێـدی و بێزارییەکانـی ژیـان.

کەوایـە روونـە ئـەوەی بڕیـاری چوونـە پـاڵ گرووپـە تیرۆریسـتییەکان و کاری خۆکـوژی تیـرۆری دەدات، کاریگـەری ئـەو گوتـارە جیهادییـە سـەلەفییە توندڕۆییـە فریـودەرەی بەسـەرەوەیە، ئەمـەش بـە بەکارهێنانـی چەمکـی جیهـاد بـە پلـەی سـەرەکی کـە لـە قورئانـدا بەهایەکـی زۆری بـۆ دانـدراوە، واتـە چەمکـی جیهـاد خـۆی سـەرچاوەی تیرۆرە، بـەوەی گرووپـە تیرۆریسـتییەکان خەڵکـی پـێ لـە خشـتە دەبـەن، ئاخـر هەمـوو ئـەو گـرووپ و کەسـە تیرۆریسـتانەی دەسـتگیرکراون، شـانازی بـە جیهـادەوە دەکـەن!

هـەر لەبـەر ئەوەشـە ئێسـتا وڵاتانـی ئیسـلامی لـە ناوخۆیانـدا خاوەنـی

سـەدان ڕێکخـراوی فیکـر تیرۆریزمـی و تونـدڕۆی مەزهەبیـن و هەندێکیـان ڕاسـتەوخۆ کـردەی تیرۆریـی ئەنجامـدەدەن و هەندێکیشـیان لەژێـرەوە پاڵپشـتیی گرووپـە تیرۆریسـتییەکان دەکـەن، دۆخەکـەش بـەو ئاسـتە مەترسـیدارەی گەیشـتووە، وڵاتانـی ئیسـلامی خۆیـان یەکـتری تۆمەتبـار دەکـەن بـە پاڵپشـتیکاریی تیرۆریـزم، لـەو سـۆنگەیەوە دەکـرێ هەموویـان ڕاسـت بکـەن، چونکـە بـە کـردەوە گرووپـە تیرۆریزمییـەکان زۆرتریـن چالاکییـان لـە ناوخـۆی وڵاتانـی ئیسـلامیدا ئەنجامـدەدەن و بەشـێك لـە چالاکییەکانیانیـش وەك ئەرکێکـی بانگخوازیـی ئیسـلامی لـە وڵاتانـی ئەوروپـی و جیهانیـدا ئەنجامـدەدەن.

لـە وڵاتانـی ئیسـلامی و عەرەبییـەکان بەتایبەتـی، سـەدان حیـزب و ڕێکخـراوی ئیسـلامی سیاسـی دروسـتبوونە، لەژێـر پاسـاوی بەرگریکـردن لـە ئیسـلام و ئەرکـی بانگخـوازی و جیهـادی، هانـی تیرۆریزمـی ئیسـلامی دەدەن، ڕاسـتە ئـەو حیـزب و گرووپانـە، دەیانەوێـت بڵێـن ئێمـە باوەڕمـان بـە پێکەوەژیـان و دیموکراسـی و یاسـاکان هەیـە، بـەڵام لـە ناخـەوە و لـە ڕێـی بەرنامـەی بـە ئیسـلامی سیاسـیکردنی کۆمەڵگـە، خەریکـی هاندانـی لایەنـی سـۆزداری خەڵکـن، بـۆ جوڵەپێکردنـی بـازاڕی تیرۆریزمـی ئیسـلامی تـا گوشـار لەسـەر دەسـەڵات و خەڵـك دروسـت بکـەن، گوایـە ئیسـلام لـە مەترسـیدایە و خەڵکـی دیکـەی دڵسـۆز بـە ئیسـلام بەرگـری لـە ئاییـن دەکات، لـە چوارچێـوەی چەمکـی جیهـادی ئیسـلامی.

بـە گشـتی ئیسـلامی سیاسـی ڕۆڵـی کارای هەیە لـە دروسـتکردنی فەزای ئاڵـۆز و مەترسـیداری تیرۆریـزم لـە جیهانـدا، دەتوانیـن بڵێیـن ئیسـلامی سیاسـی کـە مـن وەك کـۆی حیـزب و گـرووپ و ڕێکخـراوە ئیسـلامییەکان بـەکاری دێنـم، وەك ڕەوتێکـی هۆشـیارتر لـە گرووپـە تونـدڕۆکان، ئـەوان ئـەو گرووپانـە ئامادەی ئەنجامدانـی کـردەی تیرۆریزمـی دەکـەن، لـە ڕێـی

بانگەشـەی ئایینـی، بەتایبەتـی ئـەو گوتـارەی پێیوایـە جگـە لـە ئیسـلام هیـچ ئایینێکـی دیکـە لەسـەر حـەق نییـە و دەبـێ ئیسـلام ئایینـی تـەواوی مرۆڤایەتـی بێـت!

هـەر ئەوەشـە وای کـردووە ئیسـلامی سیاسـی مافـی ئـەوە بـە خـۆی بـدات لـە نـاو جەرگـەی وڵاتانـی ئەوروپایـی و ئەمەریـکا چالاکـی تیـرۆری ئەنجامبـدەن، بـەوەی لـە دیـدی ئەوانـدا دەبـێ ئیسـلام لـە هەمـوو شـوێنێکی جیهـان ئایینـی دەوڵـەت بێـت!

ئـەوەی لە پشـت ئـەو گوتـارە توندڕۆیەیـە، چەکدارێکـی نەخوێندەواری داعـش، یـان بـەرەی نـووسرە نییـە، نەخێـر، بەڵکـو کەسـانی وەك ئوسامە بنلادنـی زوو و ئەبوبەکـری بەغـدادی و هەروەهـا سـەرکردەگەلێکی دیکـەی نـاو حیزبـە ئیسـلامییەکانی لـە پشـتەوەیە و ئـەوان سـتراتیژی دروسـتکردنی ناوچـەی تیرۆریـزم دادەڕێـژن و خەڵکانـی فریـودراو و فێڵلێکراویـش کارەکتـەری جێبـەکاری ئـەو سـتراتیژییەن، کـە عەقڵـی گـەورەی تیرۆریسـتیی دایڕێشـتووە، ئەگینـا منداڵێکـی ١٥ سـاڵان، چـی داوە لـە جیهـاد و بەهەشـت و حـۆری، ئەگـەر فریـودان نەبێـت! لـە بـری چـوون بـۆ مزگـەوت و خۆکـوژی، رەنگـە ئـەو منداڵانـە لـەو تەمەنـەدا لـە یاریگەکانـدا یـاری بکـەن، یـان بـە دوای ماچێکـی فەیسـبووکیدا بگەڕێـن!

بـە کـردەوە سـەلماوە، ئـەو چەکدارانـەی چوونەتـە نـاو داعـش و گرووپـە تیرۆریسـتییەکانی دیکـە، لـە هەنـاوی حیزبـی ئیسـلامی سیاسـی دروسـتبوونە، کەواتـە حیزبـی ئیسـلامی، مـادام بـاوەڕی بـە جیهـاد و کۆمەڵێـك بنەمـای نەگـۆڕی ئایینـی هەیـە، بێشـك رۆڵـی کاراشـی لـە بڵاوکردنـەوەی فیکـری تیرۆریزمیـدا هەیـە، بـە تایبەتـی بـەردەوام چەمکی جیهـاد وەك بنەمایەکـی گرنگـی ئیسـلام بـە گوێـی موسـڵماناندا دەدەن، بـە جۆرێـك ئـەوەی بـاوەڕی بـە جیهـاد نەبێـت، وەك ئـەوە وایـە بـاوەڕی بـە

نوێـژ و حـەج و پێغەمبـەر و ڕۆژیـی دوایـی نەبێـت!

بـە کـردەوەش سـەلمێنراوە ئـەو وڵاتانـەی حیـزب و گرووپـی ئیسـلامییان تێدا چالاکـن، ڕێـژەی کـردە و کارەکتەرانـی تیرۆریزمـی تێیانـدا زیاتـرن، بـە بـەراورد بـەو وڵاتانـەی گرووپـی ئیسـلامییان کەمـترە، لـە نموونـەی عێـراق و میـسر و سـووریا و لیبیـا و یەمـەن، بـە هـۆی ئـەوەی بەدەسـت مەزهـەب و حیزبـی ئیسـلامی و گرووپـە ئیسـلامییەکان دەناڵێنـن، ڕێـژەی کـردەی تیرۆریسـتی تێیانـدا زیاتـرە، بـە بـەراورد بـەو وڵاتانـەی بزاوتـی ئیسـلامییان تێدا نییـە، یـان کەمـتر چالاکـن.

کاتێـك لـە سـاڵی ٢٠٠٣ سـوپای ئەمەریکا دەستبەسـەر عێراقـدا دەگرێت و بۆشـاییەکی گـەورەی ئاسایشـی لـە بەغـدا و شـارەکانی باشـووری عێـراق پەیـدا دەبێـت و ئەمـەش دەبێتـە هـۆی سـەرهەڵدان و گەشـەکردنی دەیـان شـانەی تیرۆریسـتی لـە عێراقدا، واتە شـانە نووسـتووەکانی قاعیـدە و داعش زینـدوو دەبنـەوە، تـا دواجـار لـە ٢٠١٤ دەسـت دەگـرن بەسـەر مووسـڵ و بەشـێکی زۆری خاکـی عێـراق، هـاوکات بـە هـۆی تەنگەژەکانـی سـووریا، داعـش و چەنـدان گرووپـی دیکـەی ئیسـلامی، لـەوێ سـەرهەڵدەدەن و چەنـدان شـار و چارۆچکـەی گـەورەی سووریاش دەگـرن و ئەمـەش دەبێتـە هـۆی گەشـەی زیاتـری گرووپـە تیرۆریسـتییەکان و بـە گشـتی ناوچەکـە ناسـناوی ناوچەیەکـی تیرۆریزمـی وەردەگرێـت.

هەڵبـەت دەکـرێ بڵێیـن ئیسـلامی سیاسـی بەرهەمهێنـەری تیرۆریزمـە لەسـەر ئاسـتی جیهانـدا، چونکـە ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە دەخـوازن ئیسـلام لـە شـوێنی خۆیـدا بهێڵنـەوە و بەسـەر ئەوانـی دیکـەدا زاڵـی بکـەن، بەمـەش تیرۆریزمـی ئیسـلامی گەشـە دەکات لەژێـر کاریگـەری ئـەو گوتـارە سیاسـییە ئایینییـە تیرۆریزمییـەی گوایـە بەرگـری لـە ئیسـلام دەکات!

هـەر لەبـەر ئەوەشـە دەتوانیـن بڵێیـن هەمیشـە گرووپـی تیرۆریزمـی

لـە گەشـەکردندا دەبــن، لـەو وڵاتانــەی دووچــاری تەنگــەژەی سیاســی و ئابــووری و مەزهەبــی بوونەتــەوە و ئاســتی نەخوێنــدەواری و ناعەدالەتــی تێیانــدا لــە پلەیەکــی بــەرز دایــە، بــە هــۆی ئــەوەی ئــەو گرووپــە تیرۆریزمییانــە، یــان ئیســلامی سیاســی بــە گشــتی لــەو جــۆرە ناوچانە گەشــە دەکات، یانــی ئــەوان گــەرای خۆیــان لــە ژینگــەی تەنگەژاویــی دادەنێــن، چونکــە بــۆ ئــەوان ئاســانترە و خەرجیشــی کەمــترە.

بۆیــە ئــەو هەلومەرجــەی لــە رۆژهەڵاتــی ناوەڕاســتدا، بــە تایبەتــی لــە ســووریا و عێــراق و لیبیــا و یەمــەن هەیــە، رێگەخۆشــکەرە بــۆ مانــەوەی گرووپــە تیرۆریزمییــەکان و گەشــەکردنیان بــە جۆرێکــی دیکــە، رەنگــە لــە رووی بــەرەی ســەنگەرییەوە شکســت بهێنــن، بــەڵام لــە رووی فیکرییــەوە دەمێننــەوە و هیــچ گرەنییــەك لــە ئــارادا نییــە بــۆ نەمانیــان، چونکــە تێکــەڵ بــە عەقڵییەتــی کۆمەڵگــە بوونــە، واتــە ئــەوان بــە دوو جــۆر کاریان کــردووە، یــان کار دەکــەن، یەکــەم قۆســتنەوەی دۆخــی بۆشــایی ئەمنــی، دووەم بەشــێوەی بانگخــوازی، لــە بۆشــایی ئەمنیــدا رەنگــە دەســتبگرن بەســەر ناوچەکانــدا، وەك ئــەوەی لــە مووســڵ و رەققــە و ناوچەکانی دیکــەی عێراق و ســووریا بــە چــاوی خۆمــان بینیــمان، یــان وەك ئــەوەی لــە ئەفغانســتان روویــدا بــە دەســتگرتن بەســەر کــۆی دەوڵەتەکــەدا، چونکــە ژینگەکــە بــۆ ئــەوە لەبــار بــوو، کەوایــە تەنیــا شــەڕی چەکــداری و ئەمنیــی کافــی نییــە، بــۆ لاوازکردنــی ئــەو گرووپانــە، دەبــێ شــەڕی فیکــری و ئابووریــش لــە دژیــان بەرپــا بکرێــت، ئەگەرچــی ئەمــەش دیســان گرەنتــی نییــە، وەك گوتــرا ســەرچاوەی گەشــەکردنی تیرۆریــزم لــە چەمکــی جیهــاد و هەنــدێ بەهــای دیکــەی ئایینــی و مێژوویــی وەردەگــرن.

مەترسی ئیسلامی سیاسیی کوردی

گوتاری ئیسلامی سیاسیی کوردیش پشت بە کۆمەڵێك بەهای دۆگمای ترادیسیۆنی ئیسلامییانە دەبەستێت و خاڵییە لە هەرچی بەها تازەکانی دونیای مۆدێرنەتە و دیموکراسی کە لەسەر ئاستی جیهاندا برەوی هەیە.

ئەو گوتارە لە بری ئەوەی، هەوڵی گونجاندنی ئایین، لەگەڵ رەوتی تازەی جیهانی بدات، بەپێچەوانەوە دەخوازێ ئیسلام وەك ئایین لە دونیای مۆدێرنەتە دابڕێت و سەرئەنجام جۆرێك پێکدادان لە نێوان ئەو بەها تازانەی مۆدێرنەتە و ترادیسیۆنی ئایینیدا دروست دەکات.

ئەو پێکدادانەش دوو لایەنی هەیە، هەردوو لایەکەشی لە بەرژەوەندی کۆمەڵگەدا نین، لایەنێکی خراپ کە بە هۆیەوە کۆمەڵگە دووچاری ئاریشەگەلێکی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و فیکری

دەکات، دواجاریـش ئـەو کێشـانە شـۆڕ دەبنـەوە بـۆ ناخـی کۆمەڵگـە و دەرئەنجامـی کارەسـاتباری گەورەیشـی بـە دوادادێـت.

لـە نموونـەی لـە ئەفغانسـتان و عێـراق و سـووریا و کۆمەڵگـەی عەرەبی بـە گشـتی، بـەڵام بەشـێوەی جۆراوجـۆر، لایەکـەی دیکەشـی ئەوەیـە، بـە سـوودی حیزبـی ئیسـلامی دەکەوێتـەوە، کەوایـە دەکـرێ تەنیـا بـە ئاوڕدانەوەیـەك لـە حوکمـی پێنـج سـاڵەی بزووتنـەوەی لـە ئەفغانسـتان و خەلافەتەکـەی داعـش لـە مووسـڵ، بـەس بـن، بـۆ ئـەوەی بـە تـەواوی لـە کـرۆك و ئامانجـی ئیسـلامی سیاسـی حاڵـی بیـن، دەکـرێ ئـەو دوو رێکخـراوە وەك نموونـەی زینـدوو وەربگریـن، یـان هەژمـار بکەیـن، بـۆ ئـەوەی حوکمڕانێتـی ئیسـلامی سیاسـی پـێ بناسـینەوە.

لـە جەوهـەردا ئـەوەی داعـش دەیـکات و لەگـەڵ ئـەوەی کۆمەڵـی ئیسـلامی کوردسـتان هەوڵـی بـۆ دەدات، هیـچ جیاوازییـان نییـە، بەڵکـو تاکـە جیـاوازی ئەوەیـە داعـش هەلومەرجی بۆ رەخسـا و کۆمەڵی ئیسـلامی هێشـتا نەیتوانیـوە، هەڵبـەت کـۆی حیزبـە ئیسـلامییەکانی دیکـەش هەمان بۆچـوون و دونیابینـی داعشـیان هەیـە، بـەڵام هەیانـە میانڕەوتـر قسـە دەکات و رەچـاوی بەرژەوەندییەکانـی دەکات، تـا ئەوکاتـەی دەرفەتـی گەیشـتن بـە کورسـی بـۆ دەڕەخسـێت، بـەڵام کۆمـەڵ زێـتر لـەوان رووی راسـتی خـۆی نیشـان دەدات، ئەگەرچـی هیـچ ئیسـلامییەکی سیاسـی نییـە لـە رۆحیـدا میانـڕەو بێـت!

بەوپێیـەی حیزبـی ئیسـلامی بـوون و گەشەسـەندنی خـۆی لـە ئاڵۆزی و نالەبـاری کۆمەڵگـەدا دەبینێتـەوە و هەمیشـە گـەرای خـۆی لـەو کۆمەڵگـە و وڵاتانـە دادەنێـت کـەوا خەڵکەکـەی بـە دەسـت هـەژاری و نەخۆشـی و قەیرانـی قووڵـی سیاسـی و مرۆیـی و ئابوورییـەوە دەناڵێنـن.

تاڵیبـان لـە ئەفغانسـتان و داعـش لـە سـووریا و عێـراق گەشـە دەکـەن،

بە هۆی ئەوەی زەمینەی گەشەکردنیان لەو وڵاتانەدا لەباربوو، خەڵکی هەم بە هۆی برسێتی و هەمیش بە هۆی هەلومەرجی ئاڵۆزی سیاسی، دووچاری قەیران و نائومێدی رۆحی ببوونەوە، هەر بۆیەش هێزێکی وەك داعش، لە ماوەیەکی کەمدا، دەتوانێ دەستبەسەر رووبەرێکی فراوانی خاکی سووریا و عێراقدا بگرێت، لە کاتێکدا ئەو دوو وڵاتە، دوو وڵاتی خاوەن چەکی قورس و سوپای بەهێزیش بوون، بەڵام چونکە زەمینەی گەشەکردنی ئەو گرووپە تیرۆریستییە لەباربوو، ئیدی داعش بەخێرایی رەگی خۆی داکوتی و دواتر بە زیاتر لە شەشت وڵاتی هاوپەیمان هێشتا ناتوانن داعش لەناو ببەن، چونکە بووەتە عەقڵییەت و زەمینەی سەرهەڵدانیشی هێشتا ماوە، هاوکات لێرەولەوێیش چالاکی تیرۆری ئەنجامدەدات و وەك عەقڵیش لە ناخی خەڵکانێکدا ماوەتەوە، بۆی هەیە لە شوێنی تر و لە بەرگی دیکە دەرکەوێتەوە، چونکە کێشەکانی ناوچەکە وەك خۆیان ماونەتەوە و کەس بیریش لە چارەسەرکردنیان ناکاتەوە، واتە هیچ گرەنتییەك بۆ چارەسەری کێشەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بە تایبەتی عێراق و سووریا نییە، بە هۆی ئەوەی گرووپە مەزهەبییەکان سەرقاڵی تۆخکردنەوەی شەڕەکە بەو جۆرەی خۆیان دەیانەوێت، ئەمەش بە سوودی گرووپگەلی تیرۆریستی دەکەوێتەوە.

ئیسلامی سیاسیی کوردیش بەدەر نییە لە ئیسلامی سیاسیی عەرەبی، ئەوانەی کوردستانیش ئیشوکاریان بووەتە رەخساندنی دەرفەتی گەشەسەندنیان بەتایبەتی هێزێکی دۆگمای وەك کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان، بە هەر شێوەیەك، ئیش لەسەر خولقاندنی دۆخێکی ئاڵۆزیی سیاسی دەکات، تا لەو گۆشەیەوە ئەسپی ئومێدی خۆیان تاو بدەن.

گوتاری ئیسـلامی سیاسـی کـوردی، گوتارێکه بـه دوای زیندووکردنەوەی کولتـووری دواکەوتـووی کۆمەڵگـەی ئیسـلامیدا دەگەڕێـت و ناخـوازێ کۆمەڵگـەی کوردسـتان ئارامـی بەخۆیـەوە ببینێـت، بەداخـەوە حیزبـە بەنـاو سـێکۆلار و دیموکراسـیخوازەکانیش، بـە هـۆی ململانێـی سیاسـی نێوانیـان، خەریکـە ئاگایـان لـە گەمـە سیاسـییەکانی حیزبـی ئیسـلامی نامێنێـت، واتـە دۆخێـك خوڵقـاوە بـە هەمـوو شـێوەیەك لـە بەرژەوەنـدی پەرەسـەندنی رەوتـی ئیسـلامی سیاسـی کـوردی دایـە، چونکـە گۆڕەپانەکـە چـۆڵ بـووە و بـە ئاسـانی دەتوانـن لـە رێـی کاری بانگخـوازی و سیاسـی فریـوی کۆمەڵگـە بـدەن.

لـە بەرانبەریشـدا لەبـەر پـڕۆژە و بەیاننامـەی حیزبـی، بەداخـەوە حیزبـە سـێکۆلارەکان ناپرژێنـە سـەر ئـەوەی پـڕۆژەی بەرەنگاربوونـەوەی گەشـەکردنی ئیسـلامی سیاسـی دروسـت بکـەن، لـە مـاوەی بیسـت ساڵیشـدا، واتـە لـە دوای یەکـەم ئەزموونـی پەرلەمـان و حکوومەتـی کوردستانیشـەوە، بزاوتـی ئیسـلامی سیاسـی کـوردی، توانیویەتـی لـە سـەد کورسـی پەرلەمانـی، نزیکـەی بیسـت کورسـی مسـۆگەر بکـەن، ئەمـە رێژەیەکـی زۆرە، لـە بەرانبـەردا رێـژەی کورسییەکانی حیزبـە نەتەوەیـی و سـێکۆلارەکان، کەمـی کـردووە.

هێزێکـی وەك بزووتـەوەی گـۆڕانیـش، تژییـە لـە هەڵسـوڕاوی شـووناس ئیخوانـی و ناتوانـدرێ لـە کادیرێکـی کۆمـەڵ، جیـا بکرێنـەوە، چونکـە وەلائیـان بـۆ یـەك فیکـری دیاریکـراو هەیـە، بـەڵام لەژێـر تایتڵـی جیـاوازدا، بەتایبەتـی دوای مردنـی نەوشـیروان مسـتەفا، عەلـی باپیـر دەیەوێـت دەستبەسـەر ئیخوانەکانـی نـاو گـۆڕانـدا بگرێـت، هیـچ نەبێـت وەك باڵێکـی خـۆی بەکاریـان بێنێـت، تەنانـەت لـە کاتـی مەراسـیمی بـە خاکسـپاردنی نەوشـیروان مسـتەفا، عەلـی باپیـر لـە رێـی گوتارێکـەوە ئـەو

کـۆدەی ئاشـکرا کـرد!

بـە هەمـان شـێوە لـە نـاو پارتـی و یەکێتیشـدا، کەسـانی فیکـر ئیخوانی هـەن، کەوایـە ئەمـە ئاماژەیـە لـە مـاوەی چەنـد سـاڵی ئایینـدەدا، ئەگـەری ئـەوە هەیـە، بزاوتـی ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی، هەنگاوێکـی تـر بـە ئاڕاسـتەی بردنـی دەنگـی خەڵـك بچێتـە پێشـەوە، بـە هـۆی ئـەوەی گۆڕەپـان لەبەردەمیانـدا چـۆڵ کـراوە و سـێکۆلار و ناسـیۆنالیزمەکانیش سـەرقاڵی یەکتریـن و لەژێـرەوەش گرووپەکانـی ئیسـلامی سیاسـی خەریکی دانانـی گـەرای تـازەن، لـە کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتاندا.

یەکێـك لـەو ترسـە جدیانـەش ئەوەیـە گۆڕەپانـی گەشـەکردنی بزاوتـی ئیسـلامی سیاسـی تـەواو لەبـارە و رامکـردن و ئاڕاسـتەکردنی کۆمەڵگـە ئاسـانترین هەنگاوێکـە لەبـەردەم ئیسـلامی سیاسـیدایە، لەبـەر ئـەوەی هیـچ هەوڵێـك بـۆ سـڕکردن و وشـککردنی فیکـری ئـەو گرووپانـە نییـە و ئەمـەش زێـتر تینـی پێـداون بـۆ هەوڵـی دەسـتگرتن بەسـەر کۆمەڵگـە، سـەرەتا لـە رووی فیکـری و دواتریـش گەیشـتن بـە کورسـی پەرلەمـان و دەسـەڵات بەگشـتی.

لەگـەڵ گەیشـتنی ئـەو گرووپانـەش بـە دەسـەڵات، بێشـك ئـەوکات شـتێك بەنـاوی کۆمەڵگەی باشـووری کوردسـتان نامێنێت کە رووخسـارێکی کوردییانـەی هەبێـت، لەبـەر ئـەوەی یەکـەم هەنـگاوی ئـەو گرووپانـە داماڵینـی کوردسـتانە لـە سرووشـت و شوناسـی کوردییانـە و پۆشـینی ترادیسـیۆنی عەرەبـی و ئایینـی جێگـەی هـەر رووخسـارێکی کوردییانـە دەگرێتـەوە.

لـە نموونـەی دژایەتیکردنـی مارشـی نەتەوەیـی کـورد «ئـەی رەقیـب» لـە لایـەن کۆمەڵـی ئیسـلامی و خـودی عەلـی باپیـرەوە، مارشـێك کـە هـەزاران پێشـمەرگە و خەڵکـی کوردسـتانی بـە هۆیـەوە لـە سـێدارە دراون

و وەك سیمبۆلێکی نەتەوەییش جێگەی خۆی لە ناو کولتووری سیاسی و کۆمەڵایەتیی کوردستاندا کردووەتەوە، بەڵام ئیسلامی سیاسی بۆ ئەوەی ئەو رەمزە نەتەوەییە نەهێڵن، بیانوو بە چەند وشەیەکی ناو شیعرەکە دەگرن و هەوڵی گۆڕینی شیعرەکە دەدەن، واتە مارشەکە بووەتە ئامانجی ئیسلامی سیاسی و دەیانەوێت لە جێی ئەو مارشەدا رەمزی ئایینی ئیسلامی دابنێن، بە بیانووی ئەوەی زۆرینەی خەڵکی کوردستان موسڵمانن و ئەو شیعرەش کوفری تێدایە!

لێرەدا روونە ئەو گرووپە ئیسلامییانە بە ئاشکرا دژایەتی سیمبۆلەکانی نەتەوەی کورد دەکەن، لای ئەوان جگە لە ترادیسیۆنی ئایینی، هیچی دیکە جێی بایەخ نییە و تەنیا دەوڵەتی ئیسلامی لە زاکیرەی سیاسی و فیکریاندا قبووڵ کراوە. بە دیقەتدان لەو گرووپە سیاسی و بانگخوازییە ئیسلامییانە، دەبینین لە پاڵ بڵاوکردنەوەی چەمکی جیهادی و کافراندنی خەڵك، هاوکات دژایەتی هەر رەمزێکی نەتەوەییش دەکەن، بۆ ئەوەی گۆڕەپانی گەشەکردنی خۆیان چۆڵ بکەن، بەوپێیەی ئەوان رەمزە نەتەوەیی و نیشتمانییەکان وەك بەربەست لەبەردەم گەشەی خۆیاندا دەبینن، ئاخر گەشەی ئەوان لە چوارچێوەی ژینگەیەکدایە کە گۆشکراو بێت بە فیکری جیهادی و تیرۆریزمی ئیسلامی.

ئیسلامی سیاسی و توندڕۆیی ئایینی

بەدیقەتدان لە دۆخی ئەو وڵاتانەی ڕەوتی ئیسلامی سیاسییان تێدا زاڵە، ئینجا حیزب بن، یان هەر جۆرە رەوت و رێکخراو و چالاکییەکی بانگخوازی ئیسلامی، ئەو شوێنگانە ناسەقامگیری روویان تێدەکات، بەشێوەیەك رۆژانە مرۆ تێیاندا دەبێتە قوربانی چالاکیی گرووپە ئیسلامییەکان، لە شێوەی کردەی تیرۆری و کافراندنی خەڵك و هاوکات بڵاوکردنەوەی فیکری توندڕۆیی، لە دژی ئەو فیکرانەی لەگەڵ ترادیسیۆنە ئیسلامییەکەی خۆیان نایەتەوە و هەموو بۆچوون و فیکرێکی دیکەی لە شێوەی عەلمانی و نەتەوەیی و دیموکراسی رەت دەکرێنەوە و هاوکات وەك بەدیلی ئیسلامیش لە خەڵکی دەگەیەندرێن، بۆ ئەوەی خەڵك لە دژیان هان بدەن.

بەگشتی ئەو شوێنگانەی ئیسلامی سیاسی تێیاندا گەشەی کردووە، یان سەرقاڵی گەشەکردنن، مرۆ لەو دۆخە ئیسلامییە هیچ بەهایەکی

نامێنێـت و وەك کاڵایەکیـش بـۆ مەرامـی سیاسـی و چالاکییـە توندڕۆییەکان بەکاردەهێندرێـن، جـا هانـدان بێـت، یـان کوشـتنیان، کەمتریـن جاریش ئەو گرووپانـە دەگەنـە بارەگـە زەبەلاحەکانـی دەسـەڵات، زۆربـەی جـارەکان ئـەو شـوێنانە دەکەنـە ئامانـج کـە خەڵکـی هـەژار و سـادەیان تێـدان، یـان لـە نـاو شـەقامەکاندا کـردەی تیـرۆری ئەنجامـدەدەن بـۆ ئـەوەی دۆخـی ناسـەقامگیری بڵاوبکەنـەوە و خەڵکـی بـە گشـتیی بتۆقێنـن.

هـەر وەك دەزانـدرێ یەکێـك لـە ئامانجەکانـی هەر کردەیەکـی تیرۆری، بڵاوکردنـەوەی تۆقاندنـە، لەبـەر ئەوەشـە کاتێـك گرووپـە تیرۆریسـتییەکان بـە شـوێنە هەسـتیارەکانی دامودەزگـەی حکومـی و ئەمنـی ناگـەن، نـاو بـازاڕ و شـوێنگە گشـتییەکانی هاووڵاتییـان دەکەنـە ئامانـج، بـۆ ئـەوەی ترسـی زیاتـر لـە نـاو خەڵکـدا بـڵاو بکەنـەوە، یـان خەڵـك نائومێـد بـن لـەوەی دەسـەڵات و دامودەزگـە ئاساییشـییەکان ناتوانـن ژیانیـان بپارێـزن، هـاوکات ئامانجێکـی دیکـەی ئـەو کـردەی تیـرۆری لـەو شـوێنە گشـتییانە ئەنجامدانـی ئاسـانترە، بـە هـۆی جەنجاڵـی و بێسـەروبەری.

وەك ئامـاژەی بـۆ کـرا کـە بڵاوکردنـەوەی تـرس و تۆقانـدن یەکێکـە لـەو تایبەتمەندییانـەی ئیسـلامی سیاسـی پـێ دەناسرێتـەوە، بـەوەی ئـەو گرووپانـە بـەردەوام کار لەسـەر بڵاوکردنـەوەی تـرس، تۆقانـدن دەکـەن، تـرس لـە دۆزەخ و ڕۆژی دوایـی، واتـە هەمیشـە وێنـای دۆزەخ نیشـانی خەڵـك دەدەن، بـۆ ئـەوەی خەڵـك بـەرەو مزگـەوت و ئایینگەرایـی ببـەن، ئەمـەش بـۆ ئـەوان وەك فەزایەکـی لەبـار دەبێـت، تـا لـە نـاو ئـەو فەزایـەدا چالاکـی خۆیـان ئەنجامبـدەن و ئـەو جـۆرە کەسانەش بدۆزنـەوە کـە لەگـەڵ خۆیانـدا دەگونجێـن، یـان فریودانیـان بـە نـاوی جیهـاد و بەهەشـتەوە ئاسـانترە، واتـە بەبـێ بڵاوکردنـەوەی تـرس ناتوانـن درێـژە بـە مانـەوەی خۆیـان بـدەن و کاتێکیـش یەکێـك دەچێتـە نـاو گرووپەکانیانەوە،

دەرچوونـی زەحمەتـە، هەتـا ئەگـەر پەشـیمانیش ببێتـەوە، لـەو حاڵەتـدا زۆرتریـن گوشـاری لەسـەر دروسـت دەکـەن بـۆ ئـەوەی کەسـی پەشـیمان بـووەوە، نەوێرێـت جێیـان بهێڵێـت، یـان کـە دووریـش کەوتـەوە، هەڕەشـەی ئـەوەی لێدەکـەن لـە ئەگـەری پێدانـی هـەر زانیارییـەك بـە دامـەزراوە ئاساییشـییەکان، ژیانـی دەکەوێتـە مەترسـی.

هیـچ کات ئیسـلامی سیاسـی نێوانـی لەگـەڵ سـەقامگیریدا خـۆش نییـە و هــەر هەوڵێکــی دامەزراوەکانــی ئاسـایش و هەتـا رۆشـنبیرانیش بـۆ بڵاوکردنـەوەی هۆشـیاری لـە پێنـاوی سـەقامگیری، بـە مەترسـی بـۆ سـەر گەشـەی خۆیانـی دەبینـن، بەوپێیـەی گەشـەی خۆیـان لـە ناسـەقامگیریدا دەبیننــەوە. هــەر بۆیــەش هەمیشــە دەیانــەوێ ژینگــەی ناســەقامگیر دروسـت بکـەن، ئینجـا باکیـان بـەوە نییە ئـەو ناسـەقامگیرییە چارەنووسـی کۆمەڵگـە بـەرەو کـوێ دەبـات!

ئێـوە دیقـەت بـدەن، کاتێـك نێوانـی پارتـی و یەکێتـی خـۆش نییـە و لـە هەندێـك قۆناغیشـدا شـەڕی ناوخۆیـان لـە نێواندایـە، دەیـان گـرووپ و چەندیـن حیزبـی ئیسـلامی سیاسـی، لـە نموونـەی ئەنسـار و جوندولئیسـلام و کۆمەڵـی ئیسـلامی و یەکگرتـووی ئیسـلامی لەژێـر تایتلـی جیـاواز و بـۆ یـەك ئامانجـی دیاریکـراو دروسـت دەبـن، سـەرجەمیانیش پشـکیان لـە بڵاوکردنـەوەی توندڕۆیـی ئایینیـدا هەیـە، ئەگەرچـی بانگەشـەی جیـاوازی دەکـەن لـە تێگەیشـتنیان بـۆ ئیسـلام و چۆنیەتـی پەیڕەوکـردن و هـاوکات کاری سیاسـی، بـەڵام لـە کرۆکـدا یـەك شـتن و بـۆ یـەك ئامانـج کار دەکـەن، سـەرئەنجام لـە یـەك ژینگـەی باوەڕبـوون بـە تیرۆریـزم یەکیـش دەگرنەوە.

واتـە لەبـەر ئەمەیـە ناسـەقامگیری باشـترین کێڵگەیەکـە بـۆ گەشـەی ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە، کۆمەڵـی ئیسـلامی لـە رێـی کافرکردنـی خەڵـك و یەکگرتـووش لــە رێــی برسـێتی و دەسـتی بـە نـاو هـاوکاری و کاری

خێرخوازیـی هاتنـه نـاو کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتانەوە، ئـەوەی یەکگرتـوو دوور و نزیـك پەیوەنـدی بـەکاری خێرخوازییـەوە نەبـووە، هـەر لـە بنەڕەتـدا ئامانجیـان کورسـیی بـووە و دواییـش لـە خولـی چوارەمـی پەرلەمـان دە کورسـییان بـرد و بـۆ خولـی پێنجەمیـش لەگـەڵ بزووتنـەوەی ئیسـلامی بـە لیسـتی هاوبـەش بەشـداری هەڵبـژاردن دەکـەن، وەك ئاماژەیـەك کـە لـە جەوهـەردا یـەك چوارچێـوەی فیکریـان هەیـە، بـەڵام میکانیزمـی لـە خشـتەبردنی خەڵکیـان جیـاوازە، هـاوکات ئەنسـار و هەروەهـا جوندولئیسـلام و ئەوانـی دیکـەش، ویسـتیان لـە رێـی توندڕۆییـەوە کۆتایـی بـە دەسـەڵاتی پارتـی و یەکێتـی بێنـن، بـەڵام ئەوەیـان بـۆ نەچووەسـەر و هـەم رووبـەڕووی بەرپەرچدانـەوەی حکوومـەت و هەمیـش کۆمەڵگـەی نێودەوڵەتیـی بوونـەوە بـۆ رێگـری لـە هەوڵـی داگیرکردنـی کوردسـتان، لـە لایـەن ئیسـلامی سیاسـی، کـە ئێسـتاش ئـەو خەونەیـان مـاوە و ئیشیشـی بـۆ دەکرێـت، بـەڵام لـە بەرانبـەردا حیزبـە نەتەوەیـی و چـەپ و عەلمانییەکانیـش خاوەنـی پڕۆژەی رووبەڕووبوونـەوە نیـن و بگـرە ئیشـوکاریان دروسـتکردنی مزگەوتـە و دواییـش لەنـاو ئـەو مزگەوتانـە خەڵکـی تونـدڕۆ پـەروەردە دەکرێـن، واتـە لـە دیوێکـدا خزمەتیشـیان بـەو گرووپـە توندڕۆیانـە کـردووە.

ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی، لـق و پۆپـی کارکردنـی زۆریـان هەیـە، لـە رێـی مزگـەوت و مـەلا و کاری بانگخـوازی، خێرخوازیـی، تەلەفزیـۆن و رادیـۆ و میدیـا بەگشـتی و ئێسـتاش سۆشـیاڵ میدیـا، دەخـوازن فیکـری توندڕۆیـی بڵاوبکەنـەوە، هـاوکات ئێسـتا گەیشـتوونەتە نـاو پەرلەمانیـش و لەوێـوە ئەوەنـدەی خەریکـی توندڕۆییـن، نیـو هێنـدە سـەرقاڵی کاری پەرلەمانـی نیـن، هـەر یاسـایەکیش نەختێـك لەگـەڵ ئامانجـی ئەوانـدا نەگونجێـت، هـەرزوو خەڵکـی بـە هۆیـەوە لـە خشـتە دەبـەن و دۆخـی

ناسـەقامگیری بـڵاو دەکەنـەوە، لـە رێـی هاندانـی موسـڵمانی سـادەوە، وەك ئـەوەی کاتـی خـۆی پرسـی دەسـتەواژەی جێندەریان وەك بێڕەوشـتیی بەکارهێنـا، هـاوکات کاتێـك رۆشـنبیرێك یـان نووسـەرێکیش دوو رەخنـەی لۆژیکـی لـە ئاییـن، یـان ترادیسـیۆنی ئایینـی دەگرێـت، ئیـدی پرۆسـەی بـە کافـر لـە قەڵەمـدان دێتـە گـۆڕێ و لـەو گۆشـەیەوە خەڵـك هـان دەدەن و ئەوانیـش تـۆوی توندڕۆیـی بڵاودەکەنـەوە، بـە ئامانجـی دووبەرەکـی و توندڕۆیـی ئایینـی، چونکـە وەك ئامـاژەی بـۆ کـرا، ئیسـلامی سیاسـی بـە کـۆی لقوپۆپەکانییـەوە لەگـەڵ بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆییـدان، لەبـەر ئـەوەی گەشـەی خۆیـان لـەو رێیـەوە دەبیننـەوە.

ئەگەرچـی لـە رووکەشـدا خۆیـان لـە یەکـتری جیـا دەکەنـەوە، بـەڵام لـە جەوهـەردا سـەرجەمی ئـەو گرووپـە ئیسـلامیيانە یـەك چوارچێـوەی فیکـری و یـەك ئامانجـی سیاسـی و یـەك خەونیـان هەیـە، ئەویـش بڵاوکردنـەوەی توندڕۆیـی ئایینییـە، بـە ئامانجـی ناسـەقامگیری کۆمەڵگـە، تـا لـەو رێیـەوە چنگیـان لـە کورسـیی حوکمڕانێتـی گیـر بێـت و باکیانیـش بـەوە نییـە چارەنووسـی کۆمەڵگـە بـە کـوێ دەگات و چـی لێدێـت، لای ئـەوان، گرنـگ دروسـتکردنی دۆخـی ناسـەقامگیرییە، تـا لـەو دەروازەیـەوە زیـان بـە دەسـەڵات بگەیەنـن، بۆ لاوازکـردن و دواتریـش کۆتایـی پێهێنان و گەیشـتن بـە دەسـەڵات، بـۆ دروسـتکردنی دەسـەڵاتی خەلافەتـی ئیسـلامی لـە نموونـەی ئـەوەی داعـش.

لێـرەدا بـۆ ئـەو ئامانجـە هەمـوو شـت دەکـەن، مـەلای ئیسـلامی سیاسـی مێشـکی گەنـج و خەڵکـی ئایینگـەرای سـادە دەشـواتەوە و بەجۆرێکیـش وێنـای کۆمەڵگـە دەکات، هەموویـان کافـر بوونـە و پێویسـتە جیهادیـان بەسـەردا بکرێـت، وەك ئـەوەی سـەید قوتـب، بیرمەنـد و تیۆرسـیۆنی ئیسـلامی، ئیشـی لەسـەر بـە کافـر لـە قەڵەمدانـی کۆمەڵگـە

ئیسلامییەکان دەکرد و داوای لە گرووپە ئیسلامییە توندڕۆکان دەکرد، جیهاد بەسەر حکوومەتانی ئیسلامیدا بکەن، بە گوتەی ئەو لە ئایین هەڵگەڕاونەتەوە.

ئەو جۆرە فیکرەیە هانی توندوتیژی دەدات و دەبینین لە پڕێکدا چەند هەرزەکارێك بە فیکری توندڕۆیی و لە ڕێی خەونی گەیشتن بە حۆری بەهەشتەوە، هەڵخەڵەتێندراون و بە چەکەوە هێرش دەکەنە سەر بارەگەکانی حکوومەت، یان خۆیان لەناو بازاڕ و مۆڵەکان دەتەقێننەوە، ئینجا دیقەت بدەن، هەموو کردەکان بە بەرزکردنەوەی دروشمی ئەلاهوئەکبەر و ناوهێنانی پێغەمبەر دەستپێدەکەن و دواتر کردەکە ئەنجامدەدەن، واتە کارە خۆکوژییەکە لە ڕێی گوتنەوەی ئەلاهوئەکبەرەوە ئەنجامدەدەن، ئەمە جگە لەوەی ڕەنگە ئەوانیش قوربانیگەلێکی هەڵخەڵەتێندراوبن، هاوکات لای خۆیان بە بەهەشت شاد دەبن!

ئەو جۆرە کەسانە تەواو لەژێر کاریگەری بیری گەیشتن بە بەهەشتدان و بەجۆرێك مێشکیان شۆردراوەتەوە، دونیا و ژیانکردن تێیدا هیچ بایەخێکی نەماوە، تەنیا بەهەشتە خەونی ئەوان دەهێنێتەدی، ئێ بە مردنی سرووشتی لەو کاتەدا نامرن و خۆکوژییەکی ئاساییش لە دیدی ئەواندا یەکسان نییە بەو خۆکوژییەی لە کردەیەکی تیرۆریدا ئەنجامی دەدەن! لەبەر ئەوەی ئەوان کردەی خۆکوژی و تیرۆریستیی وەك جیهاد دەبینن و جیهادکردنیش لایان گەیشتنە بە خەونی بەهەشتی، هەر بۆیە کردەی تیرۆری ئەنجامدەدەن، بۆ ئەوەی لە دەروونی خۆیاندا بگەن بە بەهەشت، دەی زۆربەیانیش لە مزگەوت و لەسەر دەستیی مەلای ئیسلامی سیاسی پەروەردە کراون.

جیاکردنەوەی ئیسلام لە ئیسلامی سیاسی

ئیسلام وەك ئایین، هەمیشە پێویستی بە قسەکردنی تازە هەیە، بۆ ئەوەی لەگەڵ هەلومەرج و گۆڕانکارییەکان خۆی بگونجێنێت، بەڵام مەبەستی ئەم بەشە کورتە قسەکردن نییە لەسەر ئیسلام وەك خۆی، بەڵکو ئامانجی رزگارکردنی ئیسلامە یاخود ناساندنی ئیسلامی سیاسییە یان جیاکردنەوەی ئیسلامە لە ئیسلامی سیاسی، لەبەر ئەوەی هەمووکات ئەو ئایینە دەخەنە ژێر رکێفی خۆیان و بۆ بەرژەوەندی سیاسی و ئابووری و لە کێبڕکێکانیشدا بەکاری دەهێنن، بە هاندانی جەماوەر.

ئیسلامی سیاسی، ئەو گرووپە لە کەس و رێکخراوانەن، بەردەوام بانگەشەی ئەوە دەکەن، گوایە ئیسلام لەژێر مەترسیدایە، هەڕەشەی لەناوچوونی لەسەرە، پێویستە جیهادی لە پێناودا بکرێت. ئەمانە و سەدان دەستەواژەی دیش بەردەوام دووبارە و سەدبارە دەکرێنەوە لە

هۆکارەکانی میدیا و مینبەرەکانی مزگەوت، بەتایبەتی لە لایەن مەلای ئیسلامی سیاسیی کوردی، بەمەش دەیانەوێت خۆیان وەك نوێنەری راستەقینەی ئیسلام بە جەماوەری موسڵمان بناسێنن و شەقام بە ئاراستەیەکدا بەرن، گوایە کەس لەوان زیاتر دڵسۆزی ئیسلام نییە و بۆ داکۆکیکردن لە خودی ئیسلام دامەزراون.

هاوکات وێنایەکی ئەوتۆ بە کۆمەڵگە موسڵمانییەکان دەبەخشن، ئەگەر ئەوان، واتە ئیسلامی سیاسی نەبێت، ئیدی شتێك نامێنێت بەناوی ئایینی ئیسلام، زۆرجاریش ئەوەندە ئەو ئایینە دەخەنە ژێر خزمەتی پروپاگەندە حیزبییەکانیان، بەڕاستی تاکی موسڵمان دەگاتە ئەو قەناعەتەی، ئیسلام و ئیسلامی سیاسی هیچ جیاوازییەکیان لەنێواندا نییە و هەر قسە و رەخنەگرتنێکیش لە ئیسلامی سیاسی، وەك ئەمە لێکدەدەنەوە کە قسە بە خودی ئیسلام گوترابێت، هەروەها سەرکردە ئیسلامییەکانیش بەشێوەیەك خۆیان لەسەر ئاستی کۆمەڵگە پیرۆز دەکەن، تا ئاستی خەلیفە و سەرکردە مێژووییەکانی تری ئیسلام، ئەمەش خۆی لە خۆیدا کارەسات بۆ کۆمەڵگە دەخوڵقێنێت و خودی ئیسلامیش بە هۆیەوە دەکەوێتە بەردەم هەڕەشەیەکی سەرەتای ناوخۆیی و پاشانیش بە هۆکاری کردەوە ناشارستانی و نامەدەنییەکانی ئەو سەرکردە و گرووپە ئیسلامییانە، دەرهەق بە جیهانی دەرەوە، ئیدی بەڕاستی ئەو ئامانجە دەپێکن و خودی ئیسلامیش لەبەر چاوی جیهان دەخەنە قەفەزێکەوە و ئیدی وڵاتان و کەسانی غەیرە ئیسلامیش ناچار بەوە دەکەن هێرش و قسە ئاڕاستەی ئیسلام بکەن، هەڵبەت ئەمەش ئامانجی ئەو گرووپ و سەرکردە ئیسلامییانەیە کە دەیانەوێ ئیسلام دووچاری کێشەیەکی ئەوتۆ بکەنەوە، بۆ ئەوەی بازاڕی خۆیانی پێ گەرم بکەن و ئەو کێشە و ئاریشانەی بە هۆی

سیاسـەتی هەڵـەی ئەوانـەوە دووچـاری ئیسـلام بـووە، بەکاربهێنـن بـۆ دەستخسـتنی بەرژەوەنـدی مـاددی و دروسـتکردنی کەشـێکی ئەوتـۆ بـۆ ئـەوەی جەمـاوەر بخزێننـە ریزەکانیانـەوە.

کەوایـە دەکـرێ بڵێیـن ئیسـلامی سیاسـی گرووپێکـن لـە پێکهاتـەی جیـاوازدا کۆبوونەتـەوە و دابەشـی سـەر چەندیـن دەسـتە و تاقمـی جۆراوجۆریـش بوونـە، هەیانـە توندڕۆ، هاوشـێوەی داعـش و بـەرەی نـووسرە، دەیانەوێـت لـە ڕێـی چـەك و دەستبەسـەرداگرتنی شـوێنانەوە، دەسـەڵات بگرنـە دەسـت، ئەمجـۆرە لـە مۆدێلـە لـەم بیسـت تـا سـی سـاڵەی رابـردوودا سـەری هەڵـداوە، هەشـە هاوشـێوەی ئیخـوان و لقەکانـی لـە وڵاتانـی ئیسـلامییدا دەیانـەوێ لـە ڕێـی گوتـار و لێـدوان و میدیـا و پـرۆژەی فیکرییـەوە خەڵـك بـە لای خۆیانـدا ئاڕاسـتە بکـەن، ئـەم گرووپـەش لـە رووێکـەوە زۆر لـە داعـش و قاعیـدە مەترسـیدارترن، بەوپێیـەی بەشـداری سـەرجەم پـرۆژەکان دەکـەن و هەڵبژاردنەکانـی وڵات و دامەزراوەکانیـش بـۆ بەرژەوەنـدی خۆیـان بەکاردەهێنـن.

لـە تازەتریـن نموونەشـدا، دوای نەمانـی دەسـەڵاتی حوسـنی موبـارەك، ئیخـوان لـە میـسر بـە هـۆی هەڵبـژاردن و پرەنسـیپەکانی دیموکراسـی گەیشـت بـە دەسـەڵات، بـەڵام هۆشـیاری ئـەو کۆمەڵگەیـە ڕێگـەی نـەدا ئیخـوان لـەوە زیاتـر دەستبەسـەر کـۆی دامەزراوەکانـی دەوڵەتـدا بگرێـت و بـە ئیخوانییـان بـکات، هـەر بۆیـەش بـە خێرایـی شـەقام دژ بـە ئیخـوان و سیاسـەتی فاشیسـتییانەی وەسـتایەوە و ئیـدی سـڕکردنی ئـەو حیزبـەی لێکەوتـەوە، سـەرکردە میسرییەکانـی ئێسـتاش بانگەشـەی ئـەوە دەکـەن، وڵات خەریـك بـوو بکەوێتـە نێـو گەمەیەکـی ترسـناکەوە و دەبووایـە رێگـری لـە ئیخـوان بکرێـت، لەبـەر بەرژەوەنـدی گشـتیی وڵات.

راسـتە ئیسـلام لـە ئێسـتادا لـە مەترسـیدایە، بـەڵام ئـەو مەترسـییە

خـودی ئیسـلامی سیاسـییە، نـەك وڵات و سیسـتەمە سـێکۆلارییەکانی جیهـان، بـە پـڕۆژە مەترسـی بـن، بەسـەر ئیسلامەوە، ئـەوە ئیسـلامییەکانن دەیانـەوێ ئیسـلام دووچـاری کێشـەیەك بکەنـەوە تـا کاردانـەوە بـە دوای خۆیـدا بهێنێـت و پاشـانیش بـە جەمـاوەری موسـڵمانان بڵێـن ئەوەتـا ئیسلام لـە مەترسـیدایە و ئەورووپـا و سیسـتەمە سـێکۆلارییەکانیش کێشـە بـۆ ئیسـلام دروسـت دەکـەن.

خـودی وڵاتانـی سـێکۆلار و ڕۆژئاواییەکانیـش بەتایبەتـی ئەمەریـکا بـاش لـەو سـیناریۆیە تێگەیشـتوون، لـەوەی گرووپـە ئیسـلامییەکان دەیانـەوێ جەمـاوەری موسـڵمانان هـان بـدەن دژی ئەمەریـکا و سیسـتەمە سـێکۆلارەکانی جیهـان، بـۆ ئـەوەی کاردانـەوە هەبێـت، ئاخـر ئەمـە ئامانجـی ئـەو گرووپـە لـە حیـزب و ڕێکخـراو و کەسـە ئیسـلامییە سیاسـییانەیە و بەرژەوەندیـان لەوەدایـە ئیسـلام بکەوێتـە بـەردەم هەڕەشـەی ڕۆژئاواییـەکان، تـا بـە هۆیـەوە بـازاڕی خۆیانـی پـێ گـەرم بکـەن.

مەگـەر ئـەو لێشـاوە لـە پەنابەرەی ئێسـتا وڵاتانـی ئیسـلامی جێدەهێڵن بـەرەو ئەورووپـا و کەنـەدا و ئەمەریـکا، ئاماژەیـەك نییـە لـەوەی ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە ئومێدێکـی ئەوتۆیـان بـۆ خەڵـك نەهێشـتووەتەوە کـە بـە ئارامـی بژیـن و ناچـارن کـۆچ بکـەن بـەرەو وڵاتانـی ڕۆژئـاوا لـە پێنـاوی ژیانکردندا؟

کەوایـە دەتوانیـن ئـەو ڕاسـتییە بڵێیـن ئیسـلام وەك ئاییـن، ئەگـەر جارێـك ئایدۆلۆژیاکـەی مەترسـیدار بێـت، ئـەوا ئیسـلامی سیاسـی دەیانجار ئـەو ئایدۆلۆژیایـەی مەترسـیدارتر دەکات، بـەوەی بـەردەوام بـۆ فریودانـی خەڵـك بـە دوای ئـەو خاڵانـەدا دەگەڕێـت کـە دەتوانـدرێ وەك تۆقانـدن و فریـودان بەکاربهێندرێـن. لێـرەدا ئیسـلامی سیاسـی هەمیشـە ئیسـلام

وەك كەرەستەیەكی خاو دەبینێت و ئەوەی لێ بەرهەم دەهێنێت كە خۆی دەیەوێت، لە كوێ پێویست بكات، خەڵكی پێ فریو دەدات بۆ توندوتیژی و تیرۆر، لە كوێش پێویست بكات، وەك سەرچاوەی پێكەوەژیان بۆ مەرامی تایبەتی و كاتی بە كاری دەهێنێت، لەبەر ئەوەی ئایینی ئیسلام ئایینێكی ئاڵۆزە و لە كۆمەڵێك رەهەند و تێڕوانینی جیاواز پێكهاتووە و دەقی وای تێدایە زیاتر لە چەندین خوێندنەوە هەڵدەگرێت، لە نموونەی چەمكی جیهاد، گرووپە ئیسلامییە توندڕۆكان بە هۆیەوە خەڵكی پێ چەكدار دەكەن و كردەی تیرۆری پێ ئەنجامدەدەن، هەندێ گرووپی دیكەش بە جۆرێكی دیكە ئیش بەو چەمكە دەكەن. كەوایە دەبێ ئیسلام لە ئیسلامی سیاسی وەك ئایین جیا بكرێتەوە و ئەوكاتە ئیسلام مەترسیدارتر دەبێ كە بەڕاستی دەكەوێتە چنگی ئیسلامی سیاسی و گرووپە فریوخوازە تیرۆریزمییەكان.

حیزبی ئیسلامی و راکردن بەرەو پەرلەمان

هەرکە لە گوتاری سیاسی و بانگخوازیی هەر حیزبێکی ئیسلامی ورد دەبیتەوە، ئەوەی زۆرترین فۆکەسی دەخرێتەسەر، گرنگیدانە بە سەوابتەکانی ئیسلام، شەرعیەتی ئیسلامی، بە جۆرێك جگە لەو بەها و نەریتانەی ناو مێژووی ئیسلامی، یان تێکستەکان، هیچ شتێکی دیکەیان قبووڵ نییە. واتە حیزبی ئیسلامی، بانگخوازیی ئیسلامی، یان گرووپە ئیسلامییەکان بە شێوە گشتییەکەی لە ئێستایەکی مۆدێرنەدا خۆیان لە پاشماوەکانی مێژوو ئاڵاندووە و نایانەوێ خۆیان داببڕن لەو رابردووە و لەگەڵ رەوتی سەردەم و جیهانی جیهانگیریدا بچنە پێش، ئەو خۆئاڵاندنەش لە مێژوو و کۆنەپارێزییە، لێکەوتەی سەیر و هەتا توندڕۆیشی بە دوای خۆیدا هێناوە.

واتە لە ئێستادا حیزبی ئیسلامی لە یەککاتدا باسی پاراستنی مێژوو و سەوابتەکانی ئیسلامی دەکات، خاوەن گوتارێکە گوایە لە ئیسلامدا

یەکسانی هەیە، کەچی بۆ گەیشتن بە خەونە دنیاییەکانی وەك پارە و پۆست و ناوبانگ، لە رێی پەرلەمانەوە راوی پارە و کورسیی و پۆستی دنیایی دەکەن!

پەرلەمان دامەزراوەیەکی دەستکردی مرۆڤە و لە رێی دەرکردنی یاسای مرۆڤکرد، چاودێری کاروبارەکانی دەوڵەت دەکات و ئەم دامەزراوەیەش لە ئەنجامی هەڵبژاردنی کۆمەڵێك ئەندام و لە لایەن خەڵکەوە وەك نوێنەری خۆیان دروست دەبێت، بۆ ئەوەی یاسا و رێنمایی دنیایی دەربکەن بۆ کۆمەڵگە و دامەزراوەکانی دەوڵەت.

ئەمەش لە روانگەی خودی پیاوانی ئایینییەوە قبووڵکراو نییە، بەتایبەتی ئیسلامی سیاسی قاچێکی لەسەر ئەو دژایەتییە وەستاوە، ئاخر ئەو دامەزراوەیە رۆڵی ئەوە دەبینێت کە مرۆڤ تێیدا یاسا بۆ کۆمەڵگە و چۆنیەتی ژیانی خەڵك دەردەکات، کەوایە لە دیدی هەر پیاوێکی راستەقینەی ئایینی، بەتایبەتی ئیسلامیی سیاسی، ئەمە بە شەریك دروستکردن بۆ پێگەی ئایین دێت، ئەو تێڕوانینە کلاسیکییە ئایینییەش، ئەوەی قبووڵ نییە مرۆڤ یاسا دەربکات، گوایە قورئان هەیە و دەبێ کۆمەڵگە لەسەر ئەو بنەما و ئامۆژگارییانەی ناو قورئان بەڕێوەبچێت.

هەر بۆیە بەردەوام گوتاری پیاوانی ئایینی، یان حیزبی ئیسلامی، پێداگریی دەکات لەسەر ئەوەی قورئان هەموو شتێکە و نابێت کۆمەڵگە بەبێ رێنمایی و سەوابتەکانی ئیسلامی بەڕێوەببردرێت، تەنانەت وەك بڤەیەکیش تەماشا دەکرێ و دەیان و سەدان هێڵی سووری ئایینیشی بۆ دەکێشرێت، تا مرۆڤ نەتوانێت لەو هێڵانە لابدات.

لە زۆربەی دەوڵەتە ئیسلامییەکاندا، ئایینی ئیسلام وەك سەرچاوەی یاسادانان دیاریکراوە، بەو مانایەی نابێت هیچ یاسایەك لە لایەن

دامەزراوەکانـی دەوڵەتـەوە دەربکرێـت، ئەگـەر لەگـەڵ شـەرعیەتی ئیسـلامی نەیەتـەوە، لەبـەر ئەوەشـە زۆربـەی جـارەکان پێکدانـان لـە نێـوان حیزبـی سـێکۆلار، هەروەهـا داڕێژەرانـی یاسـا، لەگـەڵ بانگخـواز و حیزبـە ئیسـلامییەکان دروسـت دەبێـت، لەسـەر ئـەوەی گوایـە هـەوڵ دەدرێـت ئاییـن فەرامـۆش بکرێـت، لـە کاتێکـدا کۆمەڵگەکانـی جیهـان لەبـەردەم کرانـەوە و گۆڕانکاریـی گـەورەدان و هـەر ڕۆژەی بەجۆرێـك ژیانـی خەڵـك بەڕێوەدەچێـت، بـەڵام ئـەو عەقڵییەتـە ئیسـلامییە بـە سیاسـییکراوە، نایـەوێ کۆمەڵگـە لەسـەر ئـەو ریتمـی گۆڕانکارییانـە بـڕوات و لەبـەر ئەوەشـە دەیـان تۆمەتـی بێدینـی دەدەنـە پـاڵ حیـزب و کارەکتـەری سێکۆلاریسـت، لەکاتێکـدا خۆیـان زۆربـاش دەزانـن ناتوانـن بـەر بـەو پێشـکەوتن و گۆڕانکارییانـە بگـرن، کـە پێویسـتی کۆمەڵگـەکان هێناویانییەتیـە ئـاراوە و ئێسـتاش وەك بەهایەکـی گرنـگ قبـووڵ کـراون.

دەتوانیـن بڵێیـن کـە حیزبـی ئیسـلامی بـە هیـچ جۆرێـك بـاوەڕی بـە کاری پەرلەمانـی نییـە، پێیوایـە ئـەو دامەزراوەیـە شـەریك بۆ سـەوابتەکانی ئیسلامی دروسـت دەکات، بـەوەی مـرۆڤ یاسـا دادەنێـت و ئەمـەش وەك هێڵـی سـوور دەزانێـت و بـە تەداخولیـش لـە کاروبـاری خودایـی و ئایینـی دەیبینێـت، بـەڵام کاتێـك هـەر هەڵبژاردنێـك نزیـك دەبێتـەوە، دەبینیـن حیزبـی ئیسـلامی، بانگخـوازی ئیسـلامی، یـان کارەکتـەرە ئایینییـەکان، زۆرتریـن هـەوڵ دەدەن بـۆ ئـەوەی کورسـیی پەرلەمانـی مسـۆگەر بکـەن، ئەمـە پێویسـتی بـە لێووردبوونەوەیەکـی تـەواو هەیـە، بەتایبەتـی قسـەکردن لەسـەر دووفاقییەتـی ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە و گرنگیشـە ئـەو دووفاقییەتـە بخرێتـەڕوو، سـەبارەت بـەوەی راوە دەنـگ دەکـەن، تـا بگـەن بـەو دامەزراوەیـە و دواتریـش بـە پۆسـت و پـارە و ناوبانگـە دنیاییەکـە شـاد بـبن. بۆیـە دووفاقتریـن حیـزب و کارەکتـەری سیاسـی،

ئەوانەن لە بەرگی ئیسلامی دەیانەوێ خۆیان بگەیەنن بەو دامەزراوە دنیاییانە بۆ پۆست و پارەی باش و چنگخستنی ناوبانگە ساختەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینی.

ئەوەشی لە هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق لە ساڵی ٢٠١٨ بیندرا، بەڕاستی ئەو راستییەی سەلماند، حیزبی ئیسلامی، بەتایبەتی ئەوانەی کوردستان، دووفاقترین حیزب و لایەنی سیاسیی کوردستان بوون و هەموو شتێکیان کرد و هەموو قسەیەکیان فڕێدایە ناو شەقامی دەنگدەرەوە، تەنیا بۆ ئەوەی دەنگ بهێنن، تەنانەت قسەیان لەسەر ئەوە کرد، نابێ کەسێکی نوێژکەر، دەنگ بە کەسێکی نوێژنەکەر بدات، ئەمە ئەوپەڕی بەکارهێنانی سۆزی خەڵکە دیندارەکەیە بۆ راوە دەنگ، هەروەها پێماندەڵێت ئەو گرووپە ئیسلامییانە، چۆن تێڕوانینێکی مەترسیدارییان بۆ بەڕێوەبردنی ژیانی کۆمەڵگە هەیە و دەخوازن چ بۆمبێك لەناو مێشکی خەڵکیدا بچێنن، تا لە کاتی پێویستدا لە پێناو ئامانجەکانی خۆیاندا بیتەقێننەوە.

ئەوەی لەو هەڵمەتی هەڵبژاردنەدا دیتمان، بە تەواوی پەردەی لەسەر ئەو راستییانە هەڵماڵی کە دەمێك بوو دەمانگوت حیزب و کارەکتەری ئیسلامی، گرووپگەلێکی پارەویست و دنیاویستن و ئەوەی بە ناوی ئایینیشەوە دەیڵێن و دەیکەن، راستیان تێدا نییە و تەنیا ئیش لەسەر فریودان و چەواشەکردن و بەکارهێنانی خەڵکی دەکەن، بۆ مەرامی تایبەت و کۆکردنەوەی دەنگ، تا لە رێی دەنگ و کورسییەوە راوە پارە و پۆست و ناوبانگ بکەن، بەوپێیەی دامەزراوەی پەرلەمان لە عێراقدا لە بری ئەوەی دامەزراوەیەك بێت، لە خەمی ژیان و دۆخی کۆمەڵگەدا بێت، شوێنگەیەکی پارە پەیداکردن و ناوبانگ بووە، لەسەر حیسابی کۆمەڵگەیەکی هەژار و برسی و نەخۆش و ماندووی

دەستی جەنگەکان.

کەوایە هاتوهاوار و راوە دەنگی حیزبی ئیسلامی بۆ ئەوە نییە تا خزمەتی خەڵك بکەن و خەمی ئایینییان هەبێت، بەڵکو بۆ پارە و پۆست و ناوبانگی سیاسییە، ئەمەش ئەوپەڕی دوفاقییەتی ئەو گرووپانە نیشان دەدات، خۆ ئەگەر دەنگدەرێکی بێدین، بە گوتەی ئەو گرووپانە، دەنگ بە حیزبێك، یان بانگخوازێکی ئیسلامی بدات، بەو دەنگە رازین و بە جوانیش هەژماری دەکەن، چونکە رەنگە بەو دەنگە بگەنە خەزێنەی پارە و تەلاری بەرزەوە!

بەڵام دوای هەڵبژاردن، هەر ئەو بێدینە ئەگەر رەخنەیەك بگرێت، یان بوتڵێك بیرەی لە دەستدا بگیرێت، دەکەوێتە بەر هەڵمەتی رەشکردنەوە و دەرکردن لە کۆمەڵگە، بگرە ژیانیشی دەکەوێتە مەترسییەوە. کەوایە دەبینین خەریکی چ دووفاقییەکن و چۆن چۆنی ئایین و خەڵك بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکاردێنن!

ئەو راکردنەی حیزب و کاندیدە ئیسلامییەکان بۆ گەیشتن بە پەرلەمان، وێنایەکی هێندە تراژیدی کۆمێدی نیشاندا، مرۆڤ بە دەست خۆی نییە لە یەککاتدا دەگریەت و پێدەکەنێت، چونکە بە ئاشکرا خەڵکی سادە لە پەنای ئایيندا لە خشتە دەبەن و وەك کارێکی باشیش بۆ ئایین، بەو خەڵکەی دەفرۆشنەوە، لە کاتێکدا ئایینی ئیسلام وەك وەسیلەیەك بۆ مەرامی دنیایی خۆیان بەکاردەهێنن، لە کوێی هەموو ئەو ئەندام و حیزبە ئیسلامییانەی، تا ئێستا لە کوردستان و عێراقیشدا، نەماندیوە کەسێك یان لایەنێکیان ئەو مووچە بەرزانە رەتبکەنەوە، لە کاتێکدا ژیانی خەڵك لەوپەڕی خراپیدایە، ئەوەندە بەسە بۆ ئەوەی بڵێین پێویستە کۆمەڵگە لەوە بگات، حیزبی ئیسلامی ئامانجی سەرەکییان گەیشتنە بە دەسەڵات، لەسەر حیسابی دڵسافی کۆمەڵگە.

کاندید و پێشبڕکێی قورئانخوێندن

کاتێـك لـه پۆسـتەری کاندیدێکـی پەرلەمانیـدا، دەسـتەواژەی بەشـداریکردن لـه پێشـبڕکێی قورئانخوێنـدن، لـه وڵاتانـی هیندسـتان و مالیزیـا، ئـوردن و قەتـەر و هاوشـێوەکانی، دەبێتـه ماددەیەکـی ڕێکلامـی بـه مەبەسـتی راوە دەنـگ، ئـەوە ئاماژەیەکـی روونـه هێشـتا دەتوانـدرێ کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان بـەو جـۆرە دەسـتەواژە و قسـه بـاق و بریقانـه لـه خشـته ببدرێـت و بخرێتـه نـاو بازنـەی دەسـته و گرووپـه فریـودەرەکان.

ئەمـەش چەنـد هۆکارێکـی لـه پشـتەوەیە، یەکێـك لـه هـۆکارەکان حیزبـی کـوردی، بەتایبەتـی ئەوانـەی بانگەشـەی غەیـرە ئیسـلامی دەکـەن لـه مـاوەی ئـەو چەنـد ساڵەی رابـردوودا، نەیانتوانـی ئاییـن و دروشـمەکانی لـه چنگ بازرگانانـی ئاییـن رزگار بکـەن، واتـه بوونـه هـۆی ئـەوەی ژینگەیەکـی لەبـار بـۆ گەشـەی ئیسـلامی سیاسـی بڕەخسـێت،

بەپێچەوانــەوە ڕەواجییــان بــەو جــۆرە دروشــم و بزنســییە داوە، تــا ئاســتی ئــەوەی مەلایــەك وەك مــاددەی ڕاوە دەنــگ لــە هەڵمەتەکانــی هەڵبژاردنــدا بەکاردەهێندرێــت و ئەویــش بــە ئــارەزووی خــۆی ئاییــن و دروشــمەکان دەکاتــە پەیــژەی پەڕینــەوەی بــۆ بەهەشــتی ســەر زەمیــن، کــە لێــرەدا مەبەســت لــە پەرلەمانــی کوردســتانە، هــەم پــارەی بــاش و هەمیــش پارێزبەنــدی و گــەڕان و کەیــف و ســەفای دونیایــی تێــدا مەیســەر دەبێــت، ئاخــر هــەر لەبــەر ئەوەشــە ئاییــن بــۆ فریــودان بەکاردەهێندرێــت.

حیزبــی کــوردی بــێ ئــەوەی درك بــەو مەترســییە جدیانــە بــکات، لــە دوای ڕاپەڕینــەوە بــەردەوام لــە بێئاگاییەکــی قووڵــدا ژیــاوە و بــە هــۆی ســەرقاڵیان بــە یەکــتری و هەوڵــی ســڕینەوەی پــڕۆژە و پێگــەی یەکــتری، لــە تەکیانــدا ئــەو جــۆرە گرووپــە ئیســلامییانە هەوڵــی بــە ئیخوانیکردنــی کۆمەڵگــەی باشــووری کوردســتانییان داوە و ســەرئەنجام ئێســتا ئیخوانــی هێــزی کاریگــەری نــاو پەرلەمانــی کوردســتان و عێراقــن و هەڕەشــەی ڕووخاندنــی یەکــەم ئەزموونــی حوکمڕانێتــی غەیــرە ئیســلامی کوردســتانیش دەکــەن، هێشــتا حیزبــی کــوردی و دەســەڵات بــە دیاریکــراوی لــە مەترســی گرووپــە ئیســلامییەکان تێنەگەیشــتوونە و بگــرە هەنــدێ کــردەوەی نەزانانــە دواجــار لــە بەرژەوەنــدی ئــەو گرووپــە ئیســلامییە توندڕۆییانــەش کەوتوونەتــەوە.

بەکارهێنانــی دروشــمە ئایینییــەکان لــە هەڵمەتــی هەڵبژاردنــدا، لــە نەزانــی و گەمژەیــی ئــەو کاندیــد و حیزبانــە نییــە، کاتێــك هانــای بــۆ دەبــەن، بــۆ لــە خشــتەبردنی دەنگــدەری موســڵمان، واتــە دەنگــدەری کورد و عێراقــی، نەخێــر، ڕاســتییەکەی ئەوەیــە، ئــەو جــۆرە کــەس و گــرووپ و حیزبــە ئیســلامی و غەیــرە ئیســلامییانە، کاتێــك هانــا بــۆ ئــەو دەســتەواژانە دەبــەن، خۆیــان دەزانــن، هێشــتا کۆمەڵگــەی باشــووری کوردســتان لــە

رووی هوشـیارییەوە پێنەگەیشـتووە، بەتایبەتـی لـە کاتـی هەڵمەتەکانـی هەڵبژاردنـدا بـە ئاسـانی دەکەوێتـە داوی گوتـاری فریودەرانـەی ئیسـلامی سیاسـی، بـە ئاسـانی راو دەکـرێ و دەنگەکانییـان دەدزرێـت.

یانـی چـی مەلایـەك نزیکـەی دووسـەد هـەزار دەنـگ دەهێنێـت؟ ئـەوە پێویسـتە حیزبـە غەیـرە ئیسـلامییەکان وەڵامـی بدەنـەوە، کـە چ جـۆرە کۆمەڵگەیەکییـان بەرهەمهێنـاوە! ئەگینـا پەرلەمـان و ئاییـن چ پەیوەندییەکییـان بـە یەکـەوە هەیـە! ئەگـەر سـادەیی خەڵـك نەبێـت. چـۆن دەبـێ دروشـمە ئاینییـەکان کاریگەرییـان لەسـەر بـاری سـایکۆلۆژی دەنگـدەری سـادەوە هەبێـت!

کام حیزبەشـی خـۆی بـە عەلمانـی و نەتەوەیـی و سۆشـیاڵدیموکرات و ئیسـلامی دەزانێـت، هـەر هەموویـان هانـا بۆ دروشـمە ئاینییـەکان دەبەن و کارەکتـەری مـەلاش، وەك برانـدی دەنـگ کۆکردنـەوە بەکاردەهێنـن، ئاخـر بـە بەڵگـە دەرکەوتـووە، هێشـتا کۆمەڵگـەی کـوردی بەمجـۆرە راو دەکرێـت.

تـۆ ئـارەزووی خۆتـە بەشـداری پێشـبڕکێی قورئانخوێندنـت کـردووە و پلـەی یەکـەم و دووەمیشـت بەدەسـتهێناوە، کێشـەی خەڵـك نییـە تـۆ لـە قورئانـدا شـارەزاییت هەیـە، یـان شـارەزا نیـت، ئـەوە کێشـەی خۆتـە، نـەك کۆمەڵگـە، ئـەو شـوێنەی بـۆی دەچیـت، پەرلەمانـە نـەك مزگـەوت، پەرلەمانیـش شـوێنێکە سـەرباری هەمـوو سـەرنجەکان لەسـەری، بـەڵام هێشـتا وێنایەکـی دیموکراسییانەی هەیـە و ئـەو تێگەیشـتنە ئاینییەی تۆی کاندیدیـش، هیـچ پەیوەندییەکـی بـەکاری پەرلەمانـی و دیموکراسـییەتەوە نییـە.

کەوایـە کاتێـك ئـەو دروشـمانەی گوایـە شـارەزای دینیـت، بەشـداری پێشـبڕکێی قورئانـت کـردووە، ئـەوە هیـچ گومانـی تێـدا نییـە بـۆ فێڵکردنـە

لـە خەڵکی تـا دەنگی ببەیـت، چونکـە پەرلەمـان پەیوەنـدی بە پێشـبڕکێی قورئانـەوە نییـە، ئەگەرچـی پەرلەمانـی عێـراق تـەواو لەژێـر کاریگـەری مەزهـەب و ئاییندایـە، بـەڵام هێشـتا ئـەو شـوێنە نابێـت رۆڵـی مزگـەوت ببینێـت کـە تـۆی کاندیـد وەك ئـەوەی بچیـت بـۆ مزگـەوت، خۆتـی بـۆ ئامـادە دەکەیـت. ئـەو پەتایـە لەسـەر ئاسـتی هەرێمـی کوردسـتان و بـۆ پەرلەمانـی کوردسـتانیش هەمـان رۆڵـی خـۆی گێـڕاوە و بەردەوامیـش مـەلا وەك کارەکتـەری بەهێـز چووەتـە پەرلەمانـەوە.

کاتێـك کاندیدێکـی گوایـە دینـدار لـە رێگـەی دروشـمی ئایینییـەوە دەیەوێ بگاتە شـوێنگەیەکی مەدەنی و دیموکراسـی، سـەرباری سەرنجەکان لەسـەر دیموکراسـییەتی پەرلەمانـی عێـراق و هەتـا کوردسـتانیش، بـەڵام ئـەوە روونـە لێـرەدا ئاییـن وەك ماددەیەکـی بزنسـی بەکارهێنـدراوە و ئامانجیـش لێـی کۆکردنـەوەی دەنـگ بـووە و لـە پەرلەمانیشـەوە پـارە و پۆسـتی پـێ وەردەگیرێـت.

کەوایـە گرنگـە خەڵکـی ئێمـە ئـەو تێگەیشـتنەی هەبێـت، ئاییـن بـە تەواوەتـی بووەتـە ماددەیەکـی بزنسـی و سیاسـی، هـەر حیـزب و کەسـایەتی و گرووپـەی هـەن، ئاییـن بـۆ بەرژەوەنـدی خـۆی و وەك کاڵایـەك بەکاردەهێنێـت، بەجۆرێـك ئـەوەی بانگەشـەی دینـداری دەکات، لـە نییەتـی خۆیـدا گورگێکـە دەیەوێـت لـە پـاڵ بەکارهێنانـی ئاییـن هێـرش بکاتـە سـەر کۆمەڵگـە.

واتـە لـە قۆناغـی ئێسـتادا هیـچ کـەس دینـداری راسـتەقینە نییـە، ئـەوەی گـرووپ و حیزبـەکان بانگەشـەی بـۆ دەکـەن، ئامانجگەلـی پارەکۆکردنـەوە و پۆسـت و کورسـییە، نـەك ئاییـن وەکخـۆی ئامانجەکـە بێـت، لـە کاتێکـدا خـودی ئاییـن پەیوەندییەکـە لـە نێـوان مـرۆڤ و خـودا و پێویسـتیش نـاکات، خەڵـك بـۆ ئـەوەی بـن بـە دینـدار، بـە دروشـمی

ئـەو کاندیـد و ئـەم حیزبـی ئیسـلامی هەڵبخەڵەتێـن.

لـە پۆسـتەری کاندیدێکی بزووتنـەوەی گـۆڕان بـۆ هەڵبژاردنـی ٢٠١٨ی پەرلەمانـی عێـراق نووسرابـوو، قورئانخوێنـی نێودەوڵەتـی! ئـەو پۆسـتەرە ئەگـەر هـی ئیسـلامییەك بووایـە، رەنگـە کەمێـك ئاسـاییتر بووایـە و رەنگیشـە وەك نموونەیـەك نەدەهێندرایـەوە، بـەڵام هـی حیزبێکـە گوایـە مەدەنـی و عەلمانیـن و دەیگـۆڕن! ئاخر کارەساتەکە لێرەوە دەسـتپێدەکات کـە حیزبـی سیاسـی لـە یەککاتـدا عەلمانـی بێـت و هەڵگـری دروشـمە ئایینەکانیـش بێـت، بـۆ فریودانـی خەڵـك!

ئـەرێ بەڕاسـتی قورئانخوێنـی نێودەوڵەتـی یانـی چـی؟ قورئـان هـەر قورئانـە و دەکـرێ لـە گوندێکـی هەڵەبجـە و کەندێنـاوە و بادینـان، دەیـان قورئانخوێنـی بـاش هەبـن، بـەڵام ئایـا پێویسـتە ئـەوەی قورئانخوێـن بـوو، بچێتـە پەرلەمـان؟ وەڵامەکـەی روونـە، ئـەوە ئەوپـەڕی بـە گەمـژە لـە قەڵەمدانـی خەڵکـە، ئەگینـا پەرلەمـان چ پەیوەندییەکـی بـە قورئانخوێـن و پێشـبڕکێی نێودەوڵەتیـی قورئانـەوە هەیـە!

هێشـتا لـە دیـدی ئـەو جـۆرە حیـزب و کەسـانەدا، کۆمەڵگـەی ئێمـە وەك مێگـەل سـەیر دەکرێـت، ئەگینـا چۆنچۆنـی خەڵکانێـك لـە پێنـاو پـارە و کورسـی، زاتـی ئـەوە دەکـەن بەمجـۆرە قەشـمەری بـە کۆمەڵگـە بکـەن! هەتـا ئەگـەر زۆریـش شـارەزاییت لـە قورئانـدا هەبێـت، هیـچ سـوودی بـۆ کۆمەڵگـە نییـە، مەگـەر کۆمەڵگـە بـە دەسـت ئـەو هەمـوو تەفسـیر و خـۆ بـە شـارەزا لـە ئایینـە، گیـرۆدەی هـەزاران دەرد نەبـووە و رۆژ دوای رۆژیـش لـە مەترسـی تێکچوونـی ئارامـی نزیـك نابێتـەوە، بـە هـۆی گەشـەی فیکـری جیهـادی و جوڵـەی ئیسـلامی سیاسـی!

تـۆ بـۆ خـۆت قورئـان خوێنیـت، مـن نامەوێـت تـۆ لـە پەرلەمـان قورئـان بـۆ منـی دەنگـدەر بخوێنیـت، ئیشـی تـۆ وەك پەرلەمانتـار

شەڕکردنە لەسەر مافە دەستووری و یاسایی و نەتەوەییەکانی خەڵکی کوردستان، نەك قورئانخوێندن بێت، ئەگەر تۆ شانازی بە قورئانخوێنی خۆتەوە دەکەیت، مەچۆ بۆ پەرلەمان، پێنج هەزار مزگەوت و تەکیە و نازانم چی و چی وامان هەن، دەتوانیت قورئانی تێدا بخوێنیت، نەك پەرلەمان!

مەترسییە گەورەکە بۆ سەر ئایندەی کوردستان

ئەگەرچی بەر لە راپەڕین، تەنیا بزووتنەوەی ئیسلامی کوردستان وەك تاکە حیزبی ئیسلامی سیاسی لە گۆڕەپانەکە دابوو، بەڵام پاش راپەڕین، دامەزراندنی حیزبی ئیسلامی سیاسی رووی لەزیادی کرد و یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستان لە دیارترینیان بوو، کەوا لەژێر کاریگەری بەرنامە و ئەجێندای ئیخوانییەکانی میسر هاتە ناو گۆڕەپانی سیاسیی کوردستانەوە، بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی ناسەقامگیری سیاسی ئەوسا و بەتایبەتی شەڕی ناوخۆی یەکێتی و پارتی و نەبوونی هۆشیاری ئایینی و سیاسی تاکی کوردیش، فاکتەری سەرەکی بوون لە دروستبوون و گەشەی ئەم حیزبە و سەرجەم حیزبە ئیسلامییەکانی دیکەی کوردستان و دواتریش رەخساندنی هەلومەرجێکی لەبار بۆ ئازادی رادەربڕین و دامەزراندنی رێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی و بڵاوکراوە و کەناڵە جۆراوجۆرەکانی میدیاش بوونە هۆی زیاتر

گەشەسەندنی حیزبە ئیسلامییەکان، تا ئاستی داواکردنی دەسەڵات و بەشداریکردن لە ململانێ سیاسییەکان.

ئاماژە سیاسی و نێودەوڵەتییەکان، بەڵگەیەکی ئاشکران لەوەی هیچ کۆمەڵگەیەك کە حیزبە ئیسلامییەکان تێیاندا حوکمڕانێتیان کردووە، لە نموونەی ئەفغانستان کاتێك بزووتنەوەی تاڵیبان لە ساڵی ١٩٩٦ تاکو ٢٠٠١ دەستبەسەر ئەفغانستاندا دەگرن، هەرچی هەڵسوکەوتێکی دژە دیموکراسی و مافی مرۆڤ و ئازادی هەیە، دەینوێنن و ناشیرینترین و قێزەوەنترین ئەزموونی چەند ساڵەی حوکمڕانێتی لەو وڵاتە پێشکەش دەکەن و دواتر وەك نموونەیەکیش بۆ دەسەڵاتی گرووپە ئیسلامییەکان لە جیهاندا شرۆڤەی بۆ کرا.

بەڵێ، هیچ وڵاتێك بە هۆی جوڵە و باڵادەستی حیزب و گرووپە توندڕۆ ئیسلامییەکان پرۆسەی دیموکراسییان تێدا سەرکەوتوو نەبووە، ئەگەر هەوڵی پیادەکردنی دیموکراسیش درابێت، لە ناچاریی بووە بۆ مانەوەی دەسەڵات، نەك بڕوابوون بە خودی دیموکراسی، هەڵبژاردنەکانی کۆماری ئیسلامی ئێرانیش، بەڵگەیەکی ئاشکران لەوەی بۆ ئەوە نییە تا دەسەڵات بە شێوەیەکی دیموکراسییانە دەستاودەستی پێ بکرێت، بەڵکو گۆڕینی رووخسارێکی ریشدارە بە ریشدارێکی دیکە و هەمان سیاسەتی پێش هەر هەڵبژاردنێك پەیڕەو دەکرێت، راستە بۆ فریودانی خەڵك هەندێك بەڵێن بە خەڵکی ئێران دەدرێت، گوایە ژیانیان خۆشتر و مافەکانی مرۆڤیش باشتر دەکرێن، بەڵام هیچی راست نین و تەنیا گۆڕانکارییە لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە.

نووسەر و رۆشنبیری عێراقی، دکتۆر رەشید خەییون لە بارەی بڕوابوونی حیزبە ئیسلامییەکان بە دیموکراسی دەڵێت: ئەگەر ئیسلامییەکان بیانتوانیایە بەبێ دیموکراسی بگەنە خواستەکانیان، بە

هیـچ جۆرێـك لەبـارەی دیموکراسـییەوە نـەدەدوان و پەناشـیان بـۆی نەدەبـرد.

ئەمـەش ئاماژەیەکـی روونـە لـەوەی حیزبـە ئیسـلامییەکان، تەنیـا بـۆ گەیشـتن بـە دەسـەڵات، باسـی دیموکراسـی دەکـەن، ئەگینـا لـە جەوهـەردا بڕوایـان پێـی نییـە، بگـرە رێگـری لـە ئاڵوگـۆڕی دیموکراسـییانەی دەسەڵاتیشـدا دەکـەن.

دیموکراسـیش پێـش ئـەوەی چەمکێکـی سیاسـی رووت بێـت، بـۆ بەڕێوەبردنـی هـەر کۆمەڵگەیـەك، خـۆی بـە سرووشـت کولتـووری مرۆییـە و سـەرەتا بـە خۆڕسـك لـە نـاو ئـەو نەتـەوە و گەلانـەی باوەڕیـان بـە پێکەوەژیـان و رێزگرتـن لـە یەکتری هەبـووە، سـەریهەڵداوە، لـە نموونـەی یۆنانـی کـۆن و ئەورووپـا بەگشـتی، کـە بـە لانکـەی دیموکراسـی هەژمـار دەکرێـت. بـەڵام لـە هیـچ کۆمەڵگەیەکـی ئیسـلامیدا، دیموکراسـی نـەك هـەر کولتـوور نییـە، تەنانـەت نەبووەتـە چەمکێکـی سیاسـیش بـۆ بەڕێوەبردنـی کۆمەڵگـە، دروسـتە لـە زۆربـەی وڵاتانـی ئیسـلامی هەڵبـژاردن دەکرێـت و خەڵکیـش نوێنـەری خـۆی بـۆ سـەرۆك و پەرلەمـان دیـاری دەکـەن، بـەڵام هاوشـێوەی ئـەو نموونەیـەی بـۆ ئێـران هێندرایـەوە، بـۆ ئەوانیـش هـەر راسـتە.

لـە دوای رووخانـی رژێمـی بەعـس لـە سـاڵی ٢٠٠٣ لـە عێـراق، هـەر چـوار سـاڵ جارێـك هەڵبـژاردن دەکرێـت و دوای نزیکـەی یـەك ساڵیش لـە ململانـێ و رەتکردنـەوەی ئەنجـام و شـەڕی کەسـایەتییەکان، ئینجـا حکوومەتێـك بـە ناچـاری پێکدەهێندرێـت و دواییـش کـەس ئـەو حکوومەتـە بـە هـی خـۆی نازانێـت، چونکـە لـە دەرئەنجامـی باوەڕبـوون بـە ئەنجامەکانـی هەڵبـژاردن دروسـت نابێـت.

وەك ئـەوەی لـە ٢٠١٨ کـۆی ئەنجامەکانـی هەڵبژاردنـی پەرلەمانـی

عێـراق دووبـارە هەژمـار کرانـەوە، بە هـۆی ئـەوەی هێـزەکان رازی نەبوون بـەو ئەنجامانـەی راگەیەنـدران و تەنانـەت ئەندامانـی کۆمیسـیۆنی هەڵبژاردنیـش لـە کارەکەیـان سـڕکران و دادوەری تایبـەت بـۆ راییکردنـی کارەکانـی کۆمیسـیۆن دەستنیشـانکران، ئەمـەش وەك بەڵگەیـەك کـە هیـچ کات ئومێـدی ئـەوە ناکـرێ عێـراق و وڵاتانـی دیکـەی ئیسـلامی دیموکراسـی وەك کولتـوور و بـاوەڕی رادەسـتکردنی دەسـەڵات قبـووڵ بکـەن. هـەر وەك لـە عێراقـدا لـە کاردانـەوەی ریفراندۆمـی سـەربەخۆیی باشووری کوردسـتان لـە سـاڵی ٢٠١٧ عێـراق هێرشـی کـردە سـەر هەرێمی کوردسـتان، لـە کاتێکـدا بـە گوێـرەی دەسـتووری عێراقـی هاووڵاتییـان مافـی دیاریکردنـی چارەنووسـی خۆیـان هەیـە، کەچـی عێـراق وەڵامـی بنەماکانـی دیموکراسـی بـە چـەك دایـەوە!

بەپێـی زانیـاری راپۆرتێکـی شـیکاری کـە لەژمـارەی٣٤ی گۆڤاری»چرکە»لەسـەر پەیوەنـدی حیزبـە ئیسـلامییەکان بـە وڵاتانـی دەرەوە، ئامـاژە بەوەکـراوە حیزبـە ئیسـلامییەکان دابەشـبوونە بەسـەر چەنـد وڵاتێکـی دەرەکـی، کۆمەڵـی ئیسـلامی سـەر بـە ئێـران و یەکگرتووی ئیسـلامی بـەر تورکیـا کەوتـووە و بزووتنـەوەی ئیسـلامیش بـە هـۆی ئـەوەی زیاتـر بـڕوای بـە سـوننەگەرایی هەیـە، بۆتـە داردەسـتی وڵاتـی سـعوودییە. هـەر لـە درێـژەی راپۆرتەکـەدا ئامـاژە بەوەشـکراوە ئـەو وڵاتانـە دەیانەوێـت لـە رێـی ئـەم حیزبانـەوە پرۆگرامەکانـی خۆیـان لـە هەرێمـی کوردسـتاندا جێبەجێبکـەن.

کەواتـە حیزبـە ئیسـلامییەکان هێنـدەی دەسـتێکی دەرەکـی لـە پشـت ئەجێنـدای کارکردنیانـەوە ئامادەگـی هەیـە، بەڵکـو خزمەتکردنـی ئاییـن و پێشـکەوتنی هەرێمـی کوردسـتان لـە بەرنامـەی ئەوانـدا بوونـی نییـە و خاوەنـی پـرۆژەی تایبـەت بـە خۆیـان نین، واتـە لە لایـەن وڵاتانـی دەرەکی

بەکاردەهێندرێـن لـە رووی سیاسـی و لـە رووی فیکریشـەوە خۆیـان پاشـکۆن، لـە کاتێکیشـدا ئـەو حیزبانـە لـە لایـەن وڵاتانـی دەرەکییـەوە پشـتگیری دارایـی دەکرێـن و پـارە لـە حکوومەتـی هەرێمـی کوردسـتانیش وەردەگـرن، وەرگرتنـی پـارەش بـۆ بەرژەوەنـدی وڵاتانـی دەرەکـی فاکتەرێکـی نێگەتیڤـە بـۆ ئاڵۆزکردنـی ئاسـایش و خوڵقاندنـی قەیرانـی جۆراوجـۆری سیاسـی و ئایینـی و ئاسایشـی لـە ناوخـۆی هەرێمـدا و لـەم نێوەندەشـدا هەرێـم لـە سـەرێتی بەدواداچـوون بـکات و سـزای ئـەو حیزبانـە بـدات کـە بەرنامـەی دەرەکـی دەهێننـە باشـووری کوردسـتان، چونکـە مەترسـییەکەی زۆر لـەوە گەورەتـرە وەك چـاوەڕوان دەکرێـت.

هـاوکات بارەگـەی حیزبـی ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتان، بەتایبەتـی بارەگەکانـی یەکگرتـووی ئیسـلامی کوردسـتان و کۆمەڵـی ئیسـلامی، بوونەتـە جێگـرەوەی قوتابخانـەکان و لەوێـدا بەبیانـووی قورئانخوێنـدن و وانـەی ئایینـی، هەوڵـی زیادکردنـی نفـوزی یەکگرتـوو و کۆمـەڵ دەدرێـت، تـا لـەم کڵاورۆژنەیـەوە بگەنـە دەسـەڵات و خەڵکـی بـە بـاوەڕی جیهـادی فریـودەدەن.

بەپێـی زانیارییـەکان لـە بارەگـەی حیزبـە ئیسـلامییەکان، سـەرەڕای ئـەوەی منـداڵان فێـری نوێـژ و پـەروەردەی ئایینـی کـراون، پێشـیان دەڵێن، گـوێ لـە گۆرانـی و مۆسـیقا نەگـرن، بـۆ ئـەم مەبەسـتەش چەندیـن کتێبیان چـاپ کـردووە بـۆ ئـەوەی خەڵکـی لـە دژی مۆسـیقا و گۆرانـی هـان بدەن، هەروەهـا کچەکانیـش هـان دەدەن بـۆ ئـەوەی لـە تەمەنێکـی بچووکـدا لەچـك بکـەن و تێکـەڵاوی کـوڕان نەبـن و تەماشـای کەناڵـە عەلمانییـەکان نەکـەن، لـە بەرانبـەردا منـداڵان لـەوە رادەهێنـن رەوشـتی فیلـم و درامـا ئێرانییـەکان پەیـڕەو بکـەن، کـە لـە کەناڵـی حیزبـە ئیسـلامییەکان پەخـش دەکرێـن.

کارەساتەکەش لەگەڵ پێگەیشتنی ئەو نەوەیەدا دەستپێدەکات کە پەروەردە کراون، بەوەی گوێ لە گۆرانی نەگرن و تێکەڵاوی یەکتری نەبن، هاوکات گۆشکراون بە بەرنامە و جۆرە کولتوورێکی توندڕۆیانەی ئیسلامی سیاسی، کە ماڵوێرانی بە جیهاندا بڵاوکردووەتەوە.

ئومێد قەرەداغی، نووسەر و شارەزای هزری ئیسلامی سیاسی لە ژمارەی٦٦٩ی رۆژنامەی هاوڵاتی دەڵێت: لە هیچ شوێنێکی دونیای دیموکراسی و مەدەنیدا نەبووە حیزب لە جیاتی پرۆژەی نوێنەرایەتیکردنی خەڵك و پاراستنی بەرژەوەندییەکانیان، پرۆژەی فێرکردنی نوێژ و رۆژی هەبێت.

ئەم دەستەواژە رەخنەییانە ئاراستەی یەکگرتووی ئیسلامی کراوە و لە ئێستاشدا باسکردن لەم حیزبە، وەکو ئەوە وایە باسی سەرجەم حیزبە ئیسلامییەکانی کوردستان بکرێت، چونکە تەنیا لەرووی ناوەوە لە یەك جیاوازن، ئەگینا هەمان بەرنامە و ئەفکاری یەکتریان هەیە و هێشتاکەش ناکۆکییەکی قووڵیان لە نێواندایە، لەسەر کۆنترۆڵکردنی ئیسلام بۆ بەرژوەوەندی حیزبی و زیادکردنی پێگەی جەماوەرییان، مەترسییەکانیش لێرەوە دێنە پێشەوە، کاتێك حیزب لە رێی کادیرەکانییەوە و بە مەبەستی چەواشەکردن و رێگەخۆشکردن بۆ گەیشتنە دەسەڵات، مێشکی منداڵان بشواتەوە، بە مەبەستی هاتنەدی مەرامە سیاسییەکانیان.

یەکگرتووی ئیسلامی و کۆمەڵی ئیسلامی، دوو حیزبی خاوەن پێگەی جەماوەرین و لە پاڵ ئەوەی سیاسەت دەکەن، هاوکات دوو حیزبی فریودەریشن، بەوەی خەڵکی لە پەنای ئایینەوە بۆ مەرامی سیاسی بەکاردێنن، بۆ ئەمەش هەوڵی کۆنترۆڵکردنی گوتاری مزگەوتەکان و میدیای خۆیان و سێبەرەکانیان دەدەن، بەتایبەتی حیزبێکی وەك

کۆمەڵـی ئیسـلامی نەختێـك جیاوازتـر لـە یەکگرتـوو ئیـش لەسـەر بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی ئایینـی دەکات و کاریگەرییەکانیشـی بـە ئاشـکرا لـە زاکیـرەی تاکـی موسـڵمانی سـەر بـەو گرووپـە دەرکەوتـوون، بـەوەی جگـە لـە کۆمـەڵ و سیاسـەتی عەلـی باپیـر، باوەڕیـان بـە هیـچ شـتێکی دیکـەی کوردسـتان نییـە و بـە روونیـش سـەرقاڵی بـە ئیسـلامی سیاسیکردنی کوردسـتانن و پاشـکۆیەتی بـۆ فیکـری ئیسـلامی عەرەبـی لـە ئـەدای سیاسـی و ئایینیـان بـە روونـی دیـارە، هێنـدەی بەرگـری لـە فیکـری توندڕۆیـی ئیسـلامی دەکـەن، نیـو هێنـدە باکیـان بـەوە نییـە ئاینـدەی کوردسـتان بـە کـوێ دەگات.

سـەرەڕای ئـەوەی ئیسـلامییەکان زۆرتریـن رەخنـە لـە دەسـەڵات و عەلمانییـەکان دەگـرن، بەپێچەوانـەوە خۆیـان قبووڵـی رەخنەگرتـن ناکـەن و چاودێرێکـی وردی میدیاکانیـش دەکـەن، بەتایبەتـی ئـەو دەزگـە و نووسـەرانەی لەسـەر ئیسـلامی سیاسـی و نیەتـی فریوخوازییەکەیـان دەنووسـن، ئیـدی لـە ڕێـی میدیـا و مینبەرەکانـی مزگەوتـەوە هێـرش دەکرێتـە سـەر نووسـەرەکەی و هانـی خەڵکـی دەدرێـت بـۆ ئەنجامدانـی توندوتیـژی لـە دژی ئـەو کـەس و میدیایانـەی دژی ئیسـلامی سیاسـی دەنووسـن و قسـە دەکـەن، واتـە هەمیشـە رەخنەگرانـی ئیسـلامی سیاسـی لەبـەردەم ئەگـەری تیرۆرکـردن و تۆقانـدن دان.

راسـتە زۆرینـەی خەڵکـی کوردسـتان موسـڵمانن، بـەڵام ئایینەکانـی دیکەشـی تێدایـە و بەوپێیـەش کـە دوو حیزبـی عەلمانـی ئێسـتا لـە دەسـەڵاتدان، ئامـاژەکان ئەوەیـان دەرخسـتووە دژی چەوسـاندنەوەی ئایینـی بوونـە و لەسـەر ئاسـتی سیاسـیش خەڵکانـی غەیـرە ئیسـلام لـە بەڕێوەبردنـی حکوومەتـدا بەشـدارن. بـەڵام هەمیشـە لـە لایـەن توندڕەوانـی ئایینـی سـەر بـە حیزبـە ئیسـلامییەکان بـە چـاوی جیاوازیـی

و نەنگی تەماشای پەیڕەوانی غەیرە ئیسلام کراوە، لەژێر کاریگەری هەندێ مەلای حیزبە ئیسلامییەکانیشەوە لە مینبەرەکانی مزگەوت هانی کەسانێك دراوە بە چاوی جیاوازیی ئایینی تەماشای غەیرە ئیسلام بکرێت، ئەمە سەرەڕای ئەوەی تا ئێستاکە حیزبە ئیسلامییەکان چ لە پەرلەمان و چ لە رووی کۆمەڵایەتییەوە خاوەنی بەرنامەیەك نەبوونە بە مەبەستی پێکەوەژیانی ئایینەکان، بە دیوەکەی تریشەوە رۆژانە لە میدیای حیزبە ئیسلامییەکان بانگەشەی تاك ئایینی دەکرێ و ئەمەش توندوتیژی و ناسەقامیگری و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ و بەرانبەری لێدەکەوێتەوە.

هەرچەندە مزگەوت مەڵبەندی خواپەرستییە، لەگەڵ ئەمەشدا حیزبەکان بەپێی بارودۆخ و پێویستییان، مزگەوتییان بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکارهێناوە، بەڵام لە ئێستادا ترسەکە زۆر لەوەش گەورەتر بووە، بە هۆی ئەوەی حیزب و کارەکتەرانی ئیسلامی سیاسی بەشێوەیەکی بەرنامە بۆ داڕێژاو، خۆیان خزاندووەتە ناو مزگەوتەکانەوە و لەشکرێك مەلایان دروستکردووە، بەتایبەتی لە قەزا و ناحیە و گوندەکاندا تا بەرنامەی حیزبە ئیسلامییەکان بە خەڵکی رابگەیەنن و لە بەرانبەریشدا دەسەڵات نەرمی نواندووە، بەجۆرێك لە جۆرەکانیش هاریکار بووە لە پەرەسەندنی دیاردەکە و مانگی هەر رەمەزانێك، بەڵگەیەکی ترە کە میدیای دەسەڵات و عەلمانییەکان لەو مانگەدا بە هەزاران بەرنامە و سەدان گۆرانی ئایینی بەرهەم دەهێنن، ئەمەش بێ بەرنامەیی و سیاسەتی دووفاقی عەلمانییەکان نیشان دەدات کە دواتر لە بەرژەوەندی ئیسلامییەکان شکاوەتەوە.

سەرەڕای پێویست نەبوونی وەزارەتی ئەوقافیش، بەڵام پێدانی وەزارەتەکە چەند جارێك بە ئیسلامییەکان هەڵەیەکی ستراتیژی

دیکـەی دەسـەڵات بـووە و بـەم هۆیـەوە بەشـێك لـە داهاتـی دەوڵەتیـش کەوتـە ژێردەسـتی ئیسـلامییەکان و لەپێنـاوی بەرژەوەنـدی حیزبییانـدا خەرجیـان کـرد و دەیـان مـەلای توندڕۆیـان بەرهەمهێنـا و دواتریـش کۆمەڵگـە باجەکـەی دەدات.

خۆحەشاردان لەژێر پاڵتۆی دیموکراسیدا

ئیسلامی سیاسی وەك گرووپگەلێکی گۆشکراو بە ئایدۆلۆژیای ئیسلامی لە دەرئەنجامی پێشکەشکردنی چەندین ئەزموونی حوکمڕانێتی شکستخواردوو و فێندەمێنتاڵیانە بە هەرە مەترسیدارترین ڕێکخراوگەلی سیاسی ئیسلامی لە ناوەندی جیهانی ئیسلامیدا هەژمار دەکرێن، بەتایبەتی حوکمڕانێتی پێنج ساڵەی بزووتنەوەی تاڵیبان لە ئەفغانستان دیارترین نموونەی دەسەڵاتداریێتی توندڕۆیی ئیسلامی سیاسییە و پاشان لە داعش و بەرەی نووسرە خۆی ئەبدێت دەکاتەوە.

سەرجەم کۆمەڵگەکانی ژێر چنگی ئیسلامی سیاسی، سەرەڕای نائارامی و توندوتیژی، بەرانبەر بە تاك و کۆی کۆمەڵگە، هاوکات بوونەتە فاکتەری سەرەکی لە برسێتی و بەرتەسککردنەوەی ئازادییە گشتی و تاکییەکان، گرووپ و ڕێکخراوە ئیسلامییەکان هەمیشە لە ئامادەگیدان بۆ دروستکردنی کەشێکی ئاڵۆز لەسەر ئاستی سیاسی

و کۆمەڵایەتیدا بۆ ئەوەی لەناو پشێوی و فەوزادا گەشە بکەن، ئەزموونی تاڵیبان نموونەیەکی زیندووە لەوەی ئەو بزووتنەوەیە سوودی لە ناکۆکییەکانی ناو ئەفغانستان و ژینگە ئاڵۆزەکەی ئەو وڵاتە وەرگرت، تا بتوانێ رەگ دابکوتێت و پێگەکەی بەهێزتر بکات، بەمەش توانی بە هەزاران کارەکتەری فێندەمێنتاڵی گۆشکراو بە ئایدۆلۆژیای ئیسلامی لە چوارچێوەی رێکخراوی تاڵیباندا کۆبکاتەوە، دەرئەنجام ئاڵۆزییەکان لەناوچەییەوە بوون بە ململانێی جیهانی لە نێوان بەرەی رۆژئاوا و رۆژهەڵات، بەتایبەتی دوای ئەوەی رووداوی ١١ی سێپتەمبەر لە ئەمەریکا لە لایەن رێکخراوی قاعیدە ئەنجامدەدرێت، ئەوەبوو رۆژئاواییەکان بە ناوی شەڕی دژە تیرۆریزم، بە زەبری هێز، جارێکی دیکە هاتنەوە ناو رۆژهەڵات، ئەم شەڕەش تا ئەم چرکەساتەش ئامادەگی هەیە و لە دواییدا بە فۆرمی جیاوازترەوە کاردانەوەکانی دەبینین.

بەوپێیەی ئیسلام بە یەکێك لە ئایینە داخراوەکان دادەنرێ و کرانەوە تێیدا بە لادان لە ئایین هەژمار دەکرێت، دەوڵەتانی ئیسلامیش بۆ رازیکردنی زۆرینەی تاکی موسڵمان هیچ هەنگاوێك لەبارەی کرانەوە و گونجاندنی ئایین لەگەڵ دونیای مۆدێرندا نانێن، بە هۆی ترس لە کۆمەڵگە تاوەکو لە دژیان نەوەستنەوە، کەواتە ئەم فاکتەرە بەهێزە بووەتە هۆی گەشەکردنی گرووپە ئیسلامییەکان، یان بزاوتی ئیسلامی سیاسی بە گشتی و بەردەوامیش بانگەشەی ئەوە بڵاودەکەنەوە، گوایە ئیسلام لە مەترسیدایە و تاکی داخراوی موسڵمانیش باوەڕ بەو گوتارە فریودەرە دەکات و دواتریش لە چواردەوری رێکخراوە توندڕۆ ئیسلامییەکان خۆی دەبینێتەوە.

ئەزموونی رێکخراوە ئیسلامییەکان لە ناوچەکەدا بە فاشیلترین

ئەزمـووون هەژمـار دەکرێـت و لـە دوای خۆیانیشـدا تەنیـا نائارامـی و توندوتیـژی و برسـێتی و ژینگەیەکـی ترسـناکیان بەجێهێشـتووە، ئـەوەی لـە ئەفغانسـتان و پاکسـتان و میسـری یـەك ساڵەی ژێـر چنگـی ئیخوانـەکان و ئێـران پێشـکەش کـراون، بـە فاشـیلترین و ترسـناکترین ئەزموونـی حوکمڕانێتـی گرووپـی ئیسـلامی هەژمـار دەکرێـن، کـە تێیانـدا ئـازادی و دیموکراسـی و ڕێزگرتـن لـە شـکۆی هاووڵاتییـان و سـەروەری دادگـە و گەشـتوگوزار و بژێـوی خەڵـك لـە ترۆپکـی خراپیدابوونـە تـا ئاسـتی مەترسـی، هەروەهـا نموونـەی داعـش و بـەرەی نـووسرە کـە دواتـر ناوەکـەی بـۆ فەتحولشـام گـۆڕدرا، ئەوانیـش قێزەوەنتریـن نموونەیـان پێشکەشـکرد، لـەوەی مـرۆڤ لـە سـایەیاندا شـکۆ و ژیـان و کەرامەتیـی خـۆی لـە دەسـتدا.

هـەر بۆیـە دەتوانیـن بەوپـەڕی ڕاشـکاوییەوە بڵێیـن، ئیسـلامی سیاسـی بـە کەڵکـی حوکمڕانێتـی نایـەن و دەبـێ موسـڵمانان ئـەم ڕاسـتییە قبـووڵ بکـەن لـەوەی ڕێکخراوگەلـە ئیسـلامییەکان بـۆ بەرژەوەنـدی خۆیـان هاتـوون و مەبەسـتیان داکۆکیـی لـە ئیسـلام نییـە وەك ئاییـن. بـەوەی یەکێـك لـە دروشـمە چەواشـەکارییەکانی ڕێکخـراوە ئیسـلامییەکان ئەوەیـە گوایـە بـۆ داکۆکیـی لـە ئایینـی ئیسـلام هاتـوون بـەو بیانـووەی ئاییـن لەژێـر مەترسـی کاڵبوونـەوە یاخـود نەماندایـە، ئەمـەش ئـەو قسـەگەلە چەواشـەکاریانەن لـە کۆمەڵگـە داخـراو و گۆشـکراو بـە هەسـتی ئایینـی دەکرێـن و بۆیـەش زووتـر لـە حیزبـی دیکـەی سیاسـی خەڵکیـان لـە چواردەوردا کۆدەبێتـەوە، ئەمـەش هاوکاتـە لەگـەڵ ئەوەی ئایین پێویسـتی بـە پاسـەوان و داکۆکیـکار نییـە تـا بیپارێزێـت، مەگـەر بـە قسـەی ئـەوان خـودا خـۆی ئایینەکـەی ناپارێزێـت!

کەواتـە چ پێویسـت دەکات لـە پێناویـدا حیـزب و گرووپـی سیاسـی

دروست بن، نموونەی حیزبی شیوعی و کۆمۆنیستەکان و یەکگرتووی ئیسلامی و کۆمەڵی ئیسلامی لە هەرێمدا نموونەی نزیك و زیندوون، ئاخر شیوعییەکان نزیکەی هەشتا ساڵە لە کوردستان هاوشانی حیزبەکانی دیکە بەتایبەت پارتی دیموکراتی کوردستان، خەبات دەکەن، بەوپێیەی مێژووی دروستبوونی ئەو دوو حیزبە لە یەکەوە نزیکن و لە باشووری کوردستانیش بە دوو حیزبە سەرەتاکان دادەنرێن، بەڵام چونکە شیوعییەکان لە کۆمەڵگەیەکی گۆشکراو بە ئایدۆلۆژیای ئیسلامیدان و ناتوانن ببنە خاوەنی دوو کورسی پەرلەمانی، بەپێچەوانەوە یەکگرتوو و کۆمەڵ بە ئاسانی بە بەراورد بە شیوعی و کۆمۆنیستەکان بە کۆمەڵێك کورسییەوە دەگەنە پەرلەمان و لە رێی پەخشکردنی گوتاری چەواشەکاری دەیانەوێت بگەنە دەسەڵات، ئاخر ئەمەش هۆکارەکەی دڵسۆزی و زیرەکی کارەکتەرەکانی ئیسلامییەکان نییە، بەڵکو ژینگە ئایینییەکە وایکردووە زووتر ئیسلامییەکان گەشە بکەن بە بەراورد لەگەڵ حیزبەکانی تر، ئەگینا روانینی حیزبە عەلمانی و نەتەوەییەکان بۆ حوکمڕانی تارادەیەکی باش دیدگەیەکی مرۆیی و دیموکراسییانەیان هەیە، بۆ دەوڵەتداری کە ئیسلامییەکان نیانە، بگرە بەردەوام دژی ئەو فۆڕمە لە رێزگرتنەن لە ئازادی و مافی تاك، کە خۆی لە بە جیهانیبووندا دەبینێتەوە، بە هۆی تێکەڵاوی لەگەڵ کولتووری وڵاتانی رۆژئاوادا.

سەیرکردن یاخود چاودێریکردنی یەك هەفتەی میدیای ئیسلامی سیاسیی کوردستان دەمانگەیەنێتە ئەو راستییەی، لە ئەگەری گەیشتنیان بە دەسەڵات، هەمان نموونەی ئەفغانستان و ئێران پێشکەش دەکەن، لە گوتار و تێڕوانینیاندا بۆ کۆمەڵگە، هەمان دنیابینی ئیسلامییەکانی میسر و ئەفغانستان و ئێرانیان هەیە، ئاخر

ئـەوە ئیسـلامییەکانی کوردسـتان بـوون، لەگـەڵ ئـەوەی لـە دەسەڵاتیشـدا نەبـوون، کەچـی تێزابیـان بـە جەسـتەی ژنانـدا کـرد و فەتـوای کوشـتنی رۆشـنبیرانی کوردیـان دەرکـرد و لـە خێڵـی حەمـە سـەری پێشـمەرگەیان لـە جەسـتە جیاکـردەوە، ئەمـەش لـە مێـژووی کـورددا نەبـووە، واتـە هەڵگـری ترسـناکترین ئایدۆلۆژیـان و بەداخـەوە خەڵـك و دادگەکانـی کوردسـتانیش بێدەنگیـان لـەو کارە مەترسـیدارە نوانـد و ئەمـەش وایکـرد زیاتـر بێنـە نـاو کۆمەڵگـە و بـە فۆڕمـی جیاوازتریـش چالاکـی بکـەن، کـە دیارترینیـان خۆحەشـاردانە لەژێـر پاڵتـۆی دیموکراسـی.

ئـەو ژینگەیـەی ئێسـتاکە ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتان بـە نـاوی ئۆپۆزسـیۆنبوون خوڵقاندوویانـە، خراپتریـن ژینگەی سیاسـییە و کوردسـتانی خسـتووەتە بـەردەم گەورەتریـن مەترسـی جدیـی، لـە رێـی بەکارهێنانـی ئایینـەوە، گوایـە ئیسـلام لـە مەترسـیدایە، ئەمـەش هاوکاتـە لەگـەڵ ئـەوەی بـە دەیـان رێکخـراو و بارەگـە و رادیـۆ و تەلەفزیـۆن و ماڵپـەڕی توندڕۆییـان کردووەتـەوە و لـە پشـت ئـەو لەشـکرە رۆژنامونـووس و دەزگـە میدیایانـەوە کۆمەڵێـك مـەلا و کارەکتـەری تونـدڕۆی ئیسـلامیش هـەن و دەزانـن چـۆن کۆمەڵگـە بـەرەو نـاو گۆمـی لێخنـی ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامییانە بـەرن و عەلمانییەکانـی کوردسـتانیش لـە بەرانبـەر ئـەو مەترسییەدا خـاوەن پـرۆژەی جـدی نیـن و بگـرە بوونەتـە هۆکارێکیـش لـە سەرخسـتنی ئـەو گرووپگەلـە ترسـناکە ئیسـلامییە.

ئاخـر ئەمـە لـە کۆمێدیـا دەچێـت یەکگرتـووەکان یـان کۆمەڵـی ئیسـلامی بـە پارتـی و یەکێتـی بڵێـن، ئێمـە دیموکراسـیترین لـە ئێـوە! رۆشـنبیرە عەلمانییـە دژە پارتـی و یەکێتییەکانیـش تەنیـا بـۆ شـکاندنی هەیبەتـی ئـەو دوو حیزبـە بێدەنگی لـە بەرانبـەر ئـەو قسـەیە دەنوێنـن، ئاخـر کـەی حیزبـی ئیسـلامی بـڕوای بە دیموکراسـی هەبـووە تا بانگەشـەی

بـۆ بـکات، دیموکراسـی لای ئیسـلامییەکان تـا ئـەو شـوێنەیە کـە دەگەنـە سـەر کورسـییەکە و ئیـدی پەیـڕەوی لـە ئایدۆلۆژیـە داخراوەکـەی خۆیـان دەکـەن و وەك مورسـی تـەواوی کۆمەڵگـە پەکدەخـەن و فەزایەکـی تـەواو ئایینییـش ڕێـك وەکـو سـەردەمی عوسـمانی کـوڕی عەفـان و خەلیفـە عەلـی دروسـت دەکـەن.

کەواتـە دەتوانیـن بڵێیـن ئـەو گرووپگەلـە ئیسـلامییەی لـە باشـووری کوردسـتاندا، هـەن، ناتوانـن دیموکراسـی بـن، دیموکراسـییان وەك کولتـوور قوبـوڵ نییـە و تەنیـا بـۆ گەیشـتن بـە دەسـەڵات لـە هەڵبژاردنـدا کورتـی دەکەنـەوە، لـە بەرانبەریشـدا عەلمانییـەکان خـاوەن پـرۆژە نیـن بـۆ بەگژداچوونـەوەی ئیسـلامی سیاسـی لـە ڕێگەیەکـی مەدەنیانـە و فیکـری و میدیاییـەوە، ئاخـر کاتێـك میدیایەکـی عەلمانـی بـۆ ڕازیکردنـی جەمـاوەری موسـڵمان هەمـان گۆرانـی کـە بـەردەوام کەناڵـە فێندەمێنتاڵـە ئیسـلامییەکان پەخشـی دەکـەن، لـە کەناڵەکانیانـەوە پەخشـی دەکەنـەوە، گەورەتریـن خزمـەت بـە ڕەوتـی ئـەو گرووپگەلانـە دەکـەن و بەمـەش ناتوانـن پێـمان بڵێـن پـرۆژەی بەگژداچوونـەوەی ئیسـلامی سیاسـییان هەیـە.

ئۆرشەلیم و کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان

کـورد وەك نەتەوەیـەك لەوەتـای هەیـە، بـە هـۆی دەسـەڵاتی دەوڵەتانی ئیسـلامی، خاکـی داگیـر و دابەشـکراوە و نەتەوەیەکـی چـل ملیۆنـی وەك کوردیـش بـۆ ئـەوەی کێشـەکەی بچـووك بکرێتـەوە، وەکچـۆن خاکـی دابەشـکراوە، خۆشـی بەسـەر چـوار وڵاتـی داگیرکـەردا دابەشـکراوە و زیاتـر لـە سـەد ساڵیشـە، لـە رێـی خەباتـی چەکدارییـەوە داوای مافـی خـۆی دەکات و لـە بـری ئـەوەی گوێـی بـۆ بگیرێـت و دان بـە مافەکانـی بندرێـت، بەپێچەوانـەوە لـە لایـەن وڵاتانـی ئیسـلامی جنیۆسـاید دەکـرێ و دووچـاری ئەنفـال و کیمیابـاران دەبێتـەوە، لـە هەمووشـی ناخۆشـتر، کـە دەبـێ جێـی نیگەرانییەکـی قووڵـی کـورد بێـت، تاکـو ئێسـتا وڵاتێکـی ئیسـلامی هەڵوێسـتیی روونـی بەرانبـەر ئـەو هەمـوو سـتەمکارییەی دژ بـە کـورد ئەنجامـدراون، نەبـووە و بێدەنگیـان نوانـدووە، کاتێکیـش کـورد چووەتـە شـاخ و لـە ناچارییـەوە چەکـی هەڵگرتـووە، لـە بـری ئـەوەی مافەکانـی پـێ

بـدەن، بەپێچەوانـەوە کوردییـان وەك یاخـی و بەکرێگیـراو و دژە نەتـەوەی عـەرەب و ئیسـلام ناسـاندووە، لەسـەر ئاسـتی شـەقامی ئیسلامیشـدا کـورد وەك شـەیتان و دژە ئیسـلام وێناکـراوە، گوایـە نییەتـی دابەشـکردنی خاکـی موسـڵمانانی هەیـە، لـە کاتێکـدا تەنیـا داوای وەرگرتنـەوەی خاکـی خـۆی دەکاتـەوە.

حیزبـی نەتەوەیـی و سـێکۆلاری کوردسـتانیش سـەرباری هەرچـی ڕەخنە و سـەرنج لەسـەر کارکـردن و پـرۆژەی سیاسـی و حکومڕانییـان، هێشـتا لـە هەوڵدابوونـە بـۆ ئـەوەی داواکانـی کـورد بـەرز بکەنـەوە، بـەڵام کـورد لـە ژینگەیەکـدا داوای مافەکانـی دەکات، گـوێ ناگیرێـت و هەمـوو شـت بـە بڕیـاری دیکتاتۆرییانـەی ئایینـی و سـەربازی یەکلایـی دەکرێتـەوە و ئـەوەی بایەخـی نییـە، مافـی چارەنووسـی گەلانـە، مافـی چارەنووسـیش یەکێکـە لـە بنەماکانـی دیموکراسـی و پێویسـتە ڕێـزی لێبگیرێـت، کاتێـك نەتەوەیـەك یـان گەلێـك دەیـەوێ چارەنووسـی خـۆی دیـاری بـکات، بـەڵام وڵاتانـی ئیسـلامی هەمیشـە ئـەو مافـی چارەنووسـەی کوردییـان پێشـێلکردووە و کوردییـان کوشـتووە.

سـەرباری ئـەوەی ئیسـلامی سیاسـی بـە چـاوی خۆیـان ئـەو بێهەڵوێسـتییەی کۆمەڵگـەی موسـڵمانان و دەوڵەتانـی ئیسـلامی دەبینـن لـە ئاسـت ئـەو هەمـوو سـتەمەی لـە کـورد دەکرێـت، لـە بـری ئـەوەی ئەوانیـش وەك گرووپـی ئیسلامی کوردسـتان هەڵوێسـتیان هەبێـت و هـەر هیـچ نەبێـت، ئـەو ڕێکخـراوە ئیسـلامییانە بجوڵێنـن لەسـەر ئـەوەی غـەدر لـە کـورد دەکرێـت، بەپێچەوانـەوە دەچـن بەرگـری لـە ئۆرشـەلیم دەکـەن و لـە کوردستانیشـەوە سـەنگەر لـە ئیسرائیـل دەگـرن، لـە کاتێکـدا ئەگـەر بـۆ بەرژەوەندیـش بێـت، بـەڵام ئیسرائیلییـەکان زۆرجـار داوای مافـی کوردییـان کـردووە و عەرەبـی ئیسلامیشـیان زیاتـر لـە خۆیـان هانـداوە، لەسـەر ئـەو

هەڵوێستانەیان.

کەچی ئیسلامی سیاسیی کوردی بێ ئەوەی ئەو هەموو ستەم و جینۆساید و ئەنفال و کارەساتەی بەسەر کورددا هاتووە، ببینن، بێباکانە دەبنە پاشکۆی ئیسلامی سیاسیی عەرەبی و پاشکۆیەتی ئەوان لە بەرگریکردن لە میللەتی خۆیان بە باشتر دەزانن، هێندەی بەرگریان لە ئۆرشەلیم کردووە، کە ئەوان پێی دەڵێن قودس، سەدا یەکی ئەوەیان بۆ کێشەی کورد نەکردووە، بگرە دژایەتی پرسی کوردیشیان کردووە و هەمیشە بوونەتە هۆیەك لە هۆیەکان بۆ ساردکردنەوەی ئینتیمای نەتەوەیی لای تاك و لاوی کورد و لە بەرانبەریشدا کولتووری ئیسلامی سیاسی و ئیخوانییان بڵاوکردووەتەوە.

کۆمەڵی ئیسلامی کوردستانیش، بە سەرۆکایەتی عەلی باپیر، وەك حیزبێکی توندڕۆی ئیسلامی سیاسیی کوردستان، بە تەنیا خۆی هێندەی نیوەی کارەکتەرانی ئیسلامی سیاسیی کوردستان بەرگری لە قودس کردووە و شەڕی پاشکۆیەتی بۆ ئەو شارە کردووە، بەڵام کاتێك میللەتەکەی خۆی، خاکی داگیر دەکرێت و هێرشی دەکرێتە سەر و رۆڵەکانیشی شەهید دەکرێن، بێدەنگە و نوزەی لێوە نایەت، چونکە لە ناخدا باوەڕی بەو پاشکۆیەتییە هەیە.

کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان بە لوتکەی توندڕۆیی ئیسلامی سیاسیی کوردستان دادەندرێت، ئەو حیزبە بە تەواوی لە لایەن عەلی باپیرەوە قۆرخکراوە و بە هەموو شێوەیەکیش هەوڵی بڵاوکردنەوەی فیکری پاشکۆیەتی دەدات، بۆ عەرەب و دابونەریتی خێڵەکی عەرەبی ئیسلامی، بەجۆرێك ئەو حیزبە ئیش لەسەر قووڵکردنەوەی ناکۆکییە ئایینییەکانیش دەکات کە راستەوخۆ کاریگەری بەسەر پێکەوەژیانی ئایینەکان دەبێت، رقێکی قووڵیش لە ناخی کۆمەڵدا هەیە، بۆ دژایەتیکردنی جولەکە و

دەوڵەتـی ئیسرائیـل، لـە کاتێکـدا ئیسرائیـل ئەگـەر تەنیـا بـە قسـەش بێـت، لـە شـوێن و پێگـە گرنگـەکان پشـتگیری کـورد دەکات، لـە کاتێکـدا کـورد لـە لایـەن گـرووپ و هێـزە ئیسـلامییەکان دەچەوسـێندرێتەوە، کۆمـەڵ و عەلـی باپیـر بـەردوام باسـی پێکەوەژیانـی ئایینـی دەکـەن، بـەڵام لـە جەوهـەردا شـتێکی دیکـە دەگوزەرێـت، تەنانـەت ناتوانـن بڵێـن دەوڵەتـی ئیسرائیـل، بەڵکـو قـەوارەی جولەکـەی بـۆ بەکاردێنـن و گوایـە قەوارەیەکـە خاکـی موسـڵمانانی داگیرکـردووە، خۆزگـە دووجاریـش کۆمـەڵ دەیگـوت خاکـی کوردسـتان بـە زۆرداری لـە لایـەن موسـڵمانەوە داگیرکـراوە، ئاخـر ئەگـەر قـودس کـە ئێسـتا ناوەکـەی جوانـترە بنووسـین ئۆرشـەلیم، بـە لای موسـڵمانەوە گرنگـە، خـۆ کەرکووکیـش بـە لای زۆرینـەی کـوردەوە گرنگـە، خێـرە عەلـی باپیـر دڵـی بـۆ ئۆرشـەلیم لێـدەدات، بـەڵام لـە خەمـی کەرکووکـدا نییـە، هێنـدە دژایەتـی جولەکـە دەکـەن، تەنانـەت ناتوانـن بڵێـن ئیسرائیـل، بەڵکـو دەیانـەوێ لـە قەوارەیەکـدا بچووکـی بکەنـەوە.

دوای ئـەوەی لـە سـاڵی ٢٠١٧ دۆناڵـد ترەمـپ بڕیـاری گواسـتنەوەی باڵیۆزخانـەی ویلایەتـە یەکگرتووەکانـی بـۆ ئۆرشـەلیم جێبەجێکـرد، ئـەو بڕیـارە بـووە هـۆی نارەزایـی گـرووپ و دەوڵەتـە ئیسـلامییەکان، بەتایبەتـی گرووپـە تیرۆریسـتییەکان و هەڵگرانـی بیـری توندڕۆیـی زیاتـر لـە هەمـوو کات دژی ئـەو بڕیـارە وەسـتانەوە، بـۆ ئـەوەی بەنزیـن بـە ئاگـردا بکـەن لـە دژی پێکەوەژیانـی پێکهاتـەکان.

کۆمەڵـی ئیسـلامی کوردسـتانیش وەك ئـەوەی سەرمەشـقی بیـری توندڕۆییـە لـە کوردسـتان، هـەرزوو لـە بەیاننامەیەکـدا دژایەتـی ئـەو بڕیـارەی کـرد، بـەڵام بـۆ داگیرکردنـی شـارێکی وەك کەرکـووك بێدەنگـە و نـووزەی لێـوە نایـەت، ئەمـەش وەك بەڵگەیەکـی تـەواو زینـدوو سـەبارەت بـە پاشـکۆیەتی کۆمـەڵ بـۆ ئیسـلامی سیاسـیی عەرەبـی.

دەقی بەیاننامەکەی کۆمەڵی ئیسلامی دژی بڕیارەکەی دۆناڵد ترەمپ:

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

ئەنجومەنی سیاسی کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان، بڕیاری سەرۆکی ئەمریکا سەبارەت بە ناساندنی شاری قودس وەك پایتەختی قەوارەی زایۆنی ئیدانە دەکات، و بە هەنگاوێکی مەترسیداری دەزانێت بۆ تێکدانی ئاشتی و سەقامگیری ناوچەکە بەتایبەت کە ناوچەکە خۆی لە دۆخێکی ناجێگیردایە. وێڕای ئەوەی ئەم بڕیارە ڕێزنەگرتنە لە پیرۆزییەکانی موسوڵمانانی جیهان، چونکە قودس ڕووگەی یەکەمی موسوڵمانانە و پێگەیەکی گەورەی تایبەتی هەیە لە دڵی هەموو موسوڵمانێکدا.

کۆمەڵی ئیسلامیی کوردستان

ئەنجومەنی سیاسی

٢٠١٧-١٢-٧

بەو بەیاننامەیەی، کۆمەڵی ئیسلامی جارێکی دیکە سەلماندی کە پاشکۆی ئیسلامی سیاسیی عەرەبییە، راستە تۆ موسڵمانیت، بەڵام بە تۆ چی ئۆرشەلیم دەکرێتە پایتەختی ئیسرائیل، ئەو ناکۆکییەی دەیان ساڵە لەسەر ئۆرشەلیم هەیە، هێندەی تر موسڵمانەکانی لاوازتر کردووە، چونکە ناتوانن بە لۆژیك بیسەلمێنن شارەکە هی موسڵمانانە و عەرەبیش هێندەی کێشەیان لەگەڵ جولەکەدا هەیە، نیو هێندە هەوڵی تەبایی ناوخۆییان بدابوایە، ئێستا لە دۆخێکی دیکەدا دەبوون، بەڵام ناتوانن خۆیان بگونجێنن لەگەڵ واقیعدا.

کۆمەڵـی ئیسـلامی، دروسـتتر عەلـی باپیـر لـەو بەیاننامەیـەدا پێیوایـە بڕیارەکـەی دۆناڵـد ترەمپـی سـەرۆکی ئەمەریکا دەبێتـە هۆی ناسـەقامگیری لـە ناوچەکـەدا، ئاخـر عەلـی باپیـر پێویسـت بـوو جوانـتر بنووسـێت، دیـارە ئـەو لـە کاتـی نووسـینی ئـەو بەیاننامەیـەدا سـەیری هەواڵەکانـی نەکـردووە کـە کۆمەڵگـەی موسـڵمانان چـۆن بەربوونەتـە گیانـی یەکـتری و بـە هەمـوو شـێوەیەك یەکـتری قـڕ دەکـەن، هـەر لـە کۆمێدیـا دەچێـت، کاتێـك کۆمەڵـی ئیسـلامی باسـی سـەقامگیری ناوچەکـە دەکات، ئاخـر هەر خـۆی ناوچەکە لە سـایەی فیکـری ئیسـلامی سیاسـی و باوەڕنەبوونـی دەوڵەتانـی ئیسـلامی بـە دیموکراسـی و سـێکۆلاریزم، دووچـاری ماڵوێرانـی بوونەتـەوە و داروپەردووی باڵەخانـە رووخاوەکانـی جەنـگ، تەرمـی هــەزاران موسـڵمانی بزرکـردووە، ئاخــر لەنــاو ئــەو هەمــوو کوشــتار و ئاوارەیــی و شــەڕ و بەدبەختییــە، باسـکردن لـە تێکدانـی دۆخـی سـەقامیگری، خـۆ دزینەوەیـە لـەو راسـتییە تاڵـەی موسـڵمانان هیچـی ئەوتۆیـان بـۆ ئـەوە نەهێشـتووەتەوە، تـا بڵێیـن سـەقامگیری تێکدەچێـت.

ئـەو عەقڵییەتـە ئیسـلامییەش نـەك هـەر ناتوانـێ لۆژیکـی بیـر بکاتـەوە و خـۆی لەگـەڵ واقیعـی نوێـی جیهانـدا بگونجێنێـت، بگـرە رۆژ لـە دوای رۆژیـش زیاتـر بـەرەو وێرانەیـی زیاتـر و کارەسـاتی قووڵتریـش هەنـگاو دەنێـت، بـە جۆرێـك کۆمەڵگـەی موسـڵمانان بـە هـۆی ئـەو دۆگمابوونـەی عەقڵـەوە لــە شارسـتانییەتی جیهانــی دابــڕاون و ئیشــوکاریان بووەتــە هێرشـکردنە سـەر یەکـتری و هەوڵـی سـڕینەوەی یەکتریـش لـە سـەرووی هەمـوو شـتێکەوەیە، ئەمـەش دۆخـی ئـەو کۆمەڵگـە موسـڵمانیانەی زیاتـر ئاڵـۆز کـردووە و هیـچ ئومێدێکیشـی بـۆ نەهێشـتووەتەوە تـا بڵێیـن لـە چەنـد سـاڵی ئایندەدا ژیـان لـە سـایەی دەوڵەتانـی ئیسـلامیدا ئاسـایی دەبێتـەوە.

بەشی دووەم

پرۆژەی شێواندنی سێکۆلاریزم و دیموکراسی

ئیسلامی سیاسی و
پرۆژەی شێواندنی سێکۆلاریزم

هـەر رەوتێکـی فیکـری و سیاسـی لـە سـەروبەندی دەرکەوتنیـدا، لـە لایـەن بەشـێکی یەکجـار زۆر لەوانـەی بـە هۆیـەوە بەرژەوەندییـان دەکەوێتـە مەترسـی، دژایەتـی دەکرێـت و بەربەستیشـی دەخرێتـە پێـش بـۆ رێگـری لـە گەشەسـەندنی، سـەرەتای دەرکەوتنـی سـێکۆلاریزمیش «عەلمانییـەت» بـەدەر نەبـووە لـەم دژایەتیکردنـە.

هـەر وەك روونـە سـێکۆلاریزم دەرکەوتەیەکـی تـازەی فیکـری بـوو لـە جیهانـی مەسـیحییەت، بـەوەی لـە رێـی فیکـر و هۆشـیارکردنەوەی تـاك لـە بلۆکـی ئەورووپایـی، ئیشـی لەسـەر سـڕکردن، یاخـود جیاکردنـەوەی دەسـەڵاتی کلێسـای دەکـرد لـە دەوڵـەت، کـە ئێسـتاش ئـەو بـاوەڕە بووەتـە کولتـووری کۆمەڵگـەی مەسـیحی بـە دیاریکراویـش لـە ئەورووپـا، لێـرەدا دەتوانیـن بڵێیـن بـەو مانایـەی سـێکۆلاریزم بـە هیـچ شـێوەیەك بانگەشـەی نەهێشـتنی ئایینـی مەسـیحی لـە ئەورووپـا نەکـردووە، وەك ئەوەی ئێسـتاش

داوای بایکۆتکردنی ئیسلام لە کۆمەڵگەی موسڵمانان ناکات، سەرباری ئەوەش، هێشتا پیاوانی کلێسا و دەسەڵاتدارەکان، بە بەرنامەی ئەنقەست بۆ شێواندنی چەمکی سێکۆلاریزم، کاریان کرد و بە خوێندنەوەیەکی هەڵە بۆ ئەو ڕەوتە فیکرییە و گوێی کۆمەڵگەی مەسیحییان ئاشنا کرد، بەوەی گوایە سێکۆلاریزم بۆ دژایەتیکردنی ئایینی مەسیحی دروستکراوە و ئامانجی هەڵگەڕاندنەوەی خەڵکە لە مەسیحییەت، سەرباری ئەو هەوڵە، بەڵام چونکی سێکۆلاریزم دەرکەوتەیەك بوو، یاخود ڕووداوێکی جیهانی بوو، بە ئامانجی هۆشیارکردنەوەی تاك، هەر زوو پێگەی خۆی داکوتا و کاریگەرییەکانیشی بە ئاسانی دەرکەوت، لەسەر دەسەڵاتی داگیرکار و ستەمکاری دەوڵەت و کلێساکان.

ئەو ڕەوتە فیکرییە کۆمەڵگەی ئەورووپای مەسیحی ناچارکرد، بەوەی پێویستە ئایین لە چنگی ئەو کەس و گرووپانە دەربهێندرێت کە بۆ بەرژەوەندی خۆیان و چەند کەسێکی دەسەڵاتداری ناو دەوڵەت بەکاردەهێندرێت، لە لایەکی دیکەوە، خەڵکی لە سایەی سێکۆلاریزمدا گەیشتنە ئەو قەناعەتەی قبووڵکردنی سێکۆلاریزم هەیبەتییان بۆ دەگەڕێنێتەوە، یاخود هەیبەتیان بۆ گەڕابۆوە، بۆیەش کاریگەرییەکانی سێکۆلاریزم ئەوەندە بەهێزبوون، هیچ گرووپ و دەسەڵاتدارێکی ئەورووپیش نەیتوانی کۆتایی پێبهێنێت، یان خەڵکی لێ درووربخەنەوە، لەبەر ئەوەشە لە مێژووی ئەورووپا و جیهاندا سێکۆلاریزم بە یەکێك لە ڕووداوە هەرە گەورەکان دادەندرێت، بە هۆی ئەو ڕووداوەوە ئیدی مرۆڤ درکی بەوە کرد، دەبێ دژی هەموو ئەوانە بوەستێتەوە، لەژێر ناوی پارێزگاریکردن لە ئایین، مرۆڤی تر دەچەوسێننەوە، بەتایبەتی ئەو مۆدێلە لە چەوساندنەوەیەی دەسەڵاتدارە مەسیحییەکان کاتێك دەرهەق بە هاووڵاتییانی مەسیحی دەیانکرد، تەنانەت کار بەوە گەیشت

بیتاقـەی کڕینـی لێخۆشـبوون دەفرۆشـایە خەڵکـی، گوایـە دوای مـردن خـودا بـە هـۆی ئـەو بیتاقەیـەوە لـە گوناهەکانـی ئـەو کەسـە خۆشـدەبێت کـە دەیکڕێـت، بـە واتایەکـی دیکـە ئـەو بیتاقەیـە دەفرۆشرایـە خەڵکـی و وایـان خەڵکەکـە دەگەیانـد، ئـەوەی ببێتـە خاوەنـی ئـەو بیتاقەیـە، ئیـدی لێخۆشـبوونی مسـۆگەرە!

بـەڵام سـێکۆلاریزم هـەر زوو ئەمـەی بـۆ خەڵـك روونکـردەوە و وای لـە خەڵکـی کـرد، بەشـێوەیەکی تـر بیـر بکەنـەوە کـە ئـەو بیتاقەیـە جۆرێکـە لە فێڵکـردن لـە مـرۆڤ و مەبەسـتی دنیایـی و پـارە پەیداکردنـی لـە پشـتەوەیە و بازرگانـی بـە مـرۆڤ دەکـرێ، بـە بەکارهێنانـی بەهـای ئایینـی.

وڵاتانـی ئێسـتای ئەورووپـاش لـە ئەنجامـی ئـەو سیسـتەمە سـێکۆلاریزمییەی پەیـڕەوی دەکـەن، رۆژ دوای رۆژیـش گەشـەی زیاتـر دەکـەن و دەسـەڵاتی ئایینیـش تێیانـدا لاوازتـر بـووە، واتـە ئاییـن و کاروباری دەوڵـەت لـە یەکـتری جیاکراونەتـەوە و هـەر لایەکیـان لـە شـوێنی خۆیـدا مومارەسـەی وەزیفەکـەی دەکات، لـە سیسـتەمی سـێکۆلاریزمدا، ئاییـن ناتوانـێ خـۆی وەك پیرۆزییـەك بەسـەر کۆمەڵگـەدا بسـەپێنێت و پیاوانـی ئایینیـش خەڵکـی بـە هـۆکاری بـێ بـاوەڕی و پابەندنەبـوو بـە ئایینـەوە سـزا بـدەن، بەپێچەوانـەی سـەردەمی پێـش سـێکۆلاریزم، ئـەوکات بـە هـۆکاری هەڵگەڕانـەوە لـە ئایینـی مەسـیحی مـرۆڤ دەکـوژرا، بـەڵام ئێسـتا هیـچ کـەس لـە سـایەی سیسـتەمی سـێکۆلاریزمدا بـۆی نییـە بـە نـاوی ئایینـەوە سـووکایەتی بـە ئایینـی کـەس بـکات، یـان ستەمکاری بکرێـت، تـۆ دەتوانیـت پابەنـدی ئاییـن و مەراسـیمەکانی نەبیـت، هاتووچـۆی کلێسـا و مزگەوتەکانیـش نەکەیـت، بـەڵام نابـێ و بەپێـی یاسـاش بـۆت نییـە تانـە لـەو کەسـانە بدەیـت کـە هاتووچـۆی کلێسـا و مزگـەوت دەکـەن، تەنیـا لەوەهـا حاڵەتێکـدا نەبێـت ئـەو هاتووچۆکردنـەت ببێتـە هۆکارێـك بـۆ هاندانـی

خەڵـك تـا توندوتیـژی بنوێنـن.

بـۆ نموونـە ئەگـەر زانـدرا لـە نـاو مزگەوتێـك یـان کلێسـایەکدا، خەڵکـی هاندەدرێـن بـۆ کـردەی نامرۆڤانـە و بیـری توندوتیـژی، ئـەوکات هاووڵاتییان دەتوانــن لــە رێــی یاســاوە بــەر بــەو توندوتیژییــە بگــرن و دامــەزراوە یاساییەکانیش ئـەو رۆڵـە دەبینـن. واتـە یاسـا پارێـزگاری لـە هـەردوو لایـان دەکان، لـە پێنـاوی پێکەوەژیانـدا.

سـێکۆلاریزم لەگـەڵ ئـەوەی سـەرەتای دەرکەوتنەکانـی لـە کۆمەڵگـەی ئەورووپــی و پرۆژەیەکیــش بــووە بــۆ هۆشــیارکردنەوەی جیهانــی مەسـیحییەت، بـەڵام کرۆکـی ئـەو فیکرەیـە ئامانجـی ئیشـکردنە لـە پێنـاوی مرۆڤـدا، بۆیـە بـە سـانایی و بەتایبەتیـش لـە رێـی هۆکارەکانـی تەکنەلۆژیـا و ئاڵوگـۆڕی شارسـتانییانە بەخێرایـی گوێزرایـەوە بـۆ جیهانـی ئیسـلامیش، ئـا لێـرەوە کێشـەی پێکدانـان روو دەدات، بەتایبەتـی هێرشـی ئـەو گـرووپ و رێکخراو و کەسـایەتییە ئیسـلامییانەی، باشـتروایە بە ئیسـلامی سیاسـی ناویان بهێنرێـت، دێتەکایـەوە، ئـەو گرووپـە لـە کـەس و رێکخـراوە ئیسـلامییانە، واتـە ئیسـلامی سیاسـی، هەنووکـە بـە هەمـوو شـێوەیەك دژایەتـی خۆیـان بـۆ سـێکۆلاریزم دەربڕیـوە و بـە پرۆژەیەکـی مەترسیداریشـی نـاو دەبـەن، گوایـە هەوڵێکـە بـۆ بێدینکردنـی کۆمەڵگـە، ئەمـەش هاوکاتـە لەگـەڵ ئـەو راسـتییەی سـێکۆلاریزم ئامانجـی بێدینکردنـی کۆمەڵگـە و مرۆڤەکانـی نییـە، بەڵکـو لـەرووی کۆمەڵایەتیـی تـاك ئـازاد دەکات، بـۆ هەڵبژاردنـی ئاییـن و بـاوەڕی خـۆی، لـەرووی سیاسـی و دەوڵەتداریشـەوە ئاییـن جیادەکاتـەوە لـە کاروبارەکانـی دەوڵـەت و سـەرلەبەری یاسـا و رێنماییەکانـی دەوڵەتیـش لەسـەر بنەمـای دنیایـی دادەڕێژرێـن و بایەخ بـە هۆشـیارکردنەوەی کۆمەڵگە دەدرێـت، لـە پـاڵ ئەمانەشـدا پرۆژەیەکیشـە بـۆ بایەخـدان بـە زانسـت، واتە سـێکۆلاریزم، رەوتێکـی هـەم فیکرییـە بـەوەی خەڵکـی هۆشـیار دەکاتەوە بە

زانست و پەروەردەیەکی دنیاییانە، هەمیش سیستەمێکە بۆ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە لەسەر بنەمای کۆمەڵێك پرەنسیپ و بەهای مرۆیی و دنیایی، هاوشێوەی ئازادی تاك و رادەربڕین و سەروەری یاسا و پەروەردەی مەدەنییانە، بەجۆرێك بارگاوی نەکرابێ بە لایەنداری بۆ ئەم ئایین و ئەو حیزب و ئایدۆلۆژیای سیاسی و فیکری.

کەوایە سێکۆلاریزم لە رێی پەروەردەوە کۆمەڵگەیەکی پێرفێکتی ئاشتیخواز دروست دەکات، یان بونیات دەنێت، بەوەی هیچ کەس تەداخولی ژیان و کار و بەهاکانی ئەوانی تر ناکات، بەپێچەوانەی کۆمەڵگە موسڵمانییەکان، کە بوونەتە مولگەی دروستبوون و سەرهەڵدانی سەدان گرووپ و دەستە و رێکخراوی هاوشێوەی داعش و قاعیدە و بەرەی نووسرە و ئیخوان، بە هەموویانیشەوە بوونەتە سەرئێشەیەکی گەورەی قووڵ، بۆ کۆمەڵگە موسڵمانییەکان و بەجۆرێك مرۆڤی ئەو کۆمەڵگە موسڵمانییانە دووچاری دەیان ئازاری رۆحی و جەستەیی و هەژاری و ترس و تۆقین بوونەتەوە.

ئەمەش لە سایەی ئەوەی هەر یەك لە گرووپانە خوێندنەوەیەکی جیاوازیی بۆ ئایین هەیە، ئەگەرچی لە دواجاردا هەموویان یەك ئامانجیان هەیە، بەڵام میکانیزمی گەیشتن بە ئامانجەکەیان جیاوازە، بۆیەش بە هۆکاری ئەو جیاوازییانە لە تێگەیشتن، بوونەتە هۆی کێشە وماڵوێرانی بۆ مرۆڤایەتی.

لەبەر ئەوەشە دەتوانین بەوپەڕی قەناعەتەوە بڵێین، ئیسلامی سیاسی هیچ کات بەرژەوەندی لەوەدا نییە سێکۆلاریزم بە تەواوەتی شۆڕبێتەوە ناو قووڵایی زاکیرەی کۆمەڵگە موسڵمانییەکان، یاخود وەك خۆی کە هەیە، بناسرێت، ئەگەر وەك ئەوەی هەیە، ئامانج و خەیاڵەکانی بۆ کۆمەڵگەی عەرەبی و ئیسلامی دەرکەوت و بووە سیستەمی حوکمڕانێتی

دەوڵەتیش، ئـەوکات بایەخـی ئـەوان، واتـە گرووپـە ئیسـلامییەکان و حیزبـی ئیسـلامی سیاسـی کـەم دەبێتـەوە و خەڵکـی بەشـێوازی خۆیـان ئاییـنداری دەکـەن و ئـازاد دەبـن، لـەوەی پابەنـدی ئاییـن دەبـن، یاخـود نـا، هەروەهـا ئیسـلامی سیاسـی، سـێکۆلاریزم بـە دوژمنـی سەرسـەختی خـۆی دەزانـێ و سـەدان پـرۆژەی فیکریـش لـە دژی دروسـت دەکات، تـا هەرچـی زووە، رێگـری لـەو رەوتـە مرۆیـی و دنیاییـە بکرێـت.

ئیسـلامی سیاسـی بـە تـەواوی لـق و باڵەکانییـەوە، پرۆژەیەکـە، یاخـود پرۆژەیەکـن لـە تـەك بـە ئیسـلامی سیاسیکردنی کۆمەڵـگـە، هـاوکات کاریـش بـۆ شـێواندنی سـێکۆلاریزم دەکـەن و بـەردەوام کۆمەڵـگـە دژی سـێکۆلاریزم هـان دەدەن، بـەوەی گوایـە ئـەو رەوتـە ئامانجـی بێدینکردنـی کۆمەڵـگـەی موسـڵمانانە و دەیەوێـت بەدڕەوشـتی و بـێ ئەخلاقـی بڵاوبکاتـەوە! هاوکات دەشـڵێن بـۆ کۆمەڵـگـە مەسـیحییەکان هاتـووە و هیـچ پەیوەندییەکـی بـە کۆمەڵـگـەی ئیسـلامی نییـە.

راسـتە سـەرەتاکانی دەرکەوتنـی سـێکۆلاریزم لـە بلۆکـی مەسـیحییەت بـووە و لـە نـاو رۆحـی کۆمەڵـگـەی مەسـیحی، وێـڕای سـەرهەڵدانی، هاوکات رەگیشـی داکوتـاوە، بـەڵام ئـەو رەوتـە فیکرییـە هیـچ کات بانگەشـەی مەسـیحی بوونـی خـۆی نەکـردووە، بەڵکـو چوارچێـوە فیکرییەکـەی بـۆ مرۆڤایەتـی بـووە، جـا لـە هـەر کوێیـەك و سـەر بـە هـەر ئایینێـك بووبێـت، بۆیـە دەتوانیـن بڵێیـن، سـێکۆلاریزم لـە جەوهـەردا ئـەو سیسـتەمە دنیاییەیـە و سـنووری هیـچ وڵاتێکیـش ناناسـێت، بـۆ خـودی مرۆڤایەتـی دروسـتبووە و کارکردنیشـی قسـەکردنە لەسـەر ئـازار و نەهامەتییەکانـی مـرۆڤ، مرۆڤیـش لـە هـەر شـوێن و کۆمەڵگەیـەك هەبێـت، ئـەو دەچێتـە ئـەوێ، بـۆ جیاکردنـەوەی ئاییـن و دەوڵـەت، ئەمـەش بـە گرنـگ دەزانێـت لـە پێنـاوی پێکەوەژیانـی پێکهاتـەی جیـاوازی ئایینـی و نەتەوەیـی، لـە

رەهەندێکی دیکەوە سێکۆلاریزم سیستەمێکی فیکری و سیاسییە و مرۆڤ لە سایەیدا سەنتەرە و هەوڵی خۆشبەختکردنی مرۆڤ دەدات، لە ڕێی یاسا و پەروەردەیەکی مرۆییانەی ئاشتیخوازەوە لە پێناوی پێکەوەژیانی مرۆڤەکان، بەبێ ڕەچاوکردنی جیاوازی باوەڕی ئایینی و نەتەوەیی.

هەر وەك دەزاندرێت ئیسلامی سیاسی نێوانی لەگەڵ هیچ ڕەوتێکی فیکری خۆش نییە، کاتێك ئەو ڕەوتە بانگەشەی پێکەوەژیانی ئایینی و نەتەوەیی و ئاشتیخوازی دەکات، ئاخر ئەمە بە زیان بۆ سەر خۆی دەبینێت، لەوەدا ئەو ترسە ڕاستە، بەوەی ئەو ڕەوتە مرۆییانە، بە ئاسانی دەتوانن مرۆڤ وا لێ بکەن نەکەونە داوای گرووپە توندڕۆ ئایینییەکانەوە، ئینجا ئیسلامی بن، یان مەسیحی.

بۆیەش ئیسلامی سیاسی ترسێکی قووڵی لە سێکۆلاریزم هەیە، چونکە ڕێز بۆ ڕەئی خەڵکی دادەنێت، بەوەی دەتوانن لە سایەیدا هەڵبژاردە بۆ ئایینی خۆیان بکەن، ئایا دەخوازن ئاییندار بن، یان ڕەتی دەکەنەوە، یان کام ئایینەی دەیانەوێت، دەتوانن بچنە سەر ئەو ئایینە و هی خۆیانیش وەلا بنێن، ئیسلامی سیاسیش ئەمە وەك گەورەترین مەترسی دەبینێت، لەبارەی گەشەکردنی پێگەی خۆیان، ئاخر نایەوێ کۆمەڵگە هەڵبژاردەی ئایینی بخرێتە بەردەم، لەبەر ئەوەی ترسیان لەوە هەیە نەوەك خەڵك بەرەو دنیاویستی بڕۆن و ئایین بەلاوە بنێن، بەلاوەنانی ئایینیش یانی لاوازبوونی پێگەی گرووپە ئایینییەکان، بەتایبەتی ئیسلامی سیاسی، ئینجا عەرەبی، تورکی، یان کوردی بێت.

هەر وەك ئاماژەی بۆ کرا، باوترین ئامانجی سێکۆلاریزم جیاکردنەوەی دەسەڵاتی ئایین و پیاوەکانێتی لە دەوڵەت و کاروبارەکانی، لە هەناوی ئەو دەستەواژەیەشدا دنیایەك شوناسی دیکە هەن و کۆی ئەوانەش شکۆ بۆ مرۆ دەگەڕێننەوە، کە بە هۆی ئایین و پاسەوانەکانی،

مرۆڤایەتی لە دەستیانداوە.

بۆیەش دەتوانین بڵێین، سێکۆلاریزم لە ڕۆژئاوا بە یەکێک لە گەورەترین ڕووداوەکان دادەنرێت بە هۆی ئەوەی گۆڕانکاریی کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی لەگەڵ خۆیدا هێنایە کایەوە و تێڕوانینی مرۆڤی ئەوسای ڕۆژئاوای بۆ فۆڕمێکی تر گۆڕی، لەمەڕ تێگەیشتن لە ئایین و جۆری ژیانی مرۆڤ و ڕێزگرتن لە فیکر و بۆچوونی یەکتری، هاوکات پێکەوەژیانی مرۆیی بووە خاڵی بەهێزی سەرکەوتنی عەلمانییەت، بەبێ ڕەچاوکردنی جیاوازییە ئایینی و نەتەوەیی و ڕەگەزییەکان.

کەواتە بۆمان هەیە بڵێین، سێکۆلاریزم کۆمەڵگەی لە پاشکۆیەتی پیاوانی ئایین و خودی ئایین ڕزگار کرد، چاوی کردنەوە بەرانبەر ئەو هەموو پێشێلکاری و چەوساندنەوانەی بە هۆی ئایینەوە دووچاریان دەبۆیەوە، لە لایەن ئەو کەسانەی خۆیان وەك نوێنەری خودا لەسەر زەوی هەژمار دەکرد، بە ئیشکردن لەسەر پیرۆزکردنی کارەکتەرە ئایینی و دەسەڵاتدارە چەوسێنەرەکان، بەوپێیەی لە نێوان پیاوانی ئایینی و دەسەڵاتدارە دەوڵەتمەدارییەکان تێکەڵاویەکی یەکجار گەورەش هەبوو، بەشێوەیەك بە زەحمەت دەتواندرا لە یەکتری جیا بکرێنەوە و بە هاوبەشی و هەماهەنگی ئیشیان بۆ یەك بەرژەوەندی و ئامانجی تایبەت دەکرد، ئەویش ڕامکردنی مرۆڤ بوو، بۆ ژێردەستەیی و سەیرکردنیان وەك کۆیلەیەك، بەوپێیەی لە قۆناغی پێش سێکۆلاریزمدا کۆمەڵگە گیرۆدەی دەستی دامەزراوە ئایینییەکان بوو، واتە کۆمەڵگەی ڕۆژئاوا وەك ژێردەستەی فەرمانڕەوا ئایینییەکان ڕەفتاری لە بەرانبەردا دەکرا، بەڵام کاتێك سێکۆلاریزم بە گوڕوتینێکی زۆر و پاڵپشت بە هێز و بەهای مرۆیی دێتە پێشەوە، ئیدی ئەورووپا بەشێوەیەکی تر

هەڵوەستە دەکات و دژ بە دامەزراوە و پیاوە ئایینییە چەوسێنەرەکان، کە بە ناوی پارێزگاری لە ئایین دەستییان خستبووە بینەقاقای تاکەکانی کۆمەڵگە، بە زاڵکردنی کەمینەیەك، بەڵێ کاتێك کۆمەڵگەی رۆژئاوایی لە رووی فیکرییەوە رادەپەڕێت و بەربەستە ئایینی و چەوسێنەرەکان تێکدەشکێنێت و کار بۆ گەڕانەوەی شکۆی مرۆیی دەکرێ، بەوەی سێکۆلاریزم داوای جیاکردنەوەی ئایینی دەکرد، لە دەوڵەت و باری پەروەردەیی و سیاسی و مەدەنی، ئەوکات گۆڕانکاری روویدا.

هەر دەسەڵاتێکی هەڵگری شوناس سێکۆلاریزمی، جیاوازی ناکات لە نێوان تاکەکاندا و رۆڵی بەهێزی چەوسێنەری ئایین و دامەزراوەکانی بەرانبەر بە کۆمەڵگە لاواز دەکات و لێرەدا مرۆڤ ئازادی و ژیان و کەرامەتی بۆ دەگەڕێتەوە، کە بە هۆی توندڕۆی ئایینی و پاسەوانەکانی لە دەستی دابوون، یاخود لێی زەوت کرابوون، ئینجا چ ئەو ترسە خەیاڵییانەی گوایە دوای مردن هەن و چ ئەو ئازار و ئەشکەنجانەی لە دنیادا دژ بەو خەڵکە دەکران، لەبەر ئەوەی دژی ئایین و پیاوەکانی دەوەستانەوە و کۆیلایەتییان قبووڵ نەکرد.

لە سەرووی هەموویانیشەوە ناشیرینکردنی ژیان لەبەر چاوی خەڵکی، بەو مانایەی مادام مردن هەیە، ئیدی پێویست ناکات مرۆڤ خەم بۆ ژیان بخوات و بە دوای چارەنووسی خۆیەوە بێت، خوداش خۆی هەموو شتەکان بەڕێوەدەبات و پێویستیش ناکات مرۆڤی باوەڕدار حەقی بەسەر کاری خوداوە هەبێت!

ئەمانە بەشێك بوون لەو گوتارە زۆرانەی لە لایەن کارەکتەری ئایینی بە هۆیانەوە ژیانیان پێ لەبەر چاوی خەڵك بێ بایەخ دەکرد و مردنیان بیر دەهێنانەوە، لەو لاتریشەوە خۆیان بە ژیان و کەیف و سەفاوە سەرقاڵ بوون و تا بینەقاقایان نوقمی پارە و سەروەت و سامان

و رابواردن ببوون و بە خەڵکەکەشیان دەگوت، پێویستە بە بەشی خودا رازی بن!

ئەم دەستەواژەیەش لە زۆربەی ئایینەکاندا هەیە و لە ناو کۆمەڵگەی ئیسلامیشدا زۆر بە زەقی رەنگی داوەتەوە، بەوەی هەمیشە کاربەدەستە ئیسلامییەکان بۆ ئەوەی فۆکەسی خەڵك لەسەر ناعەدالەتی و خۆشگوزەرانێتی خۆیان و خانەوادەکانیان لادەن، بە خەڵکی هەژار و نەداری موسڵمانیان گوتووە، ئەوەی هەتانە و نیتانە، لە لایەن خوداوە بۆتان دیاریکراوە و دەبێ ناڕەزایەتی دەرنەبڕن، واتە بە بەشی خودا رازی بن!

مەلای ئیسلامیش رۆڵی هەرە سەرەکی بینیوە لە زەقکردنەوەی ئەو دەستەواژانەدا، بە هۆی ئەوەی هەمیشە مەلا و کارەکتەرگەلی ئیسلامی نزیك لە دەسەڵاتدارەکان بوونە و بەرژەوەندی خۆیان پێش بەرژەوەندی خەڵکە هەژارەکە خستووە، دەسەڵاتدارە ئایینی و دەرەبەگەکانیش لە رێی کڕینی مەلاوە، هەمیشە خەڵکیان فریوداوە و بە گشتیش مەلایان بۆ شاردنەوەی ناعەدالەتی و ستەمکاری بەکارهێناوە.

دیارە عەلمانییەت لە پاڵ ئامانجەکانی دیکەشی چوارچێوەی فیکری لەسەر بایەخدان بە فێرکاری و پەروەردەیی و پەرەسەندنی تەکنەلۆژیا چڕکردووەتەوە، بە مەبەستی هوشیارکردنەوەی تاك لە دەست نەزانی و هەیمەنەی ئایینی، ئەمەش لە پێناو پووچەڵکردنەوەی فریودان و درۆی پیاوانی ئایینی کە بە ناوی ئایین و بەهەشتەوە خەریکی پەخشکردنی چەواشەکاری بوون، بۆیەش ناکۆکییەکی قووڵ کەوتووەتە نێوان هەڵگرانی فیکری سێکۆلاریزم و پیاوانی ئایینی، لەبەر ئەوەی تاکی هۆشیار لەناو هەناوی ئایین جێگەی نابێتەوە، پرسیار دەکات و خودی ئایین و دامەزراوە و پیاوەکانیشی دەخاتە بەردەم گومان

و زوومـی تێگەیشـتنێکی تازەتـر بـۆ گەیشـتن بـە راسـتی، ئەمـەش وەك بڤەیـەك دەبیندرێـت و پەراوێـز دەخرێـت، یـان ناچـار بـە بێدەنـگ بوونـی دەکرێـت، مەگـەر لـە مێـژووی ئیسـلامیدا تیـرۆر و بزرکـردن و کوشـتن و سـووکایەتیگەلێك بوونـی نییـە بەرانبـەر ئەوانـەی پرسـیار دەکـەن و دیوەکـەی دیکـەی ئاییـن لـە خەڵکـی دەگەیەنـن!

لێـرەدا ترسـی پیاوانـی مشـەخۆری سـەر جەسـتەی ئاییـن دروسـت دەبـێ، بـەوەی کارەکتـەری مشـەخۆری ئایینـی بەرژەوەندییـان لـەوەدا نییـە تاکەکانـی کۆمەڵگـە چاوکـراوە بـن و پرسـیار لەسـەر ژیـان و مـردن و ئاییـن و گـوزەران و مافەکانییـان بکـەن، ئەگـەر ئەمـەش روویـدا، بـێ هیـچ ئەمـلا و ئەولایـەك بەرژەوەنـدی و پێگەیـان دەکەوێتـە مەترسـی و لـە پێنـاوی مانەوەشـیاندا، دژایەتـی سـێکۆلاریزم دەکـەن و کارەکتەرەکانـی بـە گومـڕا، واتـە لـە ئاییـن هەڵگـەڕاوە نـاو دەبـەن و راسـتەوخۆش فەتـوای کوشـتن و هانـدان بـۆ توندوتیـژی دەدرێتـە پـاڵ هەڵگرانـی فیکـری سـێکۆلاریزم و خـودی چەمکەکـەش وەك پـڕۆژەی دژە ئاییـن وەسـف دەکـەن.

لـە کاتێکـدا جەوهـەری سـێکۆلاریزم بێدینکردنـی تـاك و کۆمەڵگـەی مرۆیـی نییـە، بەڵکـو دەیـەوێ سـەروەری مرۆڤـەکان بپارێزێـت لـە دەسـتی پاسـەوانەکانی ئاییـن، بـە جیاکردنـەوەی دەسـەڵاتی دەوڵـەت و دامـەزراوەی ئایینـی، بـەو مانایـەی دەوڵـەت کاری خـۆی بـکات، بەبـێ جیاوازیکـردن لـە نێـوان مرۆڤـەکان لەسـەر بنەمـای جیـاکاری رەگـەزی و نەتـەوە و بـڕوای ئایینـی و بـێ بڕوایـی.

واتـە لەنـاو دەوڵەتـی سـێکۆلاردا تـاك وەك چـۆن دەتوانـێ هەڵگـری شوناسـی ئایینـی باوەڕپێکـراوی خـۆی بێـت، ئـاواش دەتوانێـت و بەپێـی یاسـاش بـۆی هەیـە، بێدینـی هەڵبژێرێـت و پابەنـد نەبێـت بـە هیـچ دینێکـەوە و تەنیـا وەك مرۆڤێـك بـژی، هەڵبـەت ئەمـەش مانـای ئـەوە

ناگەیەنێت سێکۆلاریزم بێدینی بڵاو دەکاتەوە، یاخۆ بۆ ئەوە هاتبێت سوکایەتی بە ئایین و باوەڕدارانی بکات، بەڵکو تەنیا مرۆڤەکان سەرپشك دەکات، لەوەی خۆیان بڕیار بدەن، کەسێکی پابەند بە ئایین بن، یان بەپێچەوانەوە، لەو نێوانەشدا دەوڵەتی سێکۆلار بڕیار و باوەڕی تاکەکان بە یەکسانی دەپارێزێت لەوەی بێدینی هەڵدەبژێرن، یان پابەندی ئایینداری خۆیان دەبن.

ئەوەی لێرەدا گرنگە ئەوەیە دەوڵەت بەپێی یاساکانی رێگری لە دیندارەکان دەکات بە ناوی بێدینی و گومڕابوونەوە مەترسی بخەنە سەر ژیانی خەڵکانێکی پابەندنەبوو بە ئایین، بە هەمان شێوەش رێگری لە بێدینەکانیش دەکات، سووکایەتی بە دامەزراوە و کارەکتەرەکانی ئایینی بکەن، کەواتە لەوەها دەوڵەتێکدا مرۆڤەکان باوەڕ و سەربەستیان پارێزراوە و رێگە نادرێ لەبەر هیچ بیروباوەڕێکی دیاریکراو ئازاری مرۆڤ بدرێت.

وەك ئاماژەی بۆ کرا، سێکۆلاریزم رووداوێکی گەورە بوو، بە هۆیەوە سەرلەبەری کولتوور و ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و پێگەی ئایینی لە رۆژئاوادا بە لایەنە پۆزەتیڤەکەیدا گۆڕی و ئەورووپییەکانیش شانازی بەو هەوڵانەوە دەکەن، لە لایەن بیرمەندانی عەلمانییەوە دراون بۆ بە عەلمانیکردنی دەوڵەتەکانیان، لەبەر ئەوەی سێکۆلارییەت هیچی لەگەڵ خۆیدا نەهێنا بێت، یاسا و پێشکەوتن و ئازادی بۆ تاکەکان فەراهەم کردووە و وای کردووە ئایین بگەڕێنێتەوە بۆ شوێنەکەی خۆی، واتە کلێسا، ئامانجی سەرەکی سێکۆلاریزمیش دەرکردنی ئایین نەبووە لە ناو کۆمەڵگە، ئەوە کۆمەڵگەی ئەورووپی بوون ئایینیان وەلانا، چونکە بە هۆی دەسەڵاتی ئایینەوە چەوسێنراونەتەوە و ئازادییەکانیان لێ زەوتکرا بوو، بە کۆیلەکردنیش پیشەی سەرەکی فەرمانڕەوا ئایینییەکان بووە، بە

پاڵپشتیی کاربەدەستانی دەوڵەت، بۆیە چەمکی سێکۆلاریزم بە خێرایی چووە ناو دڵی ئەوروپییەکان و کردیانە سیستەمی ژیانیان و ئومێدیان لە ڕێی ئەو چەمکە تازەیە بونیاتنایەوە، بەوەی دەیانزانی کۆمەڵگەکانیان ڕزگار دەکات لە دەستی پاسەوانەکانی ئایین و خورافاتەکانەوە، ئیدی ڕۆژ دوای ڕۆژیش دەسەڵاتی کڵێسا لە بەرانبەر سێکۆلاریزم لە پاشەکشە دابوو، چونکە تاکەکانی کۆمەڵگە لەو ڕاستییە گەیشتبوون، ئەوەی بە ناوی ئایینەوە ئەنجامدەدران ناتوانێ خۆشبەختیان بکات، ئاخر هەموو هەوڵێکی مرۆ لە دونیا بۆ خۆشبەختییە، ئەگەر بزانێ بە هۆی ئایینەوە ناتوانێت خۆشبەختی بە دەست بێنێت، بۆچی ئامادە نەبێت بە دوای شتی ترەوە بگەڕێت، بۆ بەدەستهێنانی خۆشبەختی؟!

ئەوەتا ئەوروپا بە دوای خۆشویستنی ژیاندا گەڕا و وڵاتگەلێکی ئارامییان لەسەر ئاستی جیهاندا دامەزراند، ئەو دەوڵەتانەی کاریگەری ئایین بەسەریانەوە زاڵە، ڕۆژانە تێیاندا کوشتن و ئەتککردنی مرۆڤەکان دەبیندرێت، لە بەرانبەریشدا بە وڵاتانی سێکۆلاریزم دەگوترێت گوایە بەها و ڕەوشتیان نەماوە! کەچی خۆمان دەبینین چی لە وڵاتانی ژێرکاریگەری ئایین دەگوزەرێت و ئەو وڵاتانەیشی پەیڕەوی سیستەمی سێکۆلاریزم دەکەن، ڕۆژانە بە هەزاران پەنابەری ئایینە جیاوازەکان ڕوویان تێدەکات، بۆ ئەوەی بە ئارامی بژین!

بە هۆی ئەو سەرکەوتنە بێشومارەی سێکۆلاریزم بە دەستیهێنا، لەباری دەوڵەتداری، ئەمە وایکرد تاکەکانی کۆمەڵگە غەیرە ئەوروپی، بەتایبەتی دەوڵەتە ئیسلامییەکان لە ڕووی فەرهەنگییەوە بکەونە ژێر کاریگەری فیکری سیاسی و کۆمەڵایەتی و شارستانێتی سێکۆلاریزم و دەوڵەتە ئیسلامییەکانیش ترسیان لێنیشت لێشاوی سێکۆلاریزم ئەو پێگە ئایینی و دەوڵەتدارییەیان لە دەست دەربهێنێت، بۆیەش بۆ

بەگژداچوونـەوەی ئـەو ڕەوتـە تازەیـەی ژیانـی گـۆڕی و ئەورووپایەکـی پێشـکەوتووی بەرهەمهێنـا، دەیـان گـرووپ و ڕەوتـی سـەلەفی ئیسـلامییان دروسـتکردووە، بـۆ ئـەوەی بـە هەڵـە پێنـاس بـۆ شوناسـی سـێکۆلاریزم بکەن و وا لـە تاکـی موسـڵمانان دەگەیەنـن، سـێکۆلاریزم ئامانجـی بێدینکردنـی کۆمەڵگـە موسڵمانەکانیشـە، ئەمـەش لای تاکێکـی گۆشـکراو بـە فیکـری ئیسـلامی قبووڵکـراو نییـە و دەوڵەتـە ئیسـلامییەکانیش لەبـەر ئـەوەی هەڵگری ئەجێنـدای فیکـری مەدەنـی نیـن و گۆشـکراوی فیکـری ئایینیـن، نایـەوێ کاروبارەکانـی دەوڵـەت بەشـێوازی سـێکۆلارییانە بەڕێوەبچێـت و ئاییـن بگەڕێتـەوە بـۆ مزگـەوت و پیـاوە دینییـەکان کـە لێـرەدا مەبەسـت شـێخ و مەلاکانـە دوور بخاتـەوە لـە کاروبـاری هاووڵاتییـان.

بەپێچەوانـەوە لـە هـەر دەوڵەتێکـی ئیسـلامیدا وەزارەتـی ئیسـلامی بوونـی هەیـە و بـە مانـای تێکەڵاوکردنـی ئایینیـش دێـت لەگـەڵ دەوڵەتـدا و بـە دیوەکـەی دیکـەش دەوڵـەت دەیـەوێ لـە ڕێـی ئـەو وەزارەتـەوە پاڵپشـتیی جەمـاوەری میللـی ئایینـی بـە دەسـتبێنێت، ئەگـەر پاڵپشـتیی ئایینیشـی بـە دەسـتهێنا، ئـەوا جەمـاوەری چاونەکراوەشـی خسـتووەتە داوەکـەوە، وەك چـۆن سـەددام حوسـێن لـە لایـەك بانگەشـەی سۆشـیالیزمی دەکـرد و لـە لایەکـی دیشـەوە خەریکـی مزگـەوت دروسـتکردن و نووسـینی ئەلاهوئەکبـەر بـوو، لەسـەر ئـاڵای عێـراق و پەیمانگـەی ئیسـلامی دەکردەوە و دژایەتـی جولەکەکانیشـی دەکـرد، بـۆ ئـەوەی پێگـەی بەهێزتـر بێـت لەنـاو موسـڵمانەکان و سـەرئەنجام ئـەو پیـاوەی موسـڵمانەکان دڵیـان پێـی خۆشـبوو، بـە بەکارهێنانـی ئایـەت و سـوورەتی قورئانـی، موسـڵمانی کـوردی ئەنفـال کـرد و هەڵەبجـەی خڵتانـی خوێنکـرد و دژایەتـی ئێرانـی ئیسـلامی کـرد، تەنیـا لەبـەر ئـەوەی دەوڵەتـی شـیعەمەزهەب بـوو.

کەواتـە هەسـتی ئایینـی هیـچ کات خۆشـبەختی نەبـووە بـۆ مرۆڤایەتـی

لـه چوارچێـوەی دەوڵەتەکانـدا، بۆیـە جیاکردنـەوەی ئاییـن لـە کۆمەڵگـە ئیسـلامییەکان باشـترین کارێکە ئینسـانەکان خۆشـبەخت دەکات و لە دەست وەهمـە ئایینـی و سیاسـییەکان رزگاریـان دەکات، لـە بری ئەوەشـدا کۆمەڵگە بـە دوای دۆزینـەوەی ژیانێکـی شایسـتەدا دەگەڕێـن بـە بەدەسـتهێنانی هوشـیاری و بایەخـدان بـە تەکنەلۆژیـا و فێرکـردن و پـەروەردەی تاکـەکان و ئابوورییەکـی بەهێـز، راستەوخۆش دەوڵـەت دەیخاتـە خزمەتـی خەڵکـی، بـە پەیڕەوکردنـی عەدالەتـی کۆمەڵایەتـی و سـەروەری یاسـا دنیاییـەکان و دەستاودەسـتکردنی دەسـەڵات لـە رێگـەی بڕیـاری جەمـاوەرەوە و ململانێـی تاکەکانیـش لەسـەر داهێنانگەلێـك خزمەتـی مرۆڤایەتـی بـکات.

باشـووری کوردسـتانیش بـەدەر نییـە لـە بوونـی ئیسـلامی سیاسـی و تونـدڕۆی ئایینـی، تـەواوی ئـەو گـرووپ و حیزبـە ئیسـلامییانەی لـە باشـووردان، ئەوەنـدەی باشـکۆی فیکـر و ئایینـی عەرەبیـن، لـە خەمـی گـەورەی نیشـتماندا نیـن کـە لەوەتـەی هەیـە لـە لایـەن دەوڵەتـە ئیسـلامییەکانەوە لـە رووی سیاسـی و سـنووری و کولتـووری و زمـان و تەنانـەت ئایینیشـەوە داگیـر کـراوە، لەگـەڵ ئەوەشـی کـورد بزووتنـەوەی رزگاریخوازیـی هەبـووە بـۆ سـەربەخۆیی، بـەڵام بەربەسـتەکانی بەردەمـی زۆر لـەوە گەورەتـر بوونـە، بـۆ ئـەوەی بتواندرێـت کیانـی خـۆی بنیـات بنێـت، ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانەی باشـووریش بـەردەوام خەریکـی تێکدانی ئـەو دیوارانـەن کـە کـورد دەپارێـزن و بـەرەو سـەربەخۆیی دەبـات، لـە بڵاوبوونـەوەی کولتـووری ئایینـی تونـدڕۆوە بـۆ کولتـووری عەرەبـی بـە ناوی پیرۆزییـەوە، لەگـەڵ ئـەوەی سـێکۆلاریزم زامنـی پێشـکەوتنی هـەر وڵاتێکـە لـە ئێسـتادا، کەچـی ئیسـلامییەکان چونکـە بەرژەوەندیـان لـە کرانـەوەی کۆمەڵگـە و هۆشـیاری تاکەکانـدا نییـە، بـە نـاوی بـێ رەوشـتی و بەڕەڵایـی و بێدینـی پێناسـەی دەکـەن بـۆ تاکـی کوردسـتانی، تـا لـەم رێگەیـەوە نەهێڵـن

سـێکۆلاریزم ڕیشـەی لـە کۆمەڵگـەی کوردسـتان دابکوتێـت، چونکـە ئـەوان بـاش لـەوە گەیشـتوون گەشەسـەندنی فیکـری سـێکۆلاریزم، واتـای لاوازی پێگـەی ئاییـن دەگەیەنێـت، بەمـەش پێگـەی ئەوانیـش روو لـە لاوازی دەکات و گـرەوی بەختیـان دەدۆڕێنـن، ئـەوەی زیاتریـش جێـی نیگەرانییـە، موجامەلـەی حیزبـە نەتەوەیـی و سـێکۆلارەکانە بـۆ ئیسـلامییەکان، بـەو بیانـووەی زۆرینـەی کۆمەڵگـە موسـڵمانن، ئـەوە هەڵەیەکـی سـتراتیژی و مێژوویـی گەورەیـە و ڕێگـە خۆشـکەر دەبـێ بـۆ گەشەسـەندنی ئـەو گـرووپ و تەیـارە ئیسـلامیانەی بوونـی خۆیـان لەنـاو فـەوزا و ناهۆشـیاری کۆمەڵگـەدا دەبیننـەوە.

ڕۆشـنبیر و حیزبـە سـێکۆلار و نەتەوەییەکانـی باشـووری کوردسـتان بەتایبەتـی و بەشـەکانی تـری کوردسـتان لـە بەرانبـەر هەژموونـی فیکـری دواکەوتـووی ئیسـلامی سیاسـی شکسـتخواردوون و نەیانتوانیـوە ئـەو پێناسـە هەڵانـەی ئیسـلامییەکان بـۆ سـێکۆلاریزم و دیموکراسـی کردوویانـە پووچـەڵ بکەنـەوە، بگـرە موجامەلەشـیان دەکـەن لە بەشـداری پێکردن لـە حکوومەت و لـە رابردووشـدا وەزارەتـی ئەوقـاف و کاروبـاری ئایینـی کوردسـتانیان بـە تـەواوی خسـتبووە دەسـت ئـەو گرووپانـە، لـە بەرانبەریشـدا ئـەو گـرووپ و حیزبـە ئیسـلامییانە بەشـێوەیەك چوونەتـە نـاو هەنـاوی جەمـاوەرەوە، گوایـە تەنیـا ئەوانـن داکۆکیـی لـە ئایینـی ئیسـلام دەکـەن و حیزبەکانـی دیکـەش بـە کافـر و لـە ئاییـن هەڵگـەڕاو وەسـف دەکـەن و داوای دوور خستنەوەشـیان لـە کۆمەڵگـە دەکـەن.

لـە ئاینـدەدا باشـووری کوردسـتان باجـی گـەورە دەدات بەهـۆی ئیسـلامی سیاسـی، چونـك ژینگـەی باشـوور بـۆ بڵاوکردنـەوەی فیکـر و ئەفـکاری ئیسـلامی سیاسـی لەبـارە و دەسـەڵاتیش هیـچ پلانـی نییـە بـۆ پاراسـتنی کوردسـتان لـە دەسـت ئـەو داگیرکارییـە فیکـری و نەتەوەییـەی

بەڕێوەیـە، ڕۆژانـەش لـە مینبـەری مزگـەوت و شاشـەی تیڤـی، ئیسـلامییەکان سـووکایەتی بـە کۆمەڵگـە و خەڵکانـی مەسـیحی دەکـەن و بـە بێڕەوشـت و بـەڕەڵا ناویـان دەهێنـن، کەچـی کـەس گوێیـان بـۆ ناگرێـت و ئەوانیـش بـە سانایی دەچنـە نـاو ناخـی جەمـاوەرەوە، لـە کاتێکـدا ڕۆژانـە لـە کۆمەڵگـە موسـڵمانەکان کـە ئیسـلامییەکان خوڵقاندوویانـە بـە هـەزاران کـەس تیـرۆر دەکرێـن و سـووکایەتیان بەرانبـەر دەکرێـت و خەڵکـی لـە سـێدارە دەدرێـت و دەسـتی خەڵکـی دەبڕدرێتـەوە و ژن دەکوژرێـت بـە نـاوی شـەرەف و پاراسـتنی ئادابـی ئیسـلامی، کەچـی ئەورووپـا و سـێکۆلاریزم بـە کاولکـەر نـاو دەبـەن! بـەڵام بـاس لـەو گەڕەلاوژەیـەی لـە عێـراق و میسـر و سـووریا و ئێرانـدا هەیـە، ناکـەن، لـە کاتێکـدا ئیسـلامییەکان خوڵقێنەرینـە، مـرۆ چـی لـە دەوڵەتێـك بـکات شـارەکانی پـڕ بـن لـە مزگـەوت و مـەلا و حاجـی و شـێخ، کاتێـك هەموویـان ئامـۆژگاری ببەخشـنەوە و گـوێ بـۆ یـەك نەگـرن! لـەولاوەش کوشـتارگە دروسـتبێت. کەواتـە دەتوانیـن بپرسـین ئایـا ئـەوەی لە ئەورووپـا دەگوزەرێـت باشـترە، یـان ئـەوەی لـە وڵاتانـی ئیسـلامی، لەسـەر مەزهـەب خەڵکـی دەکوژرێـت؟

دەوڵەتی سێکۆلاریزمی و گرووپگەلی توندڕۆی ئیسلامی

ئەگەرچی سێکۆلاریەت بێ قوربانیدان و بە ئاسانیش خۆی فەرز نەکرد، بەڵکو بە هۆی بانگەشەی سێکۆلاریەتەوە، کەسانێکی زۆر ئازار دران و کۆسپی گەورەش خرایە بەردەم گەشەی ئەو فیکرە مرۆییە، بەڵام تینوویەتی مرۆڤی ئەوکات و ئێستاش بۆ ئازادی و خۆشبەختی، وایکرد ئەم فیکرەیە لە زۆربەی کایەکانی تری ژیاندا رەنگ بداتەوە و ژیانی خەڵکیش تا ئاستێکی دیار لە دەست ستەم و نادادپەروەری رزگار بکات، بە گەڕاندنەوەی شکۆ بۆ مرۆڤ.

ئەورووپای ئێستاش بەرهەمی گەشەی فیکری سێکۆلاریەتە، رۆژ دوای رۆژیش ئەم کیشوەرە بە هۆی پێشکەوتنی سیستەمەکانیانەوە، کە سەرچاوەکەی لە فیکری سێکۆلاریزم وەرگیراوە، کاریگەری بەسەر ناوچەکانی تری جیهاندا دروست دەکات، بەوپێیەی مرۆڤ وەك کائینێك بە سرووشت هەمیشە بە دوای بەختەوەری و خۆشگوزەرانییدا

دەگەڕێت، ئەو بەختەوەری و خۆشگوزەرانییەشی بە دوایدا دەگەڕێت، سەرەتاکەی لە ئەورووپا دەرکەوت، بە هۆی جیاکردنەوەی ئایین و دەوڵەت لە یەکدی.

مەسیحییەت بە هۆی سەرکەوتنی ئەو فیکرەوە تا ئاستێکی باش شکۆی بۆ گەڕایەوە، واتە کەمتر تۆمەتبار دەکرێ بەوەی دەستی هەیە لە خراپەکاریدا، چونکە فەرمانڕەواکان ئایینیان بۆ مەرامی سیاسی بەکاردەهێنا و بەمەیش ئایین لە کردەوە ناشیرینەکانی فەرمانڕەواکان دەگلا و تاکی مەسیحیش بە هۆی ئەزموونکردنی سێکۆلاریەت لە کاروباری دنیاییدا، تەواو گەیشتنە ئەو قەناعەتەی ئیدی دەبێ مرۆڤ لە سەروو هەموو شتێکەوە بێت، بەبێ دژایەتیکردنی ئایین، وەك گوتمان عەلمانییەت ئامانجێکی پێکەوەژیانیشە، هیچ کاتیش لە ئەورووپا، واتە جیهانی مەسیحییەت بانگەشەی بێدیی نەکردووە، ئەوەی کردویانە جیاکردنەوەی ئایین بووە لە دەوڵەت و وەك کردەیەکی پۆزەتیڤیش سەیری دەکەن و بە هۆیەوە ململانێ لەناو کۆمەڵگەدا کەمبووەتەوە و هەمووانیش لە چوارچێوەی دەوڵەتدا لەبەردەم یاسادا یەکسانن و هەڵسوکەوت و مومارەسەی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئازادی خۆیان دەکەن، تا ئاستێکی زۆریش ئارامی و هەستی مرۆڤدۆستیی بە کۆمەڵگە بەخشیوە، بەپێچەوانەوە لە کۆمەڵگە موسوڵمانییەکاندا بە هۆی غیابی فیکری سێکۆلاریزم و هەستی پێکەوەژیان و یەکتر قبووڵکردن، لە سیستەمی بەڕێوەبردن و حوکمڕانێتی دەوڵەت و هاوکات لەسەر ئاستی کۆمەڵگە، کارەساتی گەورەی مرۆیی دروستکردووە و جیهانی بە خۆیەوە سەرقاڵ کردووە.

بە هۆی ئەو پێشکەوتنە بەرچاوەشی لە رۆژئاوادا، کاریگەرییەکانی بەرەو رۆحی وڵاتانی ئیسلامیش شۆڕبووەتەوە، واتە سێکۆلاریزم

هاتووەتـە نـاو جیهانـی ئیسـلامیش، ئینجـا کـەم بێـت یـان زۆر، ئەمـە پرسـێکی دیکەیـە، ئەگەرچـی ناتوانیـن ئامـاژە بـە ئەزموونێکـی تـەواو سـێکۆلاری بکەیـن لـە وڵاتێکـی ئیسـلامیدا، بـەڵام بێشـك کاریگـەری فیکـری سـێکۆلاریەت بەسـەر عەقڵییەتـی زۆرێـك لـە تاکـی موسـڵمانانەوە هاتووەتـە ئـاراوە، ئەمـەش نیگەرانـی تونـدڕۆ ئیسـلامییەکانی لێکەوتووەتـەوە، بـەم هۆیـەوەش چەنـدان گـرووپ و تەیـاری ئیسـلامی دروسـتبوونە بـۆ دژایەتـی فیکـری سـێکۆلاریەت و بانگەشـەی غەدرکـردن یـان ترسـی نەمانی ئیسـلام بە گوێـی خەڵکیـدا بـڵاو دەکەنـەوە، تـا لـەم ڕێگەیـەوە کۆمەڵگـەی موسـڵمان دژایەتـی خـۆی بـۆ دیموکراسـی و سـێکۆلاریزم رابگەیەنێـت و تۆمەتباریـان بـکات بـە پـڕۆژەی بێدینکردنـی کۆمەڵگـە بـە تایبەتـی لـە دژی ئیسـلام.

هەڵبـەت ئەمـەش خوێندنەوەیەکـی هەڵـەی گرووپـە تونـدڕۆ ئیسـلامییەکانە بـۆ فیکـری سـێکۆلاریەت، کـە لـە بنەڕەتـدا سـێکۆلاریزم بـۆ دژایەتـی ئاییـن دروسـت نەبـووە، بەڵکـو هۆشـیاری بـڵاو دەکاتـەوە بەرانبەر قۆرخکردنـی ئاییـن و بەکارهێنانـی بـۆ بەرژەوەنـدی تەسـکی دەسـەڵاتدار و پیاوانـی ئایینـی، بـەوەی دەیانەوێـت ئاییـن وەك کەرەسـتەیەك بە ئـارەزووی خۆیـان بەکاربهێنـن و چۆنیـان بوێـت، ئـاوا ئیشـی لەسـەر بکـەن، ئاخـر ئـەو گـرووپ و حیزبـە ئیسـلامییانەی دەڵێـن سـێکۆلاریەت و دیموکراسـی بـۆ بڵاوکردنـەوەی بێدینـی دروسـتبوونە، خەریکـی بڵاوکردنەوەی چەواشـەکارین و تۆمـەت بـۆ دیموکراسـی و سـێکۆلاریەت دروسـت دەکـەن، لەبـەر ئـەوەی سـێکۆلاریزم داوای ئـازادی بـۆ مـرۆڤ دەکات لـە هەڵبژاردنـی جـۆری ژیانیدا و نـەك وەك ئـەو شـێوە ژیانـەی ئێسـتاکە لـە وڵاتانـی ئیسلامی و عەرەبیـدا هـەن، کێشـە و ململانێـکان لەسـەر مەزهـەب و جیـاوازی تێڕوانیـن بـۆ هەندێـك بەهـای ئایینـی و کولتـوری قووڵبوونەتـەوە و بـەم هۆیـەوەش رۆژانـە بـە سـەدان کـەس بـە ناشـیرینترین شـێوە کۆتایـی بـە ژیانیـان دێـت

و کەسیش لە بەرانبەر ئەو کوشتارگەیەدا هەڵوێستیی روونی نییە، کۆمەڵگەی مرۆیی موسڵمانانیش تا ئەوپەڕی بێ بایەخ بووە و هەر رۆژەی گرووپێك دروست دەبن، بە ناوی ئیسلامەوە خەڵکی دەکوژن و تەکفیری یەکتری دەکەن.

قاعیدە لاواز دەبێت، جوندولئیسلام و ئەنسارولئیسلام پەیدا دەبن، ئەوانەش لاواز دەبن، ئیدی داعش دێت و لەولاوەش ئیخوانەکان بە هەموو شێوەیەك خەریکی دروستکردنی بەرەی دژە دەسەڵاتە غەیر ئیسلامییەکانن و ئامانجیان گەڕانەوەی کۆمەڵگە ئیسلامییەکانە بۆ سەردەمی دەوڵەتی ئیسلامی، هاوکات لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستانیش سەرجەم حیزبە ئیسلامییەکان هەستی دواکەوتوویی ئایینی و ترادیسیۆنی توندڕۆیی بڵاو دەکەنەوە، بەو ئامانجەی کۆمەڵگە رام بکەن، تەواوی ئەو گرووپە ئیسلامیانەش لەناو خودی خۆیاندا دژایەتی یەکتری دەکەن و کارەکانی یەکدیش رەت دەکەنەوە و زیانمەندی یەکەمی ئەو ململانێیانەش تەنیا مرۆڤی ئەو کۆمەڵگە ئیسلامیانەیە، کار بەوە گەیشتووە بوونەتە هۆی مەترسی بۆ سەر ئاشتی نێودەوڵەتییش.

ئەوەی جێی هەڵوەستە لەسەرکردنە، ئەو گرووپ و حیزبە ئیسلامییانە بێتاقەت نابن لە ململانێ و ئەنجامدانی کردەی کوشتن و توندوتیژی بەرانبەر مرۆڤایەتی، توندوتیژی و کوشتن خەریکە وەك کولتووری ئەو کۆمەڵگایانەی لێدێت، لە بری دیالۆگیش، هەڵبژاردەی توندوتیژی پەسەند دەکرێت، دواجاریش گرووپی توندڕۆی دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام «داعش» جیهانی بە خۆیەوە سەرقاڵکرد و هەرچی کارێکی نەشیاو و دژە مرۆیی هەبوو، لە ماوەی ئەو چەند ساڵەیان لە مووسڵ و چەند ناوچەیەکی دیکەی عێراق و سووریادا بەرانبەر مرۆڤ ئەنجامیدا، بە جۆرێك ئێزیدییەکانی نزیك شاری مووسڵیان جینۆسایدکرد

و مەسیحییەکانیشیان ئاوارەی هەرێمی کوردستان کرد و بە هەزاران کەسی دیکەشیان سەربڕی و کوشت، هاوکات دەستیان لە تاڵانکردنی ماڵوحاڵی خەڵکی و دامودەزگەی میری نەپاراست و ئەوەی کوشتیان، کوشتیان، ئەوی دیکەیان تاڵانکرد و رووخاند!

کەچی یەك وڵاتی ئیسلامی هەڵوێستێکی دیاری بەرانبەر ئەو گرووپە تیرۆریستییە نەبوو، تەنانەت ئێستاش بێدەنگن، لە کاتێکدا چالاکی گرووپەکە بەردەوامی هەیە، بەڕاستی داعش بووەتە مەترسی لەسەر ناوچەکە و کوردیش بەتایبەتی، ئاخر کورد زیاتر لە هەر نەتەوەیەکی تر ترسی لە دووبارەبوونەوەی کارەساتی مرۆیی هەیە، بە هۆی ئەوەی لە رابردوودا ئەنفالکراوە و هەڵەبجەی بەسەردا هاتووە، بۆیە جیهان دەزانێت پێویستە رێگری بکرێت، بۆ ئەوەی دووبارە کورد دووچاری کارەساتی تر نەبێتەوە، بەدەست ئەو گرووپە ئیسلامییە توندرۆیانە، بۆیە هاوکاری سەربازیان پێشکەشی پێشمەرگە کرد، ئەگەرچی لە ئاستی داخوازیش نەبوو، بەڵام باشتر بوو لەوەی هەر هیچ نەکرایە.

ئێستاش فیکری سێکۆلاریزم لە سیستەمی بەڕێوەبردندا لە هەر کۆمەڵگەیەکی رۆژئاواییدا بووەتە سەرچاوەی بەڕێوەبردنی چەندان دەوڵەتی پێشکەوتووی ئەورووپا و ئەمەریکا، وەك ئەزموونێکی سەرکەوتووش تەماشای دەکرێ و کەمترین کێشە و گرفت لەو وڵاتانەدا هەیە کە لەسەر بنەمای سێکۆلاریەت بەڕێوە دەبرێن، بەتایبەتی کێشەی ئایینییان نییە، بە هۆی ئەوەی سێکۆلاریزم بەپێچەوانەی وڵاتانی ئیسلامی، ئایینی لە دەوڵەت جیاکردووەتەوە و بەمەش ئایین چۆتەوە شوێنی خۆی و دەوڵەتیش بە کاروباری هاووڵاتییانەوە سەرقاڵە، بەبێ رەچاوکردنی جیاوازییە ئایینی و نەتەوەیی و سیاسییەکان، بە واتا هاووڵاتیبوون ئەولەویەتی هەیە و ئەمەش فاکتەری سەرەکی بووە لە

خۆشبەختركردنی كۆمەڵگە لە سایەی سیستەمی سێكۆلاریەتدا.

بەپێچەوانەوە ئیسلامی سیاسی هەوڵ دەدات بۆچوونی خۆی لە بەرگی ئاییندا لە ڕێی دامەزراوە حكومی و ئایینیەكان بەسەر خەڵكیدا بسەپێنێت و كۆمەڵگەش بەسەر حەرام و حەڵاڵدا دابەش و تەكفیری خەڵكیش بكات، لەسەر ئەوەی هاوشێوەی ئەوان بیر ناكاتەوە و دینداری ناكات. لە لایەكی دیكەوە، ئەم گرووپانە بە هەموو شێوەیەك سیستەمی دیموكراسی ڕەتدەكەنەوە، بەو تێگەیشتنەی گوایە دیموكراسی كۆمەڵگە بەرەو بێدینی دەبات، بەڵام هەندێك لەو گرووپ، یان حیزبە ئیسلامییانە بۆ بەرژەوەندی سیاسی خۆیان زۆرجار بانگەشەی دیموكراسی دەكەن، بەو نییەتەی لە ڕێی پەیژەكانی دیموكراسی، چنگ لە دەسەڵات گیر بكەن و دواتر ئەوەی دەیانەوێ ئەنجامی بدەن. نموونەش ئیخوانەكانی میسرە، كاتێك دەسەڵات دەگرنە دەست، لە ماوەی ساڵێكدا كۆمەڵگە ناڕەزاییەكانی تا ئاستی خۆپیشاندان بەرز دەبێتەوە و ئیدی میسرییەكانیش دەسەڵاتی ئیخوانیان پێ قبووڵ نەكرا، بە هۆی ئەوەی نەیانتوانی ژیانی خەڵك بەشێوەیەك بەڕێوەبەرن، لەگەڵ سەردەمدا بگونجێت، سەرئەنجام ئێستا ئەو گرووپە وەك تیرۆریست لە چوارچێوەی یاساكانی حكوومەتی میسردا ناسراون.

عەلمانییەت «سێكۆلاریزم» وەك باسمان كرد لە كرۆكدا بە مانای بێدینی نایەت، تەنانەت هەوڵی بێدینكردنی كۆمەڵگەش نادات، وەك لە كۆمەڵگە تەقلیدییەكاندا بەمجۆرە پێناسەی هەڵەی بۆ كراوە. بەڵكو سیستەمێكی فیكری سیاسی و مەدەنییە و دەخوازێ دەسەڵاتی ئایین، مەبەست لە دەسەڵاتی ستەمكارانەی دەوڵەتی تەقلیدی و شمولییە، تێكەڵ بە كاروباری دەوڵەتی و ئایینی نەكرێن و ئایینیش لە چنگی ئەو مۆدێلە لە دەوڵەتدارییە ڕزگار بكات، بە هیچ شێوەیەكیش ئەمە مانای

بێدینـی نییـە، تەنیـا زەمینـە دەڕەخسـێنێ بـۆ ئـەو دەوڵـەت و نەتـەوە و کۆمەڵگـە و کەسـانەی خۆویسـتانە دەخـوازن لـە کاری رۆژانەیانـدا پابەنـدی ئاییـنداری نەبـن، یـان رەتـی دەکەنـەوە.

لـە دەوڵەتـی سـێکۆلاریزمیدا زەمینەیەکـی تەندروسـت بـۆ خوداپەرسـتی و دینـداری دەڕەخسـێندرێت و بـەو مەرجـەی دەسـت لە کاروبـاری مەدەنی دەوڵـەت وەرنەدرێـت، بەڵکـو بەشـێوەیەك لـە دەوڵەتـی عەلمانیـدا دەکـرێ دیـواری مەیخانەیـەك بـە تـەك دیـواری کڵێسـایەك و مزگەوتێکـەوە بێـت، بـەوەی یاسـایەکی مەدەنـی هەیـە، رێگـری دەکات لـەوەی سەرخۆشـێك هێـرش بکاتـە سـەر مزگەوتێـك و کڵێسـایەك، یـان کەسـێکی بێدیـن سـووکایەتی بـە بـاوەڕی ئایینـی باوەڕدارێـك بـکات، ئەمانـە رێگـە پێـدراو نیـن، بـە هەمـان شـێوەش هیـچ نوێژخوێنێـك یـان باوەڕدارێکـی مەسـیحی و ئیسـلامی، بۆیـان نییـە پابەندبوونـە دینییەکـەی خۆیـان بەسـەر ئەوانـی دیکـەدا زاڵ بکـەن بـە هـۆی ئـەوەی پابەنـدی ئاییـن نابـن، ئەمـەش واتـای رەخسـاندنی زەمینەیەکـی لەبـارە بـۆ مومارەسـەکردنی مـاف و ئازادییەکانـی تـاك.

لێـرەدا عەلمانییـەت بـە سـەروەربوونی یاسـا، چاودێـر دەبێـت بەسـەر هەردوولایـان و رێگریـش لـە توێـژە جیاوازەکانـی کۆمەڵگـە دەکرێـت، ئەگـەر بیانەوێـت پێشـێلکاری بەرانبـەر بەوانـی دیکـە ئەنجامبـدەن، بەمەش رێـڕەوی کۆمەڵگـە لەسـەر سرووشـتی راسـتەقینەی بـە سیسـتەمکراودا رێـك دەخرێـت، واتـە دەوڵـەت هـی هەمـوو توێـژەکان دەبێـت، بەبـێ هیـچ جیاکارییـەك.

کەوایـە جیاوازییەکـی ریشـەیی لـە نێـوان دەوڵەتـی ئایینـی و دەوڵەتـی عەلمانیـدا هەیـە و لـە دەوڵەتـی ئایینیـدا مـرۆڤ ناچـار دەکـرێ بـەوەی پابەنـدی ترادیسـیۆن و پیرۆزکراوەکانـی کۆمەڵگـە بێـت، تـا ئاسـتی

لێسەندنەوەی بەشێك لە ئازادی و مافە مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکانی، بەڵام لە دەوڵەتی عەلمانیدا مرۆڤ خۆی سەنتەرە و هیچ کەس و لایەنێکیش بۆیان نییە وەك کۆیلە مامەڵەی لەگەڵدا بکەن، بەوەی یاسای مەدەنی سەروەرە بەسەر هەموو شتێکدا و پانتاییەکی فراوانیش بۆ دیموکراسی و ئازادی تاك و مافە مرۆییەکان دەڕەخسێت و لە پاڵ ئەوەشدا دەوڵەت بایەخێکی زۆر بە بواری زانست و پەروەردەیەکی خۆگونجێن لەگەڵ گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتی و سیاسی و زانستییەکان دەدات، بە ئامانجی خۆشبەختی مرۆڤ، بەبێ جیاوازی ئایدیای سیاسی و ئایینی و کۆمەڵایەتی و رەگەزی.

دەوڵەتانی ئیسلامی پێویستییان بەوەیە سیستەمی عەلمانی قبووڵ بکەن و هاوکات شەڕی سارد و گەرمی شیعە و سوننەش پەراوێز بخەن، ئەگینا چارەسەرکردنی کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانیان زەحمەت دەبێت، بەوپێیەی شیعەگەرایی و سوننەگەرایی، پەتای کۆمەڵگە ئیسلامییەکانن و بە هۆیانەوە دەیان رێکخراوی توندڕۆیی ئیسلامی دروستبوونە، بەشێکی زۆری خەتای ئەو پەتا کوشندەیەش، هۆکارەکەی خەڵك خۆیەتی، کە بە فیتی سیاسییەکان و فەتوای مەرجەعە ئایینییەکان هەڵدەپەڕن و هێرش دەکەنە سەر یەکتری. کاتێك داعش لە ساڵی ٢٠١٤ مووسڵ دەگرێت، لە بری ئەوەی بەخێرایی ئەو گرووپە راوبندرێت، بەداخەوە دوو ساڵی رێك پرۆسەی ئازادکردنی مووسڵ بە هۆی ململانێی ناتەندروستی شیعە و سوننە دواکەوت، کاتێکیش پرۆسەکە دەستپێکرد، کارەساتی مرۆیی روویدا بوو بە هۆی ئەوەی داعش زۆر بەهێز ببوو، تەنانەت کردەوە قێزەوەنەکانی هێزێکی چەپەڵی وەك داعشیش، نەیتوانی جیاوازییە مەزهەبییەکان لە ناو ببات، بەپێچەوانەوە زیاتریشی کردن، وەك لە کاردانەوەی سوننەدا،

هێزێکی میلیشیای وەك حەشدی شەعبی دروست دەبێ و لە بری شەڕی داعش، هاووڵاتییانی سڤیلی سوننە ئازار دەدات، ئەگەر ململانێی دەوڵەتانی شیعی و سوننی و کەسایەتییە سیاسی و ئاینزاکانی ئەو دوو مەزهەبە نەبووایە، دەرکردنی داعش لە ڕەققە و مووسڵ، لە دەرکردنی مێگەلێك مەڕ لە ناو لەوەڕگەیەکدا ئاسانتر دەبوو، بەڵام ئەو ململانێیە وایکرد، دەرکردنی داعش بۆ سوپایەکی زەبەلاحیش زەحمەت بێت، چونکە سەرکردە سیاسی و سەربازییەکانی عەرەب، ئەوەندەی خەریکی ململانێی مەزهەبی بوون، هەوڵی کۆتاییهێنانی داعشیان نەدەدا، تا دواجار بە هاوکاری ئەمەریکا و هاوپەیمانان داعش لە مووسڵ دەرکرا، بەڵام وەك گرووپێکی فیکری توندڕۆی ئیسلامی، هەمیشە لە ناوچەکە دەمێننەوە، بە هۆی ئەوەی داعش خۆی عەقڵییەت و باوەڕە.

عەلمانییەت تا ئێستا لە کۆمەڵگە ئیسلامییەکاندا نەبووەتە پڕۆژەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی قبووڵکراو، بە هۆی ئەوەی خوێندنەوەی هەڵەی زۆری بۆ کراوە، ئەو خوێندنەوانەش بەشێکی تێنەگەیشتنن لە عەلمانییەت و بەشە زۆرەکەشی حیزبی ئیسلامی سیاسی بە ئەنقەست خوێندنەوەی بۆ کردووە و یەکسان بە کوفر و ئیلحادی کردووە، لە کاتێکدا بەدبەختی کۆمەڵگە ئیسلامییەکان بۆ تۆخکردنەوەی جیاوازییە مەزهەبی و سیاسییەکان دەگەڕێتەوە و ئیسلامی سیاسیش پشکی شێری ئەو ئاڵۆزییانەی بەردەکەوێت، بەوپێیەی پەرەسەندنی ئیسلامی سیاسی لە کۆمەڵگە نائارام و هەژارەکان دەرفەتی زیاترە تا لە کۆمەڵگەیەکی دیموکراسی و خۆشگوزەران. بۆیەش ئیسلامی سیاسی بە هەموو شێوەیەك هەوڵی شێواندنی عەلمانییەت دەدات تا کۆمەڵگە ئیسلامییەکان لە ناو ململانێ و شەڕی مەزهەبی و هەژاریدا بمێننەوە، بۆ ئەوەی لەو دۆخە ئاڵۆز و هەژارەدا گەشە بکەن.

پابەندبوونی ئیسلامی سیاسی به شوورا یان دیموکراسی

دیموکراسـی یاخـود دەسـەڵاتی گـەل، هەنووکـە دیارتریـن سیسـتەمی سیاسـییە لـە جیهانـدا بەشـێوەیەکی گشـتیی لـە بەڕێوەبردنـی زۆرێـك لـە وڵاتانـدا پشـتی پێدەبەسـترێت، ئەمـەش لـە ئەنجامـی پێشـکەوتنی فیکـری مرۆڤایەتـی بـۆ ڕێکخسـتنی کاروبـاری کۆمەڵگـە و هاووڵاتییـان بایەخـی پێـدراوە، یاخـود بـە پێویسـت زانـراوە، بـەو مانایـەی ئـەو هاووڵاتییانـەی لەژێـر سـایەی سیسـتەمی دیموکراسـییدا دەژیـن، دەبنـە سـەنتەری شـتەکانی تـری کۆمەڵگـە، واتـە مـرۆڤ لـە سـایەی ئـەو سیسـتەمە دیموکراسـییەدا خـۆی خاوەنـی بڕیـاری خـۆی دەبێـت و نوێنەرێـك بـۆ ڕێبەرایەتیکردنـی کۆمەڵگـە دیـاری دەکات، پێچەوانـەی ئـەو کۆمەڵگـە و وڵاتانـەی سیسـتەمی شـمولی تێیانـدا باڵادەسـتە و هاووڵاتییـان خاوەنـی بڕیارێکـی سـەربەخۆی خۆیـان نیـن، لـە دیاریکردنـی چارەنـووس و کەسـێك بـۆ ڕێبەرایەتیکردنـی کۆمەڵگەکەیـان.

ئەگەرچـی دیموکراسـی سـەرەتا لـە کۆمەڵگـە ئەوروپییەکانـدا بـە دیاریکراویـش لـە وڵاتـی یۆنانـدا سـەری هەڵـداوە، باشـتروایە بگوتـرێ وەك کولتوورێـك ئامادەگی هەبـووە و بەپێـی گۆڕانـکاری و هەلومەرجـی کۆمەڵایەتـی و فەرهەنگـی و سیاسـیش گەشـەی کـردووە و هـەر زووش کاریگەرییەکانـی بـە شـوێنانی دیکەشـدا بڵاوبووەتـەوە، تەنانـەت بـە کۆمەڵگـە غەیـرە ئەوروپـی و ڕۆژئاواییەکانیـش کـە بەهـای ئایینـی و کولتوورییـان جیـاوازی زۆری لەگـەڵ ئەوروپییەکانـدا هەیـە، بـە دەلیلـی ئـەوەی بووەتـە پێویسـتییەکی مرۆیـی و لـە زۆربـەی وڵاتانـی جیهانیشـدا کەڵکـی لێوەرگیـراوە.

نموونـە زیندووەکانـی ئێسـتاش ئەزموونـی پێشـکەوتووی وڵاتانـی ئێسـتای ڕۆژئاوایـە کـە مـرۆڤ تێیانـدا ڕێـزی گیـراوە و شـکۆی مرۆییـان پارێـزراوە و کـۆی ئـەو سیسـتەم و یاسـا و ڕێنماییانـەی دەوڵەتیـش دایاندەنێـت، دەبـێ لـە خزمەتـی مرۆڤـدا بـن. هـەر لەبـەر ئەوەشـە دیارتریـن پێناسـە بـۆ دیموکراسـی ئەوەیـە کـە جەجـت لەسـەر ئـەوە دەکاتـەوە و بـە دەسـەڵاتی گەلـی ناودەبـات، واتـە دیموکراسـی بـە مانـای دەسـەڵاتی گـەل یانـی هاووڵاتییـان لێکدراوەتـەوە.

ڕاسـتە لـە زۆربـەی وڵاتانـی غەیـرە ئەوروپـی و ڕۆژئاواییـەکان، واتـە بلۆکـی مەسـیحییەت، بـە جۆرێـك لـە جـۆرەکان بانگەشـە بـۆ دیموکراسـی دەکرێـت و هەوڵیـش دراوە بایەخـی هەبێـت لـە بەڕێوەبردنـدا، بـەڵام نموونەیەکـی تـەواو سـەرکەوتووی دیموکراسـی لـە وڵاتانـی عەرەبیـدا بەتایبەتـی نادۆزینـەوە، کاریگـەری خێـڵ و تایەفـە و مەزهەبـە جیـاوازەکان بەسـەر باکگراونـدی فیکرییـان زاڵ نەبێـت، ئـەوەی لـە ڕۆژهەڵاتـدا و بەتایبەتیـش وڵاتانـی عەرەبـی بـە نـاوی دیموکراسـی بانگەشـەی بـۆ دەکـرێ، وێنایەکـی تـەواوی دیموکراسـی

نییە، هەر وەك گوترا دیموكراسی سەرەتا كولتووری مرۆییە، ئینجا سیستەمی سیاسی بە هۆی غیابی ئەو كولتوورەشەوە، دیموكراسی گەشەی نەكردووە.

هەندێكجار دیموكراسی بەتایبەتی لە پرسی هەڵبژاردندا زیانی بۆ كۆمەڵگە و بگرە جیهانیش بە گشتی هەبووە، ئەگەر نموونەكانی كەمیش بن، بەڵام هەن، لە نموونەی ئەدۆلف هیتلەر كە لە رێی هەڵبژاردنەوە، واتە بە هۆكاری سوودوەرگرتن لە دیموكراسی گەیشتە سەرۆكایەتیی ئەڵمانیا و پاشان هەم كۆمەڵگەی ئەڵمانی و هەمیش جیهانی دووچاری كێشە وماڵوێرانی گەورە كرد و تا ئەم چركە ساتەش لە هەندێ رووەوە، ئەڵمانیا باجی هەڵەكانی هیتلەر دەدات و بە چاوێكی شەڕەنگێزانەش سەیری هەر تاكێكی ئەڵمانی دەكرێت، گوایە لەناو ئەو كۆمەڵگەیەدا نازیزم سەریهەڵداوە.

كەواتە دیموكراسی ئەگەر بە هەڵە بەكارهێندرا، دیكتاتۆرییەت دروست دەكات، هەروەها لە نموونەیەكی تازەی میسری دوای رووخانی حوسنی موبارەكیشدا، ئیخوان موسلمین لە رێی هەڵبژاردنەوە، محەمەد مۆرسی دەگەیەننە دەسەڵات و ئیدی لە ماوەی تەنیا یەك ساڵی دەسەڵاتییاندا هەوڵی جدی ئیخوان و ئەو پیاوە بە ئیخوانی و ئیسلامی سیاسییكردنی كۆمەڵگەی میسری دەبێت، لەسەر بنەما و تێگەیشتنە فیكرییەكانی سەید قوتب كە پێیوایە جیهان و كۆمەڵگە موسڵمانییەكان جاهیلبوونە و پێویستە بە بەرنامەی ئیسلامی و جیهادكردن چارەسەری ئەو جاهیلبوونە بكرێت و هەموو رێگەكانیش تاقی بكرێنەوە بۆ سەرخستنی فیكری ئیخوانی تا جیهان لەو جاهیلییەتە رزگاری بێت و بە بەرنامەی ئیسلامی سەرپۆش بكرێت. بەڵام ئەو چەند نموونەیە نابنە هۆی

ئـەوەی ئێمـە خاڵـە هـەرە باشـەکانی دیموکراسـی نادیـدە بگریـن، یـان نەیانبینیـن، مەگـەر ئـەوە دیموکراسـی نییـە، ئێسـتا وڵاتانـی ئەورووپایـی لەسـەری دەڕۆن و هاووڵاتییەکانیـان لـە خۆشـگوزەرانییەکی یەکجـار ئاسـت بـەرزدا دەژیـن و ڕۆژانـەش بـە هـەزاران کەسـی موسـڵمان لـە وڵاتانـی عەرەبـی و غەیـرە عەرەبـی، بـە ڕێـی قاچـاغ و هۆکارەکانـی تـر، ڕوو لـەو وڵاتانـە دەکـەن، لـە کاتێکـدا سیسـتەمەکانیان دیموکراسـی و سـێکۆلاریزمین، کەوایـە دیموکراسـی چونکـی بایـەخ بـە خـودی مـرۆڤ دەدات و مـرۆڤ لـە سـایەیدا دەبێتـە سـەنتەر، ئەوەتـا وەك دەرکەوتەیەکـی مۆدێرنـە پراکتیـزە دەکرێـت و ئـەو ژینگەیـەی دروسـتی کـردووە، بووەتـە هـۆی ئـەوەی مـرۆڤ لـە سـایەیدا بـە ئارامـی بژیـەت و هەسـت بـەوە بـکات ژیـان و شـکۆی مرۆیـی پارێـزراوە.

زۆرێـك لـەو حیزبـە ئیسـلامییانەی ئێسـتا هـەن و جوڵـەی سیاسـی بەرچاویـان هەیـە و ڕەخنـەی دیموکراسـی دەکـەن، لـە بنەمـای فیکریانـدا شـوورا بەهایەکـی نەگـۆڕی هەیـە و بـە گەڕانـەوەش بـۆ دوای مردنـی پێغەمبـەری ئیسـلام، پرسـی شـووراش هاتەکایـەوە، لـە کاتـی مردنیـدا پەیامبـەری ئیسـلام، هیـچ کەسـێکی لـە دوای خۆیـدا بـۆ ڕێبەرایەتیکردنـی موسـڵمانان دیـاری نەکـرد، بـەڵام کاتێـك لـە ژیانـدا نامێنێـت، خـۆ دەبـێ کەسـێك ڕێبەرایەتـی موسـڵمانان بـکات و بەیعەتـی پـێ بدرێـت بـۆ بـوون بـە خەلیفـەی موسـڵمانان، دوای مردنـی پەیامبـەری ئیسـلام، مشـتومڕێکی گـەورە دروسـت دەبێـت لەسـەر ئـەوەی کـێ ببێـت بـە خەلیفـەی موسـڵمانان، ئـەو مشـتومڕەش ناکۆکـی لێکەوتـەوە، بـە هـۆی ئـەوەی ئەبوبەکـری سـدیق و عەلـی کـوڕی ئەبـو تالیـب چاویـان لەوەبـوو بـبن بـە خەلیفـەی موسـڵمانان، دواجـار ئـەو کێشـەیە بـە هـەر شـێوەیەك بـوو، بـە شـوورا چارەسـەرکرا،

بــە دەستنیشــانکردنی ئەبوبەکــری ســدیق، وەك خەلیفــەی موســڵمانان.

راســتە شــوورا توانــی ئەبوبەکــری ســدیق بــکات بــە خەلیفــەی موســڵمانان، بــەڵام کێشــەکە لێــرەوە ســەری هەڵــدا، کاتێــك زۆربــەی کاربەدەســتانی ئیســلام، واتــە کەســایەتییە دیــارەکان، بــەم بڕیــارەی ئــەو چەنــد کەســەی نــاو شــوورا رازی نەبــوون و موســڵمانانیش بــوون بــە چەنــد بەشــێك، ئیبنــو تەیمییــە زانــای موســڵمانی ســوننە مەزهــەب، کــە زۆر بــە باشــی هــەم شــارەزای مێــژووی ئیســلامە و هەمیــش بــە قووڵــی لــە دەق و فەرموودەکانــی پێغەمبــەری کۆڵیوەتــەوە دەڵێــت: بــە زۆری و لەژێــر هەڕەشــەی کوشــتندا عەلــی کــوڕی ئەبــو تالیــب بەیعەتــی دایــە ئەبوبەکــری ســدیق. ئەمــە روونــە شــوورا لــە بــری ئــەوەی ئــەو کێشــەیە چارەســەر بــکات، بگــرە کێشــەکەی گەورەتــر کــرد و ئــەو ناکۆکییانــەش تــا نووکــەش ئامادەگییــان هەیــە، کــە لــە دوای مردنــی پەیامبــەر لــە لایــەن دەســەتەیەك لــە کەســی نزیکــی پەیامبــەرەوە کۆبوونــەوەی (السـقیفە) بـۆ دەستنیشـانکردنی خەلیفـەی موسـڵمانان رێکخـراوە.

لەبــەر ئەوەشــە دەکــرێ هــاوڕا بیــن لەســەر ئــەوەی هــەر ئــەوکات ناکۆکیــی کەوتووەتــە نــاو موســڵمانان و دواتریــش شــیعە و ســوننە دروســت دەبــن و بــە دەیــان مەزهــەب و بیــرڕای جیاوازیــش لەنــاو ئیســلام پەیــدا دەبــن و ســەرجەمییان رۆڵیــان هەبــووە و هەیــە لــەو توندوتیژییانــەی ئێســتا لــە کۆمەڵگــە موســڵمانییەکان هــەن، یــان روو دەدەن. کەوایــە شــوورا نــەك هــەر ناتوانێــت جێــی دیموکراســی بگرێتــەوە، بەڵکــو بەراوردکردنیشــی لــە لایــەن ئیســلامییەکان ناهەقییەکــی گەورەیــە دەرهــەق بــە سیســتەمی دیموکراســی دەکرێــت، جیاوازییەکانــی شــوورا و دیموکراســیش گەلێــك زۆرن و هیــچ خاڵێکیــش لەگــەڵ یەکتریــدا نزیکیــان ناکاتــەوە، بــەوەی شــوورا

بۆچوونـی دەسـتەیەك کەسـە، رەنگـە یـەك کەسـیش بێـت، رای خـۆی دەسـەپێنێت بەسـەر حوکمێکـدا کـە زۆرجـار ئـەو حوکمـە شـەرعییە، هەندێـك جاریـش شـوورا رۆڵـی دەبـێ لـە دەرکردنـی فەتـوا لەبـارەی پرسـێك کـە بـە روونـی لـە دەقـی قورئانیـدا باسـی لێـوە نەکرابێـت، بـەو مانایـەی ئـەو دەسـتەیە شـارەزای تـەواوی دەقەکانـی قورئانـن، ئەمـەش ئـەوە دەگەیەنێـت کـە هاووڵاتـی بەشـێوە گشـتییەکەی رۆڵـی لـەو دەسـتەیەدا نییـە بـۆ بڕیـاردان لەسـەر هـەر پرسـێکی دنیایـی یـان شـەرعی. کەچـی لـە دیموکراسـیدا ئەمـە پێچەوانـە دەبێتـەوە، بـەو دەلیلـەی گـەل خـۆی دەسـەڵاتەکەیە، خـودی چەمکـی دیموکراسـی بـە مانـای دەسـەڵاتی گـەل دێـت، کەوایـە ئـەوە گەلـە خـۆی بەرنامەیـەك یـان دەسـتوورێك بـۆ رێکخسـتن و راییکردنـی کاروبارەکانـی دادەنێـت، یـان نوێنەرێـك دیـاری دەکات بـۆ ئـەوەی لـە بـری ئـەودا بڕیـار بـدات، هـەر کاتێکیـش زانـی نوێنەرەکـە، یـان ئـەو دەسـتوورە کەڵکـی نەبـووە، دەسـتکاری دەکات و بـە شـتێك و نوێنەرێکـی تـری دەگۆڕێـت، ئەمـەش لەگـەڵ گۆڕانکارییـە کۆمەڵایەتییـەکان گۆڕانـکاری گـەورەی بەسـەردا دێـت.

بـە مانایەکـی تـر لـە ئیسـلامدا کـە شـوورا لەسـەری دەڕوات، دەبـێ موسـڵمانان لەسـەر بنەمـای دەسـتوورێکدا بژیـن و لەسـەریانیش پێویسـتە پابەنـدی بـن کـە خۆیـان دەسـتیان لـە دانانیـدا نەبـووە و هیـچ کەسـێکیش بـۆی نییـە رەخنـەی لێـی هەبێـت و پێچەوانـەی ئـەو دەسـتوورەش بجولێتـەوە کـە شـوورا دایدەنێـت، بەوپێیـەی دەسـتوورێکی ئاسـمانییە و مـرۆڤ ناتوانـێ دەسـتکاری بـکات، چونکـە لەسـەر بنەماکانـی شـەرعیەتی ئیسـلامی دادەنرێـت.

کەچـی لـە دیموکراسـی گـەل خـۆی سـەرچاوەی دەسـەڵاتە، دروسـتتر

بڵێین لە سایەی دیموکراسیدا ئەوە هاووڵاتییانن دەستوورێك بۆ رایکردنی کاروبارە دنیاییەکانی دادەنێن و هەموو کات دەتوانن بەپێی پێویستی کۆمەڵگە و گۆڕانکاری و هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و ئابووری و رۆشنبیری و سیاسی بیگۆڕن، بەڵام ئەمە لە شووردا نییە و هاووڵاتیش بەشێوە گشتییەکەی خۆی خاوەنی بڕیار نییە، دەبێ دەستەیەك کەسی شارەزا لە چوارچێوەی شووڕادا بڕیار بدەن، بێشك جیاوازی جەوهەریش لە نێوان دیموکراسی و شووردا هەیە و ناکرێ بە هیچ شێوەیەك شوورا و دیموکراسی بەراوردی یەکتری بکرێن.

بانگەشەکردنی ئیسلامی سیاسی سەبارەت بە بڕوابوون بە دیموکراسی لە ناوەڕۆکدا دوورە لە راستی، ئامانج لێی، خۆگونجاندن و کەڵکوەرگرتنە لە بنەماکانی دیموکراسی، تا ئەو شوێنەی لە رێیەوە بە دەسەڵات دەگەن، دیموکراسیش بە تەنیا هەڵبژاردن نییە، ئەگەرچی هەڵبژاردن بنەمایەکی گرنگە لە ژیانی دیموکراسی، بەڵکو ئازادی و سەروەری یاسا و رێزگرتن لە ماف و بڕوابوون بە ئاڵوگۆڕی دەسەڵات و لەبەرچاوگرتنی هەستی کەمینە، هاوشێوەی هەڵبژاردن گرنگیان هەیە و ناکرێ فەرامۆش بکرێن، هیچ یەکێکیش لەو بنەمایانە لە لای تاك، یان کارەکتەری ئیسلامی سیاسی، بایەخی راستەقینەیان نییە، سنوور بۆ هەموو ئازادی فیکری و میدیایی دادەنێن و بەردەوامیش هەوڵی بەرتەسککردنەوەی ئازادییەکان دەدەن، خۆ ئەگەر هاتوو بەشداری پرۆسەیەکی هەڵبژاردنیان کرد، بێشك بۆ ئەوەیە تا بە هۆیەوە بگەن بە ئامانجی راستەقینەی خۆیان، یاخود ئەگەر هاتوو لەناو خۆیاندا ئاڵوگۆڕی دەسەڵاتییان کرد، ئەوە سەرەتا لەسەر بنەمای شووڕادا ئەو ئاڵوگۆڕە دەکەن،

واتـــە دەســـتەیەك لەســـەر بڕیـــاردان لەســـەر پرســـێك كۆدەبنـــەوە و پاشـــانیش وەك گەمەیەكـــی دیموكراســـی بـــە جەمـــاوەری دەفرۆشـــنەوە.

بـــۆ نموونـــە، ئەگـــەر ســـەرۆك، یـــان ئەمیـــر و ئەمینـــداری حیزبێكـــی ئیســـلامی سیاســـی، جێـــی خـــۆی بـــۆ یەكێكـــی تـــر چـــۆڵ كـــرد، ئـــەوە گەمەیەكـــی میدیایـــی و حیزبییـــە، بـــەوەی پێشـــووتر لـــە نـــاو خۆیانـــدا واتـــە دەســـتەیەك لەســـەر ئـــەوە رێككەوتـــوون، ئـــەو ئاڵوگـــۆڕە فریودەرییـــە بكـــەن، بـــۆ ئـــەوەی بڵێـــن ئەوەتـــا ئێمـــەش دیموكراســـیخوازین و ئـــەوەی لەســـەر ئێمـــە دەگوتـــرێ، لەبـــارەی باوەڕنەبوونمـــان بـــە دیموكراســـی و رادەســـتكردنی دەســـەڵات بەشـــێوەی دیموكراســـییانە، دوورن لـــە راســـتی و بـــێ بنەمـــان.

حیزبـــی ئیســـلامیش لـــەم قۆناغـــەدا ســـەرجەم رێگـــەكان دەگرێتەبـــەر بـــۆ گەیشـــتنی بـــە كورســـیی دەســـەڵات بـــە ســـوودوەرگرتن لـــە هەنـــدێ بەهـــای دیموكراســـی، لـــە نموونـــەی ئیخـــوان لـــە میـــسر، هـــاوكات هەشـــیانە رێـــی توندوتیـــژی تاقـــی دەكاتـــەوە، یـــان دەیـــەوێ لـــە رێـــی توندوتیژییـــەوە بـــگات بـــە كورســـیی دەســـەڵات، كەچـــی هەموویـــان یـــەك ئامانجیـــان هەیـــە و ئـــەو جیاوازییانەشـــی لـــە نێوانیـــان هەیـــە، ســـتراتیژی نیـــن، بەڵكـــو تاكتیكـــی سیاســـین بـــۆ مەرامـــی تایبـــەت و حیزبـــی.

بـــە هـــۆی غیابـــی رەخنەگـــری جدیـــش لـــە گـــرووپ و حیزبـــی ئیســـلامی سیاســـی، ئـــەو دەســـتە و تاقمـــە توندڕۆ ئیســـلامییانەش لـــە بەرگـــی حیـــزب و كەســـایەتی و رێكخـــراو و كۆمەڵـــەدا، بانگەشـــەی دیموكراســـیخوازی دەكـــەن، بەتایبەتـــی لـــە كاتـــی هەڵمەتەكانـــی هەڵبژاردنـــدا، بـــۆ چوونـــە نـــاو پەرلەمانـــەكان، خۆیـــان وەك دیموكراســـیخواز نیشـــانی هاووڵاتییـــان دەدەن، لـــە كاتێكـــدا هیـــچ پەیوەندییەكـــی ئۆرگانـــی دوور و نزیـــك لـــە نێـــوان دیموكراســـی و حیزبـــی ئیســـلامیدا نییـــە، بەوپێیـــەی دیموكراســـییەت

کولتووری قبووڵکردنی جیاوازییە و پەیوەستە بە کۆمەڵێک بەهای مرۆیی و یاسایی و ئازادی و زۆر شتی دیکە، کە ئەو بەهایانە بە هیچ شێوەیەك لە چوارچێوەی فیکری هەر حیزبێکی ئیسلامی سیاسی قبووڵکراو نین، بگرە دژایەتیش دەکرێن، بەو مانایەی حیزبی ئیسلامی باوەڕی بە هیچ یەکێك لەو بەها سەرەکییانەی دیموکراسی نییە کە هەموویان بە یەکەوە پەیکەری دیموکراسی تەواو دەکەن و دواییش رووخسارەکانی لە پراکتیکدا دەردەکەون.

حیزبی ئیسلامی بۆ چەواشەکردن و فریودانی خەڵك، دروستتر بۆ ئەوەی پێگەیان لە کۆمەڵگە و دەسەڵاتدا بەهێز بکەن، لە تەك جوڵاندنی سۆزی ئایینی، زۆرجاریش باس لە باوەڕبوونیان بە هەندێ بەهای دیموکراسی دەکەن، گوایە لەگەڵ نەریتگەرای ئیسلامی یەك دەگرنەوە، بەڵام راستییەکەی باوەڕیان بەو کولتوورە مرۆیی و سیاسییەی دیموکراسییەت نییە و تەنیا لە هەڵبژاردندا بۆ بەرژەوەندی خۆیان قبووڵیانە، کاتێك بزانن براوە دەبن، بەڵام هەرکە دەدۆڕێن، ئینجا باس لە ساختەکاری دەکەن و گلەییش لە کۆمەڵگە دەکەن، گوایە دەنگ بە حیزبی بێدین دەدەن و بەمەش ئایینیان لاواز بووە!

لەو ژینگەیەشدا ئیسلامی سیاسی خۆی وەك حیزبێکی پیرۆزی ئایینی نیشان دەدات، بە جۆرێك ئەوانی دیکە کافرن و بۆ دژایەتی خودی ئیسلام، بە دەستی دەرەکی و پاڵپشتی بلۆکی مەسیحی و جولەك دروستبوونە، ئەمە یەکێك لەو بەهایانەی گوتاری سیاسی هەر رەوتێکی ئیسلامی، هەڵبەت لە تەك ئەو خاڵەدا دەیان هۆکاری دیکە دەگرنەبەر بۆ ئەوەی کۆمەڵگە فریو بدەن.

رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بەتایبەتیش ئێران، هەڵبژاردنی تێدا

ئەنجامدەدرێـت، بـەڵام ناتوانیـن بڵێیـن دیموکراسـییەت لـە ئارادایـە، یـان رەگەزەکانـی پەیڕەوکـراون و رێزلێگیـراون، بەدیاریکراویـش لـە ئێرانـدا، بـەوەی هەڵبـژاردن تەنیـا بـۆ گۆڕینـی دەموچاوێـك بـە یەکێکـی دیکـە ئەنجامدەدرێـت، ئەگینـا لـە هیـچ روویێکـەوە، روئیـای سیاسـی ئـەو دەوڵەتـەدا لـە پەیوەسـت بـە ئـازادی و مافـی مـرۆڤ و کولتـووری یەکـتر قبووڵکـردن و پێکەوەژیـان گۆڕانـکاری بـە خۆیـەوە نابینێـت. تەنانـەت تـا ئێسـتاش لـە ئێـران کەسـێکی سـوننە مەزهـەب بـۆی نییـە خـۆی بـۆ سـەرۆکایەتی ئـەو وڵاتـە کاندیـد بـکات، ئـەوەی دەبێتـە سـەرۆکی ئێـران، بـە گوێـرەی یاسـا دەبـێ ئێرانییەکـی شـیعە مەزهـەب بێـت و بـە چەنـد فیلتەرێکیشـدا رۆیشـتبێت بـۆ ئـەوەی بگاتـە رکابەرێتـی بـۆ پۆسـتی سـەرۆکی وڵات.

لێـرەدا هەڵبـژاردن نەیتوانیـوە پەیکـەری دیموکراسـی تـەواو بـکات، ئەگەرچـی رەگەزێکـی گرنگیشـە، کاتێـك گرووپێکـی ئیسـلامی، دیموکراسـی وەك مێکیـاژ بـۆ شـاردنەوەی رووی قێـزەون و راسـتەقینەی خـۆی بەکاردێنێـت، هـەم فێـڵ لـە دیموکراسـی و هەمیـش لـە خەڵکـی دەکات، دەکـرێ ئـەوە بگشـتێندرێت، بەوپێیـەی دیموکراسـییەت و فیکـری ئیسـلامی سیاسـی لەگـەڵ یەکتریـدا نایەنـەوە و سـەر بـە دوو جیهانـی تـەواو جیاوازیشـن.

لـە کاتێکـدا حیزبـی ئیسـلامی، یانـی ئیسـلامی سیاسـی، زۆر باسـی گرنگـی پەرلەمـان دەکـەن، وەك دامەزراوەیەکـی دەرکـەری یاسـا و چاودێـر بەسـەر بەڕێوەبردنـی دامـەزراوەی مەدەنـی و یاسـایی و جێبەجێـکار، واتـە حکوومـەت و کۆمەڵگـە، گوایـە لـە پەرلەمانـەوە بەرگـری لـە مافەکانـی خەڵکـی دەکـەن، بـەڵام لـە کرۆکـی فیکـری ئەوانـدا، پەرلەمـان شـوێنێکە تێیـدا شـەریك بـۆ خـودا و یاسـا

ئاســمانییەکان دروســت دەکرێــت!

ئەمـە بـە تێگەیشتنی گرووپە ئیسـلامییەکان، ئینجا حیـزب بـن، یـان هـەر جـۆرە گرووپێکـن، واتـە پەرلەمـان لـە دیـدی حیزبـی ئیسـلامیدا شـوێنێکە یاسـای دەسـتکردی تێـدا دادەهێندرێـت و ئەوانیـش ئەمـە بـە شـەریك پەیداکـردن بـۆ خـودای دەبینـن، بـەڵام لێـرەدا پەرلەمـان هیـچ دژایەتییەکـی ئاییــن نــاکات، بەڵکـو دامەزراوەیەکـە زۆرجـار متمانـە بــە حکوومــەت دەدات و دواتریــش چاودێــر دەبــێ بەســەر خــودی حکوومــەت و دامەزراوەکانــی.

لەگـەڵ ئـەوەی ئەوەشـی زۆرتریـن بانگەشـە بـۆ دیموکراسـیبوونی خۆیـان دەکـەن، بـەڵام لـە بـاوەڕدا دیموکراسـی نیـن، بەڵکـو چەمکـی دیموکراســی وەك دروشــم و تەنیــا بــۆ ســۆزی خەڵــك دەڵێنــەوە، ئەگینــا تــا ئــەم چرکەیــەش باوەڕیــان بــە بنەماکانــی دیموکراســی راسـتەقینە نییـە و هەمیشـە پابەنـدن بـەو مەبدەئـە نەگـۆڕەی پێیوایـە دیموکراسـییەت بەرهەمـی کۆمەڵگـەی غەیـرە ئیسـلامییە و بـۆ تێکدانـی بەشــەرییەت و کۆمەڵگــەی ئیســلامی داهێنــدراوە و ئامانجیــش لێــی شــەریك دروســتکردنە بــۆ خــودا!

کاتێــك حیزبێکــی ئیســلامی دەیــەوێ پەرلەمانتــار بەرێتــە نــاو پەرلەمانــەوە، فێــڵ لــە خەڵــك و مەبدەئــی خۆیانیــش دەکــەن، بــەوەی گەمەیەکـی سیاسـییە، ئەگینـا باوەڕیـان بـە چەمکـی دیموکراسـییەت نییــە و ناخــوازن کۆمەڵگــە لەســەر بنەمــای رەگەزەکانــی دیموکراســی بەڕێوەبچێــت، بــۆ نموونــە هیــچ حیزێکــی ئیســلامی ناتوانــێ ئــازادی وەك خــۆی قبــووڵ بــکات، ناتوانێــت رێ بــەوە بــدات لــە ســایەی ئازادییــەوە مــرۆڤ ئایینــی خــۆی بگۆڕێــت، یــان بێدینــی هەڵبژێرێــت، مــرۆڤ لــە ســایەی تێڕوانینــی ئیســلامی سیاســی، هەرگیــز ناتوانــێ

بــە ئــازادی خۆشەویســتی بــکات و رەگەزەکانیــش تێکەڵــی یەکــتری بــن، ئەمــە وەك بــێ ئەخلاقــی دەبینــن، لــە کاتێکــدا لــە سیســتەمی دیموکراســی و عەلمانــی ئەمانــە رێپێــدراون، بــە گشــتی ئیســلامی سیاســی هیــچ بەهایەکــی دیموکراســییانەی قبــووڵ نییــە و بگــرە لەگــەڵ ئــەو بەهایانــەدا لــە شــەڕێکی ســارد و گەرمیشــدایە، بــۆ ئــەوەی شکســت بــە دیموکراســییەت و بەهاکانــی بهێنێــت، لــە کاتێکــدا روونــە ئــەو شــەڕانە ئاســان نیــن، بــەوەی دیموکراســی و رەگەزەکانــی بوونەتــە خۆراکــی رۆحــی زۆرێــك لــە کۆمەڵگەکانــی جیهانــی و وەك کولتووریــش قبووڵکــراون و پێویســتین بــۆ بەختــەوەری و ئارامــی و پێکەوەژیانــی هــەر کۆمەڵگەیــەك، بەشــێوەیەك مــرۆڤ لــە ســایەیاندا شــکۆی پارێــزراو بێــت.

بەشی سێیەم

ئایین و توندوتیژی

ئیخوان لە یەکەم ئەزموونی دەسەڵاتییەوە بۆ کۆمەڵەیەکی تیرۆریستی

نـەوەد سـاڵ لەمەوبـەر، جارێکـی تـر جیهـان کەوتـەوە بـەردەم مەترسـی، مەترسییەك، جیاوازتـر لـە جەنگـی زلهێـزەکان کـە تـازە بەرۆکـی کۆمەڵگـەی مرۆیـی بەردابـوو، هـاوکات مرۆڤایەتـی خەریکـی سـاڕێژکردنی برینەکانیـان بـوون، سـەرەتای جەنگێکـی تـر ئاماژەکانـی دەرکەوتـن، بـەڵام جەنگـی چەکـداری نەبـوو، تـا بـە هۆیـەوە دەنگـی تۆپـە دوورهاوێـژەکان بـەر گوێـی خەڵکـی بکـەون و بـە لێشـاویش سـەرباز لـە بەرەکانـی جەنگـەدا بکوژرێـن، یاخـود چەکەکانیـان رادەسـتی دوژمـن بکـەن و خەڵکـی ئـاوارە بـن، بەڵکـو جەنگـی بڵاوکردنـەوەی فیکـری کۆنەپەرستی بـوو، بـە ماوەیەکـی کـەم لـە دوای جەنگـی جیهانـی یەکـەم، حەسـەن بەننـا لـە سـاڵی ١٩٢٨ کۆمەڵـەی ئیخـوان موسـلمین رادەگەیەنێـت، رەنگـە ئـەوکات راگەیاندنـی ئـەو کۆمەڵـە فێندەمێنتاڵـە هێنـدە کاریگـەری نەبووبێـت، یاخـود بـە

تەواوەتـی بیـر لـە مەترسـییەکانی نەکرابێتـەوە، بـەڵام سرووشـتی ئـەو کۆمەڵەیـە وابـووە، سـەرەتا لـە ڕێـی شـۆرینەوەی مێشـکی خەڵکانـی سـادەی موسـڵمانانەوە چـووە نێـو ناخـی کۆمەڵگـەی میـسری و مـوژدەی ژیانێکـی خۆشـتر و پاراسـتنی ئیسـلامی کـردە سەرمەشـقی بانگەشـەکردنی بەمەبەسـتی پەرەسـەندنی فیکـری ئیسـلامی سیاسـی جیاوازتـر لـە هـەر هەمـوو ئەوانـەی پێـش خـۆی، ئیـدی هێنـدەی نەبـرد زوومـی بانگەشـەکانی لـە میـسرەوە بـۆ جیهانـی عەرەبـی و دواتریـش کۆمەڵگـەی مرۆڤایەتـی گواسـتەوە و کارەکتـەرە فێندەمێنتاڵەکانـی کۆمەڵگـەی مرۆییـان بەسـەر دوو لایەنـدا دابەشـکرد، حـەرام و حـەڵاڵ، کـە ئـەوان بـە واتـای پیـس و پـاك ناویـان دەبـرد، هەڵبـەت پیسـەکە ئـەو وڵات و خەڵکانـەی دەگرتـەوە، پابەنـدی ئیسـلام نەبـوون، یاخـود هـەر لـە ئەسـڵدا سـەر بـە ئایینـی تـر بـوون، دابەشـکردنی جیهانیـش لەسـەر بنەمـای ئایینـی و لـە گۆشـەنیگای ئیخوانەکانـەوە، زەنگێکـی تـری سـتەمکاری بـوو، پـاش دەوڵەتـە شکسـتخواردوو و فاشیسـتە عەرەبـی و ئایینـی و ئیسـلامیەکەی خەلافـەت بەشـێوەیەکی تـر جیهانـی خسـتە نـاو گۆمـی لێلـی کۆنەپەرسـتی خۆیـەوە.

کاتێـك جیهـان بەئاگاهاتـەوە ئیـدی ئیخـوان بـە تەواوەتـی پـەرەی سـەندبوو، ببـووە هێزێکـی فیکـری ئیسـلامی و ئاسـان نەبـوو لاواز بکـرێ و سـەرچاوەکانی وشـك بکرێـن، ئیـدی جیهـان درکـی بـەوە کـرد ئـەو کۆمەڵەیـە بـێ شـەرمکردن ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی کردبـووە ئامـرازی سـەرەکی پلانـی سـتراتیژی نهێنـی و ئاشـکرای بـۆ گەیشـتن بـە دەسـەڵات، ئـەوکات زانـرا پێکەوەژیانـی ئایینـی مرۆڤایەتـی لـە سـەردەمێکدایە بـەوەی مەترسـیدارترین کۆمەڵـەی کۆنەپەرسـت چـاوی بڕیوەتـە سـەر بیرکردنـەوە و ئـازادی ئینسـانەکان، جیهـان زانـی ئیشـی

سەرەکی ئەو کۆمەڵەیە سەرەتا بە بەرنامە ناخی مرۆڤی موسڵمان دەشواتەوە و کارەکتەری ترسناکیش بەرهەم دەهێنێت، جگە لە کەسی ئیخوانیش، کەسی تری قبووڵ نییە.

ئیخوان لە تەك ئەوەی رەوتێکی ئیسلامی سیاسی فیکرییە، هاوکات بزووتنەوەیەکی ناسیۆنالیزمی فاشیزمی عەرەبیشە، بەوەی جگە لە ئیسلام و نەتەوەی عەرەب، هیچ نەتەوە و ئایینێکی دیکەی قبووڵ نییە، هەموو نەتەوە و ئایینەکانی دیکە بە مەترسی بۆ سەر ئیسلام و عەرەب دەبینێت، هەمیشە ئیسلام و عەرەب هاوتای یەکدی دەکات و نایەوێ لە یەکتریان دابڕێت، شکستی عەرەبیش، بە شکستی ئیسلام دەبینێت، هەر بۆیەش سەید قوتب، گەورە بیرمەندی ئیسلامی سیاسی و ئیخوانی، کاتێك دەبینێت وڵاتانی ئیسلامی بەرەو سیاسەتی ئەوروپایی و رۆژئاوایی دەچن، ئەمە وەك مەترسی دەبینێت و پێیوایە دەبێ سنوور بۆ ئەو وڵاتە ئیسلامییانە دابنرێت کە رووخساری رۆژئاوایی دەپۆشن، تەنانەت بە جاهیل و لە ئایین هەڵگەڕاویش ناویان دەبات بۆ رەوایەتیدان بە کافراندنیان، ئەمە لێرەدا بەو مانایە دێت، ترسی سەید قوتب لەوەوە بووە بە هۆی جیهانگیری و کرانەوەی کۆمەڵگەی جیهانی، وڵاتانی ئیسلامیش بەر شەپۆلی جیهانگیری و کرانەوە بکەون، بەمەش هەم ئیسلام و هەمیش شوناسی عەرەبی دەکەونە بەر شەپۆلی هەڕەشەوە.

لە ماوەی نزیکەی سەد ساڵی ئەو بزووتنەوەیەدا نەبووە ئیخوان رۆژێك لە رۆژان بەرگری لە نەتەوەیەك کردبێت، یان بانگەشەی پێکەوەژیانی ئایینی و نەتەوەیی کردبێت، هەمیشە لە بەرەی فیکری توندڕۆیی ئیسلامی سیاسی بووە، ئینجا توندڕۆ

بـن، یـان میانـڕۆی سـاختەی مەبەسـتدار، بـە درێژایـی ئـەو ماوەیـە کـورد لـە سـایەی دەوڵەتانـی ئیسـلامی چەوسـێندراوەتەوە و خاکـی داگیرکـراوە، بـەڵام ئیخـوان هەڵوێسـتی نەبـووە و نەیگووتـووە کوردیـش میللەتێکـی موسـڵمانن و نابێـت غەدریـان لـێ بکرێـت، بەپێچەوانـەوە هەمیشـە پاشـکۆی ئـەو وڵاتانـە بـووە کـە کوردیـان چەوسـاندووەتەوە.

بـەڵام دەبینیـن بـەردەوام ئیخـوان بـە قسـە و دروشـم و خۆپیشـاندان، پشـتگیری فەڵەسـتینییەکانی کـردووە و دژی جولەکـە وەسـتاوەتەوە، لەسـەر ئۆرشـەلیم «قودس»یـش هەمیشـە دژایەتـی جولەکـەی کـردووە، بەشـی زۆری ئـەو دژایەتییـەش لەسـەر مەسـەلەی نەتەوەییـە و پەیوەنـدی بـە کێشـەی نێـوان فەڵەسـتین و ئیسرائیلـەوە هەبـووە، ئەمـە جگـە لـەوەی لـە رووی ئایینیشـەوە دژایەتـی یەهوودییەتـی کـردووە و وەك ئایینێکـی دژ بـە ئیسـلام ناسـاندوویەتی و خەڵکـی لـە دژی هانـداوە، ئەوەتـا ئێسـتا جولەکـە وەك ئایینێکـی دژە ئیسـلام ناسـێندراوە و لای هـەر تاکێکـی ئیسـلامی، سـەرلەبەری رەمـز و بەهاکانـی یەهوودییـەت جگـە لـەوەی رەتدەکرێنـەوە، هـاوکات وەك قێزەونیـش دەبینرێـن!

ئێسـتاش درەنگـە تـا فیکـری فریـودەری ئیخوانـی پووچـەڵ بکرێتـەوە، یـان لاواز بکرێـت، بـە هـۆی ئـەوەی ئیـدی پەلـی هاویشـتووەتە ناخـی وڵاتانـی ئیسـلامی و لێرەولەوێـش هەوڵـی تیرۆرکردنـی سـەرکردە میسرییەکانـی داوە و حکوومەتیـش کەوتووەتـە ژێـر گوشـاری ئیخوانـەکان، ئیخـوان مرۆڤگەلـی وای دروسـتکردووە، بڕوایـان وایـە ئیخـوان تاکـە هێـزی پاراسـتنی ئایینـی ئیسـلامە و ئەگـەر ئـەو کۆمەڵەیـەش نەبێـت، ئیـدی ئیسـلام کۆتایـی دێـت، هەڵبـەت ئیخوانییـەکان بـەردەوام بانگەشـەی ئەوەیـان کـردووە، ئیسـلام لـە مەترسـیدایە! باشـترین دەروازەی بڵاوبوونەوەیانیـش بـووە بـە نـاو

کۆمەڵگـــە موســـڵمانییەکاندا، ئێســـتاش کـــۆی بزووتنـــەوە ئیســـلامییەکان لـــە ژێـــر کاریگـــەری ئـــەو بـــاوەڕە، یـــان ئامانجـــە فریوخوازییـــەدان و هەموویـــان پرســـی هەڕەشـــە لەســـەر ئیســـلام وەك پـــڕۆژەی گەیشـــتن بـــە خەونەکانیـــان بەکاردێنـــن، هەموویـــان دەڵێـــن ئیســـلام لـــە مەترســـیدایە و ئێمـــە بەرگـــری لـــێ دەکەیـــن!

ئـــەو کاتەشـــی ئیخوانـــەکان پێگـــەی خۆیـــان لـــە نـــاو وڵاتانـــی ئیســـلامیدا بەهێـــز دەکـــەن، ئیـــدی جیهـــان و میسرییـــە نوێخـــوازەکان ناتوانـــن بەرەنـــگاری ئـــەو گرووپـــە ببنـــەوە، لـــە رووی پووچەڵکردنـــەوەی فیکـــری ئیخوانـــی ئیســـلامی، بەوپێیـــەی ســـەرەتا لـــە مەترســـییە جدیيەکانـــی کۆمەڵەیەکـــی وەك ئیخـــوان بـــە باشـــی تێنەگەیشـــتبوون و بـــە ســـادەیی تەماشـــایان دەکـــردن، باجـــی هەڵەکانـــی ئەوکاتـــی کۆمەڵگـــەی جیهانیـــش، ئەوتـــا مرۆڤەکانـــی ئێســـتاکە دەیدەنـــەوە، بـــەوەی رێگـــە بـــە پەرەســـەندنی کۆمەڵەیەکـــی مەترســـیداری فێندەمێنتاڵـــی وەك ئیخـــوان درا، خـــۆی بکاتـــە خاوەنـــی هەســـتیارترین ئایینـــی وڵاتگەلێکـــی ئیســـلامی، بەتایبەتـــی کاتێـــك ئـــەو وڵاتانـــە لـــە رووی عەقڵییـــەوە لەژێـــر هێڵـــی هەژاریـــدان و نەیانتوانیـــوە خۆیـــان لەگـــەڵ شارســـتانێتی جیهانیـــدا بگونجێنـــن، ئەوەتـــا ئیخـــوان بـــە ســـوودوەرگرتن لـــە غیابـــی عەقڵانییـــەت و تێڕامانـــی قووڵـــی فەلســـەفی لـــە نـــاو خەڵکانـــی موســـڵمان، چـــۆن توانیوێتـــی کۆمەڵگـــە موســـڵمانییەکان بخاتـــە بازنـــەی سیاســـەتی خۆیـــەوە و رۆژ دوای رۆژیـــش بـــە هـــۆی سیاســـەتە فاشیســـت و فێندەمێنتالیزمیەکـــەی، هاووڵاتییانـــی وڵاتانـــی عەرەبـــی ئیســـلامی دووچـــاری کوشـــتار دەبنـــەوە و ئاڵۆزییەکانیـــش ســـەرلەبەری وڵاتانـــی ئیســـلامی تەنیوەتـــەوە، بـــە بیانـــووی جیهادکـــردن دژ بـــە جاهیـــل و کافـــران و لـــە ئاییـــن هەڵگـــەڕاوان.

ئیخـــوان لـــە ئەســـڵدا بـــە تەنیـــا پرۆژەیەکـــی سیاســـی نییـــە بـــۆ

میسرییـەکان، بەڵکـو پرۆژەیەکـی سیاسـیی فێندەمێنتاڵیزمـی ئیسـلامی، ناسـیۆنالیزمی گشـتگیرە، سـەرەتا لەسـەر ئاسـتی وڵاتانـی عەرەبـی و ئیسـلامی دەسـتی بـە پەخشـکردنی پرۆگرامـە مەترسـیدارەکانی کـرد و دواتریـش خـۆی خزانـدە نـاو جەرگـەی بەشـێك لـە وڵاتانـی دیکـەش، بـە دروسـتکردنی کارەکتـەری فێندەمێنتاڵـی ئیسـلامی، ئیشـی سەرەکیشـیان رەتکردنـەوەی ئایینـی تـری غەیـرە ئیسـلام و بۆچوونـی خەڵکانـی غەیـرە ئیسـلام بـووە، کارەکتەرگەلێـك پێیانوایـە ئاییـن دەبـێ شوناسـی دەوڵەتـی هەبێـت، ئیسـلام و عـەرەب دووڕووی یـەك بەهـان، ئیسـلام واتـە دەوڵـەت، نوێـژ و جیهادکـردن، جیهـاد بەسـەر ئەوانـەی وەك ئیخوانـەکان لـە ئاییـن تێنەگەیشـتوون، واتـە دەبێـت جیهـاد بەسـەر ئـەو کەسانەدا بکرێـت کـە ئیخوانـی نیـن، گرنـگ نییـە، تـۆ لـە سایەی ئیخوانـدا تەنیـا موسـڵمان بیـت! ئەمـە هیـچ بەهایەکـی ئەوتـۆی لای ئیخوانییـەکان نییـە، بەڵکـو گرنگـتر ئەوەیـە، تـۆ تاکێکـی موسـڵمانی ئیخوانـی بیـت، ئەگـەر ئـەوە نەبوویـت، تـۆ موسـڵمانێکی تـەواو نیـت.

تـۆ وەك موسـڵمانێك بـەردەوام هەوڵـی بڵاوکردنـەوەی هەسـتی پێکەوەژیانـی ئایینـی، نەتەوەیـی بـدە، ئیـش بـۆ کرانـەوەی کۆمەڵگەکـەت بکـە، هەرچـی کارێکـی شارسـتانی و مۆدێـرن هەیـە، بیگـوازەوە بـۆ کۆمەڵگەکـەت، هێشـتا لای ئیخـوان قبووڵکـراو نیـت، مـادام ئیخوانـی نیـت، مـادام ئیسلامت لـە سـەرووی هەمـوو ئایینەکانـی دیکـە دانەنـاوە، تـۆ موسـڵمانی راسـتەقینە نیـت و نابـێ پشـتت پـێ ببەسـترێت، ئاخـر ئیخـوان یانـی پـڕۆژەی زاڵکردنـی ئیسـلام و عـەرەب بەسـەر ئاییـن و نەتەوەکانـی دیکـە، ئینجـا ئـەو ئاییـن و نەتەوانـە لەژێـر سـایەی دەوڵەتانـی ئیسـلامی بـن، یـان رۆژئاواییـی، لـە دیـدی ئیخوانـدا دەبـێ هەمـوو جیهـان وەك ئیخـوان بیـر بکاتـەوە و ئیسـلامیش قبـووڵ بکـەن!

واتــه پــڕۆژه و بنه‌مــای ســتراتیژی فیکــری ئیخوانــی، ئه‌وه‌یــه موســڵمانان ده‌بێ له‌ژێــر چه‌تــری ئیخوانــدا بــن و ئیخوانیــش ئاڕاســته‌ی دینــداری خه‌ڵــك دیــاری بــكات، وه‌ك ســه‌ید قوتــب گــه‌وره تیۆرســیۆنی ئیخوانییــه‌كان لــه كتێبــه به‌ناوبانگه‌كــه‌ی «مه‌شــخه‌ڵی ڕێ» ده‌ڵێــت: جیهــان و وڵاتانــی ئیســلامی جاهیلبوونــه، بۆیــه پێویســته جیهادیــان به‌ســه‌ردا بكرێــت و له‌ناوببرێــن، بــۆ ئــه‌وه‌ی مرۆڤایه‌تــی لــه جه‌هالــه‌ت پــاك بێتــه‌وه.

بــه تێڕوانینــی ســه‌ید قوتــب ئــه‌و جیهانــه‌ی ئێســتاكه مــادام ئیخوانــی نیــن و ئومێــدی بــه ئیخوانــی بوونیشــیان نییــه، پێویســته كۆتاییــان بێــت، بــۆ ئــه‌وه‌ی به‌رنامــه فێنده‌مێنتاڵییه‌كــه‌ی ئیخــوان جێگــره‌وه‌ی فیكــری خه‌ڵكانــی تــر بێــت، بــه دیوێكــی دیكــه‌ش ئــه‌م قســه‌یه‌ی ســه‌ید قوتــب، هه‌ڵگــری جه‌هلێكــی مه‌ترســیداره، بــه‌وه‌ی پیاوێكــی تیۆریســیۆنی فێنده‌مێنتاڵــی ئیخوانــی ئیســلامی بــه هۆیــه‌وه هانــی گه‌نجــان و خه‌ڵكانــی موســڵمان ده‌دات، پشــێوی و ناته‌بایــی له‌نــاو كۆمه‌ڵگه‌كانــدا بنێنــه‌وه، تــا ســوود لــه‌و فــه‌وزا كۆمه‌ڵایه‌تییــه وه‌ربگرێــت، بــۆ ئــه‌وه‌ی بــه هۆیــه‌وه گه‌شــه‌ی كۆمه‌ڵه‌كــه‌ی بــه چــاوی خــۆی ببینێــت و ئیــدی ده‌ستبه‌ســه‌ر جومگه‌كانــی میســر و تــه‌واوی وڵاتانــی موســڵمان و ناوچه‌كــدا بگرێــت و پاشــانیش جــاڕی زیندووكردنــه‌وه‌ی خــه‌لاف بــه جیهانــدا بــدات، ئــه‌و ده‌یویســت لــه ڕێــی جیهــاده‌وه جیهــان كۆنــتڕۆڵ بــكات!

ئه‌گه‌رچــی ئــه‌و بۆچوونــه‌ی ســه‌ید قوتــب كۆنــه، بــه‌ڵام ئێســتاش لــه زاكیــره‌ی تاكــی ئیخوانــی زینــدووه و هه‌میشــه وه‌ك پیرۆزییــه‌ك لــه بۆچــوون و تێگه‌یشــتنه‌كانی ده‌ڕوانــن، ڕاســته ئێســتا ره‌وشــی ئیخــوان لــه میــسر بــاش نییــه، بــه‌ڵام تــازه ئــه‌و گرووپــه وه‌ك عه‌قڵییه‌تێكــی نــاو

پـڕۆژەی ئیسـلامی سیاسـی لـێ هاتـووە و زەحمەتـە بـەو ئاسـانییە لاواز بکرێـت.

دوای رووخانـی دەسـەڵاتی حوسـنی موبـارەك، هەلومەرجێکـی تـازە لـە میـسر هاتـە ئـاراوە، لـە سـاڵی ٢٠١٢ میسرییـەکان چوونـە نـاو پرۆسـەی هەڵبژاردنـەوە تـا دوای حوسـنی موبـارەك بتوانـن دەوڵەتێکـی تـر بنیـات بنێـن، بـۆ ئـەوەی بتوانێـت خەونـی میسرییـەکان بـەدی بێنێـت، لـە رووی ئـازادی و خۆشـبەختی و عەدالەتـی کۆمەڵایەتـی و زۆر شـتی دیکـە، بـە هـۆی بایکۆتـی خەڵکێکـی یەکجـار زۆر لـە هەڵبژاردنیـش، کاندیـدی ئیخوانـەکان محەمـەد مورسـی توانـی بـە چەنـد هـەزار دەنگێکـی زیاتـر بەسـەر ئەحمـەد شـەفیقی رکابەریـدا سـەرکەوێت، مورسـی لـە ماوەیـەی کەمـتر لـە یـەك سـاڵی حوکمڕانێتییەکەیـدا، میـسری بـە ئاڕاسـتەیەکی مەترسـیداردا بـرد و ئەمـەش بـووە هـۆی دروسـتبوونی ناڕەزایـی لای خەڵـك لـە دژی بـە ئیخوانیکردنـی کۆمەڵگـەی میـسری و زیاتـر بەرتەسـککردنەوەی ئازادییـەکان و سـەرباری ئەمانـەش نەیتوانـی خەونـی هاونیشـتمانییانی میـسری بێنێتـەدی، کـە شۆڕشـیان کـرد، تـا بـە هۆیـەوە خۆشـبەختی بـۆ وڵاتەکەیـان بگەڕێننـەوە و ئـازادی بـە خۆیانـەوە ببینـن.

هەمـوو ئەمانـە بوونـە بڵقـی سـەر ئـاو و دەرئەنجامیـش هاونیشـتمانییان لـە دژی مورسـی رژانـە سـەر شـەقامەکان و چەنـدان کـردەی توندوتیژیـش لـە دژی یەکـتری لـە نێـوان لایەنگرانـی ئیخـوان و بـەرەی عەلمانییەکانـدا دروسـتبوو، تـا دواجـار لـە سـاڵی ٢٠١٣ سـوپای وڵاتـی میـسر، لەسـەر داوای هاونیشـتمانییانی ناڕازیـی مورسـی لـە دەسـەڵات سـڕکرد، ئەگەرچـی ئیخوانـەکان ئەمـە وەك کودەتـا دەبینـن، بـەڵام عەلمانییـەکان دەڵێـن کۆمەڵگـەی میـسری لـە دەسـت جەهلـی

ئیسلامی سیاسی و ئیخوانی رزگارکرا.

هەڵبەت لادانی مورسی و قەدەغەکردنی ئیخوانیش، نەبووە هۆی ئەوەی ئارامی بۆ کۆمەڵگەی میسری بگەڕێتەوە، نارەزاییەکانیش کەم و زۆر، تا ئێستاش بەردەوامیان هەیە و رۆژانە پێکدادانی خوێناوی لەسەر شەقامەکاندا روو دەدات، بەتایبەتی لە نێوان عەلمانی و ئیخوانییەکان، تا ئێستاش ئیخوانەکان مورسی وەك سەرۆك دەبینن، هاوکات عەلمانییەکانیش ئەمە وەك هەوڵێك بۆ تێکدانی کۆمەڵگەی میسری دەبینن.

بۆیە لایەنگرانی عەبدولفەتاح سیسی و عەلمانییەکان دژی ئیخوانەکان لە جوڵەدان و بە سەدان سەرکردە و کادیری ئیخوانیش دەستگیرکراون، هێندەی دیکە ئیخوانەکانی توندوتیژتر کردووە، وەك بەڵگەیەك کاتێك رێکخراوێکی ئیسلامی رەگ دادەکوتێت، کۆتایی پێهێنانی ئاسان نابێت، ئێستا ئەوانەی کوردستانیش خەریکە ئەو رەگە دادەکوتن، دەچنە پەرلەمان و داوای پۆستی سیاسی و حکومی دەکەن، کێبڕکێی سیاسی دەکەن و کەسیش پڕۆژەی لە دژیان نییە، جگە لەوە موجامەلەشیان دەکرێ.

کاتێکیش گرووپی ئیسلامی بەهێز دەبن، ئەوکات ئارامی کۆمەڵگە دەشێوێت و کەس بیر لە پڕۆژەی نیشتمانی و دیموکراسی ناکاتەوە، هەمووان سەرقاڵی ئەو کردە توندوتیژیانە دەبن، کە لە ئەنجامی چالاکی ئیسلامی توندڕۆ روو دەدەن، بەوەش نائارامی زیاتر دەبێت، پاشان چەندین قەیرانی دیکە سەرهەڵدەدەن و حکوومەتیش توانای چارەسەرکردنیانی نابێت، وەك ئەوەی ئێستای میسر و ئەفغانستان، بەردەوام دووچاری قەیرانی قووڵتر دەبنەوە، رێك ئەوە بۆ کوردستانیش راستە، هەتا ئیسلامی سیاسی تێدا

بەهێــز بێــت، چارەســەرکردنی قەیرانــەکان لــە توانــای حکوومەتــەدا نابــن، ئاخــر کۆمەڵگــە و حکوومــەت بــە توندڕۆیــی ئیســلامی سیاســی ســەرقاڵ دەبــن و ژیــان بــە گشــتی ســیمایەکی ترســناکی دەبێــت.

هــەر بۆیــە ئێمــە کاتێــك دەڵێیــن ئیســلامی سیاســیی کوردیــش مەترسین، ئــەوا چەندیــن نموونــەی زیندوومــان هــەن، لــەوەی ئیســلامی سیاســی لــە فیکــردا جیاوازیــان نییــە و خاوەنــی یــەك روئیــای سیاســی و ئایینــی و ئایدۆلۆژیــن، بــۆ بەڕێوەبردنــی هــەر کۆمەڵگەیــەك، هــەر کات بزانــن ناتوانــن چنــگ لــە دەســەڵات گیــر بکــەن، یانــی بێئومێــد بــن لــەوەی بــە ئاســانی ناگانــە دەســەڵات، هەوڵــی دروســتکردنی ژینگــەی ئاڵــۆز و توندڕۆیــی دەدەن، بــۆ ئــەوەی لــەم ژینگــە ئاڵــۆزەدا گوشــاری زیاتــر بــۆ ســەر دەســەڵات دروســت بکــەن و لــەم رێیــەوە خەڵکــی فریــو بــدەن، بــەوەی ئیســلامی سیاســی لەســەر حەقــن و بــۆ بەرگــری لــە ئیســلام هاتــوون، بــەوەی ئیســلامی سیاســی خــۆی وەك ئاییــن، پیــرۆز نیشــانی هاووڵاتییــان دەدات، بەجۆرێــك ئیســلام وەك ئاییــن، لەگــەڵ گرووپــە ئیســلامییەکان هیــچ جیاوازییەکــی نییــە، ئەمــەش بــۆ ئــەوەی زیاتــر خەڵــك بــە لای خۆیانــدا رابکێشــن.

هەنووکــە بەشــێکی فراوانــی جیهــان و وڵاتانــی ســەرجەمی عەرەبــی ئیســلامی بــە تیــرۆرەوە ســەرقاڵن و زۆربــەی کــردە تیرۆرییەکانیــش لەســەر ئاســتی جیهانــدا لــە وڵاتانــی ئیســلامی ئەنجامدەدرێــن و خەڵــك و شــوێنە گشــتییەکان دەکرێنــە ئامانــج، لــە نموونــەی بــازاڕ و ئــەو جێیانــەی خەڵکــی زۆریــان لــێ کۆدەبنــەوە، بــۆ دروســتکردنی فــەوزا لــە کۆمەڵگەکانــدا، لەبــەر ئــەوەی هــەر گرووپێکــی فێندەمێنتاڵــی ئیســلامی لــە نــاو ئاڵــۆزی و فــەوزادا گەشــە دەکات، یاخــود دروســت دەبــن، بەپێچەوانــەوە ناتوانــن لــە جێگەیەکــدا گــەرا دابنێــن مرۆڤــەکان

تێیانــدا رێــز لــە بەهــای یەکــتری بگــرن، بەڵکــو دەیانەوێــت بــە دروســتکردنی کەشــێکی نامەدەنــی و نائەخلاقــی و تــژی لــە ئاڵــۆزی سیاســی و کۆمەڵایەتــی و ئابووریــی، پــەرە بــە پێگــەی خۆیــان بــدەن، بــە بەرزکردنــەوەی چەنــدان دروشــمی دیماگۆگــی ئایینــی و کۆمەڵایەتــی و سیاســی، کــۆی ئــەو دروشــمانەش ســەرچاوەیان لەســەر بنەمــای دابەشــکردنی ئایینــی و ئایینزایــی هاتوونەتــە کایــەوە، هەمیشــە لەســەر ئاســتی کۆمەڵگــە، ئیخوانــەکان بانگەشــەی ئــەوە دەکــەن، هەمــوو دونیــا چــاوی بڕیوەتــە ئیســلام، بــۆ ئــەوەی لاوازی بکــەن و ناشــیرینی بکــەن، بۆیــە ئێمــەی ئیخوانــی دەمانــەوێ ئیســلام لــەو چاوانــە دوور بخەینــەوە و ناهێڵیــن بــە ئاســانی زەفــەر بــە ئیســلام ببردرێــت و وەك جەنگاوەریــش لــە پێنــاوی ئیســلام و کولتوورەکەیــدا دەجەنگیــن، لــە هــەر شــوێنێکی جیهانــدا بێــت.

کاتێــك دەڵێیــن ئیخــوان بــە تەنیــا پڕۆژەیــەك نییــە بــۆ کۆمەڵگــە موســڵمانییەکان، ئــەوە مەبەســت لەوەیــە لەســەر ئاســتی جیهــان ئیخــوان هەوڵــی فراوانخــوازی دەدات، بــەو جــۆرەی خــۆی دەیەوێــت و چالاکــی ســەرجەم گرووپــە تیرۆریســتییەکانیش بــە هــی خــۆی دەزانێــت، تەنانــەت ئەگــەر پشتگیریشــیان نــەکات!

ئیخــوان دەیــەوێ هەرچــی کونجوکەلەبەرێکــی ئــەم جیهانــە هەیــە، ئیســلامی تێــدا باڵادەســت بێــت و جیهــان لەســەر بنەمــای ســەوابتەکانی ئیســلامی بەڕێوەببردرێــت، دەیــەوێ ئەورووپاییــەکان دەرگــەی کڵێســاکان دابخــەن و مزگــەوت دروســت بکــەن، لــە بــری عیســا و موســا، لــە ســەرجەم ناوچەکانــی جیهــان، تەنیــا نــاوی محەممــەد بێــت، جگــە لــە محەممەدیــش هیــچ کەســی دیکــە پێغەمبــەری مــرۆڤ نەبێــت.

دەی ئــەو رەوتــە فیکرییــە نایەوێــت لەژێــر تایتڵــی دیموکراســی و

عەلمانییـەت، کۆمەڵگـەی ئیسـلامی کرانـەوە تێیانـدا روودەدات، ئاخـر ئەمـە گەورەتریـن مەترسـی دەبێـت، بەسـەر ئـەو فیکـرە توندڕۆ ئیخوانییـەی پێیوایـە جیهـان دەبـێ هەمـووان بێنـە ژێـر چەتـری ئیسـلام و ئیخوانیـش رابەرایەتـی فیکریـان بـکات.

دوای ئـەوەی لەبـەردەم بەڕێوەبەرایەتـی ئاسایشـی شـاری ئەلمەنسـورەی وڵاتـی میـسر، تەقینەوەیـەك روودەدات و بـە هۆیـەوە نزیکـەی ١٢٠ کـەس دەبنـە قوربانـی و لـە نـاو قوربانییەکانیشـدا ١٤ کـوژراو هەبـوون، هەڵبـەت ئـەم رووداوە وایکـرد حکوومەتـی میـسر لێدوانـی راسـتەوخۆ لەبـارەی تەقینەوەکـە و تۆمەتبارکردنـی ئیخـوان موسـلمینیش بـدات بەشـێواندنی ئەمنیەتـی کۆمەڵگـەی میـسری، گوتەبێـژی حکوومەتـی کاتـی ئەوکاتـی میسریـش بـۆ میدیـاکان گوتـی: ئیخـوان موسـلمین رووخسـارێکی ناشـیرینیان نیشـانداوە و ئەمنیەتـی وڵاتییـان تێکـداوە، لـە لایەکـی دیکەشـەوە حـازم بەبـلاوی سـەرۆکوەزیرانی ئەوکاتـی حکوومەتـی کاتـی میـسر لـە لێدوانێکیـدا بـۆ رادیـۆی سـەوا، لەبـارەی ئـەو کـردە تیرۆرییـەوە رایگەیانـد: کردەوەیەکـی تیرۆریسـتییە و کۆمەڵـەی ئیخـوان موسـلمین لـە پشـت ئـەو کـردە تیرۆریسـتییەن.

ئـەم رووداوە لـە کاتێکـدا بـوو هـەر خـۆی حکوومەتـی میـسر لـە دوای بیانووێـك دەگـەڕا بـۆ ئـەوەی سـنوور بـۆ چالاکـی ئیخوانـەکان دابنێـت، ئاخـر حکوومـەت بـە تـەواوی لـەوە گەیشـت ئیـدی ئیخـوان خەریکـە دەبنـە مەترسـییە جدییەکـە لەسـەر کۆمەڵگـەی میـسری و کێشـەکانیش قووڵـتر دەکەنـەوە، بۆیـە دواتـر حکوومەتـی کاتـی میـسر بـە فەرمـی کۆمەڵـەی ئیخـوان موسـلمینی وەك کۆمەڵەیەکـی تیرۆریسـتیی ناسـاند، واتـە قەدەغەکردنـی کـۆی چالاکـی و کۆبوونـەوە و خۆپیشـاندانی ئیخوانییـەکان بەشـێوەیەکی ئاشـکرا، هەڵبـەت ئەمـەش

کاردانـــەوەی ئیخوانەکانـــی بـــە دوای خۆیـــدا هێنـــا و چەندیـــن وڵاتـــی دیکـەش لەبـارەی بڕیارێکـی لـەم شـێوەیە قسـەیان کـرد، گرنگترینیـان ویلایەتـــە یەکگرتووەکانـــی ئەمەریـــکا بـــوو، لـــە بەرانبـــەر بڕیـــاری بـــە تیرۆریســـت ناســـاندنی کۆمەڵـــەی ئیخـــوان موســـلمین لـــە لایـــەن حکوومەتـــی کاتـــی میـــسرەوە، رەتیکـــردەوە ویلایەتـــە یەکگرتووەکانـــی ئەمەریـــکا کۆمەڵـــەی ئیخـــوان موســـلمین بخاتـــە نـــاو لیســـتی گرووپـــە تیرۆریســـتییەکانەوە، بـــەڵام حکوومەتـــی میـــسر هـــەر ســـوور بـــوو لەسـەر ئـەوەی ئـەو کۆمەڵەیـە وەك گرووپێکـی تیرۆریسـتیی لـە نـاو وڵاتـی میـسردا بناسـێت و ئـەو بڕیارەشـی بـە چەندیـن وڵاتـی عەرەبـی راگەیانـد کـە حکوومەتـی میـسر ئیخـوان موسـلمین وەك گرووپێکـی تیرۆریســـت دەناســـێت.

بڕیـاری قەدەغەکردنـی ئیخـوان و بـە تیرۆریسـت ناسـاندنی، نەبـووە هـۆی ئارامـی بـۆ میـسر، بەڵکـو ئامـاژەکان ئەوەمـان پێدەڵێـن بـە هـۆی درێژەکێشـانی بڕیـاری بـە تیرۆریسـت ناسـاندنی ئیخـوان، نائارامییـەکان بـــەردەوام دەبـــن، بەوپێیـــەی ئیخـــوان باڵـــی لـــە زۆربـــەی وڵاتانـــی ناوچەکـەدا بەتایبەتـی وڵاتانـی موسڵماننشـیندا هەیـە و وەك بزواتێکـی ئیســـلامی ســـەیری دەکرێـــت، ئەگەرچـــی زۆربـــەی ســـەرکردەکانی لـــە زیندانـــدان، بـــەڵام ئیخـــوان هـــەر لـــە نـــاو خەڵکـــە و ئەمـــەش واتـــای ئەوەیـــە کۆمەڵگـــەی میـــسری ئارامـــی بـــە خۆیـــەوە نابینێـــت.

کاتێکیـــش محەممـــەد مورســـی، کاندیـــدی ئیخـــوان دەبێتـــە بـــراوەی هەڵبـــژاردن و دواتریـــش ســـەرۆکی میـــسر، ئەمـــە بـــووە جوڵەیەکیـــش بـــۆ ئیســـلامییەکانی باشـــووری کوردســـتان، بەجۆرێـــك زیاتـــر لـــە ئیخوانەکانـــی میـــسر، بـــە دەرئەنجامەکانـــی هەڵبژاردنـــی میـــسر دڵخـــۆش دەبـــن، تـــا ئـــەو ئاســـتەی میدیـــای ئیســـلامی سیاســـیی کوردســـتان، بوونـــە مینبـــەری

ڕێکلامـی بـۆ محەمـەد مورسـی و ئیخـوان.

ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتان بـە هـۆی سـەرکەوتنەکەی مورسـی دەیانویسـت پەیامێکـی سیاسـیش ئاڕاسـتەی دەسـەڵاتدارانی باشـووری کوردسـتان بکـەن، بـەوەی پێگەیـان لـە کوردسـتان بەهێزتـر دەبێـت، بـەوەی پشـتگیری وڵاتـی میـسر، لانکـەی لـە دایکبوونـی ئیسـلامی سیاسـی بەدەسـت دەهێنـن، بـە هـۆی ئـەوەی ئیسـلامییەك دەسـەڵاتی وەرگرتـووە. ئەمـە زۆر بـە ڕوونـی دەرکـەوت، هـەر بۆیـەش هیـچ گومانێـك لـەوەدا نییـە ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتان، بـە سـەرجەم بـاڵ و لـق و پـۆپ و حیزبـەوە، پاشـکۆی فیکـری ئیسـلامی سیاسـیی عەرەبیـن، هـەر کات بتوانـن ئـەو پاشـکۆیەتییە بـە ئاشـکرا جێبەجێدەکـەن، بەڵـێ لەگـەڵ هاتنـی مورسـی و دواتریـش سـڕکردنی دەسـەڵاتی، ڕێـك دەرکـەوت کـە ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی پاشـکۆی ئیخـوان و ئیسـلامی سیاسـیی عەرەبیـن.

دوای ئـەوەی دەسـەڵاتی مورسـی سـڕکرا، ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتانی تـا ئاسـتێك تـووڕە کـرد، تەنانـەت بەیاننامـەی ناڕەزاییـان دەرکـرد، لـە کاتێکـدا لەگـەڵ هاتنـی ئیخـوان بـۆ دەسـەڵات، بـە یـەك وشـەش، ئیخـوان باسـی لـە کـورد نەکـرد لـە پەیوەسـت بـە چارەسـەرکردنی کێشـەی نەتەوەیـی کـورد لـە عێـراق و وڵاتانـی دیکـەی ئیسـلامی، ئـەوەی لـە میدیـای ئیسـلامییەکاندا دەخوێنرێتـەوە، یـان دەخوێندرایـەوە، ئیسـلامی سیاسـیی کوردسـتان هیـچ بایەخێـك بـە پرسـی نەتەوەیـی نـادەن و ئیسـلامیان بـە لاوە پیرۆزتـرە تـا ئـەو خاکـەی لەسـەری دەژیـن!

بەوپێیـەی هەسـتی ئایینـی دژ بـە بنەمـای نەتەوەییـە و لـە ناوخۆشـیدا نەتـەوە و خـاك دەتوێنێتـەوە، بـە بیانـووی ئـەوەی خـودا

لە سەرووی هەموو شتێکەوەیە و هەر بستێکی زەوییش لە هەر شوێنێکدا بێت، هی خودایە و خودای ئیسلامیش خودای تەواوی مرۆڤایەتییە و ئیسلامیش دوایین ئایینی راستەقینەی ئەو خودایەیە و پێغەمبەرەکەشی محەممەد، پەیامبەری راستەقینەی خودایە و بۆ تەواوی مرۆڤایەتیش نێردراوە.

بە درێژایی مێژووی دروستبوونی گرووپ و رێکخراوە فێندەمێنتاڵە ئیسلامییەکان، لە پرۆژەی ستراتیژی ئەو گرووپانەدا ئیسلام وەك راستەقینەترین ئایینی مرۆڤایەتی و محەمەدیش وەك دوایین پێغەمبەری مرۆڤایەتی ناویان هاتووە، ئیدی لەسەر ئاستی جیهان و بەتایبەتی لە لایەن گرووپ و رێکخراوە فێندەمێنتاڵە مەسیحی و یەهودییەکان، ئەم پرۆژە ئیسلامی سیاسییە رەت دەکرێتەوە، کە تەنیا ئیسلام ئایینی سەرەکی مرۆڤایەتی بێت، بەڵکو یەهودییەکان واتە جولەکە لە بەرانبەردا دەڵێن ئێمە یەکەم ئایینی خوداین و پێویستیشە ئێمە ئایینی راستەقینەی مرۆڤایەتی بین! فێندەمێنتاڵی ئیسلامی و یەهودی و مەسیحییش، ناکۆکیی گەورە لە نێوانیاندایە، هەم لەسەر ئەوەی ئیسلامی سیاسی و هەمیش پرۆژەی ئەوان، بەڵام پشکی شێر بەر فێندەمێنتاڵی ئیسلامی دەکەوێت لە دروستکردنی ناکۆکییەکاندا، چونکە ئەوان دەچن لە ناو جەرگەی وڵاتانی مەسیحی کردەی تیرۆری ئەنجامدەدەن و هاووڵاتییانی ئیسلامی لەناو وڵاتی ئیسلامی دەکوژن، بە بیانووی جاهیلبوونەوە، لەژێر کاریگەری فیکری توندڕۆیی سەید قوتب، ئەو فیکرە شەڕانگێزەکەی سەید قوتبیش خەریکە دونیا دووچاری فەوزا دەکات، بەوپێیەی ئێستاش فیکری کافراندنی جیهان لای ئیخوان و سەرجەم گرووپەکانی دیکەی ئیسلامی سیاسیی عەرەبی و کوردی،

بــە زیندوویــی ماوەتــەوە.

بــەوەی باشــووری کوردســتانیش بــەدەر نییــە لــەو کاریگەرییــە نێگەتیڤــەی فیکــری ســەید قوتــب، لــە ئێســتاکەدا خەڵکانێــك لــە نــاو کــورددا پەیدابوونــە، توندتــر لــە قوتــب بیــر دەکەنــەوە و جیهادکــردن بەســەر ســەرکردە و حیزبــە غەیــرە ئیســلامییەکان، وەك پێویســتییەك دەبینــن و بــۆ جیهادکــردن دەچنــە ســووریا و پاڵپشــتیی بــەرەی نــووسرە دەکــەن و دەچنــە پــاڵ گرووپــی تیرۆریســتیی داعــش و قاعیــدە.

لــە کاتێکــدا رۆژئــاوا و باکــووری کوردســتان لــە نــاو ســەخترین دۆخ و قۆناغــی هەســتیاری سیاســیدان، میدیــای ئیســلامییەکانی کوردســتان ئەوەنــدەی ســەرقاڵە یاخــود خەریکــی رووماڵکردنــی هــەواڵ و چالاکــی تونــدڕۆ ئیســلامی و کارەکتــەرە ئیخوانییەکانــن، نیــو هێنــدە ســەرقاڵی ئــەو پرســانە نیــن، کــە تایبــەت بــە کــوردن، بگــرە تــەواو بوونەتــە داردەســتی ئیخوانــەکان لــە باشــوور. هــاوکات هێنــدەی باســی ئۆرشــەلیم و بڕیارەکــەی ترەمــپ دەکــەن، نیــو هێنــدە باســی کەرکــووك و رووداوێکــی وەك ١٦ی ئۆکتۆبــەر ناکــەن، کــە بــە هۆیــەوە کوردســتان ناوچەیەکــی زۆری لەدەســتدا و بــۆ جارێکــی دیکــەش بــە عەرەبکــردن ســەریهەڵداوەتەوە، بــەڵام ئــەوە لای ئیســلامی سیاســیی کــوردی جێــی پرســیار نییــە و تەنیــا چاویــان قودســە و چالاکیــی ئیخــوان دەبینــن.

کۆمەڵــەی ئیخــوان موســلمین لەســاڵی ١٩٢٨ لەســەر دەســتی شــێخ حەســەن بەننــا لــە میــسر دامــەزراوە و لــەو کاتــەوەش بــە هەمــوو شــێوەیەك تەنانــەت بەشــێوازی توندوتیــژی هەوڵــی گەیشــتن بــە دەســەڵاتی داوە و بــۆ ئــەو مەبەســتەش ســڵیان نەکردووەتــەوە لــە دروســتکردنی فــەوزا و ئەنجامدانــی هەوڵــی کــردەی تیــرۆری دژ بــە ســەرکردە میسرییــەکان.

سەید قوتبیش دوای حەسەن بەننا، بە یەکێك لە سەرکردە تیۆرسیۆنە هەرە کاریگەرەکانی فیکری ئیخوانی دادەنرێت و بۆچوون و فەتواکانیشی بوونەتە هۆکاری نانەوەی پشێوی کۆمەڵایەتی و سیاسی لە ناوخۆی میسر و وڵاتانی ئیسلامی و جیهانی، ئەو پێی وابوو جیهان جاهیلبووە، بۆیە جیهادکردن پێویستە بەرانبەر بە جاهیلبوونی جیهان و سیاسییەکانی میسر بە تایبەتی، چونکە ئەو جەهالەتە دژی خودا و ئایینی ئیسلام هاتووەتە ئاراوە، جیهادکردنیش تاکە رێگەی پاراستنی ئایینی ئیسلامە لە چنگ نەیارەکانیدا. سەید قوتب توانی بەو قسانەی سۆزی هەزاران گەنجی جیهادی بە لای خۆیدا رابکێشێت کە ئێستا جیهانیان بە خۆیانەوە سەرقاڵکردووە بە دروستکردنی پشێوی و شێواندنی ئەمنیەتی وڵاتان و کوشتنی خەڵکانی بێ تاوان، تەنیا بە هۆی ئەوەی ئیخوانی نین، یان بەشێوەی ئەوان پابەندی ئایینی ئیسلام نین.

ئیسلامی سیاسی و داعشی فیکری

دەوڵەتـی ئیسـلامی لـە عێـراق و شـام «داعـش» گرووپێکـی تونـدڕۆی فیکـری چەکدارییـە، هەڵگـری فیکـری فێندەمێنتاڵـی ئیسـلامی سیاسـی، سـەلەفی جیهـادی، سـوننەگەراییە، ئـەو گرووپـە سـەرەتا زۆربـەی چالاکییەکانـی لـە ڕێـی توندوتیـژی و بەشـێوەی کوشـتن و سـەربڕین و تەقینـەوە و هێرشـی چەکـداری بـۆ سـەر دامـەزراوە ئاسایشـی و سـەربازییەکان ئەنجامـدەدا، هەندێجاریـش بـۆ دروسـتکردنی تـرس، خەڵکـی بـێ تـاوان دەکەنـە ئامانجـی کـردە تیرۆریسـتییەکانیان، دواتـر سـتراتیژی گەیشـتن بـە ئامانجەکەیـان گـۆڕی بـۆ دەستبەسـەر داگرتـن و مانـەوە لـەو شـوێنانەی کـە داگیـری دەکـەن، وەك داگیرکردنـی پارێزگـەی مووسـڵ لـە عێـراق و ڕەققـە لـە سـووریا.

دوای ئـەوەی لـە سـاڵی ٢٠١٤ ئـەو گرووپـە مووسـڵ داگیـر دەکـەن، دەوڵەتـی خەلافـەت لـەو پارێزگەیـە ڕادەگەیەنێـت و بـەوەش

بــووە گەورەتریــن و مەترســیدارترین گرووپــی تیرۆریســتی، هــاوکات هەلومەرجێکــی ئەوتــۆی هێنایــە کایــەوە شــکۆی مرۆڤــی عێراقــی و ســووری تێکشــکاند و ئاسایشــی ناوچەکەشــی بــە تــەواوی خســتە ژێــر هەڕەشــەی تیرۆریســتان و دوای ســێ ســاڵیش لــە شــەڕکردن لــە دژی ئــەو گرووپــە، لــە لایــەن ئەمەریــکا و هاوپەیمانەکانــی و بــە هــاوکاری هێزەکانــی پێشــمەرگەی کوردســتان و ســوپای عێــراق، ئینجــا لــە مووســڵ دەرکــران و چەکدارانــی ئــەو گرووپــە بــە ناوچــە فراوانەکانــی عێــراق و ســووریادا بڵاوبوونــەوە، بــەڵام جارێکــی دیکــە دەســتیانکردەوە بــە چالاکــی تەقینــەوە و پارتیزانــی، واتــە گەڕانــەوە ســەر ئــەو سرووشــتی کارکردنــەی پێــش داگیرکردنــی مووســڵ، کــە کــردەی تیــرۆری و تــرس و تۆقانــدن و چالاکــی پارتیزانیــان ئەنجامــدەدا.

ســەرهەڵدانی داعــش، رووداوێکــی گــەورە بــوو لــە جیهــان و گرنگــی تایبەتیشــی بــۆ ئیســلامی سیاســی عەرەبــی و کــوردی هەبــوو، بــەوەی ئــەو گرووپــە بــووە هــۆی ئــەوەی جارێکــی دیکــە، شــانە نووســتووەکانی تیرۆریســتان چــالاك ببنــەوە و جورئــەت بــە خۆیــان بدەنــەوە، هــاوکات فیکــری تیــرۆری و توندڕۆیــی ئایینــی گەشــەی کــردەوە، وەك چــۆن مــاری ســڕ چــالاك دەبێتــەوە، ئەوهــا ئــەو فیکــرە توندڕۆییــە بــە هــۆی داعشــەوە کەوتــەوە چالاکــی و بــە ئاشــکراش گوتــاری داعشــیانە لەســەر ئاســتی کۆمەڵگــەی موســڵمانی هەســتی پێدەکــرا، ئەگەرچــی هەمــوو کــەس هەســتی بــەو گوتــارە نەدەکــرد، چونکــە داعــش گرووپێکــی تیرۆریســتین و ئەندامانــی لــە لایــەن دامودەزگــەی ئەمنییــەوە دەســتگیردەکرێن، بــەڵام ســەرباری ئــەوە، دەیــان مــەلا و کارەکتــەری ئیســلامی قســە و گوتارەکانیــان لــە خزمەتــی فیکــری داعشــی کەوتنــەوە، مــەلای لــە نموونــەی مــەلا شــوان لــە هەولێــرەوە

خـۆی گەیانـدە نـاو داعـش و سـووکایەتی بـە کـورد کـرد، هـاوکات مـەلای دیکـەی کـوردی لـە نموونـەی ئیسـماعیل سووسـەیی، بەیعەتـی بـەو گرووپـەدا، ئەمـەش بـە گوتـەی خـۆی، دوای ئـەوەی لـە لایـەن ئاسایشـی هەولێـرەوە دەسـتگیر دەکرێـت و پاشـان لـە دان پێدانانێکـی بڵاوکـراوەی ئەنجوومەنـی ئاسایشـی هەرێمـی کوردسـتان، سووسـەیی لەسـەر شاشـەکان داعشـبوونی خـۆی ڕاگەیانـد و باسـی لەوەشـکرد کـە چۆنچۆنـی بەیعەتـی بـە داعـش و ئەبوبەکـری بەغـدادی داوە.

ڕاسـتە داعـش وەك گرووپێکـی چەکـدار نـاسرا، بـەڵام خـۆی پڕۆژەیەکـی فیکـری توندڕۆیـی ئیسـلامی سیاسـیی عەرەبییـە، ئـەو پـڕۆژە لەمێژینەیـەی دەیـەوێ دەوڵەتـی خەلافەتـی ئیسـلامی زینـدوو بکاتـەوە، داعـش هـات و ئـەوەی کـرد، بـەڵام هاوپەیمانـی جیهانـی ئـەو خەونـەی لـە گۆڕنـان، ئەگینـا کۆمەڵگـەی ئیسـلامی بـە هـۆی ئـەو ژینگـە لەبارەیـەوە بـۆ لەخۆگرتنـی گرووپـە تیرۆرییـەکان، ڕەنگـە ئـەو دەوڵەتـە خەلافەتیـەی قبـووڵ بکردایـە و وەك ئەمـری واقیعیـش هەڵسـوکەوتی لـە تەکـدا بکردایـە، بـەڵام چونکـە هاوپەیمانـی جیهانـی ترسـی گەورەیـان لـەو گرووپـە هەبـوو، ئیـدی ڕێیـان لـە گەشـەکردنی گـرت.

سـەرەتای چالاکـی، یاخـود دروسـتبوونی دەوڵەتـی ئیسـلامی داعـش، دەگەڕێتـەوە بـۆ سـاڵانی ٢٠٠٢-٢٠٠٣ کـە ئەبـو موسـعەب زەرقـاوی دایمەزرانـد، لـە شـێوەی گرووپێکـی زۆر بچووکـدا بـوون، دوای ئەویـش واتـە دوای زەرقـاوی، ئەبـو عومـەر بەغـدادی بـووە سـەرکردەی بـاڵای دەوڵەتـی ئیسـلامی لـە عێـراق و شـام، دواتـر ئەبـو بەکـر بەغـدادی سـەرکردایەتی بـاڵای داعشـی گرتەدەسـت و لـە هـەردوو وڵاتـی عێـراق و سـووریا، چالاکـی دەسـتپێکرد، سـەرەتا نزیکایەتـی باشـتر

وایـه بگوتـرێ جۆرێـك لـه تێکەڵاویـی لـه نێـوان داعـش و رێکخـراوی تیرۆریسـتی ئەلقاعیـده هەبـوو، بەتایبەتـی لـه چوارچێـوەی ئـەو کـرده تیرۆریسـتییانەی لـه عێـراق و سـووریادا ئەنجامـدەدران، دواتـر بـه هـۆی ململانێـی ناوخۆیـی بەتایبەتـی لـه نێـوان ئەبـو بەکـری بەغـدادی سـەرکرده و خەلیفـەی داعـش و ئەیمـەن ئەلزەواهیـری سـەرکرده و خەلیفـەی ئەلقاعیـده، کـه دوای کوژرانـی ئوسـامه بنلادن بـوو، بـه سـەرۆکی رێکخـراوی قاعیـده، ئـەو دوو گرووپـه لـه یەکـتری دوور کەوتنـەوە، بگـره کەوتنـه قسـەگوتنیش بـه یەکـتری و تەنانـەت رەتکردنـەوەی کاری یەکـتری بـه روونـی رەنگیدایـەوە.

بـه هـۆی شکسـتی سـوپای عێـراق و سـوپای سـووریا لـه سـاڵی ٢٠١٤ لـه بەرانبـەر داعـش، ئـەو گرووپـه رۆژ لـه دوای رۆژ، هەیمەنـەی سـەربازی زیاتـری پەیـدا کـرد و بـه جـدی بـووه مەترسـی لەسـەر لەناوچەکـە، بەتایبەتـی لـه سـاڵی ٢٠١٥ بـه دواوه، دوای ئـەوەی مووسـڵی بـه تـەواوی کەوتـه ژێردەسـت، ئینجـا هێرشـیانکرده سـەر هەرێمـی کوردسـتان، رەنگـه ئـەم هێرشـه لـه مێـژوودا بـه یەکـەم هـۆکاری شکسـتی داعـش دابندرێـت، کـه بـووه هـۆی گرێدانـی هاوپەیمانێتـی جیهانـی دژی ئـەو گرووپـه و هـاوکات هاوکارییکردنـی هێـزی پێشـمەرگه و سـوپای عێراقیـش لـه لایـەن وڵاتانـی هاوپەیمانـەوە، وایکـرد پێشـڕەوییەکانی بوەسـتێت، بەتایبەتـی لەناوچـه عەرەبییـه سـوننەکان، لـەو رۆژەوه کـه داعـش هێرشـی کـرده سـەر هەرێـم، بـەرەی هاوپەیمانـی زیاتـر مەترسـی ئـەو گرووپەیـان بـۆ روون بـووەوە.

لـه دوای دەرکەوتنـی و دەستبەسـەرداگرتنی چـەك و جبەخانـەی چەنـدان فیرقـەی سـوپای عێراقـی لـه مووسـڵ و رەققـەی سووریاشـدا، ئیـدی داعـش لـه رێکخراوێکـی بچووکـی فێندەمێنتاڵـی تیرۆریسـتییەوە،

بــووە هێزێکی گــەورەی تیرۆریســتیی لــە ناوچەکــە و بایەخــی میدیاکانــی جیهانیشــی بــۆ خــۆی کێشــکرد. واتــە داعــش لــە ڕێکخراوێکــی بچووکــەوە، بــووە ڕێکخراوێکــی تیرۆریســتی جیهانــی، بــە هێزبوونــی ئــەو گرووپــە بچووکــە تیرۆریســتییە، کــە ســەرەتا جارجــارە کردەوەیەکــی تیرۆریســتییان لــە شــارەکانی عێراقــدا ئەنجامــدەدا، هۆکارەکــەی بــۆ زیندووکردنــەوەی هەســتی تایەفــی و شــەڕە مەزهەبییــەکان و پەراوێزخســتنی بەشــێکی زۆر لــە عێراقییــەکان، لــە لایــەن دەســەڵاتدارێتی حکوومەتــی ئەوکاتــی عێــراق بــە ســەرۆکایەتی نــووری مالیکــی دەگەڕێتــەوە، لــەوەی نەیتوانــی یــان نەیدەویســت سیاســەتێکی دروســت بــۆ عێراقییــەکان پەیــڕەو بــکات، هــاوکات شکســتی ســوپاکەی و هەڵاتنــی ئــەو لەشــکرە گەورەیــەی عێراقییــەکان بــە جۆرێــك لــە مــاوەی چەنــد کاتژمێرێکــدا مووســڵ و ناچەیەکــی فراوانییــان بــۆ داعــش چــۆڵ کــرد و هەرچــی چــەك و تانــك و زرێپۆشــی پێشــکەوتووش هەبــوون، کەوتنــە دەســت داعــش، ئەمــەش هــاوکات بــوو خــودی گرووپەکــە پێشــبینی شکســتێکی لــەم جــۆرەی ســوپای عێراقییــان نەکردبــوو، هــەروەك دواتــر ســەرچاوە زانیارییــەکان ئاشــکرایان کــرد، ســەرەتا داعــش ویســتبووی چەنــد چالاکییــەك لــە مووســڵ ئەنجامبــدات، بــەڵام کاتێــك هەســت دەکات شــارەکە بەرگــری تێــدا ناکرێــت و ســوپاش خەریکــی هەڵاتنــە، ئیــدی دەستبەســەر تــەواوی دامەزراوەکانــدا دەگیرێــت.

لــە لایەکــی تریشــەوە نــووری مالیکــی کەوتبــووە دژایەتیکردنــی هەرێمــی کوردســتان و لــە ناوخــۆی عێراقیشــدا ســوننەکانی دەچەوســاندەوە. بەگشــتی دۆخــی ئەمنــی و کۆمەڵایەتــی و ئایینــی و ئابــووری لەباربــوون بــۆ ئــەوەی داعــش لــەو ژینگەیــەدا ســەرهەڵبدات.

مەســعود بارزانــی، ســەرۆکی ئەوکاتــی هەرێمــی کوردســتان، دوای

کەوتنی مووسڵ، رایگەیاند، کە بە مالیکی گوتووە مەترسی تیرۆر لە ئارادایە، مالیکیش لە وەڵامیدا گوتویەتی تۆ چاودێری هەرێمی کوردستان بکە، خەمی ئەولایەت نەبێت.

دیارە ئەم هۆشدارییەی بارزانی لە کاتێکدا بووە کە نێوانی هەرێمی کوردستان و حکوومەتی بەغدا خۆش نەبوو، رەنگە ئەمەش هۆکارێك بووبێت لەوەی مالیکی بایەخی بەو هۆشدارییەی بارزانی نەداوە، تا ئەوکاتەی شکستی سوپاکەی لە ماوەی کاتژمێرێکدا دەبینێت، بە جۆرێك ئەوەی خۆی رادەستی داعش کرد، ئەوا گیرا و کوژرا، ئەوەی دیکەشان بە بەرچاوی جیهانەوە ناوچەکەیان چۆڵکرد و چەك و تەقەمەنییەکانیان لە دوای خۆیاندا فڕێدا و بەم شێوەیەش داعش بە هۆی سوپا شکستخواردووەکەی نووری مالیکی کە دەرئەنجامی سیاسەتە هەڵەکانی خودی مالیکی بوو، ناوچەیەکی فراوان و جبەخانەیەکی زەبەلاحی عێراقی کەوتە دەست.

لە لایەکی ترەوە سوننەی عەرەب لە حکوومەتی عێراق بێ ئومێدببوون و بە دوای بەدیلدا دەگەڕان، تا وەك گوشارێك بەرانبەر مالیکی بەکاری بهێنن، لەم هەلومەرجەشدا رێکخراوی تیرۆریستی داعش بە پاڵپشتیی بەشێکی زۆر لە خەڵکە نارازییەکەی عەرەبی سوننە سواری شەپۆلی نارەزاییەکانی ناوچەی سوننە بوون، کە دواتر وەك دەرفەتێك لەبەردەم گەشەی داعشدا قۆسترایەوە، ئەگەر تا ئەوکات عەرەبی سوننە لەسەر حەقبوون و ئەوەی داوایان دەکرد، مافی خۆیان بوو، بەڵام بە هۆی تێکەڵبوونی بەشێکیان بە داعش، ئیدی مافی ئەوان، وەك خۆی نەمایەوە و چووە چوارچێوەی کردەوەی تیرۆریستی.

قسـەکردن لەسـەر داعـش و ڕێکخـراوە توندڕۆکان بـە گشـتی، زۆر ئاڵـۆزە، دەبـێ لـە دیدگـەی جیـاوازەوە سـەرنج بدرێـن و کـردەوە و هەنـگاو و ئامانجەکانییـان بـۆ خەڵـك روون بکرێتـەوە، هـاوکات پێویسـتە داعـش بەسـەر دوو فۆڕمـدا دابـەش بکەیـن، داعشـی چەکـدار و داعشـی فیکـری، زۆربـەی خەڵکـی کوردسـتان و عێـراق و جیهانیـش ئەوکاتـە داعشـی بـە تـەواوی ناسـی کـە مووسـڵ و ڕەققـە داگیـر دەکـەن و هێـرش دەکەنـە سـەر کوردسـتان، ئەگینـا وەك ئامـاژەی بـۆ کـرا، داعـش دەمێـك بـوو، وەك فیکـر بوونـی هەبـوو، بـە ئەنجامدانـی کـردەوەی تیرۆریسـتی بچـووك، بـەڵام لـە دەرفەتێـك دەگـەڕان تـا پرۆسـەی چەکـداری ئەنجامبـدەن، ئەوەبـوو ئـەو دەرفەتەیـان هاتـە پێـش.

هـەروەك باسـکرا بارۆدوخـی ناسـەقامیگری عێـراق بەتایبەتـی و سـووریا و هەندێـك وڵاتـی عەرەبـی دیکـە، ڕێگەخۆشـکەربوون تـا داعـش جوڵانـەوەی چەکـداری ئەنجامبـدات، یـان بیباتـە قۆناغێکـی تـرەوە، گرتنـی مووسـڵ و ڕەقـە قۆناغێکـە بـە هێزبوونـی داعـش لـە رووی چەکـداری دەگەیەنێـت، بـۆ عێـراق شـوورەیی بـوو، داعـش سـێجار سـاڵیادی خـۆی لـە مووسـڵ بکاتـەوە، لـە کاتێکـدا عێـراق دەوڵەتـە و فڕۆکـە و تانـك و سـوپایەکی زەبەلاحیشـی لەبـەر دەسـتدابوو، بـەڵام هـۆکاری تایەفـی و ململانـێ و ناعەدالەتییـەکان وایـان کـرد، عێـراق توانـای لاواز بێـت بەرانبـەر بـە داعـش.

هەرێمـی کوردسـتان توانـی تـا ئاسـتێکی بـاش داعـش لاواز بـکات، بـە دوورخسـتنەوەی هەڕەشـە چەکدارییەکانـی لەسـەر کوردسـتان، بـەڵام مەترسـی داعشـی فیکـری، مەترسـییەکی دیکەیـە و دەبـێ بـە هەنـدی وەربگرێـت، چونکـە خەڵکانێـك هـەن، ئەگەرچـی بـە ئاشـکرا

پاڵپشـتیی داعـش ناکـەن، بـەڵام کـۆی بیرکردنـەوە و هەڵسـوکەوتییان جیاوازییەکـی ئەوتـۆی لەگـەڵ ئـەو داعشـەی لـە مووسـڵ و حەویجـە دابـوون نییـە، تەنیـا ئـەوە نەبێـت، ئـەوەی لەناوخۆدایـە، واتـە داعشـی فیکـری بەشـێوازی خـۆی هەڵسـوکەوت دەکات، دواتـر ئـەو هەڵسـوکەوتەی بـە خزمەتـی فیکـری داعشـی دەکەوێتـەوە، لـە ئەگـەری بنیاتنانـی دەوڵەتەکـەی داعشـیش دەبێتـە بەردێـك و دەخرێتـە سـەر بەردێـك.

هـەر لـە سـەروبەندی دەرکەوتنـی ئـەو گرووپـەدا، هیـچ پڕۆژەیەکـی فیکـری بـۆ رووبەڕووبوونـەوەی فیکـری داعشـی نەخرایـەڕوو، یانـی داعـش تەنیـا لـە یـەك رەهەنـدەوە سـەیری کـراوە، ئەویـش بۆردوومـان و تێکشـاندنی بـەرەی سـەنگەری ئـەو گرووپـە بـووە، واتـە سـتراتیژی ئەمەریـکا و هەرێمـی کوردسـتان و عێراقیـش تەنیـا شـەڕی چەکـداری بـووە دژی داعـش، بـەڵام لـە رەهەندێکـی دیکـەوە، ئـەو گرووپـە ئێسـتاش بەردەوامـن لەسـەر چالاکـی فیکـری و هێشـتاش گەورەتریـن مەترسـین بەسـەر بـاری دەروونـی کۆمەڵگـە ئیسـلامییەکان، بـەوەی ئێسـتاش مەترسـی و ئەگـەری ئـەوەش زۆرە بتوانـن دروسـت ببنـەوە، واتـە لـە رووی چەکداریشـەوە هەنـدێ ناوچـەی عێـراق بگرنـەوە، بـە هـۆی ئـەوەی لـە رووی فیکرییـەوە ئـەو گرووپـە لاواز نەکـراوە، تەنیـا شـەڕی چەکـداری لـە بەرانبـەردا ئەنجامـدراوە و بۆیـەش لـە رووی فیکـری وەك خـۆی ماوەتـەوە و چالاکـی فیکـری و مەترسـی فیکـری داعشـیش هەمیشـە لـە ئـارادا دەبـن، بـە هـۆی لەباربوونـی ژینگـەی کۆمەڵایەتـی ناوچـە موسـڵمانییەکان.

مەترسـی فیکـری داعشـیش زۆر ترسـناکتر و جدیـترە لـە هەڕەشـەی داعشـی چەکـدار، بەپێـی ئـەوەی داعشـی فیکـری کار لەسـەر

شـۆرینەوەی مێشـکی تـاك دەکات و دەچێتـە نـاو مزگـەوت و قوتابخانـە و ماڵـەکان و زانکـۆ و مارکێتەکانـەوە و بـە هێواشـی شـانەکانی گەشـە دەکات و دواجاریـش کاریگەرییەکانـی دەردەکـەون.

ئـەو ئەرکـەی دەکەوێتـە سەرشـانی حکوومـەت و رۆشـنبیران و دامـەزراوەی پەروەردەیـی و زانکـۆ و میدیـای کوردسـتانیش، زۆر قورسـترە لـەو ئەرکـەی کەوتووەتـە سەرشـانی هێـزی پێشـمەرگە و هێـزە ئەمنییـەکان، بـەوەی داعشـی فیکـری لـە تەکـمان دایـە، دراوسـێمانە، لـە مارکێتەکانـدا لەگـەڵ ئێمـەدا شـت دەکـڕن و لـە شەقامەکانیشـدا پیاسـە دەکـەن، سـوودمەند دەبـن لـە خزمەتگـوزاری کۆمەڵایەتـی و تەندروسـتی و تەکنەلـۆژی و زانسـتی و ئابـووری و هەتـا لـە زانکۆکانیشـدا بڕوانامـەی بـەرز بەدەسـت دەهێنـن، راسـتە بـە ئاشـکرا نابیندرێـن، بەڵکـو لەژێـر پـەردەی دینـداری و هەڵسـوکەوتی نزیـك لـە ئایینییـەوە کار بـۆ ئامانجەکانیـان دەکـەن، بـە سـوود وەرگرتـن لـە شـۆرینەوەی مێشـکی خەڵکـی سـادە و دواتـر ئاشـناکردنیان بـە گرووپـە تیرۆریسـتییەکانی وەك داعـش و قاعیـدە و بـەرەی نـووسرە و ئیسـلامی سیاسـی بـە گشـتی.

هۆشـیارکردنەوەی تـاك لـە رووی فیکـری، گرنگێتـی زۆری بـۆ رێگریکـردن لـە تەشـەنەکردنی فیکـری تونـدڕۆی داعشـی هەیـە، کـە بووەتـە هەڕەشـەیەکی جـدی لەسـەر جیهـان و بەتایبەتـی وڵاتانـی ناوچەکـە، ئەگـەر داعـش جارێـك بـۆ عێـراق هەڕەشـە بووبێـت، ئـەوا دووجـار بـۆ هەرێمـی کوردسـتان هەڕەشـەیە و مەترسییەکانیشـی زیاتـر دەبـن، هـەم بـە هـۆی ئـەوەی عێـراق دەوڵەتـە و دەتوانێـت بـە مەبەسـتی رووبەڕووبوونـەوە کەرەسـتە و چەکـی پێشـکەوتوو بکڕێـت، هەمیش لـە عێراقـی ئێسـتادا کـەس بایـەخ بـە ژیانـی مـرۆڤ نـادات،

ئەوەتا رۆژانە مرۆڤی عێراقی بە بەرچاوی دەسەڵات و حکوومەت و هێزە ئەمنییەکانەوە دووچاری کوشتن و ماڵوێرانی و ئاوارەیی و دەربەدەری دەبنەوە، کەچی سەرکردە عەرەبییە عێراقییەکان خۆیان بە گەندەڵی و بازرگانی و شتی لاوەکییەوە سەرقاڵ کردووە، بگرە زیاتریش بوونەتە هۆی ئاڵۆزترکردنی دۆخەکە بە دنەدانی توندڕۆ مەزهەبییەکان و دروستکردنی هێزی میلیشیایی مەزهەبی لە شێوەی حەشدی شەعبی و گرووپی چەکداری فڵانە سەرکردە و فیسار مەرجەعی ئایینی و ئەم سەرۆك عەشیرەت و ئەو سەرکردەی سیاسی.

جەنگی فیکری دژی فیکری فێندەمێنتاڵیزمی داعشی، گرنگترین هەنگاوێکە دەبێ بەرانبەر ئەو گرووپە فیکری و چەکدارییە بندرێت، ئەو جەنگە فیکرییە پێویستە حکوومەت بە بەرنامە و پاڵپشتیی میدیا و رۆشنبیرانی سێکۆلار و نەتەوەیی بیخاتە ئەولەویەتی کارکردنی خۆی، وەك هەستکردن بە هەڕەشە و مەترسییەکانی فیکری فێندەمێنتاڵییەتی ئەو گرووپە تیرۆریستییەی بە ئاشکرا جەنگی دژی ئایندەی کوردستان راگەیاندووە و فەتوای جیهادی بەسەر هەرێمی کوردستانداوە بە سوودوەرگرتن لە فەتواکەی سەید قوتب، گوایە جیهان جاهیلبووە و دەبێ جیهادی بەسەردا بکرێت، ئاخر هەرێمی کوردستان لە روانگەی داعشی فیکری و چەکدارەوە سەر بە بلۆکی رۆژهەڵاتییە و دەبێ شەڕی ئەو بلۆکە بکرێت و لە جێی ئەو حکوومەت و دەسەڵاتانەشدا، دەسەڵاتی خەلافەتی هاوشێوەی ئەوەی لە مووسڵ و رەقەدا رایانگەیاند، پەیڕەو بکرێت و کۆی سیستەمی کۆمەڵگە و دەسەڵات و حکوومەتیش بە ئارەزووی فیکری داعشی بەڕێوەببردرێن، کەوایە

داعــش دووجــار مەترســییە، جارێــك مەترســی ئــەو داعشــەی لەســەر پشــتی تانکەکانــەوە هێــرش بــۆ ســەر ســەنگەرەکانی پێشــمەرگە دەهێنێــت و جارەکــەی تــری، بــە هــۆی بڵاوکردنــەوەی ئــەو کولتــوور و فیکــرە فێندەمێنتاڵییــە داعشــییەی لــە ناوخــۆی شــارەکاندا ئیشــی لەســەر دەکات لــە رێــی بەشــێك لــە مینبــەری مزگــەوت و مــەلای توندڕۆی ئیســلامی سیاســی و بــە ســوودوەرگرتن لــە بوارەکانــی تەکنەلۆژیــا، بــە بڵاوکردنــەوەی دەنگــۆی ئــەوەی گوایــە ئیســلام مەترســی لەســەرە، لــە کاتێکــدا خــودی داعــش و هاوشــێوەکانیان مەترســین بەســەر ئیســلام.

هــەر وەك پێشــتر گوتــرا دەکــرێ داعــش بەســەر دوو فۆڕمــدا دابەشــبکەین، داعــش وەك فیکــر و وەك چەکــدار، ســەرەتا داعــش وەك فیکــر ئامادەگــی هەبــوو، ئەگەرچــی ئــەو فیکرەیــە بەهەنــد وەرنەگیــرا و وەك گاڵتەکردنێکیــش دەیانگــوت، دەوڵەتــی بــە نــاو ئیســلامی، ئەمجــۆرە لــە بەســووك ســەیرکردنەی داعــش، لــە لایــەن سیاســی و رۆشــنبیرە عەرەبییــە عێراقییــەکان، ئەنجامەکــەی ئەوەبــوو کــە داعــش ســەرەتا لــە رووی فیکرییــەوە چــووە قوڵایــی ناوچــە ســوننییەکان و ســواری شــەپۆلی نارەزایــی شــەقامی ســوننەی عەرەبــی بــوو، لــە موســڵ و چەنــد ناوچەیەکــی دیکــەی تــژی بــە ناڕەزایــی جەمــاوەری و مەزهەبــی، بەتایبەتــی لــە ســەردەمی نــووری مالیکــی کــە رۆڵــی بــاڵای هەبــوو لــە تۆخکردنــەوەی ناڕەزایــی و ناعەدالەتییــە کۆمەڵایەتییــەکان و بایەخــدان بــە فیتنــەی تایەفەگــەری و مەزهەبگــەری لــە نــاو پێکهاتەکانــی عێرقــدا تــا دواتــر بوونــە گرووپــی چەکــدار، مالیکــی تەنیــا لــەوەدا ســەرکەوتوو نەبــوو، تــا بتوانێــت کوردیــش بخاتــە نــاو ململانێــی مەزهەبــی، بــەڵام کاتێــك داعــش لــە رووی فیکرییــەوە بــە ســوودوەرگرتن لــە ژینگــەی لەبــاری ناوچــە ســوننییەکان و ئاڵۆزییەکانــی ســووریا و

بەهاری عەرەبی گەشەی کرد و ئیدی هەڵبژاردەی چەکداریش بووە ئامانجی بەدیهێنانی خەونەکەیان لە تێکدانی سنوورەکان و کۆکردنەوەی کۆمەڵگەکان لە چوارچێوەی یەك دەوڵەتی خەلافەتی لەسەر بنەمای مەزهەبی و سوننەگەرایی و توندڕۆیی و ئازاردانی غەیرە موسڵمانەکان و ئەو موسڵمانانەی وەك ئەوان بیر ناکەنەوە.

ئەوەی گرنگە هەڵوەستەی لەسەر بکرێت، ئیشکردنە لەسەری داعشی فیکری لە کوردستان، بەڕاستی جۆرێك بێسەروبەری لە کوردستان بەدی دەکرێت، لەوەی هەر کەسە و بە ئارەزووی خۆی رێکلام بۆ فیکری داعشی دەکات، راستە زۆربەی لەسەر زار باسی قارەمانێتی پێشمەرگە دەکات و دژی داعش قسە دەکات، بەڵام ئەوە هیچ دڵخۆشکەر نییە، چونکە لە جەوهەردا بە هۆی ئیشکردن لەسەر پەروەردەکردنی نەوەیەکی هاوفیکری داعشی لە لایەن گرووپ و تەیاری ئیسلامی توندڕۆوە، بەشێوەی نهێنی ئەگەری سەرهەڵدانی گرووپی داعشی فیکری لە ناوخۆی کوردستاندا نزیکە و ئەمەش کارەسات دروست دەکات، ئەو فیکرەی داعشییە، واتە داعشی فیکری لە باشووری کوردستان بە ئاشکرا هەستی پێدەکرێت و وەك مەترسییەکیش دەبینردێ، بەوەی لە ماوەیەکی تردا وەك بۆمبێك بتەقنەوە، راستە ئەو گرووپانە واتە داعشی فیکری، راستەوخۆ بانگەشە بۆ داعشبوون ناکەن، بەڵام بە قسە و هەڵسوکەوتییان لە ناو کۆمەڵگە، هەمان کردەوەکانی داعش ئەنجامدەدەن و خەریکی بڵاوکردنەوەی فیکری داعشن.

قسەکردن لەسەر رێکخراوی تیرۆریستی دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام «داعش» بۆ کورد گرنگترین پرسێکە، بەوپێیەی هاوسنوورین لەگەڵ ناوچەی سوننەنشین و ئەو گرووپەش، واتە

داعــش بەشــێوەیەکی توندڕۆیانــە ســوننەچێتی و عەرەبچێتــی دەکات و بووەتــە گەورەتریــن مەترســی بەســەر ناوچــەی عەرەبــی سوننەنشــین و لــە بەرانبەریشــدا، ئەگەرچــی هەمیشــە ئاڵــۆزی و ململانــێ مەزهەبییــەکان لــە ناوچــە عەرەبییــەکان لــە بــرەودان، بــەڵام هیــچ گومــان لــەوە دانییــە، ئەگــەر ئــەو ئاڵۆزییانــە بەردەوامیــان هەبێــت، هەرێمــی کوردســتانیش بــە هــۆی نزیکــی ســنوورەکەیەوە زیاتــر دەکەوێتــە ژێــر هەڕەشــەی داعشــی فیکــری بــە پاڵپشــتیی ئیســلامی سیاســیی کــوردی.

ئامانجــی ســەرەکی گــرووپ و ڕێکخــراوە سیاســییە ئیســلامییەکان لــە جەوهــەردا لەگــەڵ داعــش یــەك ئامانجــە، بــەڵام بــە هــۆی هەســتیاری قۆناغەکــە بــە میکانیزمــی جیاوازتــر لــە داعــش کار دەکــەن، ڕەنگــە ڕۆڵ لــە نێوانیانــدا دابــەش کرابێــت بــۆ گەیشــتن بــە ئامانجەکەیــان، هەندێکیــان تەنیــا لەســەر شــێوازی پەروەردەیــی خەڵــك لــە خۆیــان کــۆ دەکەنــەوە، بــۆ نموونــە دەچنــە نــاو ناخــی خەڵکانــی ســادە و چالاکییەکانیــان دەبەنــە نــاو زانکــۆ و قوتابخانــە و مزگەوتــەکان و گونــدەکان و لــە ڕێــی گوتــاری فێندەمێنتاڵیبیانــەی ئەوتــۆوە کــە خەڵــك قەناعەتیــان پــێ بــکات، هەندێکــی تریــان ئیســلام بەکاردێنــن وەك کەرەســتەیەك بــۆ بەرژەوەنــدی خۆیــان، بــۆ نموونــە بــەردەوام دەڵێــن ئیســلام لــە مەترســیدایە و پێویســتە داکۆکــی لــێ بکرێــت، ئەمجــۆرە گرووپانــە زیاتــر وەك حیزبــی سیاســی خۆیــان نمایشــکردووە و زۆرجاریــش دەچنــە پەرلەمــان و نــاو حکوومەتەکانــەوە، بــەڵام ئامانجــی ســەرەکی ئــەو گرووپــە ئیســلامییانە، بەتایبەتیــتر داعــش زیندووکردنــەوە یاخــود دامەزراندنــی خەلافەتێکــی ئیســلامییە لەســەر بنەمــای مەزهەبگــەرای ســوننە و ئازاردانــی شــیعەکان و ســەپاندنی هەیمەنــەی ســوننەگەرێتی بەســەر کــۆی ناوچەکــە.

لەگـەڵ گەشەسـەندی زیاتـری ئـەو گرووپـەش، ئیـدی ژیانـی خەڵـك هاوشـێوەی هاووڵاتییانـی ئەفغانسـان دەكەوێتـە مەترسـی، بـە دەسـت تونـدڕۆی ئیسـلامی سیاسـی، لەگـەڵ دروسـتكردنی كیانـی خەلافەتـی ئیسلامیشـدا لەسـەر بنەمـای توندڕۆیـی مەترسـی جدیـتر بـۆ شـوێنانی دیكـەش چڕدەبێتـەوە، بەتایبەتـی هەرێمـی كوردسـتان، بەوپێیـەی نزیكتریـن شـوێنێكە كـەوا داعشـی فیكـری تێـدا باڵادەسـتە.

داعـش پێـش ئـەوەی تەنیـا گرووپێكـی چەكـداری بـن، بێگومـان گرووپێكـی فیكریـن و دەبـێ شـەڕی فیكریـان لـە بەرانبـەردا بكرێـت، بـەوەی ئـەو گرووپـە خۆیـان خزاندووەتـە نـاو كۆمەڵگـە و كاریگـەری قووڵیشـیان لەسـەر خەڵكـی دانـاوە، تەنانـەت كـۆی حیـزب و گرووپـە ئیسـلامییەكانیش ناتوانـن بـە تـەواوی خۆیـان لـەو گرووپـە بێبـەری بكـەن، تەنانـەت تـا ئێسـتا ناتوانـن بڵێیـن داعـش تونـدڕۆ و تیرۆریسـتن، نـەك نێوانیـان لەگـەڵ ئـەو گرووپـە تێكبچێـت، راسـتە بـە ئاشـكرا باسـی ئـەو پەیوەندییـە ناكـەن كـە لـە نێـوان ئـەوان و داعشـدا هەیـە، بـەڵام لـە رووی عاتیفـەی ئایینـی، بێشـك پەیوەنـدی قـووڵ لـە نێـوان داعـش و هـەر حیزبێكـی دیكـەی ئیسـلامی سیاسـی هەیـە، بـە حیزبـە ئیسـلامییە كوردییەكانیشـەوە، داعـش لـە تـەك باڵـە سـەربازییەكەی، هـاوكات ئایدۆلۆژیایەكـی فیكـری ئیسلامیشـە، وەك چـۆن ئیخوانیـش فیكرییـە، ئەوهـا داعشـیش فیكرییـە و ئیسـلامییەكانیش پێـوەی پابەنـد دەبـن.

ئیسلام و توندوتیژی

سـەرهەڵدانی ئایینـی ئیسـلام پێـش هـەزار و چوارسـەد سـاڵ، ئەوەنـدەی مەبەسـت لێـی بـرەودان بـووە بـە بازرگانـی کاڵا و فریودانـی مـرۆڤ، بەپێچەوانـەوە بـۆ خزمـەت و هۆشـیارکردنەوەی کۆمەڵگـەی ئەوکاتـی بیابانـی عەرەبـی و مرۆڤایەتـی نەهاتـووە، لەگـەڵ سەرهەڵدانیشـیدا، ناکۆکیـی قووڵیشـی هێناوەتـە نـاو گەلالـی ناوچەکـە و بەجۆرێکیـش ئـەوەی لەژێـر گوشـاری شمشـێر و لەشـکری ئیسـلامیدا بـووە بـە ئیسـلام، ئـەوە باشـە، ئەگینـا ئەوانـی دیکـە ئەشـکەنجەدراون و کـوژراون و کۆیلەکـران.

تەنانـەت لـە نـاو حەرەمسـەرا و دیوەخانـی کاربەدەسـتانی ئیسـلامی، بـە هـەزاران کـچ و ژنـی کۆیلـە هەبـوون و بـە هەمـوو شـێوەیەك خرابوونـە خزمەتـی کاربەدەسـت و پیاوانـی ئیسـلامی، تەنیـا لـە نـاو کۆشـکی سـوڵتان سـولێمانی قانوونـی، سـەدان کچـی کۆیلـە

هەبـوون کـە بـە دیـاری بـۆ سـوڵتان و کوڕەکانـی هێندرابـوون، یـان لـە بازاڕەکانــدا کڕدرابــوون و زۆربەشــیان غەیــرە موســڵمان بــوون، لەبــەر ئــەوەی نەدەکـرا موسـڵمان وەك کۆیلەیـەك لـە حەرەمسـەرادا بێـت. ئەمـە سـەرباری ئـەوەی سـوڵتان دەسـەڵاتی رەهـای هەبـوو لـە کوشـتن و ئەشـکەنجەدانی هـەر کەسـێك کـە خـۆی ئـارەزووی لێـی بووایـە، بەبـێ هیـچ سـڵەمینەوەیەك.

کەوایــە ئیســلام لەگــەڵ ســەرهەڵدانیدا نــەك هــەر کۆیلایەتــی ســەردەمی پێــش خــۆی کۆتایــی پێنەهێنــا، بگــرە رەواجیشــی پێــدا و بــە ئاشــکرا کڕیــن و فرۆشــتن بــە مرۆڤــەوە دەکــرا، تــا ئەوکاتــەی بــە هــۆی گۆڕانــکاری کۆمەڵایەتــی و کاتــەوە، ئــەو دیاردەیــە بــە هێواشــی کاڵبــووەوە تــا دواییجــار کــە دەوڵەتــی حەلافــەت لــە تورکیــا لەســەر دەســتی کەمــال ئەتاتــورك کۆتایــی دێــت و ئــەو دیاردەیــەش لەگــەڵ دروســتبوونی دەوڵەتــی ســێکۆلار لــە تورکیــادا بوونــی نەمــا.

ئەمــەش نیشــانەی ئــەوە نییــە کۆیلایەتــی لــە سەردەســتی ســەرکردە ئیســلامییەکان بوونــی نەمابێــت، بەپێچەوانــەوە بــە هــۆی بەســەرچوونی زەمــەن و گۆڕانــی دۆخــی کۆمەڵایەتــی، ئــەو دیاردەیــەش کەمبــووەوە، مەگــەر ئــەو هەمــوو ژن و پیــاوە کۆیلەیــە چــی بــوون بــە نــان و ســك لــە کێڵگــەکان کاریــان پێدەکــرا و لــە کۆشکەکانیشــدا کچــان و ژنــان خزمەتــی پیاوانــی کۆشــك و پیاوانیــش خزمەتــی کۆشــك و تــەلاری کاربەدەســتانی ئیســلامیان دەکــرد؟!

ســەرباری ئــەوەی ســەرکردە و خەلیفــە عەرەبــەکان، بــەردەوام هێرشــیان دەکــردە ســەر نەتــەوە غەیــرە عــەرەب و موســڵمانەکان، بــە ئامانجــی ئــەوەی، دەبــوو لەژێــر گوشــاری شمشــێردا ئیســلامێتی خۆیــان رابگەیەنــن، راســتە بانگەشــەیەکی یەکجــار زۆریــش بــۆ ئاشــتیخوازیی لــە

سـايەی ئیسـلامدا وەك دەق دەكرێـت، بـەڵام خـۆ ئەوانـەی حوكمڕانێتـی ئیسـلامییان كـردووە، بـە مـوو لـە ویسـتی قورئـان و دەقـەكان لایـان نـەداوە، ئـەوەی كردوویانـە بـە سـوودوەرگرتن بـووە لـە بـاوەڕ و تێكسـتە ئیسـلامییەكان، كەوایـە ئـەوەی كردوویانـە و ئەنجامیانـداوە ڕەزامەنـدی خـودی دەقەكانـی لەسـەر بـووە.

ئەنفـال كـە بـە واتـای دەسـتكەوتەكانی جەنـگ دێـت، یەكێكـە لـە سـوورەتە كارپێكراوەكانـی قورئـان و بـە هـۆی ئـەو سـوورەتەوە، لەشـكری ئیسـلام دەسـتی بگەیشـتایەتە هـەر شـوێنێك، تـاڵان و بڕۆیـی تێـدا دەكـرد و ژنانیـش وەك كۆیلـەی سـێكس دەبوونـە دەسـتكەوت و پیاوانیـش بـۆ خزمەتـكاری بەكاردەهێنـدران یـان دەكـوژران، مەگـەر ئەنفالـی كـورد جێبەجێكردنـی دەقاودەقـی سـوورەتی ئەنفـال نییـە!

ئـەوەی لـەو پرۆسـەیەدا بـردرا، ئـەوە بـردرا، ئەوەیشـی كـوژرا، ئـەوا كـوژرا، ئەوانـی دیكـەش بێسەروشـوێنكران، چونكـە نەتەوەیـەك خـۆی پـێ باڵادەسـتتر بـوو، بەسـەر یەكێكـی تـردا، واتـە نەتـەوەی عـەرەب لـە سـایەی باوەڕبـوون بـە فیكـری شـۆڤێنیزمی عەرەبـی، پێیوایـە جگـە لـە عـەرەب كەسـی دیكـە موسـڵمانی راسـتەقینە نیـن و دەبـێ كـۆی ئاییـن و نەتەوەكانـی دیكـە، ژێردەسـتەی عـەرەب و ئیسـلام بـن!

كوردیـش لـە روانگـەی عەرەبـی موسـڵمانەوە لـە نەتـەوەی غەیرەیـە و دەبوایـە جیهـادی بەسـەردا بكرێـت، بەوپێیـەی بـاوەڕی شـۆڤێنیزمی عەرەبـی و ئیسـلامی ئـەوەی دەوێـت، ئەمـە سـەرباری ئـەوەی كـورد وەك كۆنتریـن نەتـەوەی ناوچەكـە، بـەر شـەپۆلی بـە ئیسـلامكردن بووەتـەوە و بـە هۆیـەوەش نەتەوەیەكـی زەبەلاحـی چـل ملیۆنـی نەیتوانیـوە خـۆی لـە كۆتوبەنـدی پاشـكۆیەتی بـۆ ئیسـلام رزگار بـكات و كیانێكـی سـەربەخۆ بـۆ خـۆی دروسـت بـكات، لـە تـەك نەتەوەكانـی

دیکـەی وەك فـارس و تـورك و عەرەبـدا.

لـە راسـتیدا کـورد نـەك هـەر لـە سـایەی ئیسـلامدا نەیتوانیـوە دەوڵەتـی خـۆی هەبێـت، بەڵکـو بـە هۆیـەوە هەسـتی نەتەوەیشـی بـە درێژایـی نزیکـەی هـەزار و چوارسـەد سـاڵی رابـردوو لـە دەسـتداوە، تـا ئەوکاتـەی حیزبـی سیاسـیی کـوردی لـە حەفتـا سـاڵی رابـردوودا دروسـت دەبـێ و کـەم و زۆر، پرسـی نەتەوەییـش بـە کۆمەڵێـك سـەرنجەوە دێتـە گـۆڕێ، بۆیـەش کـورد کۆمەڵکـوژ کـرا و ئەنفـال و رووداوی کارەسـاتاویی هەڵەبجـەی بەسـەردا جێبەجێدەکرێـت، لەبـەر ئـەوەی کـورد داوای کوردبوونـی خـۆی کـردووە، ئەمـەش بـە لای رابەرانـی ئیسـلامەوە واتـە شـەریك دروسـتکردن بـۆ ئاییـن.

رەنگـە بگوترێ سـەددام حوسـێن پەیوەندیـی بـە ئیسـلامەوە نەبـووە، بـەڵام لـە جەوهـەردا سـەددام جگـە لـەوەی سـەرکردەیەکی سیاسـی بـوو، لـە پـاڵ ئەوەشـدا دەیوسـت لـە جیهانـی عەرەبـی ئیسـلامیدا خـۆی وەك خەلیفـەی عەرەبـی ئیسـلامیش نیشـانی جیهـان بـدات و زۆریـش پابەندبـوو بـە ئیسـلام وەك ئاییـن. مەگـەر هـەر ئـەو سـەددامە نەبـوو ئەلاهوئەکبـەری خسـتە سـەر ئـاڵای عێـراق و هەڕەشـەی لـە ئیسرائیـل دەکـرد، گوایـە غـەدر لـە موسـڵمانانی فەڵەسـتین دەکات؟ مەگـەر هـەر ئـەو سـەددامە نەبـوو زۆرتریـن بایەخـی بـە مزگـەوت و بۆنـە ئایینییـەکان دەدا، بـەڵام فێڵبـازی سـەددام لـەوە دابـوو، هـەم ئیسـلامێتی دەکـرد، هەمیـش دەیوسـت خـۆی وەك کارەکتەرێکـی ساختەی سێکۆلاریسـت دەربخـات.

کەوایـە دەتوانیـن بڵێیـن بـە درێژایـی مێـژوو لـە پەنـای بەکارهێنانـی ئیسـلام غـەدر لـە کـورد کـراوە و هیـچ سـەرکردە و دەوڵەتێکـی ئیسـلامیش جورئەتـی ئەوەیـان نەبـووە بڵێـن، ئـەوەی دەرهـەق بـە

کــورد دەکرێــت، ســتەمکارییە و دەبــێ بوەســتێندرێت. تەنانــەت لــە دوای ئــەوەی کــورد ریفراندۆمــی کــرد، ئەمجــارە شــیعەی عەرەبــی هێرشــی کــردە ســەر کــورد و نیــوەی خاکــی کوردستانیشــی دووبــارە داگیرکــردەوە، ئەگــەر جــاران دەمانگــوت ســەددام ســوننە بــوو، بــەڵام خــۆ هێرشــی ١٦ی ئۆکتۆبــەر شــیعەکان بــوون! لێــرەدا ئــەوە روونــە شــیعە و ســوننە بــە یــەك چــاو ســەیری کــورد دەکــەن و لــە دیــدی ئەوانــدا دەبــێ کــورد ژێردەســتە بێــت و موســڵمانی تەواویــش نییــە، لــە کاتێکــدا کــورد زیاتــر لــەوەی ئــەوان موســڵمانێتی خــۆی دەرخســتووە و ئەمــەش یەکێــك بــووە لــەو هۆکارانــەی بــە هۆیــەوە کــورد نەیتوانیــوە ببێتــە خاوەنــی دەوڵەتــی ســەربەخۆی خــۆی، هەمیشــە پێیوابــووە خەونەکانــی لــە ســایەی دەوڵەتــی ئیســلامی دێنــەدی، تــا ئەوکاتــەی حیزبــی سیاســی کــوردی دروســت دەبــن و جۆرێــك هۆشــیاری و هەســتی نەتەوەیــی پەیــدا دەبێــت و کوردیــش داوای ســەربەخۆیی دەکات، بــەڵام لــە وەڵامــی ئەمــەدا لــە لایــەن دەوڵەتانــی ئیســلامییەوە رووبــەڕووی ئەنفــال و کیمیابــاران و بۆردوومــان و گونــد و شــار کاولکــردن دەبێتــەوە.

دوای ئــەوەی ســاڵی ٢٠١٧ گەلــی کوردســتان لــە بەشــە باشوورییەکەی، ریفراندۆمــی ســەربەخۆیی بــۆ جیابوونــەوە لــە عێــراق ئەنجامــدەدات، هێــزە مەزهەبییەکانــی عێــراق، بــە شــیعە و ســوننەوە، دژی ئــەو خواســتەی گەلــی کــورد وەســتانەوە و بــە پاڵپشــتیی هــەردوو وڵاتــی ئیسلام شــوناس، واتــە تورکیــا و ئێــران، دژی کــورد هێــزی ســەربازیان لــە ١٦ی ئۆکتۆبــەری هەمــان ساڵدا جوڵانــد و هێرشــیانکردە ســەر کوردســتان و لــە ئەنجامــی خیانەتــی گرووپێکــی کوردیــش، نیــوەی خاکــی کوردســتان داگیرکرایــەوە، ئەمــەش لــە ســایەی کۆمەڵێــك دەوڵەتــی ئیســلامی و گرووپــە ئیســلامییەکان روویــدا، واتــە کــورد لــە ســایەی دەوڵەتــان و

گرووپــە دەستڕۆیشــتووە موســڵمانەکان هەمیشــە چەوســێندراوەتەوە و داگیرکردنــی خاکەکەشــی درێــژەی هەیــە، تەنیــا بــە هــۆی ئــەوەی کــورد داوای جیابوونــەوە دەکات، لێــرەدا یــەك دەوڵەتــی ئیســلامیش لــە بەرانبــەر ئــەو هەمــوو ســتەمەی لــە کــورد دەکــرێ نایەنــە وەڵام!

لــە لایەکــی تــرەوە، ئیســلام وەك ئایینێکــی قۆرخــکار خــۆی ناســاندووە، بــەو مانایــەی هەرچــی لــە چوارچێــوەی فەرمانڕەوایەتیــی ئیســلامی ژیابێــت، یــان بژیــت، دووچــاری کێشــە بووەتــەوە و لــەو مــاوە زۆرەی کــە ئیســلامیش ســەرهەڵدەدات، پێکهاتــە ئایینییەکانــی وەك مەســیحی و جولەکــە و زەردەشــتی و کاکەیــی و ئێزیــدی و ســەرجەمی ئەوانــی دی، کــەم و زۆر رووبــەڕووی توندوتیــژی بوونەتــەوە، بــە هــۆی ئــەوەی نەبوونەتــە موســڵمان و لــە ئیسلامیشــدا رێگــە دراوە بــە موســڵمانان هەوڵــی بــە ئیســلامکردنی میللەتــان و پەیڕەوانــی غەیــرە ئیســلامی بــدەن، ئەگینــا ئــەو نەتــەوە و ئایینــزا غەیــرە ئیســلامییانە، دووچــاری دەیــان و بگــرە ســەدان سەرئێشــەی دەروونــی و چەکــداری دەبنــەوە.

وەك ئــەوەی دەوڵەتــی عوســمانی هێرشــی کــردە ســەر ئەورووپــا تــا خەڵکەکــەی لەژێــر گوشــاردا بــبن بــە موســڵمان و ئایینــی خۆیــان بگــۆڕن، لــە مەســیحییەتەوە بــۆ ئیســلام، بــەڵام چونکــی گەلانــی ئەورووپــی مەســیحی، رازی نەبــوون بــەوەی لەژێــر گوشــاردا بــبن بــە ئیســلام، دووچــاری توندوتیــژی بوونــەوە، لەگــەڵ ئەوەشــدا هێشــتا خۆڕاگربــوون و دواجاریــش مانــەوە و پارێزگاریــان لــە شوناســی ئایینــی خۆیــان کــرد، ئەوەتــا ئێســتا بــە هــۆی ئەزموونــی فاشیســتییانەی دەوڵەتــە ئیســلامییەکانەوە، بــە لێشــاو خەڵکــی موســڵمان رووی دەکەنــە ســەر ئــەو خاکــەی کــە پێشــتر لەشــکری ئیســلامی هێرشــی دەکــردە

سەری تا لە مەسیحییەتەوە بیکات بە ئیسلامی.

لە تازەترین رووداوی سەرسووڕماناویشدا، دوای ئەوەی لە ٢٠١٤ لێشاوی پەنابەری لە وڵاتانی ئیسلامی روودەکەنە ئەورووپا، پەنابەرێکی موسڵمان لە سەروبەندی گەیشتنی بە خاکی ئەڵمانیا، خاکە ئەڵمانییەکە ماچ دەکات و دەڵێت چا نەبوو ئیسلام ئێرەی داگیر نەکرد، ئەگینا ئێستا ئێمە بۆ کوێ دەچووین!

راستە ئەمە چەند دێڕێکە، خاوەنەکەشی پەنابەرێکی موسڵمانە، بەڵام لە جەوهەردا زۆر نهێنی قووڵی فیکری هەڵدەگرێت، یانی خوێندنەوەی قووڵی بۆ دەکرێت، کاتێك موسڵمانێك لە دەست کوشتاری موسڵمانان دەچێتە سەر خاکی ئەو وڵاتەی کە خەلافەتی موسڵمانان، واتە خەلافەتی ئایینەکەی خۆی، چەندانجار هەڕەشەی داگیریکردنی کردووە، بە کردەییش هەوڵی داوە، ئاهێك بە رۆحیدا دێت و خۆشحاڵە بەوەی، ئەو خاکە ئەڵمانییە لە لایەن موسڵمانەکانەوە داگیر نەکراوە، ئەو پەنابەرە پێی وابووە ئەگەر داگیر بکرایە، ئیدی هیچ شوێنێك بۆ ئەو و ئەو ملیۆنان کەسە راکردووە، نەدەمایەوە بۆی بچن!

لێرەدا ئەو پەنابەرە راستگۆ بووە لەگەڵ دەروونی خۆیدا، بەوەی ئەو وەك راکردوویەك لە خاکی خۆیدا و بە گەیشتنی بە کۆمەڵگەی بلۆکی مەسیحییەت، لە دەروونەوە هەستی بە ئارامی کردووە، کاتێك خاکی موسڵمانانی جێهێشتووە! بۆیەش گوتوویەتی چا نەبوو ئێرەش لە لایەن لەشکری موسڵمانانەوە داگیر نەکراوە، بە هۆی ئەوەوە ئەو قسەیەی کردووە کە دیارە هەستی بەوە کردووە ئەوکات، ئەوێش واتە ئەڵمانیاش هاوشێوەی وڵاتانی ئیسلامی لێ دەهات و دەبووە مۆڵگەی گرووپە تیرۆریستییەکان

و جەنگاوەرانــی ئایینــی، بــە گشــتی ئــەو ئەڵمانیایــەی ئێســتا خەونــی زۆرینــەی موســڵمانانە، دەبــووە مەملەکەتــی تیرۆریــزم.

لــە رەهەندێکــی تــرەوە دەتوانیــن بڵێیــن ئــەو پەنابــەرە تــەواو نامۆبــووە بــە ژینگــەی کۆمەڵگــەی موســڵمانان، بــەوەی هیــچ شــوێنێك بــۆ بەختــەوەری مرۆڤــەکان نەماوەتــەوە و گرووپــە تیــرۆری و فیکرییــە ئیســلامییەکان ژیانیــان لــە خەڵــك شــێواندووە، هــاوکات سیاســییەکانیش بــە هــۆی بەرژەوەنــدی خۆیــان ئاگایــان لــە خەڵــك نەمــاوە، هەروەهــا بزاوتــی ئیســلامی و جەمــاوەری فریــودراوی ئایینــی، رێگــە نــادەن کۆمەڵگــە بــە سرووشــتی خــۆی لەگــەڵ کرانــەوەی جیهانیــدا بچێتــە پێــش و دیموکراســی و ســێکۆلاریزم وەك سیســتەم قبــووڵ بکــەن، ئاخــر ئێســتا هیــچ وڵاتێکــی ئیســلامی شــك نابەیــن، ئارامــی تێــدا بێــت و مرۆڤەکانــی هەســت بــە شــکۆی مرۆیــی و رێزگرتــن بکــەن، بەڵکــو گرووپــی ئایینــی و ئیســلامی سیاســی و دەســەڵاتدارەکان، هەموویــان بەربوونەتــە گیانــی هاووڵاتییــان و ئــەوەی شــکۆ بێــت، بــۆ تاکــی موســڵمان نەماوەتــەوە و ســەرلەبەری حــەز و ئــاوات و مافەکانیــان پێشــێلکراون، ســەرباری ئەوانــەش، هەمیشــە کوشــتارگەیەك جێــی کوشــتارگەیەکی دیکــە دەگرێتــەوە! ئاخــر مرۆڤــی موســڵمانیش کاتێــك هەســت بــەو هەمــوو ناعەدالەتــی و کوشــتارە دەکات، بێشــك ئاواتەخــوازە بگاتــە خاکــی ئەڵــمان!

ئەزموونــی ئــەو چەنــد ســەد ســاڵەی دەســەڵاتی خەلافــەت و دەوڵەتــە ئیســلامییەکانیش، گەواهیــدەری ئــەو راســتییە تاڵــەن، ئایدۆلۆژیــای ئیســلامی هــی ئــەوە نییــە تــا بتوانــێ حوکمڕانێتێکــی بــاش پێشــکەش بــە هــەر کۆمەڵگەیــەك بــکات، دەکــرێ ئیســلام وەك ئایینێــك بــۆ تاکــەکان بایەخێکــی رۆحــی هەبێــت، بــەڵام بــۆ حوکمڕانێتیکردنــی

کۆمەڵگـە، ئینجـا هـەر کۆمەڵگەیـەك بێـت، کـوردی و عەرەبـی، فارسـی و تورکـی، کارەسـات دەخوڵقێنێـت و کاریگـەری یەکجـار خراپیشـی بەسـەر ئـازادی تـاك و گشـتی دروسـت دەکات، بـەوەی هـۆکاری خوڵقێنـەری ژینگەیەکـی چەقبەسـتوو دەبـێ، لـەو ژینگەیـەدا مـرۆڤ وەك رۆبـۆت سـەیری دەکرێـت، کۆنترۆڵـی خـۆی لـە دەسـت دەدات و جۆرێـك هەسـتی کۆیلایەتیـش لـە ناخـی تاکـدا دروسـت دەکات، بـە هـۆی پێداگـری کـردن لەسـەر رازیبوونـی تـاك بـە یاسـا خورافییـەکان و دوورکەوتنـەوەی لـە یاسـا دنیاییـەکان، کـە راسـتەوخۆ مـرۆڤ دەسـتی هەیـە لـە دانانیانـدا.

ئێمـە کاتێـك باسـی ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی دەکەیـن کـە نەیتوانیـوە ئارامـی بـۆ کۆمەڵگـەی موسـڵمانان بـەدی بێنێـت و لـە سـایەیدا ژینگەیەکـی یەکجـار خراپیـش پەیـدا بـووە، مـرۆڤ شـۆکی دەشـکێندرێت و رێـزی بەهـای مرۆیـی کـەس ناگیرێـت، بـەڵام دەبینیـن لـە کۆمەڵگەیەکـی ئەورووپاییـدا لـە قۆناغـی دوای سـەرهەڵدانی عەلمانییـەت و بەدیاریکراویـش قۆناغـی ئێسـتا، ئەمـە جیـاوازە و مرۆڤـی ئەورووپایـی شـکۆی دەپارێزرێـت، بـەو مانایـە نـا بڵێیـن مەسـیحییەت لـە ئیسـلام باشـترە، بەوپێیـەی هیـچ ئایدۆلۆژیایەکـی ئایینـی جـا هـەر ئایینێـك بێـت، ناتوانێـت بـاش بێـت، چونکـە جیـاوازی لـە نێـوان مرۆڤێکـی دینـدار و بێدینێکـدا دەکات، ئاییندارێکـی سـەربەخۆی لـە بەرانبەرەکـەی پـێ باشـترە! بـەڵام دەبینیـن لـە کۆمەڵگەیەکـی ئەورووپایـی جیاوازییەکـە لەوەدایـە یاسـاکان رێگـری لـە هـەر کردەیەکـی خراپـی ئایینـی و پیاوەکانـی ئاییـن دەکـەن، نـەك کێشـە بـۆ رەوتـی ژیانـی مرۆیـی دروسـت بکـەن، واتـە دەبینیـن ئـەوە هـەر خـۆی بەپێـی کات بـە کولتـوور بـووە و مرۆڤـی ئەورووپایـی ئاشـتیخوازی

وەك سیستەم قبووڵكردووە، ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی خەڵك بژین بەبێ ئەوەی دەستوەردان بكەن لە كاروباری ئەوانی تر، بەتایبەتی لە رووی جیاوازی باوەڕی ئایینی، بەپێچەوانەوە لە كۆمەڵگەی ئیسلامی، مرۆڤ لەسەر جیاوازی ئایینی و بۆچوونی ئایینی دووچاری كێشە دەبێتەوە، تا ئاستی ئەوەی ژیانیشی دەكەوێتە مەترسی.

لێرەدا گرنگە ئەوەش بڵێین خۆ لە كۆمەڵگەی ئەوروپاییشدا ئەمە هەبووە، واتە ئەوانیش توندوتیژ بوونە و دەسەڵاتی ئایینی خراپەی زۆری بەرانبەر مرۆڤی مەسیحی كردووە، بەڵام جیاوازی كۆمەڵگەی ئەوروپایی لەگەڵ كۆمەڵگەی ئیسلامی ئەوەیە، ئەوان بە باوەڕەوە ئەو عەقڵییەتە نامرۆییەیان فڕێدا، ئەمەش تا ئەوپەڕی رەنگی داوەتەوە لە ژیانی رۆژانەی هەر تاكێكی ئەوروپایی، كە هێندەی بە تەنگ ژیان و ئومێد و خەونەكانێتی لە پێناوی خۆشگوزەرانی و ئارامی رۆحیدا، هێندە ئیشی بە باوەڕ و جیاوازییە ئایینییەكان نییە، بەپێچەوانەی كۆمەڵگەی ئیسلامی هەمووی سەرقاڵی ئەبدێتكردنەوەی ترادیسیۆنی ئایینین، بەو جۆرەی خۆیان دەیانەوێ و لە ململانێی سیاسی و گرووپەكانیشدا بەكاری دەهێنن، دواجار ئەمە زیانی بۆ رەوتی ژیانی كۆمەڵگە بە گشتی هەبووە.

بەڵام دەبینین جەنگاوەرانی ئایدۆلۆژیای ئیسلام لە بری بەخۆداچوونەوە، یان خۆگونجێنی لەگەڵ گۆڕانكارییەكان و لاساییكردنەوەی ئەو كولتووورە مرۆییەی ئەورووپا، بەپێچەوانەوە هەر رۆژەی جۆرێك ئەزموونی تازەی خراپ تاقی دەكرێتەوە لە ئەشكەنجەدان و ئازاردان و كۆیلەكردن و بێڕێزیكردن بە مرۆڤی موسڵمان، مەگەر قاعیدە و داعش و بەرەی نووسرە و ئیخوان و

سـەرجەم گرووپـە ئیسـلامییە توندڕۆکان، هێزگەلێکـی فیکـری و سیاسـی و ئایینـی و سـەربازی ئیسـلامی نیـن؟

مـادام نـاوی داعـش هاتـەوە، دەکـرێ بەوپـەڕی بـاوەڕەوە بڵێیـن داعـش و ئیسـلام یـەك شـتن، واتـە ناتوانیـن بڵێیـن داعـش ئیسـلامی ڕاستەقینە نییـە، بەپێچەوانـەوە ئـەوەی ئـەو گرووپـە کـردی، سـەرلەبەری لـە ئیسـلامدا هەبـووە و لـە مێـژووی ئیسلامیشـدا زۆر نموونـەی کارەکانـی داعـش روویـان داوە، هـەر لـە بـە زۆر بـە موسـڵمانکردن و هێرشـکردنە سـەر خاکـی وڵاتـان و کوشـتنی خەڵکـەوە، هەتـا بـە کۆیلەکـردن و کەنیزەکردنـی ژنـان، تەنیـا لـە کۆشـکی سـوڵتانەکانی دەوڵەتـی عوسـمانی، بـە سـەدان کـچ و ژنـی غەیـرە موسـڵمان کۆیلـە هەبـوون کـە بـۆ تێربوونـی حـەزی سێکسـی و خزمەتگـوزاری نـاو کۆشـك بەکاردەهێنـدران! ئـێ داعشـیش کاتێـك خەلافـەت لـە مووسـڵ رادەگەیەنێـت، رێـك ژنـان و کچانـی ئێزیـدی و مەسـیحی وەك کۆیلـەی سێکسـی بەکاردەهێنێـت، یـان لـە بازاڕەکانـدا کڕیـن و فرۆشـتنیان پێـوە دەکات.

ئـەو گرووپانـە لـە رۆحـی راسـتەقینەی ئیسـلامەوە هاتـوون و هێـزی کارکردنـی سـەربازی و فیکریـان لـە ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامییەوە وەردەگـرن، بـەو ئامانجـەی دەوڵەتێکـی ئیسـلام شـوناس دروسـت بکـەن تەنیـا خۆیانـی تێـدا ببینـەوە و سـەرجەم پێکهاتەکانـی تریـش لەژێـر رەحمەتـی ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامدا بژیـن و هیـچ نموونەیەکـی غەیـرە ئیسـلامی جێگـەی نەبێتـەوە، بۆیەشـە بـەردەوام لەگـەڵ وڵاتـان و کولتـووری مرۆیـی و جیهانـی دووچـاری پێکـدادان دەبنـەوە.

ئـەو گوتـارە توندەی ئیسـلامییەکان کـە سـەرچاوەکەی لـە خـودی ئیسـلامەوە وەردەگـرن، ناتوانێـت رووبـەڕووی کرانـەوەی ئێسـتای

وڵاتانـــی دیموکراســـی و ســـێکۆلار بێـــت، هـــەر بۆیـــەش ئـــەو ڕەوتـــی کرانـــەوەی جیهانـــی دەتوانـــێ بـــە ئاســـانی جـــێ بـــەو تێگەیشـــتنە ئایدۆلۆژییـە ئیسـلامییە سیاسـییە لـەق بـکات کـە خـۆی لەگـەڵ ڕەوتـی ئێسـتادا ناگونجێنێـت، بەپێچەوانـەوە خـۆی وەك مەترسـی نیشـانداوە، یـان جیهانـی بەخۆیـەوە سـەرقاڵکردووە، ئەویـش سـەرقاڵکردنێکی نێگەتیـڤ، نـەك پۆزەتیـڤ، بۆیـە کۆمەڵگـەی جیهانـی دەیەوێـت خـۆی لـە مەترسـییەکانی ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی بپارێزێـت لـە پێنـاو پاراسـتنی کولتـوور و شارسـتانێتی کـراوەی خۆیانـدا، یـان سـنوور بـۆ ئـەو هەمـوو پێشـێلکارییانە دابنێـن کـە بەنـاوی ئیسـلامەوە دەکرێـن.

زۆرجـار کاتێـك ڕەخنـە لـە سـەرچاوەی توندوتیژییـەکان دەگریـن کاتێـك گرووپـە تونـدڕۆ ئیسـلامییەکان سـوود لـە تێکسـتەکانی قورئـان وەردەگـرن، دەڵێـن ئـەوە پەیوەنـدی بـە ئیسـلامەوە نییـە، کەوایـە دەکـرێ بپرسـین، مەگـەر ئـەوە ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی نییـە داوای فراوانخـوازی ئایینـی دەکات؟ مەگـەر ئـەوە ئیسـلامی سیاسـی نییـە بـە پشتبەسـتن بـە ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی، پێیوایـە ئیسـلام دواییـن ئایینـە و دەبـێ تـەواوی کۆمەڵگەکانـی جیهانـی پابەندبوونـی خۆیـان بـە ئیسـلام رابگەیەنـن؟ ئەگینـا وەك کوفـر و بێدینـی سـەیر دەکرێـن.

هەڵبـەت ئـەم تێگەیشـتنەش بووەتـە هـۆی سـەرهەڵدانی سـەدان و هـەزاران کـردەوەی توندڕۆیـی جیهـادی و تیرۆریسـتی و خۆکـوژی لەسـەر ئاسـتی جیهـان و وڵاتانـی ئیسـلامی، واتـە هـەم وڵاتانـی ئیسـلامی و هەمیـش وڵاتانـی ئەورووپـی و ئەمەریکایـی بوونەتـە قوربانـی ئـەو فیکـرە تونـدڕۆ جیهادییـە، چونکـە ئـەو گرووپـە ئیسـلامییانە بـەردەوام جەخـت لـە ئەنجامدانـی کـردەی جیهـادی بەسـەر جیهانـدا دەکـەن، ئاخـر لـە دیـدی ئەوانـدا جیهـان کافـر بـووە!

ستراتیژی و جیهانبیی سەرجەم گرووپ و بانگخوازە ئیسلامییەکان، بە کۆی حیزب و باڵەکانییانەوە، چ ئەوانەی توندڕۆن، چ ئەوانەشی لە ناو پەرلەمان و حکوومەتەکاندان، هەمیشە ئیسلام بەسەر کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیی دەسەپێنن، لە کاتێکدا جیهان ئەوەی قبووڵ نییە، بەوەی ناکرێ تاکە ئایینێك خۆی بەسەر کۆمەڵگەی جیهانی بسەپێنێت تا بەس ئەو ئایینە پەیڕەو بکرێت، ئەگینا جاڕی شەڕی دەروونی و کردەی توندڕۆیی دەگیرێتەبەر، دژ بە هەموو ئەوانەی نایەنە سەر ئایینی ئیسلام! ئەو تێڕوانینەش پێیوایە جگە لە ئیسلام و ئایدۆلۆژیاکەی، هیچ ئایین و ئایینزا و ترادیسیۆنێکی دیکە راست نین و تەنیا ئایدۆلۆژیا و ئایینی ئیسلام شیاوی ئەوەن، لەسەر ئاستی جیهاندا پەیڕەو بکرێن.

بەوپێیەی ئەو تێگەیشتنە بە مانای قۆرخکاری ئایینی دێت، بۆیە رەواجی نییە، بە توندیش رەتدەکرێتەوە، لە لایەن باوەڕدارانی ئایینەکانی ترەوە، بۆیەش گرووپە تیرۆریستییە ئیسلامییەکان لە نموونەی قاعیدە و داعش، لە کاردانەوەی ئەو رەتکردنەوەیەدا، گەلان و نەتەوەکانی دیکە دەکەنە ئامانج و زۆرترین و تازەترین تەکنیکی توندوتیژی دەگرنەبەر گوایە بەرگری لە ئیسلام دەکەن.

یەکێکی تر لە شێوازی کارکردنیان، ئەوەیە سەرەتا بە خۆشی و بەشێوازی بانگخوازی، پاشان ئەگەر رازی نەبوون بە ملکەچکردن بۆ ئایدۆلۆژیای ئیسلامی، یان ئیسلام، هۆشداری پێ دەدەن، ئەگەر هەر رازی نەبوون، دواتر هێرشکردن و لەژێر گوشاری هێزدا دەبێ پابەندبوونی خۆیان بە ئیسلام رابگەیەنن، ئەگینا دەکوژرێن و دەتەقێنرێنەوە، وەك ئەوەی قاعیدە و گرووپە تیرۆریستییەکانی تر ئەنجامی دەدەن، دژ بەو کەس و وڵات و نەتەوە دیموکراسی و

ئازادیخوازانـەی جیهـان، کاتێـك رازی نیـن، ئەزموونـی ئیسـلامی بەسـەر ئەزموونـی وڵاتەکانیانـدا بسـەپێندرێت، هـاوکات پارێـزگاری لـە شوناسـی ئایینـی و نەتەوەیـی و کولتـووری خۆیانیـش دەکـەن.

ئەمـەش بـە لای تاکێکـی تونـدڕۆی ئیسـلامی، یـان ئیسـلامی سیاسـی، رێـك مانـای رەتکردنـەوەی ئیسـلام وەك ئاییـن دێـت، ئینجـا سـەنگەر لـەو وڵات و کەسـانە دەگـرن، تـا لەژێـر گوشـاردا ئیسـلام قبـووڵ بکـەن و لـە چوارچێـوەی ژینگـەی کۆمەڵایەتییانـدا ترادیسـیۆنی ئیسـلامی جێـی بکرێتـەوە، بـە جۆرێـك کـە ئیسـلام دواییـن ئاییـنی خودایـە و دەبـێ ئەمـەش لـە داڕشـتنی یاسـا و شـێوازی ژیـان و بەڕێوەبردنـی دامودەزگـە یاسـایی و سیاسـی و حکومییـەکان بـە ئاشـکرا رەنگدانەوەیـان هەبێـت.

سـەرباری ئـەوەی ئەزمـوون سـەلماندویەتی ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی، هەرچەنـدی لـە رێـی توندوتیژییـەوە بڵاوبکرێتـەوە، ئەوەنـدەی تـر بچـووك دەبێتـەوە و فۆکەسـی رەخنەیـی زیاتـری دەچێتـە سـەر و وەك هەڕەشـەیەکی فراوانـی جیهانیـش سـەیری دەکرێـت، مەگـەر ئـەو هەڕەشـەیە نەبـوو، هاوپەیمانێتیـی جیهانـی دژ بـە گرووپێکـی تیرۆریسـتیی وەك داعـش دروسـت دەکات! بـە مانـای ئـەوەی ترسـی جیهانـی لـە ئارادایـە لـە دروسـتبوونی دەوڵەتـی خەلافەتـی ئیسـلامی. یەکێـك تریـش لـەو کێشـە گـەورە و جدیانـەی بـەردەم ئاییـنی ئیسـلام، بـە پیـرۆز نیشـاندانی ئیسـلام و بـە خـراپ نیشـاندانی ئایینەکانـی تـرە، بەتایبەتـی مەسـیحی و یەهـوودی، بـە جۆرێـك لـە روانگـەی تاکێکـی موسـڵمانی پێرفێکتـەوە، یانـی ئیسـلامی سیاسـی، ئـەوا تاکێکـی مەسـیحی و بەتایبەتـی جولەکـە بێدینـن، لەبـەر ئـەوەی نەهاتوونەتـە سـەر ئاییـنی ئیسـلام. ئەمـە یەکێکـە لـەو چەنـدان کێشـە قووڵانـەی توندڕۆیـی ئاییـنی بڵاویانکردووەتـەوە و ئارامـی جیهانـی شـێواندووە،

هـەر ئەوەشـە وایكـردووە هەمیشـە جیهـان لـە ترسـدا بژیـت و هـەر ڕۆژەی لـە وڵاتێكـی جیهانیـدا بـە تایبەتـی بلۆكـی مەسـیحی، كـردەی تیـرۆری و تەقینـەوە ڕووبـدات، بـۆ ئـەوەی گوشـاری ئایدۆلـۆژی ئیسـلامی سیاسـی زاڵ بكرێـت بەسـەر بلۆكـی مەسـیحی.

ئەمـە واقیعـە و بوختانیـش نییـە، ئێسـتا هێنـدەی بلۆكـی مەسـیحییەت لـە گرووپـە توندڕۆكان دەترسـن، ڕەنگـە كۆمەڵگـە ئیسلامییەكان نەترسـن، لەبەر ئـەوەی ئیسلامی سیاسی بـەو تێگەیشتنە فاشیسـتەی خۆیـەوە، پێیوایـە بلۆكـی مەسـیحییەت، بـە پـرۆژەی سیاسـی دەیـەوێ سـێكۆلاریزم لـە جیهانـی ئیسـلامیدا بڵاوبكاتـەوە، بڵاوبوونـەوەی عەلمانییەتیـش، لای ئیسـلامی سیاسـی واتـای لاوازبوونـی خۆیـان دەگەیەنێـت و بـە سـەركەوتنی پـرۆژەی سـیكۆلاریزمی دەزانـن.

هـەر ئـەو ترسەشـە وایكـردووە ئێسـتا وڵاتانـی ئەورووپایـی ترسـی جدیـان لـەو پەنابـەرە موسـڵمانانە هەیـە كاتێـك ناتوانـن تێكـەڵاوی كۆمەڵگـەی ئەورووپـی بـن، لەوێـن، بـەڵام بـە ڕۆح لـە كۆمەڵگـەی ئیسـلامین، بۆیـەش بوونەتـە سەرئێشـەیەكی گـەورە بۆیـان، هـەر لەبـەر ئەوەشـە لـە مانگـی ئەیلوولـی ٢٠١٨ بـە گوێـرەی ماڵپـەڕی پۆلیتیكـۆ، ماركـۆس كێربـەر، كـە بەرپرسـێكی بـاڵای وەزارەتـی ناوخـۆی ئەڵمانیایـە، دەڵێـت، پێویسـتە موسـڵمانێكی ئەڵمانـی بێتـە ئـاراوە، ئـەو بەرپرسـە ئەڵمانییـە ئامـاژەی بەوەشـكرد، هێـزە بیانییـەكان كاریگـەری لەسـەر موسـڵمانانی ئەڵمانیـا دادەنێـن.

لێـرەدا مەبەسـتی ئـەو بەرپرسـە ئەڵمانییـە لـەو هێـزە بیانییانـە، گرووپـە ئیسـلامییەكانە، كـە بوونەتـە مەترسـی بەسـەر كۆمەڵگـەی ئەورووپایـی، بۆیـە داوای دەرفەتـی باشـتر لـە پێنـاو گفتوگـۆدا لەگـەڵ موسـڵمانی ئەڵمانیـا دەكات بـۆ ئـەوەی موسـڵمانێكی ئەڵمانـی، لـە نـاو

کۆمەڵگــەی ئەڵمانیــا بێتــە ئــاراوە، یانــی موســڵمانگەلێك بــە کولتــوور و هەڵســوکەوت و تێڕوانینــی ئەڵمانــی رازی بــن، هەمــوو شــتێکیان ئەڵمانــی بێــت، تەنیــا ئایینیــان ئیســلام بێــت!

بــە گوێــرەی میدیــا و لێدوانــی بەرپرســان و رۆشــنبیرانی ئەورووپایــی، ئێســتا گرووپــە توندڕۆ ئیســلامییەکان گەورەتریــن هەڕەشــەن بــۆ ســەر ســەقامگیری و بــاری کۆمەڵایەتــی ســەرجەم وڵاتانــی ئەورووپایــی، رۆژانــە لەســەر ئاســتی ئــەو وڵاتانــەدا کــردەی توندڕۆیــی ئەنجامــدەدەن، ئەمــە جگــە لــەوەی هەڵســوکەوتی ناشــاز بــە کۆمەڵگــەی ئەورووپایــی دەکــەن بــە کوشــتنی خەڵــك و گێچــەڵ و دەســتدرێژی سێکســی، دواتریــش کوشــتنی ژنانــی قوربانــی حــەزە سێکســییەکانی پەنابەرانــی موســڵمان وەك مەترســییەکی تــازە ئەویــش ســەریهەڵداوە.

ئینجــا ئێــوە دیقــەت لــەوە دووڕوویــی و توندڕۆییــەش بــدەن، ئەگــەر مەســیحییەك یــان جولەکەیــەك ئایینــی خۆیــان بــۆ ئیســلام بگــۆڕن، بــە چەپڵەڕێــزان و شــانازی پێشــوازی ئــەو ئایینگۆڕکێیــە دەکــرێ، بەپێچەوانــەوە، ئەگــەر موســڵمانێك، تەنیــا بیــر لــە گۆڕینــی ئایینەکــەی بکاتــەوە، بێشــك بــەر شــەپۆلی ناڕەزایــی و بــە کافــر لــە قەڵەمــدان و دەکــەوێ و ژیانــی خــۆی و منداڵەکانیشــی دەخاتــە بــەردەم هەڕەشــە و کوشــتنی مســۆگەرەوە، بــەوەی وەك کەســێکی قێــزەوەن و دژ بــە ئیســلام لەســەر ئاســتی کۆمەڵگــە دەناسرێــت، کۆمەڵگەیەکــی گۆشــکراو بــە فیکــری توندڕۆیــی ئیســلامی!

ئەگــەر بتەوێــت پرســیارێکی لۆژیکــی لەبــارەی راســتی یــان هەڵەیــی ئیســلام وەك ئاییــن بوروژێنیــت، راســتەوخۆ تۆمەتــی بێدینــی و شــەریك دروســتکردنت بــۆ ئیســلام و محەممــەدی پێغەمبــەر، دەخرێتــە پــاڵ و ئــەوەش لــە ئەگــەری ســزای کوشــتن بــەدەر نابێــت، بــەو مانایــەی

مەترسیت بۆ سەر ئیسلام دروستکردووە.

ئاخر لە سایەی ژینگەی ئیسلامیدا، کە ئێستا ئیسلامی سیاسی هێندەی تر پشکۆکەی گەشتر کردووە، نابێ هیچ کەس گومان لەسەر ئیسلام دروستبکات، ئەوەی هانای بۆ ئەوە برد، جێی نابێتەوە یان دەبێ هەڵبێت، شوێنێك بۆ ناشتنی تەرمەکەی خۆی دەستنیشان بکات، بەوەی کوشتنی لە ئانوساتدا دەبێت.

زۆرن ئەوانەی بە هۆی هەڵگەڕانەوە لە ئایین کوژراو و وڵاتبەدەر کراون، هەر ئەو ئەورووپایە ئێستا خۆی پڕی بووە لەو موسڵمانانەی لە ترسی تیرۆرکردن و کوشتن و تۆمەتی لە ئیسلام هەڵگەڕاوە هانایان بۆ ئەوێ بردووە و ئەورووپاییەکانیش بوونەتە هۆی پاراستنی ژیان و شکۆ و باوەڕی جیاوازیان، تەنانەت گرووپە توندڕۆ ئیسلامییەکان لەناو جەرگەی ئەورووپاشدا، مەترسین بۆ سەر گیانی ئەوانەی لە ئیسلام هەڵدەگەڕێنەوە.

ئاساییە ئیسلام وەك ئایین، ئایینی زۆرینەی کۆمەڵگە ئیسلامییەکان، یان موسڵمانییەکان بێت، ئەمە هیچ کەس و حکوومەت و رژێمێکی دەوڵەتیش بۆی نییە، ئەو مافە لە کەس زەوت بکات، یان ئایینێکی دیکە فەرز بکات، بەوپێیەی ئایین پەیوەندی بە دەوڵەت و دامەزراوەکانی تر نییە، بەڵکو پەیوەندی راستەوخۆی مرۆڤە بە ئایین و خوداوە، ئێستاش هەمان ئەزموون لە ئەورووپادا مومارەسە دەکرێ و ئایین وەك خۆی ماوەتەوە و هیچ مەترسییەکیشی لەسەر نییە، بەڵام رێگە بەوەش نادرێ تێکەڵاوی کاروبارەکانی دەوڵەت بکرێت و خۆی لە هەموو شتەکان هەڵقورتێنێت، وەك ئەوەی ئێستای کۆمەڵگە موسڵمانییەکان بەوەی بە تەواوەتی تێکەڵی کاروباری دەوڵەتی کراوە، بەوەی هەم دەوڵەت

بــۆ موجامەلــە و شــەڕە کورســی، هەمیــش بــە هــۆی دواکەوتوویــی ئەوانــەی کاربەدەســتی حکوومــەت و دەوڵەتــن، نەتوانــدراوە ئاییــن وەك هەســتێکی رۆحــی بگەڕێننــەوە بــۆ نــاو مزگــەوت، بــە گەڕانەوەشــی بــۆ نــاو مزگــەوت، رەنگــە زۆربــەی ئــەو فۆکەســە خراپانــەی لەســەری هــەن، لابچــن! ئــەوکات، ئیســلام کەمــتر دووچــاری تێــوەگلان لــە شــەڕی مەزهەبــی و خوێندنــەوەی جیــاواز دەبێــت، لەبــەر ئــەوەی دەوڵــەت رێگــری دەکات لــەوەی تێکــەڵاوی هەمــوو شــت بکرێــت.

کەوایــە ئــەوەی وای کــردووە ئایدۆلۆژیــای ئیســلامی ببێتــە بەرهەمهێنــی توندوتیــژی، یــان ژینگــەی تیرۆریــزم، نەگونجانێتــی لەگــەڵ دەوروبــەردا، واتــە جگــە لــە ئیســلام هیــچ ئایینێکــی تــر قبــووڵ ناکــرێ و بەپێچەوانــەوە هەموویــان وەك مەترســی دەبینرێــن بــۆ ســەر ئیســلام.

ئــەو گوتارەشــی پێیوایــە دەبــێ تەنیــا ئایدۆلۆژیــای ئیســلامی باڵادەســتی کۆمەڵگــە بێــت و یاســاکانیش لەســەر بنەمــای ســەوابتی ئیســلامی دابنرێــن، بێشــك ســوود بــە ئاییــن ناگەیەنێــت و بەپێچەوانــەوە دووچــاری کێشــەگەلی زۆری دەکات. هیــچ کات ئیســلام وەك کولتــوور و تێکســت بــە زۆر و لەژێــر گوشــاردا لــە ئەورووپــا بڵاوناکرێتــەوە، رەنگــە بــۆ ماوەیــەك و چەنــد هەفتەیــەك بتوانــن گوشــار دروســت بکــەن، بــە کردەیەکــی تیــرۆری یــان خۆپیشــاندانێك و حاڵەتــی لــەم بابەتانــە، بــەڵام ئەمــە مــاوە کورتــە و ســەرئەنجام بــە گوێــرەی یاســا پێــش بــەو هەوڵــە دەگیرێــت، ئەگەرچــی ئێســتا ئــەو رەوتــە فیکرییــە توندڕۆییــە ئسلامییە مەترســی جــدی بــۆ ئەورووپاییــەکان دروســتکردووە.

لــە وەڵامــی ئــەو گوشــارەدا ئەورووپــا ناکەوێتــە تەلــەوە، بەپێچەوانــەوە رەنگــە هەڵوێســتی ئەوتــۆی هەبێــت دواجــار بــە کەڵکــی ئەزموونــی ئەورووپایــی بکەوێتــەوە، لــە کاتێکــدا ئیســلامییەکان ســەرقاڵی

دروستکردنی گوشار و مەترسین، بەڵام سەرۆکی شارەوانی لەندەن دەخرێتە ژێردەستی موسڵمانێکی پاکستانی، چونکە ئەورووپا باش دەزانن ئەمە نابێتە هۆی ئەوەی کێشە بۆ کۆمەڵگەی لەندەنی دروستکات، بەوپێیەی لەوێ شتێك بوونی نییە بە ناوی جیاکاری ئایینی و کایەکانیش لەسەر بنەمای جیاوازی رەگەزی و ئایینی پۆلێن نەکراون، بۆیە دەکرێ عەرەبێکی موسڵمان ببێتە کاربەدەستی وڵاتێکی ئەورووپایی.

کەچی بە هیچ شێوەیەك دیمەنێکی لەمجۆرە لە کۆمەڵگەیەکی موسڵمانی قبووڵ ناکرێت، هەتا ئەگەر دەوڵەتیش بیەوێت، دیسانەوە روو نادات، بە هۆی ئەوەی کۆمەڵگەی موسڵمانی لەسەر دژایەتیکردن راهێنراون و لەوەها دۆخێکیشدا دەوڵەت موزایەدە بە ئایینەوە دەکات و ناراستەوخۆ رۆڵی کەسانی غەیرە موسڵمانیش کەم دەکاتەوە، هەتا ئەگەر خاوەن توانا و شارەزایی باشی بەڕێوەبردنیش بن، ئەمە گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە دەوڵەت کۆمەڵگەی زۆرینە لە خۆی رازی بکات و ئەمجۆرە لە حوکمڕانێتییەش ئەوەندەی دووفاقی سیاسی و ئایینی و کۆمەڵایەتی بەرهەم دەهێنێت، نیو هێندە دەوڵەتداری نەبووە، کارەساتیش ئەوەیە دەوڵەت بایەخ بە جاهیلێك بدات، چونکە جەماوەری ئایینی لێی رازین، بەڵام ئامادە نەبێت بایەخ بە کەسێکی تر بدات، بە هۆی ئەوەی لە ئایینی زۆرینەی جەماوەر نییە. هەتا ئەگەر ئەو کەسە شارەزاییەکی باشی بەڕێوەبردن و توانای زانستیشی هەبێت.

هەرکە ئایدۆلۆژیای ئیسلامیش دەخرێتە بەر نەشتەری رەخنەکردن، لەبارەی ئەوەی ئایینێکە خۆی لە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و شارستانێتی جیهانی دابڕیوە، یەکڕاست لە وەڵامی

ئـەو رەخنـە لۆژیکییـەدا، بـە زمانێکـی زبـر و شـەڕەنگێزانە تۆمەتـت ئاراسـتە دەکرێـت، گوایـە ئـەو بۆچوونانـە لـە دژایەتیکردنـی ئیسـلامەوە سـەرچاوەیان گرتـووە، هیـچ بنەمایەکـی راسـتیان تێـدا نییـە، ئەمـەش هاوکاتـە کـە ئایدۆلۆژیـای ئیسـلامی، یـان هـەر ئیسـلام، لـە پێـش چـاوی هەمـوو دنیـادا نەیتوانیـوە خـۆی لەگـەڵ کولتـوور و پێشـکەوتنە مرۆییـەکان بگونجێنێـت، جۆرێکـی دیکـەش بەرگـری کوێرانـە لـە ئیسـلام ئەوەیـە گوایـە ئـەوەی وایکـردووە ئیسـلام ناشـیرین بێـت، هەنـدێ موسـڵمانی تونـدڕۆن و وەك خـۆی لـە ئیسـلام تێنەگەیشـتوون، بـەڵام لـە راسـتیدا ئیسـلام وەك ئاییـن و موسـڵمانیش وەك پەیـڕەوکاری ئـەو ئایینـە، دوو ئەڵقـەی لێـك جیـاواز نیـن، بەڵکـو یەکـدی تـەواو دەکـەن، نـە ئیسـلام بەبـێ موسـڵمانان ئیسـلامە، نـە موسـڵمانانیش بەبـێ ئیسـلام و تێکسـتەکانی موسـڵمانن. کەوایـە هەردووکیـان تەواوکـەری یەکتریـن و لەوەهـا دۆخێکیشـدا کاتێـك لـە کۆمەڵگەیەکـی موسـڵمانیدا هـەر کردەوەیـەك و قسـەیەکی توندوتیـژ ئەنجـام بـدرێ، یانەکـی بکرێـت، راسـتەوخۆ پەیوەنـدی بـە ئاییـن و کارەکتـەری جێبەجێکـەری بـاوەڕی ئایینـی هەیـە.

کاتێکیـش دەگوتـرێ ئـەو توندوتیژییانـەی لـە جیهانـی ئیسـلامیدا روو دەدەن، پەیوەندییـان بـە ئیسـلامەوە نییـە، رەنگـە ئەمـە خۆدزینـەوە بێـت لـە ئاسـت ئـەو تەنگـەژە گەورەیـەی لـە مەملەکەتـی ئیسـلامی هەیـە، بەپێچەوانـەوە راسـتەوخۆ پەیوەندییـان بـە ئیسـلامەوە و ترادیسـیۆنەکەی هەیـە، بـەو دەلیلـەی ئیسـلام وەك تێکسـت و موسـڵمانیش وەك جێبەجێکـەر و پەیـڕەوی ئـەو تێکسـتە، پەیوەندییەکـی ئۆرگانـی و رۆحـی لـە نێوانیانـدا هەیـە و بەبـێ یەکتریش مومکیـن نییـە لایەکیـان بتوانـن بمێننـەوە، ئینجـا ئـەوەی پەیوەنـدی بـە هاتنـە

خــوارەوەی ئایــەت و خــودی قورئانــەوە هەیــە، ئەمــە پرسـێکی تــرە و پێویســتی بــە خوێندنــەوەی دیکــە هەیــە.

بـێ ماناتریـن قسـەگەلێکیش ئـەو جـۆرە قسـانەن، گوایـە ئیسـلام دوورە لــە هــەر کردەوەیەکــی توندڕەوی‌ــی و تیرۆریســتییانەی داعــش و قاعیـدە و ئیخـوان و بـەرەی نـووسرە و سـەرجەم گرووپـە تونـدڕۆ ئیســلامییەکان، ســەرکردە و رابــەری ئــەو گرووپانــە نەخوێنــدەوار نیـن و جیـاوازن لـە ئەندامێکـی نەخوێندەواریـان، بەڵکـو بـە ئاشـکرا و بــە تەحــەداوە بانگەشــەی ئیســلامێتی خۆیــان دەکــەن و پێداگــرن لەسـەر ئـەوەی هەرچـی ئەنجامـی دەدەن، بـەدەر نییـە لـەوەی لـە قورئانـدا هەیـە، ئەگـەر وایـە و ئـەوان لـە ئیسـلام تێنەگەیشـتوون، خێـرە وەڵامییـان نادرێتـەوە، ئێـوە دیقـەت لـەو مـەلا و خەڵکـە پارەخۆرانـەی جیهانـی ئیسـلامی مـەدەن کاتێـك دەڵێـن رابەرانـی داعـش و قاعیـدە لـە ئیسـلام تێنەگەیشـتوون، ئـەو جـۆرە قسـانە هیـچ بایەخێکیـان نییـە، لەبـەر ئـەوەی لۆژیـك ئـەو قسـەیەی قبـووڵ نییـە، بەپێچەوانـەوە ئـەوان زۆربـاش لـە ئیسـلام تێگەیشـتوون و دەزانـن چیـان دەوێـت!

ئـەوەی لـە جیهانـی ئیسـلامی بەشـێوەی توندوتیـژی و بێڕێزیکـردن بەرانبــەر مــرۆڤ روودەدات، راســتەوخۆ ئیســلام وەك تێکســت و کارەکتـەری جێبەجێـکاری ئیسـلام لێـی بەرپرسـیارن، ئـەوەی توندوتیـژی ئەنجامــدەدات جــا هــەر جۆرێکــی توندوتیــژی بێــت، جــا کاری تیرۆریسـتی یـان هەڕەشـە بێـت، تاکـی بکـەر لـە نیەتـی خۆیـدا جیهـادی کـردووە بـۆ سەرخسـتنی ئیسـلام، مـادام جیهادیـش بنەمایەکـی نەگـۆڕە لـە ئیسـلامدا و رێشـی پێـدراوە، لـە کاتـی بەرگریکـردن و فراوانخـوازی ئیسـلامی هانـای بـۆ ببرێـت، لـە دیـدی ئـەو گرووپـە تیرۆریسـتی و توندڕۆیانـە، ئـەو کارەیـان دەچێتـە خزمەتـی سەرخسـتنی ئیسـلام و

جیهادکردنــه بــۆ ئیســلام و ئایینــی خــودا، بۆیــە ئەگــەر چەمکــی جیهــاد لــە ئیســلامدا نەبووایــە، ئەگــەری توندوتیــژی کەمــتر دەبــوو بــە بــەراورد بــەوەی ئێســتا جیهانــی ئیســلامی تەنگەژەگەلــی زۆری هەیــە.

ئــەوەی لەبــارەی ئاشــتیخوازی ئیســلامیش دەگوترێــن، پێویســتیان بــە تێڕامانێکــی نوێــی قــووڵ و بوێرانــە هەیــە، بــۆ ئــەوەی ئــەو خەیاڵــە بەتــاڵ بکرێتــەوە، ئەوەتــا دەبینیــن ئەزموونــی وڵاتانــی ئیســلامی چۆنچۆنیــن و ڕەوشــی ژیانــی خەڵکــی موســڵمانیش لــە چ ئاســتێکی خراپدایــە، ســەرباری هەڕەشــەی تیــرۆر و توندوتیــژی، بگــرە لــە برســێتییەکی قووڵیشــدا دەژیــن و بــە لێشــاو خاکــی ئیســلام بــەرەو خاکــی مەســیحییەت جێدەهێڵدرێــت بــەرەو ئــەو بەهەشــتەی لــە دوای قۆناغــی ســەرهەڵدانی ســێکۆلاریزم ئەورووپاییــەکان لەســەر زەوی دروســتیانکرد.

کوردستان و
هەڕەشەی بەردەوامی فیکری تیرۆریستی

گرووپــە تونــدڕۆ ئیســلامییەکان، دروســتتر ســەرجەم باڵەکانــی بزاوتــی ئیســلامی سیاســی بــە کــوردی و عەرەبــی و تورکــی و ســەرجەم باڵەکانــی تــر، هیــچ کات کۆتاییــان نایــەت، بگــرە ڕۆژ دوای ڕۆژیــش لــە پەرەســەندنی خێــرا و بــرەوی زیاتــردان، تەکنیــك و هــۆکاری تازەتریــش دەدۆزنــەوە بــۆ ئــەوەی گوشــاری زیاتــر لەســەر دەســەڵات و کۆمەڵگــەی مرۆیــی بەگشــتی دروســتبکەن، بــەو ئامانجــەی ڕەوتــی کۆمەڵگــە بــە ئاراســتەی زیندووکردنــەوەی خەلافەتــدا ببــەن.

ئێســتا جیهــان بەســەر دوو بــەرەدا دابــەش بــووە، بەرەیــەك ئیســلامی سیاســییە بــە کــۆی لقــە تونــدڕۆ و بەنــاو میانڕۆکانــی، دەیەوێــت خــۆی وەك مەترســی نیشــان بــدات، بەوپێیــەی ناتوانــن بــە تــەواوی دەستبەســەر هەمــوو دەوڵەتەکانــدا بگــرن، بــەڵام دەســتەوئەژنۆش نیــن و دەخــوازن لــە ڕووی بڵاوکردنــەوەی تــرس و کــردەی تیــرۆری، تۆڵــەی ئــەو

شکستە بکەنـەوە، بەتایبەتـی لـە دوای ڕووداوە تیرۆریسـتییەکەی ١١ی سـێپتەمبەری ئەمەریـکا ئـەو گرووپانـە زیاتـر چـالاك دەبـن و ئاسـتی هەڕەشـەکانیان گەورەتـر و ترسـناکتریش دەبـن، بـەوەی چیـتر نایانـەوێ گرووپـی ناوچەیـی بـن، یـان تەنیـا لـە ڕۆژهەڵاتـی ناوەڕاسـتدا بمێننـەوە، بەڵکـو ئێسـتا ئـەوان شوناسـێکی جیهانیـان مسـۆگەر کـردووە و جگـە لـە پارێـزگاری، تەنانـەت هەوڵـی گەورەتریـش دەدەن بـۆ ئـەوەی زیاتـر بچنـە قوڵایـی ناحـی کۆمەڵگـەی نێودەوڵەتـی و ببنـە ترسـێکی جیهانـی.

بەرەیەکـی دیکـەی دژی ئـەو بەرەیـەش بـە سـەرۆکایەتی ئەمەریـکا دروسـتبووە، ئـەو بەرەیـە راسـتە چالاکـە، بـەڵام کـۆی چالاکییەکانیـان سـەربازین و لـە شـێوەی ئۆپەراسـیۆندان، واتـە سـەرەتا تەماشـاکەر دەبـن، هەتـا ئەوکاتـەی گرووپـە تیرۆرییـەکان گـەورە دەبـن، وەك ئـەوەی سـەرەتا داعـش لـە مووسـڵ چەنـد سـەد کەسـێك بـوون، ئەمەریـکا سـەرەتا بێدەنـگ بـوو، بـەڵام دوای ئـەوەی گـەورە دەبـن و خەڵکـی زیاتریـش دەچنـە نـاو ئـەو گرووپـە تیرۆرییـە و هێرشـەکانیان فراوانـتر دەکـەن، ئیـدی ئەمەریـکا هەڵوەسـتە دەکات، ڕێـك ئەمـە بـۆ هەمـوو گرووپەکانـی دیکـەش ڕەنگـە ڕاسـت بێـت.

ئـەو بەرەیـە لـە ڕووی سـەربازییەوە شـتی کـردووە، بـەڵام لـە بـارەی شـەڕی فیکرییـەوە هیچـی نەکـردووە بـۆ ئـەوەی ئـەو فیکـری توندڕۆییـە لاواز بـکات، ئەمـەش یانـی مەترسـی ئـەو گرووپانـە بەردەوامـی دەبێـت، هەتـا ئەوکاتـەی لـە ڕووی فیکرییـەوە وشـك دەبـن، یـان لاواز دەبـن، دیـارە ئەمـەش لـە بەرانبـەر ئـەو گرووپانـە نەکـراوە بـۆ وشـککردنی سـەرچاوەی فیکریـان کـە جیهـاد یەکێکـە لـەو چەمکانـەی بەشـی هـەرە زۆریـان وەك کارتێکـی فریـودان بـەکاری دێنـن.

کەوایـە مەترسـی ئـەو گرووپانـە زۆر لـەوە فراوانـتر و گەورەتریشـە ئێمـە بتوانیـن بـەو ئاسـانییە هەمـوو مەترسـییەکانی بـاس بکەیـن، ئـەوان تـازە بوونەتـە مەترسـییەکی جیهانـی و پێویسـتی بـە شـەڕی جۆراوجـۆر هەیـە، ئەگەرچـی نابێـت لـە بەرانبـەر چالاکـی و گەشـەکردنیان بێدەنـگ بیـن.

ئـەوەی پەیوەنـدی بـە هەرێمـی کوردستانیشـەوە هەیـە، هەمـان مەترسـییە و کوردسـتانیش بـەدەر نییـە لـەو مەترسـییە جیهانییـە، بگـرە زیاتریـش لەبـەردەم هەڕەشـەی ئـەو گرووپانەدایـە، بـەوەی ئێمـە دەوڵـەت نیـن و شـەڕی فیکـری و سـەربازیش خەرجییەکـی زۆری دەوێـت، هـاوکات ئیسـلامی سیاسـی کوردیـش بـە تـەواوی لـە کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان بڵاوبووەتـەوە، هـاوکات رەگـی ئـەو فیکـرە توندڕۆیـەش بـە جۆرێـك گەشـەی کـردووە بـە ئاسانی ناتواندرێـت وشـك بکرێـن، رۆژانـە لەسـەر ئاستی کۆمەڵگـە و دەسـەڵاتدا، بـە هـۆی بـێ بەرنامەیـی حیزبـی نەتەوەیـی و سـێکۆلارەوە، ئینجـا بـە خـۆی نەزانـی بێـت یـان کەمتەرخەمـی، بیانـوو بـۆ گەشـەکردنی ئـەو گرووپـە تیرۆریسـت و تونـدڕۆ فیکریانـە بەدەسـتەوە دەدرێـت.

بـۆ نموونـە لـە هـەر کۆڵانێکـدا مزگەوتێـك قیتکراوەتـەوە و گرووپـە ئیسـلامییەکانیش بـە ئاسـانی خۆیـان دەخزێننـە نـاو مزگـەوت و سـوود لـە مـەلای جیهـادی وەردەگـرن، لـەوەش کارەسـاتتر هێشـتا مـەلای کـوردی لـە مزگەوتـی سـەرە کۆڵانەکانـدا، بـە دەنگـی بـەرز باسـی جیهـاد بـۆ گەنجـان و خەڵکـی سـادە دەکات، ئەمـەش لـە کاتێکدایـە کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان بـە دەسـت ناعەدالەتـی دەناڵێنێـت و بەشـێك لـە تاکەکانیشـی لـە بیانووێـك دەگەڕێـن بـۆ تۆڵەکردنـەوە و گرووپـە تونـدڕۆ فیکـری و تیرۆریسـتییەکانیش سـوودیان لـەو ژینگەیـە

وەرگرتـووە، بـە هۆیـەوە خەڵکـی بـە ئاڕاسـتەی فیکـری توندڕۆیـدا دەبـەن، هـاوکات باکیـان بـەوەش نییـە ڕەوتـی کۆمەڵگـە بـە چ ئاقارێکـی مەترسـیداردا دەچێـت، ئـەوەی بـە لای ئەوانـەوە گرنگـە، دەسـتبگرن بەسـەر دەسـەڵاتدا.

چەمکـی جیهادیـش لـە ئیسـلامدا باشـترین خـۆراك و مـاددەی ڕۆحـی بـووە بـۆ ئـەوەی ڕێکخـراوە تیرۆریسـتییەکان، یـان بانگخـوازە ئیسـلامییەکان و حیزبـە ئیسـلامییەکان بـە گشـتی، خەڵکـی پـێ فریوبـدەن و کۆمەڵگـەی پـێ چەواشـە بکـەن، تـا لـەو ڕێیـەوە گەنجـان و لاوانـی تـازە پێگەیشـتوو هەڵخەڵەتێنـن و هانیـان بـدەن بـۆ کـردەوەی توندڕۆیـی، ئینجـا کـردەی خۆکـوژی بێـت، یـان تەقینـەوە و تۆقاندنـی خەڵـك و کافراندنـی ڕۆشـنبیرانی ڕەخنەگـر لـە ئیسـلام، هەموویـان یـەك ئامانجیـان لـە پشـتەوەیە، گوایـە جیهـاد دەکـەن بـۆ سەرخسـتن و بەرگریکـردن لـە ئایینـی ئیسـلام و بیانـووی دواییـن ئایینـی ئاسـمانیش، هێنـدەی دیکـە هانیـان دەدات بـۆ ئـەوەی شـانازی بکـەن کـە ئیسـلام وەك دواییـن ئایینـی ئاسـمانی بەسـەر ئایینەکانـی دی و پەیڕەوکارانـی ئایینـە غەیـرە ئیسـلامییەکان فـەرز بکـەن.

جگـە لـە ئیسـلام و ترادیسـیۆنە شەڕەنگێزییەکەشـی، هیـچ ئاییـن و ترادیسـیۆنێکی دیکـە بـە ڕاسـت نابینـن و دژی هەمـووان دەوەسـتنەوە، بەتایبەتـی مەسـیحی و یەهـوودی خراونەتـە نـاو بازنـەی دژایەتییەکـی سەرسـەختانەی ئـەو گرووپـە تیرۆریسـتی و تونـدڕۆ ئیسـلامییانەی، کـە کۆمەڵگـە و ڕۆشـنبیرانی ڕەخنەگـر لـە ئیسـلام، بـە کافـر دەبینـن و کوژرانیـان لەسـەر دەسـتی گرووپـە ئیسـلامییەکان بـە ڕەوا دەبیندرێـت.

هیـچ کاتیـش هێنـدەی ئێسـتا کۆمەڵگـەی باشـووری کوردسـتان لەژێـر هەڕەشـەی گرووپـە تیرۆریسـتییەکان و فیکـری توندڕۆیـی

نەبــووە، راســتە لــە رابــردوودا دەیــان کــردەی تیــرۆری روویانــداوە و خەڵکێکــی زۆریــش لــە سیاســی و هاووڵاتــی شــەهیدبوون، بــەڵام قۆناغــی ئێســتا زۆر جیاوازتــرە لــە جــاران، بەتایبەتــی دوای ئــەوەی داعــش بــووە ئومێــدی گــرووپ و هەڵگرانــی فیکــری توندڕۆیــی و پاشــانیش ئــەو رێکخــراوە تیرۆریســتییە لــە رووی بەرەییــەوە، واتــە هەژموونــی چەکداریــی کۆتایــی هــات و ناوچەکانــی نەمــان، بــەڵام ئەندامانــی ئــەو رێکخــراوە تیرۆریســتییە هێشــتا لــە عێراقــدا مــاون و بــە نــاو کۆمەڵگــەی عێراقــی و هەرێمــی کوردستانیشــدا بڵاوبوونەتــەوە و بــە نهێنیــش چالاکــی ئەنجامــدەدەن.

وەك ئــەوەی ئــەو گرووپــە تیرۆریســتییەی ســاڵی ٢٠١٨ هیرشــیانکردە ســەر پارێــزگای هەولێــر، ســەر بــە داعــش بــوون و لــە لایــەن مــەلای کوردییــەوە ئــەو گەنجانــە هاندرابــوون، واتــە پــەروەردەی مزگــەوت بــوون و کوردســتان و هەولێریــش بــە دیاریکــراوی، هەمیشــە لەبــەردەم ئەگــەری روودانــی هــەر کردەیەکــی تیرۆریــدان، چونکــە ئــەو گرووپــە تیرۆریســتییانە لــە گەشــەدان و پێویســتە شــەڕی فیکریــان بەرانبــەر بکرێــت، تەنیــا شــەڕی ئۆپەراســیۆنی و دۆزینــەوە و دەســتگیرکردن، بــەس نییــە بــۆ لاوازکردنیــان، دەبــێ لــە رەگــەوە ئــەو فیکــرەی جیهادییــە هەڵبکێشرێــت، ئەگەرچــی ئەمــە بــۆ ئێســتاکە زۆر زەحمەتــە و رەنگــە مەحاڵیــش بێــت، بەوپێیــەی خەونــی گەیشــتن بــە بەهەشــت لــە رێــی بڵاوکردنــەوەی فیکــری توندڕۆیــی و تەقینــەوە و کــردەی توندڕۆیــش لــە جێبەجێکردنــی چەمکــی جیهــاددا دەبیننــەوە، جیهادیــش یانــی شــەڕکردن بــە زمــان و بڵاوکردنــەوە و هەوڵــی فراوانخــوازی ئیســلام و بەکارهێنانــی چــەك و هــەر هۆکارێکــی دیکــە بــۆ سەرخســتن و بەرگریکــردن لــە ئایینــی ئیســلام بەکاردێنــن.

خاڵێکـی دیکـەی بەهێزبوونـی ئـەو گرووپـە تیـرۆری و هەڵگرانـی فیکـری توندڕۆییـە بـۆ ئـەوە دەگەڕێتـەوە کـە حیـزب و رۆشـنبیرانی سـێکۆلار و نەتەوەییخـواز لـە ئاسـت ئـەو فیکـرە توندڕۆییـەدا یـان ترسـنۆکن یـان بـێ پـڕۆژەن، واتـە ئـەو گرووپـە فیکرییـە توندڕۆیانـە لـە گەشـەی بەردەوامـدان و کۆمەڵگـەش بـە حیـزب و رۆشـنبیر و دەسـەڵاتییەوە، بێباکـن و خەمـی ئەوتۆیـان نییـە، بگـرە بـە هـۆی ترسـیان لـە جەمـاوەری ئایینـی بێدەنگـن، لەبـەر ئـەوەی ئـەو گرووپـە توندڕۆیانـە بەجۆرێـك خۆیـان ناسـاندووە، گوایـە ئـەوەی دەیکـەن و ئەنجامـی دەدەن، بـۆ ئیسـلامە و ئیسـلامیش لـە لایـەن عەلمانییەکانـەوە لەژێـر هەڕەشـەدایە!

لـە کاتێکـدا بـە هیـچ شـێوەیەك ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەدا نییـە و بگـرە زیـاد لـە پێویسـتیش موجامەلـەی کـراوە، مەگـەر لـە هـەر گەڕەکێکـدا چەندیـن مزگـەوت و هۆڵـی ئایینـی لـێ دروسـت نەکـراوە؟ مەگـەر دەسـەڵات و رۆشـنبیران بێدەنـگ نیـن لـە هاتوهـاوار و بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی مـەلای کـوردی؟

کەوایـە پێویسـتە بپرسـین بۆچـی ئیسـلام لـە مەترسـیدایە؟ هەڵبـەت ئـەم بیانـووە بـۆ ئەوەیـە تاوەکـو ئـەو گرووپانـە زیاتـر سـۆزی خەڵـك بـە لای خۆیانـدا رابکێشـن و لـە مزگـەوت و شاشەکانیشـەوە هەوڵـی بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی بـدەن، سـەرئەنجامیش کـردەی تەقینەوە و خۆکـوژی و تۆقاندنـی کۆمەڵگـەی لێدەکەوێتـەوە، دەسـەڵاتیش بـۆ لاوازکردنـی فیکـری توندڕۆیـی و تیرۆریسـتی دوو رێـی لەبەردەمدایـە، ئەوانیـش کەمکردنـەوەی رێـژەی مزگـەوت و چاودێریکردنـی تـەواوی مزگەوتـەکان و دیاریکردنـی کاتـی کردنـەوە و داخسـتنی دەرگای مزگەوتـەکان و هـاوکات سـنووردانان بـۆ رادیـۆ و شاشـەکانە کـە

بــەردەوام گوتــاری توندڕۆیــی مــەلای تونــدڕۆ بڵاودەکەنــەوە، هــاوکات ناکــرێ رێگــە بــە حیزبــی ئیســلامی بدرێــت بــە ئاشــکرا ئیســلام بــۆ مەرامــی سیاســی خۆیــان بەکاربێنــن و ئایینیــش وەســیلە و کەرەســتەیەك بێــت بــۆ دەستخســتنی کورســیی زیاتــر، کــە ئێســتا ئــەو حیــزب و گرووپــە ئیســلامییانە ســۆزی ئایینــی خەڵکــی دەجوڵێنــن، بــۆ ئــەوەی زیاتــر پێگــەی خۆیــان بەهێــز بکــەن لــە نــاو حکوومــەت و پەرلەمــان و دامــەزراوە ئایینــی و خزمەتگوزارییەکانــدا.

دەتوانیــن بەوپــەڕی راشــکاوییەوە بڵێیــن مەترســی گرووپــە تونــدڕۆ ئیســلامییەکان لەســەر ســەقامگیری و کرانــەوە و ئاینــدەی کوردســتان بــە گشــتی زۆر لــەوە گەورەتریشــە کــە هەســتی پێکــراوە، مەترســییەك هەمیشــە خــۆی بــە شــێوازی جیــاواز و لــە بەرگــی جۆراوجــۆرەوە دەگۆڕێــت و دەخزێتــە نــاو دڵــی باشــووری کوردســتانەوە، مەترســییەك خەریکــە کارەکتەرانــی وەك پارێــزەری ئیســلام بناسرێــن و بــە لێشــاویش هاوفیکریــان بــۆ پەیــدا بێــت، لــە بەرانبەریشــدا هیــچ پڕۆژەیەکــی رووبەڕووبوونــەوەی فیکــری لــە دژی ئــەو رەوتــە تونــدڕۆ ئیســلامییە نییــە، ســەرباری ئــەوەش بــەردەوام حیزبــی کوردســتانی ژینگــەی گەشــەکردن بــۆ ئــەو گرووپانــە خــۆش دەکــەن، بــەوەی حیزبــە نەتەوەیــی و ســێکۆلارەکان ســەرقاڵی شــەڕی یەکدیــن و رەوتــی ئیســلامی سیاســیش مشــەخۆر ئاســا لــە نــاو تەنگــەژە و ژینگــەی ئاڵــۆزدا گەشــەی خێــرا دەکــەن.

راســتە ئێســتا زۆربــەی چــاوەکان لەســەر ئــەو گرووپــە ئیســلامییانەی کوردســتانن بــەوەی ســەرقاڵی بڵاوکردنــەوەی فیکــری توندڕۆیــی ئایینــی و کــردەی تیرۆرییــن، بــەڵام ئــەو فیکرەیــە هــەر لــە خۆیــەوە نەهاتووەتــە نــاو کۆمەڵگــەی کــوردی، دەتوانیــن بەوپــەڕی راشــکاوییەوە بڵێیــن

زۆربـــەی ئەوانـــەی هەڵگـــری فیكـــری توندڕۆییـــن، لەژێـــر كاریگـــەری فیكـری توندڕۆیـی ئیخـوان موسـلمیندان، ئیخوانێـك جگـە لـە توندڕۆیـی ئایینـی، هـاوكات فیكـری شۆڤێنیسـتی عەرەبیـش بڵاودەكاتـەوە، بۆیـە ناسـینی ئیخـوان و ئامانجەكانـی زۆر گرنگـن بـۆ ئـەوەی كۆمەڵگـەی كوردیـش لـەو مەترسـییە هۆشـیار بێتـەوە، هـەر هیـچ نەبـێ چیتـر بـە هەڵـە ئیخـوان وەك بزووتنەوەیەكـی ئیسـلامی میانـڕەو نەناسـن، لـە كاتێـكدا خـودی ئیخـوان پرۆژەیەكـی توندڕۆیـی ئایینـی و ناسـیۆنالیزمی عەرەبییـە.

دوای ئـەوەی لـە سـاڵی ١٩٢٨ ئیخـوان موسـلمین لـە لایـەن حەسـەن بەننـای زانـای ئایینـی ئیسـلامی دروسـت دەبێـت، بـە هۆیـەوە جارێكـی تـر ئاڵـۆزی یاخـود تەنگـەژەی سیاسـی، ئایینـی، فیكـری توندڕۆیـی، روو لـە كۆمەڵگـەی موسـڵمانان دەكاتـەوە، بـەڵام جیاوازتـر لـە قۆناعەكانـی دیكـە، بـەوەی هێـدی هێـدی گـرووپ و حیزبـی ئیسـلامی لـە دوای دروسـتبوونی ئیخوانـەوە سـەرهەڵدەدەن و لـە شـێوەی گرووپگەلـی سـوننەمەزهەب و لەژێـر كاریگـەری بـاوەڕی جیهـادی و سـەلەفییەت، كاری بانگخـوازی و كـردەی تیـرۆری لـە پەنـای جیهـادەوە ئەنجامـدەدەن.

راسـتە كۆمەڵگـەی موسـڵمانان لـە ئێسـتادا سـەدان گـرووپ و حیزبـی ئیسـلامی سیاسـی هـەن، بـەڵام دەكـرێ ئیخـوان وەك سـەرچاوەی لـە دایكبوونـی زۆربەیـان وەربگریـن، ئەگەرچـی هەنـدێ لـەو گرووپانـە نێوانیـان لەگـەڵ ئیخوانـدا خـۆش نییـە، بـەڵام ئـەو راسـتییە ناشـاردرێتەوە كـە ئیخـوان بـووە هـۆی سـەرهەڵدانی فیكـری توندڕۆیـی لـە كۆمەڵگـەی موسـڵمانان و دواییـش ئـەو فیكـرە دروسـتبوونی ژمارەیەكـی زۆری گـرووپ و حیزبـی ئیسـلامی تونـدڕۆ و نیمچـە تونـدڕۆ و گوایـە میانڕەویشـی لێكەوتـەوە.

سـەرئەنجام لـەم قۆناغـەدا زۆربـەی کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکان بـە دەسـت تەنگـەژەی فیکـری توندڕۆیـی ئایینـی دەناڵێـن و خـودی ئیخوانیـش وێـڕای سـڕبوونی چالاکییەکانـی، هـاوکات لـە لایـەن حکوومەتـی میـسرەوە وەك گرووپێکـی تیرۆریسـتیش ناسـێندراوە، ئەگەرچـی ئەمـە نەبووەتـە هـۆی ئـەوەی ئـەو گرووپـە دەستەوەسـتان بـن، یـان گۆڕەپـان چـۆڵ بکـەن، بەپێچەوانـەوە تـا ئێسـتاش گرووپەکـە و تیۆریسـێنەکانی گەورەتریـن مەترسـین لـە رووی بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی ئایینـی، بـەوەی بـە فراوانـی بـە کۆمەڵگـە موسـڵمانییەکاندا بڵاوبوونەتـەوە، بـە هەرێمـی کوردستانیشـەوە.

سـەرهەڵدانی ئیخوانیـش لـە کاتێـکدا بـوو، چەنـد سـاڵێکی کـەم بـوو کـە دەوڵەتـی عوسـمانی نەمابـوو، لـە مێـژووی ئیسلامیشـدا هیـچ کاربەدەسـتێکی ئیسـلامی نەبـووە حوکمڕانێکـی بـاش بووبێـت بـۆ کۆمەڵگەیەکـی مرۆیـی موسـڵمانان، هـەر لـە دوای مردنـی پەیامبـەری ئیسلامیشـەوە، هەتـا کۆتایـی دەوڵەتـی عوسـمانی لـە تورکیـا، کـۆی ئـەو کاربەدەسـت و خەلیفـە و والـی و شـێخ و مەلایانـەی، کـەم و زۆر دەسـەڵاتییان هەبـووە و هەموویانیـش لـە گۆشـەی دەسـەڵاتداریێتی خۆیانـەوە سەرئێشـە بوونـە بـۆ کۆمەڵگـەی موسـڵمانان.

کەچـی ئیخـوان بـە هاتنـی ئـەو سەرئێشـەیەی زیاتـر کـرد، بـەوەی لـە دوای خۆیـدا دەیـان حیـزب و گرووپـی ئیسـلامی توندڕۆ دروسـت دەبـن و ئیخوانیـش تۆمەتبـار دەکـرێ بـە سـەرچاوەی فیکـری و دروسـتبوونی ئـەو گرووپانـە، ئەگەرچـی هەنـدێ لـە گرووپـەکان، خۆیـان بـە ئیخوانـەوە نابەسـتنەوە، بـەڵام لـە راسـتیدا ئیخـوان دایکـی ئـەو گرووپانەیـە.

دوای نزیکـەی سـی سـاڵێکیش فیکـری ئیخوانـی دێتـە باشـووری

کوردستانیش، ئەگەرچی ئەوە تەنیا لە رووی فیکرەوە بووە، نەك رێکخراوی سیاسی، بەڵام دواتر لە هەشتاکان، یەکەم حیزبی ئیسلامی چەکداری بەناوی بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان دروست دەبێت، ئەگەرچی پێش ئەویش، گرووپی دیکەی ئیخوانی هەبوون، بەڵام لە دوای دروستبوونی بزووتنەوەی ئیسلامی، باشووری کوردستانیش دووچاری تەنگەژەی سەرهەڵدانی فیکری توندڕۆیی ئایینی دەبێ و چیتر کوردستان ئایینداربییەکی کوردەوارییانەی تێدا نامێنێت، واتە لەو مێژووەوە باشووری کوردستانیش دەکەوێتە بەردەم تەنگەژەیەکی قووڵی فیکری توندڕۆیی ئایینی، ئەویش بە قۆناغ و لەگەڵ دروستبوونی گرووپ و باڵ و حیزبی نوێی ئیسلامی، بەتایبەتی لە دوای راپەڕینی خەڵکی کوردستان، بزووتنەوەی ئیسلامی چەند باڵێکی لێجیادەبێتەوە، لە نموونەی جیهادی ئیسلامی بە رابەرایەتی مەلا ئەمین پیرداود، جوندولئیسلام، هەروەها ئەنسارولئیسلام بە رابەرایەتی مەلا کرێکار، دواییش کۆمەڵی ئیسلامی لە لایەن عەلی باپیرەوە لە ئەنجامی جیابوونەوەی لە بزووتنەوە لە ساڵی ٢٠٠١ خۆی لە ژێر دروشمی سوننە و جەماعە رادەگەیەنێت، بەڵام هێندەی نەبرد عەلی باپیری ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی بە تۆمەتی پاڵپشتیی تیرۆر لە لایەن هێزە فرەڕەگەزەکان کە ئەمەریکا سەرپەرشتی دەکردن، دەستگیر دەکرێت و دوای نزیکەی دوو ساڵ لە دەستگیرکرانی، ئینجا ئازاد دەکرێت.

دوای ئەوەی کۆمەڵی ئیسلامیش لە لایەن عەلی باپیرەوە دروست دەبێت، ئیدی عەلی باپیر بە بەرنامە کار بۆ کۆکردنەوەی هەموو ئەو کەسە توندڕۆیانەی ناو حیزبە ئیسلامییەکان دەکات بۆ ئەوەی لە چوارچێوەی کۆمەڵی ئیسلامی کوردستاندا دەستبکەن

بــە بڵاوکردنــەوەی فیکــری توندڕۆیــی ئایینــی، کۆمەڵــی ئیســلامی بــە سەرپەرشــتی عەلــی باپیــر، رۆڵــی دیــاری هەبــووە لــە بڵاوکردنــەوەی فیکــری توندڕۆیــی بــە فریودانــی خەڵــك لــە رێــی مــەلای تونــدڕۆ و رێکخســتنەکانی حیــزب، بۆیــە ئــەو حیزبــە نێوانــی لەگــەڵ دامــەزراوە ئاساییشــییەکانی هەرێمــی کوردســتان خــۆش نییــە، بەوپێیــەی زۆربــەی ئــەو کەســە تیرۆریســت و توندڕۆیانــەی دەســتگیر دەکرێــن، لــە هەنــاوی کۆمەڵــی ئیســلامیدا دروســتبوونە و بــە قووڵیــش لەژێــر کاریگــەری فیکــری توندڕۆیــی عەلــی باپیــردان.

لــە دوای دروســتبوونی ئــەو گــرووپ و حیزبــە ئیســلامییانەی کوردســتانیش، چیــتر خەڵکــی کوردســتان ناتوانــن بەشــێوەیەکی کوردەوارییانــە ئاییــنداری بکــەن، ئاییــنداری کوردەوارییانــەش بــەو مانایــەی ئیســلامی سیاســی لــە دوای ســەرهەڵدانی بــە پــڕۆژەی فیکــری توندڕۆیــی، ئــەو شــێوازە ئاییندارییــە ئاســایی و کوردەوارییــەی بــۆ ئاییندارییەکــی توندڕۆیــی گــۆڕی، واتــە لــە دیــدی ئــەو گرووپــە تونــدڕۆ ئیســلامییانەی کوردســتان، بەتایبەتــی کۆمەڵــی ئیســلامی ئــەو شــێوە ئاییندارییــەی زوو قبووڵکــراو نییــە، واتــە گومــان لــەو جــۆرە ئاییندارییــە کوردەوارییــە دەکــەن، کــە پشتاوپشــت بــۆ نــەوەکان ماوەتــەوە کــە بەجۆرێــك بــە قووڵــی لــە ئاییــن ورد نەبوونەتــەوە و تەنیــا وەك ئەرکێکــی ئاییــنی رۆژانــە، ئەرکــە ئایینییەکانــی خۆیــان لــە نوێــژ و بەڕۆژووبــوون و زەکات و بەهاکانــی دیکــە جێبەجێکــردووە، بــە کەمــی رێــی تێچــووە کەســێك باســی جیهــادی کردبێــت، هەتــا ئەوکاتــەی ئیســلامی سیاســی پەیــدا دەبێــت، ئــەوکات جیهادیــش جێگــەی خــۆی لــە زاکیــرەی ئاییندارانــی کوردســتاندا دەکاتــەوە، ئەمــەش بــە هــۆی ئــەوەی ئــەو گرووپــە ئیســلامییانەی کوردســتان بــە پــڕۆژە کاریــان

لەسەر دروستکردنی مۆدێلێك لە ئاییندراری توندڕۆ کرد و ئێستاش بەردەوامن لە بەرەودان بەو مۆدێلە، جگە لەو مۆدێلەی خۆیان ئایندارییە ئاساییەکەیان قبووڵ نییە، بۆیە ئیشوکاری ئەو گرووپانە بووەتە بڵاوکردنەوەی فیکری توندڕۆیی ئایینی، تاوەکو لەم رێیەوە چنگ لە کورسیی دەسەڵات گیر بکەن بە تۆقاندن و بڵاوکردنەوەی ترس، هەم لە بەرانبەر دەسەڵات و هەمیش خەڵکی کوردستان، ئاخر ئەو گرووپانە ناخوازن کۆمەڵگە ئارام بێت، یانی سەقامگیری هەر کۆمەڵگەیەك بۆ گەشەی خۆیان بە مەترسی دەزانن، بۆیە هەوڵی پشێوی کۆمەڵایەتی و ئەمنی دەدەن.

ئیسلامی سیاسیی کوردی، بەتایبەتی کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان، گرووپگەلێکی سوننەگەرای باوەڕدارن بە بنەماکانی مەزهەبیی سوننە و باوەڕی تەواویشیان بە ئەنجامدانی هەر کردەیەکی جیهادی هەیە، ئینجا توندوتیژی یان شێوازی بانگخوازی بێت، بۆ ئەوەش هەموو هەوڵێکی خۆیانداوە تا خەڵکی کوردستان لەسەر بنەمای جیهاد و سوننەگەرایی ئایینداری بکەن، بۆ سەرخستنی ئەو ئامانجەش ئەوەی دەتوانن ئەنجامی دەدەن، هەر لە مەلای مزگەوتەوە هەتا کورسیی پەرلەمانی بۆ ئەو مەرامە سیاسی و توندڕۆییە بەکاردێنن، بەجۆرێکیش حکوومەت و دامەزراوەکانی کوردستان بە دامەزراوەی بڵاوکردنەوە بێدینی وەسف دەکەن بۆ ئەوەی خەڵکی فریو بدەن، بۆیەش زوو زوو دامەزراوەکانی هەرێمی کوردستان دەبنە ئامانجی گرووپە تیرۆریستییەکان.

لە ئەنجامی ئەو بانگخوازە توندڕۆییەی کە ئیسلامی سیاسی لە پشتەوەیە، واتە بەشی زۆری کەس و گرووپی ئیسلامی سیاسیی کوردستان بە پڕۆژەی درێژخایەن هەوڵی دروستکردنی ژینگەی

تیرۆریزمی لە باشووری کوردستان دەدەن، بەوپێیەی گەشەی خۆیان لەو جۆرە ژینگەیەدا دەبیننەوە، وەك ئەوەی تاڵیبان لە ئەفغانستان و داعش لە عێراق و سووریا گەشەی زیاتر دەکەن، بۆیە لەژێر کاریگەری ئەو مۆدێلەی ئەفغانسان، ئیسلامی سیاسیی کوردیش لە هەوڵی دروستکردنی ژینگەی توندڕۆییدان، دواجار ئەو ژینگەیە بەرەو جیهانی تەنگەژاوی تیرۆریزم هەنگاو دەنێت بە دروستبوونی جیهانی تیرۆریزمی لە باشووری کوردستانیش ژیانی کۆی کۆمەڵگە دەکەوێتە ژێر هەڕەشەی ناسەقامیگری.

هەر کۆمەڵگەیەش ناسەقامیگر بوو، دەبێتە جێی سەرهەڵدانی گرووپە تیرۆریستییەکان و توندڕۆیی ئایینیش وەك مۆدێلێکی ترسناك بەرەوی دەبێت، سەرئەنجام هەموو ئەوانەش بە یەکەوە کۆمەڵگە دەخنکێنن و لە رەوتی پێشکەوتنی شارستانێتیی جیهانی دایدەبڕن.

ئیسلامی سیاسیی کوردی ئەو جۆرە کەسانەی قبووڵ نییە تەنیا موسڵمان بن، بەڵکو ئەوان موسڵمانێکیان دەوێت توندڕۆیانە بیر بکاتەوە، موسڵمانێکیان دەوێت کۆمەڵی ئیسلامی بێت، پێش ئەوەی موسڵمان بێت، یەکگرتوو بێت، پێش ئەوەی ئاییندارێکی سادە بێت، موسڵمانێکیان دەوێ بزووتنەوە بێت و باوەڕی بە جیهاد و سەلەفییەت هەبێت!

دەخوازن موسڵمانێك بیت، بەردەوام خەنجەرێك لەژێر پاڵتۆکەتدا بشاریتەوە و بە کۆڵان و ماڵاندا بگەڕێیت و بڵێی ئەو حیزبانە کافرن و وەرن جیهادییان بەسەردا بکەین، موسڵمانێکیان دەوێت بچنە ئەو مزگەوتانەی کە مەلاکانیان سەر بە خۆیانن، واتە کۆمەڵ و یەکگرتوو و بزووتنەوەن، ئەوان باوەڕیان بەو جۆرە ئاییندارییە نییە کە موسڵمانێکی ئاسایی و کرێکار هەقی بەسەر

سیاسـەت و جنێـودان بـە حکوومـەت و حیزبـە عەلمانییـەکان نەبێـت، ئـەوان موسـڵمانێکیان دەوێـت، بـەردەوام بڵێـت حکوومـەت و حیزبـە غەیـرە ئیسـلامییەکان کافـرن و ئـەوەی رەخنـەش لـە ئێمـە بگرێـت، گوناهبـار دەبێـت، بـەوەی بەجۆرێـك خۆیـان پیـرۆز کـردووە، وەك ئـەوەی بەرگریـکاری راسـتەقینە بـن لـە ئیسـلام.

ئیسـلامی سیاسـیی کـوردی بەگشـتی دەخـوازن کۆمەڵگـە وەك ئـەوان بیـر بکاتـەوە و وەك ئـەوان نوێـژ بخوێنێـت، بچنـە ئـەو مزگەوتانـەی مەلاکـە هـی خۆیانـە، لـە بـری چـوون بـۆ زانکـۆ و قوتابخانـەش، لـە بارەگەکانـی ئەوانـدا قورئـان بخوێنـن و باسـی جیهـاد بـۆ منداڵـی دە سـاڵان بکـەن، موسـڵمانێکیان دەوێـت حیزبـی ئیسـلامی بـە ئاییـن و ئایینیـش بـە حیزبـی ئیسـلامی بزانێـت، ئـەوەی رەخنەیـەك لـە حیزبێکـی ئیسـلامیش بگـرێ، بێگومـان پێویسـتە کوشـتنی حـەڵاڵ بکرێـت، ئاخـر لـە دیـدی ئەوانـدا لـە هەمـوو کـەس پیرۆزتـرن، ئـەو رەوتـە فیکرییـە بنەمـای کارکردنـی راسـتەوخۆ لەسـەر چەمکـی جیهـاد بنیـات دەنێـت، واتـە ئاسـانتریش هەنگاوێـك بـۆ ئـەوەی کەسـێکی سـادەی پـێ فریـو بـدەن بـۆ نـاو بازنـەی کارێکـی تیرۆریسـتی، فریودانێتـی بـەوەی لـە رێـی جیهـادەوە دەگەیتـە بەهەشـت و لـە بەهەشـتیش هـەم حـۆری و هەمیـش خۆشـگوزەرانی بـێ کۆتایـی بـۆ بەندەکانـی خـودا دابینکـراوە. ئـەو هەسـتە جیهادییـەش تادێـت بـە هـۆی فریودانـەوە زیاتـر گەشـە دەکات تـا ئاسـتی ئـەوەی کۆمەڵگـە رووبـەڕووی مەترسـیگەلێکی ئایینـی و جڤاتـی و رۆحـی دەکات، بـەوەی ئـەو فیکـرە تونـدڕۆ جیهادییـە کار لەسـەر دروسـتکردنی ژینگـەی تیرۆریزمـی دەکات بـۆ ئـەوەی گەشـەی خۆیـان، واتـە بزاوتـی ئیسـلامی سیاسـی لـەو ژینگەیـەدا زیـاد بکـەن.

کەوایـە بەوپـەڕی راشـکاوییەوە دەتوانیـن بڵێیـن لـە ئێسـتادا

هەڕەشـە جدییەکانـی فیکـری توندڕۆیـی ئایینـی و تیـرۆری لـە کوردسـتان وەك سـەرەتایەکی مەترسـیدار دەرکەوتـوون و بەبـێ پرۆژەیەکـی سـێکۆلارییانەی راسـتەقینەی بەکۆمـەڵ ناتوانـدرێ بـەر بـەو فیکـرە تونـدڕۆ ئایینـی و تیرۆرییـە بگیرێـت، راسـتە دامەزراوەکانـی ئاسـایش و پۆلیـس بـەدوای گرووپـە توندڕۆکانـن، بـەڵام ئـەوە بـە تەنیـا بـەس نییـە بـۆ لاوازکردنـی پێگەیـان لـە دەروونـی کۆمەڵگـە، بەڵکـو پرۆژەیەکـی راسـتەقینەی سـێکۆلاریەت دەتوانێـت تـا ئاسـتێك بـەر بـەو فیکـرە فێندەمێنتاڵـە بگرێـت، ئەگینـا لـە چەنـد سـاڵی ئاینـدەدا کوردسـتان بەتـەواوی دەکەوێتـە بـەردەم هەڕەشـەی ئـەو گرووپـە تونـدڕۆ فیکرییانـە، تەنانـەت تۆڵـەی کەمـی کورسـییەکانی پەرلەمانیـش لـە رێـی بڵاوکردنـەوەی فیکـری توندڕۆیـی دەکەنـەوە، واتـە ئەگـەر لـە پەرلەمانیشـدا زۆرینـە نەبـن و خاوەنـی بڕیـاری سیاسـی و ئیداریـش نەبـن، ئـەوان ئـەو بێبەشـبوونە لـە کورسـییە لـە رێـی بڵاوکردنـەوەی توندڕۆیـی ئایینـی قەرەبـوو دەکەنـەوە بـەوەی ئیسـلام لەژێـر هەڕەشـەدایە و حکوومـەت و رۆشـنبیرانی سـێکۆلار هەوڵـی مرداندنـی ئایینـی ئیسـلام دەدەن، بـەوەش هـەم سـۆزی کۆمەڵگـە مسـۆگەر دەکـەن، هەمیـش شـەرعیەت بـە خۆیـان دەدەن کاتێـك دەیانـەوێ کۆمەڵگـە لەسـەر بنەمـای حـەڵاڵ و حەرامـدا دابـەش بکـەن، واتـە بـە ئاشـکرا هانـی گرووپەکانـی خۆیـان دەدەن بـۆ تەکفیرکردنـی حکوومـەت و رۆشـنبیرانی رەخنەگـر لـە ئیسـلام، دیـارە تەکفیرکردنیـش بـە هەڕەشـە و کوشـتن کۆتایـی دێـت، ئەمـەش بـەو مانایـەی لـە ئایندەیەکـی نزیکـدا ئەگـەر گەشـەی فیکـری توندڕۆیـی رێگـری لـێ نەکرێـت، بێشـك ژیانـی کۆمەڵگـە و رۆشـنبیرانی رەخنەگـرن لـە فیکـری توندڕۆیـی ئیسـلامی و ئاییـن بەتایبەتـی دەکەوێتـە بـەردەم هەڕەشـەی بێدەنـگ کـردن

و دواییـــش تیرۆرکردنـــی کەســـایەتی و جەســـتەیی لـــە لایـــەن گرووپـــە توونـدڕۆ ئیسـلامییەکان دەبێتـە پڕۆژەیـان و دیاردەیەکـی مەترسـیدار لـە کۆمەڵگـــەی کوردســـتان.

زنجیره بڵاوکراوەکانی

دەستەی ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان:

١-رێبـــەری ئامادەکردنـــی کارنامـــەی سیاســـاتی گشـــتی و چۆنێتـــی نووســـینی راپـــۆرت. چاپـــی یەکـــەم ٢٠١٧

٢-تورکیا هێزێکی ماندوو، چاپی یەکەم٢٠١٨، نووسینی: پەیڕەو ئەنوەر

٣-کـورد لەنـاو سـێرەی ئینگلیـزدا، چاپـی یەکـەم٢٠١٨، نووسـین و ئامادەکردنـی: نـووری بێخاڵـی

٤-ڕیفرانـــدۆم ســـەرکەوتنی ئیـــرادە و پارێـــزەری داهاتـــووی گەلێـــک، چاپـــی یەکـــەم٢٠١٨، نووســـینی: کـــوردۆ شـــابان

٥- ئەلبومی ریفراندۆم. چاپی یەکەم، ئەیلولی ٢٠١٨

٦-ئیســـلامی سیاســـی فریـــودان و تیرۆریـــزم، چاپـــی یەکـــەم٢٠١٨، نووســـینی: شـــاخەوان برایـــم عەبدوڵـــڵا

Political Islam

Deceive and Terrorism

Shakhawan Braim Adullah

kurdisan 2018